

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2022

Bc. Isabela Johanovská

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Počátky dostihů na Pardubicku v kontextu
politických a sociálních dějin

The Beginnings of horse racing in Pardubice Region
in the context of political and social history

Bc. Isabela Johanovská

Vedoucí práce: Mgr. Dušan Foltýn
Studijní program: Učitelství pro střední školy
Studijní obor: N ČJ-D

2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Počátky dostihů na Pardubicku v kontextu politických a sociálních dějin* vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 5. 12. 2022

.....

Podpis

Poděkování

Velice ráda bych tímto poděkovala svému vedoucímu práce Mgr. Dušanu Foltýnovi za ochotu, potřebné vedení a čas, který mi věnoval při odborných konzultacích a tvorbě mé práce.

Na tomto místě bych také ráda vyjádřila svůj vděk novináři, moderátorovi a zapálenému turfmanovi, panu Martinu Cápovi, a především pak výjimečnému historikovi Velké pardubické, panu Miloslavu Nehybovi, za četné cenné rady, vstřícnost a za povzbuzení při psaní.

Dále patří můj velký dík zaměstnancům Státního oblastního archivu v Hradci Králové (Archivní oddělení Zámorsk), Státního okresního archivu Pardubice a Východočeského muzea. Zde jmenovitě velice děkuji Mgr. Janu Tetřevovi za podání pomocné ruky a nesmírně laskavý přístup. Taktéž děkuji Ing. Jaroslavu Buštovi, kastelánovi zámku ve Slatiňanech, za zpřístupnění zámecké knihovny, nápomocnost a velice cennou konzultaci.

V neposlední řadě bych ráda poděkovala rodině a přátelům za jejich velkou podporu a nekonečnou trpělivost.

ABSTRAKT

Překážkové dostihy jsou v myslech řady lidí neodmyslitelně spjaté s Pardubicemi, stejně jako slavná Velká pardubická, která si i v dnešní době zachovává své jedinečné kouzlo. Cesta vedoucí k první Velké pardubické byla však nesmírně obtížná a nechybělo mnoho, aby nejtěžší překážkový dostih kontinentální Evropy zůstal pouhým snem.

Tato diplomová práce se zabývá zmapováním počátků dostihů na Pardubicku v době Rakouského císařství a Rakouska-Uherska, přičemž si klade za cíl zkoumat vliv tehdejší šlechty na vznik dostihů v daném regionu a na jejich důležitost ze společenského a politického hlediska.

Za použití analyticko-syntetické metody a studia pramenů se podařilo potvrdit, že šlechta sehrála zcela zásadní roli v počátcích dostihového sportu na Pardubicku, přičemž nejvýznamnějšími hybateli byly rody Auerspergů a Kinských, které nejprve pořádaly parforsní hony, předchůdce steeplechase crosscountry, a poté postupně přešly na organizování překážkových dostihů. Hlavním zdrojem inspirace se pro ně stala kolébka dostihového sportu, Velká Británie, a Velká národní v Liverpoolu.

Ukazuje se, že dostihy jako takové byly pro Pardubicko velice důležité, a to jak z hlediska prestiže a politického významu v rámci celého Rakouska-Uherska, tak z hlediska společensko-ekonomického.

Pozice šlechty při organizování dostihů a účasti na nich se v průběhu let zásadně změnila, avšak jejich význam ve formování překážkového dostihového sportu na Pardubicku je nesporný a jejich odkaz přetrvává. To je podstatné zvláště v dnešní době, kdy si dostihový sport ve 21. století hledá své nové místo.

KLÍČOVÁ SLOVA

Počátky dostihů na Pardubicku; parforsní hony; šlechtické rody; rod Auerspergů; rod Kinských; inspirace britským turfem a Velkou národní steeplechase; dostihové závodiště v Pardubicích; zrod Velké pardubické; dostihy jako společenská událost; ekonomický a politický vliv dostihů.

ABSTRACT

In the minds of many people, steeplechase is inextricably linked with Pardubice, just like the famous Velká pardubická, which retains its unique charm even now. However, the way leading to the first Velká pardubická steeplechase was extremely difficult, and it almost looked that the toughest continental European steeplechase race will remain just a dream.

This diploma thesis deals with the mapping of the beginnings of horse racing in Pardubice Region during the time of the Austrian Empire and Austria-Hungary and primarily aims to examine the influence of the nobility of that time on the emergence of horse racing in the given region and on its importance from a social and political point of view.

Using the analytic-synthetic method and the study of historical sources, it was possible to confirm that the aristocracy played an essential role in the beginnings of horse racing in Pardubice Region, with the most important noble houses of Auersperg and Kinsky who first organized fox hunting, the predecessors of steeplechase crosscountry, and then they gradually started organizing steeplechase races. The main source of inspiration for them was the cradle of horse racing, Great Britain, and the Grand National in Liverpool.

It turns out that horse racing was very significant for Pardubice Region both from the point of view of prestige and the political importance of the whole Austria-Hungary as well as from the social and economic aspects.

The role of the nobility in organizing horse races and participating in them has changed fundamentally over the years but their importance in the formation of steeplechase racing in Pardubice Region is indisputable and their legacy remains. This is particularly relevant in the current times when horse racing is looking for its place in the 21st century.

KEY WORDS

The beginnings of horse racing in Pardubice Region; fox hunting; noble families; House of Auersperg; House of Kinsky; the British horse racing and Grand National inspiration; Pardubice Racecourse; the birth of Velká pardubická steeplechase; horse racing as a social event; the economic and political influence of horse racing.

Obsah

Úvod	8
Metodika práce	9
Prameny a literatura	10
1 Sport králů v politicko-společenských souvislostech.....	12
2 Parforsní hony – cesta ke steeplechase.....	20
2.1 Tradice parforsních honů v Českých zemích	23
2.2 Pardubicko – krajina stvořená pro závody koní	26
2.3 Od rendez-vous až po halali	29
2.3.1 Počátky parforsních honů na Pardubicku v rukou Liechtensteinů	32
2.4 Parforsní hony a dostihy na Pardubicku jako otázka prestiže	35
2.5 Slavné hony pod záštitou Pardubické parforsní společnosti	50
3 Počátky dostihového sportu na Pardubicku v rukou šlechty.....	57
3.1 Auerspergové – od romantické představy k mezinárodnímu věhlasu	57
3.2 Rod Kinských a Velká chlumecká steeplechase.....	65
3.2.1 Cesta do Anglie za duchem Velké národní steeplechase	76
3.3 Dostihové závodiště v Pardubicích v domácí i mezinárodní konkurenci.....	80
3.4 Zrození Velké pardubické steeplechase	89
3.4.1 Angličané a ti druzí	96
3.5 Z lesa na tribuny, od biče k dalekohledu aneb změna role šlechty.....	100
4 Soumrak šlechticů v sedlech dostihových a honebních koní	108
4.1 První světová válka a pád Rakouska-Uherska.....	111
4.2 Poslední šlechtična v cíli Velké pardubické	118
4.3 Žijící tradice společenské a sportovní události.....	124
Závěr	128
Seznam použitých zdrojů.....	132
Primární prameny a literatura	132
Periodika	136
Sekundární literatura.....	143
Webové stránky	151
Seznam příloh	154
Obrazové přílohy	157

Úvod

Dostihový svět v sobě skrývá jedinečné spojení přírody, významných společenských akcí a vznešeného sportovního klání, v němž odhodlaní jezdci bojují na hřbetech svých elegantních zvířat o vítězné vavříny.

Tento sport, pro svoji historickou spjatost s těmi nejvyššími aristokratickými kruhy často nazývaný také jako sport králů, se však nachází na rozcestí a hledá své nové místo v době zvýšeného zájmu o welfare zvířat, v ideálním světě bez bičů a udidel.

Historie pardubických překážkových dostihů symbolizovaných Velkou pardubickou, která je s tímto městem koní dnes již neodmyslitelně spjatá, je protkána velkými příběhy a událostmi, jejichž poznáním můžeme pochopit současnost tohoto jedinečného sportu. Tato práce se vrací do dob šlechticů překonávajících v sedlech svých koní náročné překážky v pardubické krajině a později také v kurzu dostihů steeplechase crosscountry, včetně samotné Velké pardubické.

Předkládaná práce věnovaná dosud málo zpracovanému tématu se zabývá počátky dostihů na Pardubicku v kontextu politických a sociálních dějin. Vzhledem k provázanosti překážkových dostihů s parforsními hony bude vedle oblasti Pardubicka nutné zahrnout i zámek Karlova Koruna a jeho bezprostřední okolí, kde hrabě Oktavián Kinský pořádal parforsní hony a jedny z prvních překážkových dostihů u nás. Chlumec nad Cidlinou se totiž stal rodištěm předchůdkyně slavné Velké pardubické v Čechách, Velké chlumecké steeplechase, o níž bude také řeč.

Pro pochopení širších souvislostí se v této diplomové práci zaměříme na společenský význam překážkových dostihů a parforsních honů, z jejichž tradice dostihový překážkový sport vychází, a především na šlechtické rody a jednotlivé osobnosti, které společensky důležité parforsní hony a později překážkové dostihy organizovaly a které dokázaly pouhý sen proměnit ve skutečnost. Opomenuto nezůstane ani velmi aktuální téma týkající se významných žen účastnících se v sedlech koní těchto náročných sportovních událostí.

Základním cílem této diplomové práce je zmapovat počátky dostihů na Pardubicku v době Rakouského císařství a Rakouska-Uherska a zjistit, jaký vliv měla tehdejší šlechta na vznik dostihů a jak důležitá byla existence tohoto sportu pro daný region ze společenského a politického hlediska. V jednotlivých kapitolách se budeme zaměřovat na to, jak se role šlechty v oblasti dostihového sportu vyvíjela a měnila v průběhu let.

Metodika práce

K problematice počátků dostihového sportu na Pardubicku budeme přistupovat jak z hlediska mikrohistorického a regionálně historického, tak z úhlu pohledu politických dějin, dějin sociálně-hospodářských i dějin sportovních. Právě hledání vzájemných souvislostí mezi dějinami dostihového sportu na Pardubicku a politickými či sociálně-hospodářskými dějinami je pro tuto práci vůbec nejpodstatnější.

Po důkladném vyhledání a shromáždění dostupných primárních a sekundárních pramenů ve fázi heuristiky dojde k jejich detailní obsahové analýze, kritickému zpracování a následné interpretaci, přičemž důraz bude kladen na maximální pramenné poznání, tedy na práci s historickými materiály z archivních fondů, sbírkových institucí, zámeckých expozicí a dobových periodik. Tyto historické dokumenty budou poté vhodně doplněny v rámci analyticko-syntetické metody sekundárními zdroji, a to jak dobovou, tak současnou literaturou z oblasti dějin dostihového sportu a odbornou literaturou zaměřující se na další související témata.

Z důvodu souběžné existence parforsních honů, steeplechase dostihů a působení tehdejší šlechty v obou těchto významných společenských a sportovních aktivitách bude při psaní a strukturování práce místy upřednostněno hledisko tematické před pouhým chronologickým řazením událostí za sebou. V práci budou nejprve představeny dostihy jako sport, na nějž lze nahlížet v politickém i sociálním kontextu, následovat budou kapitoly věnující se parforsním honům a jejich významu při formování pardubických překážkových dostihů. Těm bude pak věnovaná další část diplomové práce, která se zabývá zrodem Velké pardubické, jejími inspiračními zdroji a významem šlechty pro tento exkluzivní sport. Zároveň budou v této části představeny významné rody Auerspergů, Kinských a z nich pocházející význačné osobnosti sehrávající zásadní roli při zvyšování prestiže dostihů na Pardubicku. Poslední část završí v předchozích kapitolách rozpracované téma měnící se role šlechty v oblasti dostihového sportu až do konce Rakouska-Uherska. Tato část se bude zároveň zabírat do dnešní doby patrným odkazem parforsních honů a dalších šlechtických zábav 19. století. Po závěru, který představuje výsledky bádání, bude následovat seznam použitých zdrojů a přílohová část, v níž budou výsledky bádání podloženy obrazovým materiálem.

Prameny a literatura

Primární prameny užívané v této práci pocházejí především ze Státního okresního archivu Pardubice a Státního oblastního archivu v Hradci Králové (Archivní oddělení Zámorsk), přičemž ve druhém zmíněném (konkrétně v Rodinném archivu Auerspergů, Žleby a Slatiňany) se nacházely archivní materiály týkající se počátků dostihového sportu v odborné literatuře doposud nezveřejněné.

Bádání nevycházelo pouze ze studia archiválií a odborné literatury, ale opíralo se taktéž o sbírkové předměty, obrazy či exponáty ze Státního zámku Slatiňany (ze zámecké knihovny i samotné expozice), Východočeského muzea (především z historické expozice Pardubice – příběh města) či zámku Karlova Koruna. V době psaní této diplomové práce¹ byly však uzavřeny expozice na hradě Kunětická hora a ve Slatiňanech (Hipologické muzeum) věnující se v případě prvního zmíněného především otázce parforsních honů a ve druhém případě zaměřující se mimo jiné také na jezdeckví a dostihy. Taktéž nebylo možné dostat se k archivnímu fondu Rodinného archivu Kinských (Chlumec nad Cidlinou), který byl veřejnosti nepřístupný z organizačně-správních důvodů a mj. také pro převod existujícího inventáře do elektronické databáze.

Dalším důležitým zdrojem poznání počátků dostihů na Pardubicku se stala dobová literatura sepsaná jednotlivými účastníky parforsních honů či přímo organizátory dostihového sportu. Dveře do světa těchto fascinujících, ale také nebezpečných šlechtických zábav otevřely knihy rytmistra Oskara Feitha *Die Pardubitzer Parforcejagden* z roku 1911 a především nedatovaná *Pardubitzer Parforcejagden: geschichtlich und bildlich dargestellt seinen und ihren Freunden gewidmet* společně s *Pardubitzer Parforcejagden, II. Teil* z roku 1927, které sepsal Ferdinand Rudolf Kinský. Dokreslit tehdejší společnost pomohla taktéž kniha Franze von Thurn-Taxisa nesoucí jméno *Pardubitz: Parforce-Jagd und Rennen* (vydaná byla v roce 1990).

Neméně významnými se ukázala dobová periodika, která posloužila jako sonda do tehdejší společnosti zkoumající tehdejší recepci dostihů a jim předcházejících parforsních honů, a to jak v Čechách, tak v kontextu celé monarchie. Těmito dobovými novinami byly především *Národní listy*, *Národní politika*, *Posel z Prahy*, časopisy *Světobzor* či *Morawské nowiny*; z cizojazyčných pak *Wiener Zeitung*, *Wiener Salonblatt*, *Innsbrucker Nachrichten*,

¹ Roky 2021–2022. (Poznámka autorky práce.)

Norddeutsche allgemeine Zeitung. Berliner Tageblatt und Handels-Zeitung nebo *Allgemeine land- und forstwirtschaftliche Zeitung*.

Při vypracování předkládané diplomové práce byla užita odborná literatura týkající se především tématu parforsních honů a dostihů v době Rakouského císařství a pozdějšího Rakouska-Uherska, ale také životního stylu tehdejší šlechty (zejména na Pardubicku), jednotlivých šlechtických rodů a konkrétních osudů lidí, kteří položili základní kámen této dlouhotrvající tradice, přispěli ke zrodu dostihů v daném regionu a ke zvyšování jejich prestiže.

Z odborné literatury zabývající se dostihovým sportem je třeba zmínit především publikace Miloslava Nehyby – *Dostih s Taxisovým příkopem: proměny Velké pardubické* z roku 2017 a *Velké sedmičky Velké pardubické* z roku 2021. Oporou této práce byla bezesporu i kniha, na které se tento historik podílel společně s Jaroslavem Hubálkem, a to *Od Fantoma po Peruána: historie 110 ročníků Velké pardubické* z roku 2002. Historii dostihů v Pardubicích taktéž zpracoval Miloš Svoboda ve své knize *100 ročníků Velké pardubické steeplechase* z roku 1990, která byla využita především v kapitolách týkající se této význačné události.

Bližší zkoumání šlechtických rodů spojených s počátky dostihového sportu vychází zejména z díla Karla Richtera *Chlumec nad Cidlinou a Chlumecko v proměnách dějin: po stopách prošlého času* (rok 2010) a také z publikace *Dějin rodu Kinských* z roku 2004 od Aleše Valenty. Pro orientaci v jednotlivých šlechtických rodech jsou taktéž užitečné publikace Petra Maška *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, 1992 či *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti. Díl II.*, 2008–2010, přičemž v druhém zmiňovaném díle se objevují již drobné chyby, a to především v oblasti zabývající se spojením šlechty a dostihů.² Na problematiku sportu a jeho společenského významu skvělým způsobem nahlíží Martin Pelc ve svém díle z roku 2018 *Sport a česká společnost do roku 1939: osobnosti, instituce, reflexe*.

Z cizojazyčných publikací je nezbytné vedle již uvedených německy psaných textů Feitha, Kinského a Thurn-Taxisa zmínit výjimečnou česko-anglicky psanou knihu vzniklou ze spolupráce Johna Pinfolda a Kamily Pecherové, *Velká pardubická a Velká národní liverpoolská – příběh dvou dostihů* z roku 2010, která umožňuje propojení a srovnání Velké pardubické s Velkou národní v Liverpoolu.

V neposlední řadě je třeba zmínit odbornou práci Hany Sedláčkové, průvodkyně působící mnoho let na zámku ve Slatiňanech, nesoucí název *K životnímu stylu východočeské šlechty 19. století: parforsní hony a jízdy o závod*. Tato práce z roku 2011 byla jedním ze zdrojů inspirace pro sepsání tohoto textu.

² Např. jde o záměnu Alexandra Jana z Thurn-Taxisu a Egona Thurn-Taxisa.

1 Sport králů v politicko-společenských souvislostech

„Dal jsi snad koni bohatýrskou sílu, přioděl jsi jeho šíji hřívou? Docílíš, aby poskakoval jako luční kobylka? Jeho vznešené frkání vzbuzuje strach, v dolině hrabe nohama, rozjařen silou, má-li vytáhnout proti ozbrojencům, vysmívá se strachu, neděsí se, před mečem se neobrací. Toulec nad ním chřestí, blýská se kopí a oštěp, s burácením se řítí po zemi, až se chvěje, nedá na nic než na zvuk polnice...“

(Kniha Jóbova. Kapitola 39.³)

Obliba sportu a jeho společenská významnost je fascinujícím fenoménem, na který je třeba nahlížet jak optikou psychologickou, tak sociální, politickou a kulturní. *Akademický slovník cizích slov* tento termín definuje takto „1. pohybová činnost (tělesná cvičení, hry aj.) prováděná zprav. soutěživou formou; 2. jiná činnost provozovaná ze záliby, pro zábavu.“⁴

Mnohé nám o sportu přirozeně napoví už sama etymologie tohoto slova. Vychází totiž z latinského slovesa (*se*) *deportare*, které bylo později přejato do dalších jazyků (ve španělštině ve tvaru *deportarse*, ve francouzštině jako *se déporter* či *déporter*, v anglo-francouzštině *disport*). Právě z anglofrancouzského *disport* se v 15. století rodí zkrácený tvar *sport*.⁵ V původním významu slova šlo tedy o označení příjemně stráveného volného času, rozptýlení od vážných povinností, veselé zábavy a hry.⁶ (Sloveso *se deportare* bychom mohli doslova přeložit jako „přenést pryč“ – myšleno mysl člověka od vážných věcí.⁷) Co se týče našeho prostředí, zde se slovo *sport* uchytilo v polovině 19. století, kdy je jeho nejstarší doklad v rámci Rakouského císařství datován do roku 1828⁸. V českém jazyce se toto slovo užívá až od 60. let 19. století.⁹ Ve vztahu k parforsním honům, které s tématem překážkových dostihů úzce souvisí, je použito kupříkladu v *Moravských nowinách* v roce 1863, kdy se v jednom z článků píše o tom, že „Angličané v nejvyšší míře váží si sport (honby), kterýž tuží tělo a vzbuzuje

³ *Kniha Jóbova*. In: Bible, Starý zákon. [online]. [s.l.]. [s.d.]. Bible.patroni.cz. 39. kapitola. [cit. 2. 11. 2022]. Dostupné z: <http://bible.patroni.cz/index.php?id=13854>.

⁴ *Internetová jazyková příručka*. [online] (2008–2022). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [cit. 15. 10. 2022]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=sport>.

⁵ Zde už se jedná o substantivum.

⁶ OLIVOVÁ, Věra. *Sport a hry ve starověkém světě*. Praha: Artia, 1988, s. 8.

⁷ *Online Etymology Dictionary*. [online], poslední aktualizace 31. 8. 2018. [cit. 16. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/sport>.

⁸ Slovo *sport* se objevuje v budínském a pešťském periodiku *Gemeinnützige Blätter*.

⁹ PELC, Martin. *Sport a česká společnost do roku 1939: osobnosti, instituce, reflexe*. 1. vyd. Praha: NLN, 2018, s. 23.

udatnou mysl, a s tímto sportem úzce souvisí kůň. Protož i v Anglii kvete chování koní – jakož nikde jinde – majíc hojný vliv na život praktický.“¹⁰ Martin Pelc ve své publikaci zdůrazňuje, že to byly právě hony a dostihy, které se s tímto termínem původně pojily, a to takřka po celou dobu 19. století. Sémantická rovina slova sport tak zahrnovala především aristokratické venkovní zábavy spojené s koňmi, tedy již zmíněné hony (v Anglii velice oblíbené), a dostihy. Později se význam slova ale posunul, především co se týče sociální roviny. Sport již začal v druhé polovině 19. století oslovovat i střední vrstvy. V německém tisku se dokonce v průběhu 19. století objevily pojmy *velký* a *malý sport*. První jmenovaný měl zahrnovat koňský sport šlechticů, tedy dostihy, dále sport honební a také vodní. Malý sport měl zahrnovat záliby středních vrstev jako například jízdu na velocipedu, různé silácké kousky apod.¹¹

Dostihy jsou často také nazývané jako *sport králů*. Důvod je nasnadě; nejen, že byla tato záliba rozšířena především v těch nejvyšších aristokratických kruzích, protože šlechta si ostatně jako jediná společenská vrstva závodního koně mohla finančně dovolit, ale především byl tento sport původně vášní britské královské rodiny. (Moderní dostihy mají totiž zároveň svůj původ ve Velké Británii, která je zase často nazývána kolébkou turfu.¹²) I když je toto označení starší, slovní spojení *sport králů* se nejvíce rozšířilo až v průběhu 18. a 19. století, kdy bylo v Anglii zakládáno velké množství nových dostihových drah.¹³

Jak již bylo řečeno v úvodu, tato práce si klade za cíl ukázat dostihový sport ve společensko-politických souvislostech, a je tedy zřejmé, že u zábavní funkce sportu rozhodně nezůstane. Martin Pelc ve své publikaci věnující se sportu a české společnosti zdůrazňuje, že sport je nejen významným produktem, ale taktéž činitelem modernizačních procesů, který v sobě nese osobité a signifikantní rysy dané společnosti a historické epochy.¹⁴ Zároveň v sobě nese osobitý znak, který vystihuje myšlení dané doby.¹⁵

To, že měly dostihy v rámci Rakouského císařství a pozdějšího Rakouska-Uherska významný sociální status, dokazuje například tvrzení ve *Sportovním věstníku Národních listů*, kde se v článku z 26. února 1899 objevují následující slova: „Podáním i rozsahem svým, dále

¹⁰ *Morawské nowiny*. [online]. Brno: Moravský zemský sněm, 1863. 17. 4. 1863. 7(31), s. 124. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:07322d0b-3bdd-4f12-a1ce-c604e909f606?page=uuid:54699535-1bba-11e4-85d8-90b11c419e63>.

¹¹ PELC 2018, s. 23–24.

¹² JIRÁKOVÁ, Pavlína. *Dostihy – sport královen i vášně neurozených Britů*. [online]. In: Kultura21.cz. 8. 4. 2014 23:00. [cit. 1. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.kultura21.cz/historietradice/9065-culturea-dostihy-sport-královen-i-neurozenych-britu>.

¹³ *Definition of Sport of Kings*. [online]. In: Sports-king.com. 3. 12. 2022. [cit. 28. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.sports-king.com/dictionary.php?q=sport-of-kings>.

¹⁴ PELC 2018, s. 7.

¹⁵ Ibid., s. 22.

namnoze i souvislostí s jinými obory lidské činnosti, najmě hospodářské, přední místo mezi sporty zaujímá pěstění koní, jízda koňmi a honba; šermu přísluší pro vážnost jeho asi prvé místo tam, kde jde o tělesný výcvik; k němu druží se plavání.“¹⁶ Je patrné, že koňské sporty byly upřednostněny a zdůrazněny právě pro svou sociální a hospodářskou roli. V článku jsou dále zmiňovány sporty jako veslařství, atletika, „běh na lyžích“, bruslení apod. Všechny však zaujímají až další pozice – právě pro jejich nižší sociální status.

Kůň a člověk jsou spolu spjatí již tisíce let. Prvními jezdci na koních byli nejspíš nomádi, kteří na nich již ve 4. tisíciletí př. n. l. přejížděli rozlehle asijské stepi. Člověk se naučil využívat koně při různých činnostech, ať už při dopravování, lovu, anebo válce.¹⁷ Pro potřeby diplomové práce se však zaměříme na využití tohoto zvířete pro sport.

Moderní dostihy vznikají přirozeně až mnohem později, ale jakási forma koňských závodů byla pořádána odnepaměti. Ostatně závody koní jsou společně s lovem pokládány za nejstarší projevy sportu.¹⁸ A stejně jako v jiných sportech, i první snahy člověka vítězit na hřbetě koně nad ostatními byly dány potřebou imponovat svému okolí a velkou soutěživostí, která je jak pro něj, tak pro koně, typická.¹⁹ Jiří Mrkvička se přímo zmiňuje o „duchu soutěživosti, kterému všichni společně podléháme.“²⁰ Dále poukazuje na fenomén preferování soutěže před spoluprací s druhými, kterým se ve své práci zabývá a který je podle něj pro naši bojovou a expansivní civilizaci typický. Na druhou stranu však upozorňuje na to, že soutěživost a spolupráce nejsou jen dva protikladné principy, které se musí vzájemně vylučovat, ale že se tyto dva základní způsoby lidské interakce naopak prolínají a doplňují.²¹ Lze říci, že přesně toto platí taktéž pro dostihový sport, a to možná i v mnohem větší míře, než u jiných sportovních odvětví.

Podle řecké mytologie je za zakladatele dostihů považován Poseidón, jehož posvátným zvířetem byl právě kůň.²² S koňmi a dostihy je taktéž úzce spjat Tantalův syn Pelops, který je znám svým ucházením se o ruku Hippodameie, jediné dcery arkadského krále Oinomaa. Ten ve strachu z věštby mluvící o zeti, který jej zabije, každého nápadníka své dcery vyzval na závod vozem, který vždy vyhrál. Pelops dokázal krále Oinomaa porazit jen díky zlatému

¹⁶ *Národní listy*. Příloha Sportovní věstník [online]. Praha: Julius Grégr, 1899. 26. 2. 1899. 39(57), s. 15. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:506d80a0-60ab-11dc-bed7-0013e6840575?page=uuid:6146c7f0-5d14-11dc-a201-0013e6840575>.

¹⁷ PACUT, Miroslav. *Dějiny vybraných individuálních sportů*. 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2010, s. 62.

¹⁸ OLIVOVÁ 1988, s. 8.

¹⁹ DOBRORUKA, Luděk J., KHOLOVÁ, Helena. *Zkrocený vládce stepi*. Praha: Panorama, 1992, s. 210.

²⁰ MRKVIČKA, Jiří. *Člověk v akci: motivace lidského jednání*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1971, s. 133.

²¹ *Ibid.*, s. 133–134.

²² GRAVES, Robert. *Řecké mýty*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1982, s. 72.

okřídlenému vozu taženém párem neúnavných a nesmrtelných koní, které mu daroval Poseidón, a kvůli zradě²³, kterou zosnoval společně s královým vozatajem Myrtillem.²⁴ Olympijské hry měl podle pověsti založit právě Pelops, který chtěl, aby byl jeho závod s králem Oinomaem takto připomínán. Zajímavostí je, že vozatajské dostihy byly však ve skutečnosti zařazeny mezi disciplíny na hrách až v dalším století.²⁵

Není překvapivé, že se koňské závody vedle oblasti Blízkého východu těšily velké oblibě právě v starověkém Řecku a Římě. I zde je třeba zdůraznit, že se jednalo nejčastěji o dostihy vozatajské. Stejně jako v zemích na Předním východě, i v případě starověkého Řecka a Říma byly koňské závody symbolem moci, jejichž funkcí bylo vedle posílení prestiže vládnoucích vrstev také povzbuzovat občanskou hrdost či poskytovat prostor pro konání různých slavností, a zvláště důležitých událostí ať již politického, nebo náboženského charakteru. Americký historik Donald Kyle v této souvislosti přímo hovoří o „koňském“ bohatství, o které se starověcí vládci mohli opírat; především tedy o hodnotu jakéhosi sociálního a politického kapitálu, kterým díky tomuto sportu mohli disponovat.²⁶

Politická role dostihového sportu byla ve starověkém a raně středověkém světě patrná víckrát. Příkladem toho může být závodění a hry v římském cirku (ludi circenes). Politický charakter měly tyto římské hry v cirku především pro jejich zahajovací ceremoniál, během něhož mohli vojáci vyjádřit svou nespokojenost, přednést císaři své požadavky či se ohradit proti císařským úředníkům.²⁷ Především byly však koňské závody konané pod patronací římských císařů pořádány za účelem posílení jejich autority.²⁸ Ve srovnání se závody a soutěžemi v Řecku měly ty římské ještě jedno specifikum. Tím bylo prosté pobavení mas – obyčejných lidí. O oblibě těchto zábav se zmiňuje ve svých *Dějínách* i Titus Livius, jenž hovoří o společnosti, jejíž heslem bylo ono známé „chléb a hry“, neboli „panem et circenses“. Tyto dvě základní jistoty římského občana stačily k uspokojení jeho potřeb a dosažení blaha.²⁹

Největší přesah z oblasti sportu do oblasti společensko-politické je však patrný na příkladu otázky příslušnictví k jedné z tzv. stájí. Již od dob pozdní římské republiky byly

²³ Jiná verze příběhu o této zradě nevypráví; Pelops prý vyhrál opravdu jen díky svému vozu a koním.

²⁴ GRAVES 1982, s. 548–551.

²⁵ DOBRORUKA et al. 1992, s. 215.

²⁶ *Sport and Spectacle*. [online]. In: Archaeology Magazine, Publication of the Archaeological Institute of America. July/August 2015. [cit. 10. 8. 2021]. Archaeology.org. Dostupné z: <https://www.archaeology.org/issues/180-1507/features/3350-horses-role-in-sport-and-spectacle>.

²⁷ OLIVOVÁ 1988, s. 174.

²⁸ Ibid., s. 192.

²⁹ LIVIUS, Titus. *Dějiny od založení Říma*, část 1. [online]. Praha: Eduard Grégr, 1864, s. 11. [cit. 12. 8. 2021]. Dostupné z: https://archive.org/details/titus_livius-dejiny_rima-1/page/n11/mode/2up.

jednotlivé vozy účastníci se závodu rozděleny podle stájí (ty byly do 4. století vlastněny soukromými majiteli především z jezdeckého stavu).³⁰ Dostihy a hry v cirkus se tak mnohokrát v historii staly ohniskem různých nepokojů a protistátních akcí, při kterých museli zasáhnout přímo vojáci. Není asi příliš překvapivé, že tyto nepokoje, které nejvýrazněji vyeskalovaly při povstání Niká v Konstantinopoli za vlády císaře Justiniána³¹, se týkaly především dvou nejoblíbenějších stájí – tzv. *Zelených* a *Modrých*. Právě konflikt těchto dvou sportovních klubů byl jednou z hlavních příčin tohoto povstání.³²

Tradiční vozatajské dostihy se konaly i v průběhu středověku a navázaly tak na antickou tradici. Jejich pozvolný úpadek však započal s křižáckými výpravami ve 12. století. Jejich definitivní konec pak přišel s dobytím Konstantinopole Turky v roce 1453.³³ V západní a střední Evropě sice dostihy přetrvaly, ale v rukou Keltů a dalších severských národů rozhodně neměly tak danou strukturu, pravidla, rituály s nimi spojené, ani výnosnost a oblibu.³⁴ Na koních se samozřejmě závodilo i ve středověku, ale společensko-politická funkce dostihů nebyla již v té době tak výrazná.

Historie počátků dostihového sportu jako takového však začíná nejdříve až kolem 16. století, kdy se do Evropy začaly z Afriky dovážet vytrvalí a odolní berberští koně. Právě toto plemeno se stalo stěžejním pro budoucí šlechtění a chov anglického plnokrevníka. Ten byl anglickou aristokratickou šlechtou připravován nejprve pro tzv. lovecké zápasy – první svěbytnou podobu dostihového sportu.³⁵ Některé znaky těchto zápasů lze později najít taktéž u parforsních honů, viz dále. Později docházelo ke šlechtění anglického plnokrevníka i pro rovinové a později i překážkové dostihy. Chov tohoto plemena se stal velice záhy velice výnosným a šlechta, která se mu věnovala, díky němu značně bohatla.³⁶

Moderní dostihový sport se rodí tedy až v novověké Velké Británii, přičemž jedním z nejstarších center je pak anglický Newmarket, kde se běhaly dostihy již za krále Karla II.³⁷ Normativnímu systému v anglických dostizích položil základ britský *Jockey Club*, který vznikl

³⁰ OLIVOVÁ 1988, s. 174.

³¹ CAMERON, Alan. *Circus Factions: Blues and Greens at Rome and Byzantium*. [online]. 1. edition. Oxford: Oxford University Press, 1993, s. 278. [cit. 10. 8. 2021]. Dostupné z: <https://pdfcoffee.com/alan-cameron-circus-factions-blues-and-greens-at-rome-and-byzantiumpdf-pdf-free.html>.

³² Ibid., s. 222.

³³ OLIVOVÁ 1988, s. 194.

³⁴ DOBRORUKA et al. 1992, s. 216–217.

³⁵ Jednalo se o krosový závod dvou koní, jejichž jezdcí se hnali za vypuštěným zvířetem. Tyto závody trvaly leckdy celý den a byly poměrně náročné.

³⁶ SOMMER, Jiří. *Dějiny sportu: Sporty našich předků*. 1. vyd. [Olomouc]: Fontána, 2003, s. 187–188.

³⁷ VAMPLEW, Wray, KAY, Joyce. *Encyclopedia of British Horseracing*. [online]. London: Psychology Press, 2005, s. 205. [cit. 20. 9. 2020]. Dostupné z <https://books.google.cz/books?id=8eYD6hjl2xQC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>.

už v roce 1750. Stal se tak vůbec nejstarším světovým sportovním klubem v moderní historii. Právě *Jockey Club* posloužil při tvorbě pravidel velkých a slavných dostihů, jako bylo *Epsom Derby*, *Zlatý pohár* v Ascotu, dostih *2000 Guineas*, *St. Leger* a další.³⁸

Ještě v době baroka určovaly kavalírský způsob života především jihoevropské a jihozápadní země, tedy Itálie a Francie. Avšak revoluční události 18. století a ústup Itálie ze společenského a kulturního výsluní Evropy způsobily, že se pozornost vyšší společnosti musela obrátit jinam. Do hledáčku šlechty se tak dostala do té doby pro Evropu poměrně nepřístupná země, a tou byla Velká Británie, která bývá, jak již bylo řečeno, právem označovaná za kolébkou dostihového sportu.³⁹

Pokud jde o Habsburskou monarchii, tak první cvalové závody se zde konaly 16. srpna 1778 v Hauptallee, a to právě podle anglického vzoru. Byli to Angličané (konkrétně Hyam, Price a Massen, výteční jezdci a odborníci v oblasti jezdeckví), kteří ve Vídni spoluorganizovali další z významných dostihů, např. tzv. „*Wienerblättchen*“ z 19. května 1784. V aristokratických kruzích v monarchii tak obdiv k anglickému způsobu života a k nahlížení na společenské akce, kterými dostihy beze sporu byly, značně sílil a stal se tak hlavním důvodem pro zavedení cvalových dostihů v monarchii.⁴⁰ K významu britského turfu na pořádání pardubických dostihů v pozdějším Rakouském císařství a Rakousko-Uhersku se dostaneme v této práci později.

Co se týče překážkových dostihů, tak je třeba uvést, že se první dostihy typu steeplechase konaly ve vídeňském Prátru už v roce 1787, přičemž se těchto závodů účastnili především důstojníci. Není bez zajímavosti, že si cenná umístění odnášeli i členové českých šlechtických rodů, o nichž bude ještě řeč – z vítězství nad anglickými konkurenty se kupříkladu mohl těšit polní maršál hrabě František Kinský, vrchní ředitel vojenské akademie, který zde vyhrál vůbec první steeplechase dostih konaný v Habsburské monarchii.⁴¹

Konec 18. století a začátek následujícího však přinesl společně s napoleonskými válkami také přerušení dostihů na našem území, proto se zmíněné důstojnické steeplechase staly ojedinělou událostí, na kterou mohlo být navázáno až za dlouhých třicet let.⁴²

³⁸ PACUT 2010, s. 63.

³⁹ VALENTA, Aleš. *Dějiny rodu Kinských*. 1. vyd. České Budějovice: Veduta, 2004, s. 168.

⁴⁰ *Galopprennen*. [online], poslední aktualizace 4. 3. 2022 20:23 [cit. 9. 10. 2022]. Wien Geschichte Wiki. Dostupné z: <https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Galopprennen>.

⁴¹ *Wiener Salonblatt*. [online]. Wien, 1937. 31. 10. 1937. 67(22), s. 7. [cit. 15. 10. 2022]. Dostupné z: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wsb&datum=19371031&seite=7&zoom=33>.

⁴² *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodistiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d]. cit. 15. 10. 2021]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

Na počátku 19. století se dostihy objevují již v Rakouském císařství v nové síle. K největší změně došlo po porážce Napoleona Bonaparte u Waterloo. Byla to Anglie, jejíž obrovský podíl na vítězství protinapoleonské koalice musela uznat celá Evropa. Obdiv k této ostrovní zemi tak začal rapidně stoupat a ovlivnil mimo jiné i dostihové dění na našem území.⁴³ Jak už bylo naznačeno, anglické dostihy byly pro tehdejší Habsburskou monarchii velkým vzorem již na konci 18. století, později adorace anglického životního stylu ještě vzrostla. Do Anglie začaly být pořádány výpravy českých, rakouských a uherských aristokratů s podobnou intenzitou jako dávné kavalírské cesty podnikané za italskou kulturou a dvorskou pompézností ludvíkovské Francie.⁴⁴

Anglický způsob organizování dostihového sportu začal ve 20. a 30. letech silně propagovat uherský aristokrat István Széchenyi.⁴⁵ Představil tak v kvetoucí rakouské společnosti nový způsob trávení volného času. Tím byl sport, zejména tenis, hon na lišku a koňské dostihy, které se staly inspirací pro celou střední Evropu. Právě za těmito společenskými událostmi a sporty se začali do Anglie vydávat aristokraté z celého Rakouského císařství, přičemž jejich hlavním cílem byla od roku 1836 pořádaná Velká národní.⁴⁶

Széchenyiho a po něm i další aristokraty vydávající se do Anglie (velice významná byla kupříkladu cesta Oktaviána Kinského, o němž bude v této práci ještě mnohokrát řeč) nejvíce zaujal právě anglický styl dostihů, který vedle sportovní stránky také výrazně akcentoval tu společenskou.⁴⁷ Széchenyi však navíc dostihy využil jako místo setkávání se venkovské a městské šlechty, díky čemuž se mohlo snadněji formovat vlastenecké hnutí. Tyto dostihy (většinou ještě rovinové) měly tedy navíc výraznou společenskou funkci.⁴⁸

V období *Vormärz*, tedy v předrevolučním období neklidných 40. let, sehrál dominantní roli v pořádání dostihů v říši rod Liechtensteinů.⁴⁹ Tento rod je silně spjatý s počátky dostihů a parforsních honů i na Pardubicku. Tou dobou získává dominantní roli v nově vzniklé *Pardubické parforsní společnosti* František Liechtenstein⁵⁰. Jak bude ještě mnohokrát

⁴³ Ibid.

⁴⁴ VALENTA 2004, s. 168.

⁴⁵ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodistiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d]. cit. 15. 10. 2021]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

⁴⁶ PINFOLD, John a PECHEROVÁ, Kamila. *Velká pardubická a Velká národní liverpoolská – příběh dvou dostihů*. [Pardubice]: Helios, 2010, s. 120–121.

⁴⁷ VALENTA 2004, s. 168.

⁴⁸ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodistiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d]. cit. 15. 10. 2021]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

⁴⁹ *Galopprennen*. [online], poslední aktualizace 4. 3. 2022 20:23 [cit. 9. 10. 2022]. Wien Geschichte Wiki. Dostupné z: <https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Galopprennen>.

⁵⁰ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. FEITH, Oskar. *Die Pardubitzer Parfocejagden*. Wien, 1911. In.č. SN 01122, s. 1–4.

zmiňováno, právě z této významné organizace (silně povzbuzené popularitou honů organizovaných po anglickém způsobu) vzešly myšlenky na pořádání pardubických steeplechase dostihů a na vznik samotné Velké pardubické.⁵¹

Koňské sporty obstály i na počátku 20. století v době nástupu nových a rychlejších sportů, ať už jde o závody aut nebo motorek. Luděk J. Dobroruka poukazuje na fanoušky koňských sportů a na jakési jejich vnitřní a implicitní ctění zákonů rytířských tradic. Dostihové publikum fandí, jásá a tleská vítězům, často prosází velké sumy peněz, ale jeho radostné projevy při sledování tohoto královského sportu nejsou spojeny s psychickým ani fyzickým obtěžováním druhých, ničení majetku, či dělání dalších výtržností, s nimiž je spojen fanouškovský fenomén u některých sportů. Dobroruka ve své knize píše, že „dostihy jsou vždycky tak trochu společenská událost mající své rituály.“⁵² Dostihy jsou místem, které skýtají jak v minulosti, tak i v dnešní době mnoho společenských příležitostí či obchodních možností. (Viz *Obrázek 1.*) Bez rozdílu tedy zaujmou obdivovatele tohoto náročného, ale kouzelného sportu, tak ty, kteří upřednostňují společenská setkání.⁵³

Jak z této kapitoly jistě vyplývá, dostihy jsou jak úchvatnou sportovní událostí, tak i významnou akcí společenskou, a dokonce i prestižní. Jejich napojení na dějiny politické, sociální a hospodářské je tedy neodmyslitelné. Co se týče spojitosti dostihového sportu na Pardubicku a dějinných událostí 19. a počátku 20. století, je třeba zdůraznit, že se velkou měrou vzájemně proplétaly. Tok dějin se taktéž převalil přes dostihové závodiště v Pardubicích a formoval tak jeho vývoj a tvář. O společensky a politicky významných událostech počátků dostihů na Pardubicku budou pojednávat následující kapitoly.

⁵¹ HUBÁLEK, Jaroslav, NEHYBA, Miloslav. *Od Fantoma po Peruána: historie 110 ročníků Velké pardubické*. 1. vyd. [S. l.: s. n.], 2002, s. 8.

⁵² DOBRORUKA et al. 1992, s. 209.

⁵³ *Státní okresní archiv Pardubice* (SOkA Pardubice). Závodiště Pardubice. Domov Velké pardubické steeplechase od roku 1874, brožura. Pardubice: Dostihový spolek a.s., 2003. Nečíslované. Př. č. 55/2003, neuspořádané. 1/4/6F.

2 Parforsní hony – cesta ke steeplechase

Dostihy a parforsní hony – na první pohled dva zcela rozdílné pojmy. Tato kapitola si klade za cíl popsat cestu těchto dvou šlechtických zábav, najít mezi nimi spojitost a zjistit, zda dostihy steeplechase z parforsních honů bezprostředně vychází, či zda je jejich vznik na Pardubicku motivovaný jinými aspekty.

Nejdříve je však třeba zde v úvodu kapitoly vysvětlit několik základních termínů, se kterými bude hojně pracováno. Před vysvětlením sousloví *parforsní hon*, *překážkové dostihy*, *steeplechase dostihy* a *dostihy steeplechase crosscountry* a ke zmapování počátků těchto sportovních událostí v Českých zemích je nejprve nutné zmínit příbuzné pojmy *myslivost* a *lovectví*.

Myslivost je činnost zabývající se chovem, ochranou a lovem zvěře (definice SSČ) nebo také chov, ochrana, lovení a zužitkování zvěře (definice SSJČ⁵⁴). V *ust. § 2 písm. a) zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti* se píše: „Myslivostí se rozumí soubor činností prováděných v přírodě ve vztahu k volně žijící zvěři jako součásti ekosystému a spolková činnost směřující k udržení a rozvíjení mysliveckých tradic a zvyků jako součásti českého národního kulturního dědictví.“⁵⁵

Lovectví je součástí myslivosti; jedná se o nástroj sloužící ke snižování početních stavů zvěře.⁵⁶ Lov jako takový složil člověku odpradáвна jako základní způsob obstarávání potravy, v průběhu času se však postupně měnil v zábavu vyšších společenských vrstev, přičemž přirozeně podléhal různým dobovým politickým vlivům, sociální situaci a módním trendům.⁵⁷

Parforsní hon je hon s pomocí štvoucích psů a jezdeckých koní; štvanice (definice dle SSJČ⁵⁸). Etymologie slova vychází z francouzského *par force de chiens* (tj. *silou psů*), tento na svou dobu moderní způsob pořádání honů vznikl pravděpodobně ve Francii a nejvíce se začal rozšiřovat v první polovině 18. století. Jednalo se o hony s využitím jezdeckých koní a štvoucích psů vycvičených právě pro tento způsob lovu. V této předem připravené štvanici bylo cílem šlechtické společnosti na koních doprovázené smečkou psů ve volném terénu

⁵⁴ *Internetová jazyková příručka*. [online] (2008–2022). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [cit. 15. 10. 2022]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=myslivost>.

⁵⁵ *Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti*. [online]. In: Sbírka zákonů. 31.12.2001. [cit. 1. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-449>.

⁵⁶ *Myslivost* [online], poslední aktualizace 13. 9. 2022 v 04:39. [cit. 15. 7. 2022], Wikipedie. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Myslivost#Lovectví%C3%AD>.

⁵⁷ DRMOTA, Josef. *Lov zvěře v našich honitbách*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 20.

⁵⁸ *Internetová jazyková příručka*. [online] (2008–2022). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [cit. 15. 10. 2022]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=parforsn%C3%AD+hon>.

vystopovat předem odchyceného a pouze pro účely honu vypuštěného jelena a zcela ho vyčerpat tak, aby již nebyl schopen dalšího útěku. Po odchycení jelena docházelo poté k jeho navrácení do obory.⁵⁹ Zcela zásadní rozdíl mezi honitbou či lovem v tradičním slova smyslu a parforsním honem tkví v jejich cíli. Parforsní hon není totiž pořádán za účelem získání úlovku, ale především pro předvedení vynikajícího sportovního a jezdeckého výkonu a pro společenské vyžití šlechty. Není tedy divu, že jsou to právě parforsní hony, které jsou spojeny s rozvojem hudebních doprovodů při lovu s přípitky a dalšími tradicemi.⁶⁰

Martin Pelc zdůrazňuje, že předchůdce překážkových dostihů – parforsní hon nebo také štvance – je vlastně z hlediska sportovního postaven na umělé herní situaci. Jak bude popsáno podrobněji v další části práce, tento způsob pořádání honů je totiž založen na pronásledování předem vypuštěné zvěře, kdy cílem je tuto zvěř dohnat. (Ve francouzské variantě také následně dané zvíře usmrtit.) Naopak anglická varianta, která je skutečnou předchůdkyní dostihů steeplechase crosscountry a o níž bude ještě řeč, je již mnohem více sportovní, protože klade také mnohem větší nároky na samotného jezdce a jeho sportovní výkon.⁶¹

Překážkové dostihy se dělí na dostihy přes *proutěné překážky*, dostihy typu *steeplechase* a *steeplechase crosscountry*.⁶² Jedná se tedy o hyperonymum k řečeným pojmům.

Dostihy steeplechase jsou překážkové dostihy, které vznikly v Anglii, a to již v 18. století. Název „steeplechase“ je z etymologického hlediska trochu komplikovanější.⁶³ Pokud však vyjdeme přímo z jednotlivých slov této anglické složeniny, dostaneme se k výrazům pro věž („steeple“) a honbu („chase“). Etymologie tohoto slova tudíž odkazuje k prvním dostihům tohoto druhu, které se údajně běhaly od věže kostela a zpět.⁶⁴

Steeplechase dostih v dnešním slova smyslu je však překážkový dostih přes pevné překážky⁶⁵, jehož trať je vytyčena v prostoru závodiště pouze na travnatém povrchu. Co se týče samotných překážek, tak odskok a doskok musí být na stejné úrovni.⁶⁶

⁵⁹ *Parforsní hon* [online], poslední aktualizace 13. 5. 2021 v 23:36. [cit. 6. 6. 2022], Wikipedie. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Parforsn%C3%AD_hon.

⁶⁰ DRMOTA 2011, s. 23.

⁶¹ PELC 2018, s. 30.

⁶² KOVÁŘ, Pavel. *Velká pardubická: příběhy z dějin, současnosti a zákulisí slavného dostihu*. Praha: XYZ, 2011, s. 211.

⁶³ PÁVEK, Josef a KREPS, Bohumír. *Co chcete vědět o Velké pardubické?* (Velká pardubická steeplechase ve slově, zvuku i v obraze). Praha: Pro Státní závodiště vydalo nakl. Olympia, 1972, s. 8.

⁶⁴ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d]. cit. 15. 10. 2021]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

⁶⁵ Většinou jde o živé ploty, které vyrůstají přímo ze země. Proutěné překážky se naopak přemísťují dají, avšak to už se jedná jiný typ dostihu. (Poznámka autorky práce.)

⁶⁶ SCHMIEDOVÁ, Zuzana. *Ať nám koně jdou: úvod do světa turfů*. 1. vyd. Praha: Plot, 2012, s. 247.

Zajímavé je podívat se na termín pro překážkové dostihy v anglickém jazyce a na překlad slova *steeplechase* v jazyce německém. Německy se dostih přes pevné překážky (živé ploty, příkopy apod.) nazývá *Jagdrennen*⁶⁷, anglicky přirozeně *steeplechase*, přičemž existuje ještě termín *National Hunt racing*, pod který spadají jak dostihy typu *steeplechase*, tak dostihy přes proutěné překážky.⁶⁸ Důležitá je však etymologie těchto slov. Název *steeplechase* je odvozen od již zmíněné kostelní věže, viz výše. Tyto první závody přes přírodní překážky vycházely z překonávání popadaných stromů a různých vodních toků při honech a štvanicích. Slova „*hunt*“ a „*Jagd*“ ve starých názvech označujících překážkové dostihy tak nepřímo odkazují k tradici, z níž tyto závody vzešly. Tyto cizojazyčné termíny tak ještě více než české ekvivalenty zvyrazňují těsnou blízkost oblíbených štvanic na jelena a *steeplechase* dostihů.

Dostihy *steeplechase crosscountry* jsou překážkové dostihy přes pevné i přenosné překážky; jejich trať je vytyčena na travnatém a písčitém povrchu či případně na tzv. oranici. V kurzu musí být zařazeny překážky, jejichž odskoková a doskoková hrana jsou výškově rozdílné,⁶⁹ nebo které vyžadují podstatné snížení rychlosti při nájezdu na skok. Někdy mohou být překonávány v klusu, vylézáním na ně či slézáním z nich, broděním se či plaváním.⁷⁰

Ukázkovým příkladem typického dostihu *steeplechase crosscountry* je Velká pardubická *steeplechase*.⁷¹ *Obrázek 2* zobrazuje kurz tohoto dostihu ze 70. let 20. století. Tento dostih tehdy zahrnoval pouze 29 překážek a točení do cílové roviny na levou ruku.⁷²

V literatuře se často pojmy *steeplechase* a *steeplechase crosscountry* zaměňují, případně je s nimi pracováno, jako kdyby to byl jeden ten a samý pojem. Pro potřeby této práce budeme používat pro pardubické těžké dostihy přes překážky, jak přesnější výraz *steeplechase crosscountry*, tak v odborné literatuře častěji užívaný výraz *steeplechase*. Označení *steeplechase* plní v literatuře většinou funkci nadřazeného pojmu, tj. označuje obecně překážkové dostihy. Stejně bude s tímto termínem tedy nakládáno i v této práci. (Ostatně i Velká pardubická *steeplechase* je nazývána takto, nikoli „*steeplechase crosscountry*“, byť právě toto označení najdeme na jakékoli startovní a výsledkové listině tohoto známého dostihu v popisu typu dostihu a jeho kategorie.)

⁶⁷ TEJKAL, Amand. *Dostihový sport*. Vysvětlení významu, pravidel a organisace dostihového sportu a všeho, co s turfem souvisí. S četnými obrázky, plánky a barevnou přílohou. [online]. Brno: nákladem autora, 1927, s. 46. [cit. 11. 2. 2021]. Dostupné z https://archive.org/details/dostihovy_sport.

⁶⁸ *Steeplechase (horse racing)*. [online], last edited on 22 November 2022, at 21:03 (UTC). [cit. 23. 10. 2022], Wikipedia. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Steeplechase_\(horse_racing\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Steeplechase_(horse_racing)).

⁶⁹ SCHMIEDOVÁ 2012, s. 247.

⁷⁰ KOVÁŘ 2011, s. 211.

⁷¹ DAVID, Vladimír. *Od startu do cíle: Velká pardubická steeplechase*. 1. vyd. Praha: SZN, 1974, nečíslované.

⁷² Dnes koně překonávají 31 překážek a do cíle točí z druhé strany, tj. na pravou ruku. (Poznámka autorky práce.)

2.1 Tradice parforsních honů v Českých zemích

Hon – oblíbená kratochvíle panovníků a šlechty se těšila značné oblibě prakticky ve všech dobách; lze tedy říci, že hon v základním slova smyslu stojí na počátku dějin jízdy na koni.⁷³ Výsadní právo na lov zvěře se u nás objevuje koncem prvního tisíciletí v době vlády prvních knížat z rodu Přemyslovců. Lov se stává výsadou šlechty; leníci dostávají od svých pánů právo lovit spolu s podstoupeným územím. Toto období lovu, značně neregulované a nerozvinuté, pozvolna končí v době vlády Lucemburků, kdy u nás šlechta podporuje rozšiřování nových druhů zvěře v českých lesích a zakládá první obory a bažantnice. Zároveň v této době dochází k rozvoji myslivosti, která v sobě zahrnuje i péči o stavy zvěře a jejich chov. K dalším reformám v oblasti lovu zvěře dochází v 16. století, kdy jsou zakazovány některé druhy lovu, majitelé pozemků a lovné zvěře jsou povinni přikrmovat zvěř a předkládat jí sůl. Objevují se také nové druhy zbraní jako je například ručnice. I přes užívání nových vynálezů a přes opírání se o již zmíněné povinnosti vrchnosti šlo z dnešního pohledu více o krvavou řež než o plnohodnotný lov.⁷⁴

K největšímu rozvoji této šlechtické zábavy dochází však až o století později. V pobělohorském období se lov stává prestižní záležitostí vyšší šlechty. Císař Ferdinand III. vydal roku 1641 ustanovení lovu pro Čechy, v němž pozici šlechty v tomto odvětví ještě upevňuje.⁷⁵ V době silícího baroka a rokoka zde na konci 17. století zásadně ovlivňuje situaci František Antonín hrabě Špork, jenž vedle umění podporuje taktéž rozvoj české myslivosti. Je to právě on, kdo zde vůbec poprvé zavádí parforsní hony a hru na lovecký roh.⁷⁶ Ty k nám tento významný muž dovezl přímo z ludvíkovské Francie, kde jednu dobu pobýval a studoval.⁷⁷

S Francií byl hrabě silně spjatý, protože po dokončení humanistických studií podnikl jako mnoho tehdejších mladých šlechticů kavalírskou cestu po zemích našich západních sousedů. Cestoval do Itálie, Španělska, Anglie, Holandska, Německa, a právě do Francie. Návštěvy poslední zmíněné země ho silně ovlivnily na celý život a daly tak mnohé impulsy k rozvoji umění, lovectví i společenské úrovně v Habsburské monarchii. Byl to totiž dvůr samotného „Krále Slunce“, Ludvíka XIV., na němž se František Antonín Špork poprvé setkal s velkolepými parforsními hony provozovanými za dunění lesního rohu.⁷⁸

⁷³ DOBRORUKA et al. 1992, s. 213.

⁷⁴ DRMOTA 2011, s. 22–23.

⁷⁵ KOVAŘÍK, Jaromír. *Myslivost a její tradice: myslivecká osvěta*. 5. vyd. Praha: Druckvo, 2012, s. 10–12.

⁷⁶ JUŘÍK, Pavel. *Encyklopedie šlechtických rodů*. 2. vyd. Praha: Euromedia Group, 2021, s. 398.

⁷⁷ BEZDĚK, František. *Dějiny lovu trochu jinak*. 1. vyd. Kuks: Sursum, 2000, s. 43–45.

⁷⁸ BEZDĚK, František a KOVAŘÍK, Jaromír. *František Antonín hrabě Špork a jeho Řád svatého Huberta*. Kuks: Řád svatého Huberta. 1998, s. 51.

V západní Evropě, zvláště v již zmíněné Francii a také Anglii, se tomuto novému způsobu vedení honu velice daří. Tamější šlechta se nezdráhala zainvestovat nemalé obnosy peněz, které padly především na chov vhodných koní a psů určených k honům, ale také na oblečení personálu, hudební doprovod, stavby letohrádků, péči o hvězdicovitý systém cest v loveckých oborách apod. Tyto tendence se brzy začaly projevovat i ve střední Evropě, kde se štvance a hony těšily taktéž veliké oblibě.⁷⁹ Jak již bylo řečeno, hlavním cílem parforsního honu již není úlovek jako takový, ale především předvedení skvělého jezdeckého výkonu, vzdání holdu tradici lovu a společenské vyžití. I tak se však paralelně s parforsními hony dařilo též tradičnímu způsobu vedení honu, což ostatně dokazují četné trofeje zabitých zvířat, jimiž si šlechtici zdobili interiéry svých zámků.⁸⁰

Hrabě Špork se vedle rozšíření tradice parforsních honů zasloužil také o založení *Řádu sv. Huberta* v Českých zemích. K této události došlo v roce 1695 (samotný řád je však o více než 250 let starší), jeho sídlem se stala Lysá nad Labem.⁸¹ K založení řádu měl hrabě své vlastní důvody; aby mohl co nejefektivněji prosazovat honební reformy z Francie, využil autority církve a založil tento řád, pod jehož záštitou podnikal veškeré své aktivity týkající se myslivosti a parforsních honů.⁸² Tento řád se brzy stal velice významným; Špork jej již v roce 1723 předal samotnému Karlu VI. při jeho cestě do Prahy na korunovaci.⁸³ Na den sv. Huberta (tj. 3. listopadu) bývaly štvance pořádány hojně⁸⁴ a význam tohoto patrona lovců a myslivců se v oblasti jezdeckví nesnižuje ani dnes. Na podzim bývá tato tradice připomínána skrze Hubertovy jízdy⁸⁵, které jsou přímým pokračováním parforsních honů.

Občas se spekuluje o tom, zda byl Špork skutečně první, kdo do středoevropského kontextu uvedl parforsní hony. Často bývá ve spojitosti se založením této tradice u nás skloňováno také jméno Schwarzenbergů. Ti si totiž již o několik let dříve nechali do Čech importovat smečku vhodných honebních psů z Anglie. Prameny však neuvádějí, zda byli psi zakoupeni za účelem parforsních honů či nikoli.⁸⁶

⁷⁹ DOBRORUKA et al. 1992, s. 213.

⁸⁰ DRMOTA 2011, s. 23.

⁸¹ PREISS, Pavel. *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách*. 2. vyd. Praha: Paseka, 2003, s. 47.

⁸² RAKUŠAN, Ctirad. *Odkaz Františka Antonína hraběte Šporcka naší myslivosti*. [online]. Kuks: Řád svatého Huberta, 2005. [cit. 1. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.radsvatehohuberta.cz/cs/o-radu/historie/f-a-hrabe-sporck/127-odkaz-sporcka>.

⁸³ VOCELKA, Karl a HELLER, Lynne. *Život Habsburků: kultura a mentalita jednoho rodu*. 1. vyd. Praha: Plejáda, 2012, s. 44.

⁸⁴ HORÁČEK, Alois et al. *Království České. V.–VI., Východní Čechy*. [online]. Praha: Pavel Körber, 1912–1914, s. 442. [cit. 20. 8. 2022]. Dostupné z: <https://1url.cz/Wr4zt>.

⁸⁵ FRANCEK, Jindřich. *Lovecká vášeň v proměnách staletí*. 1. vyd. Praha: Havran, 2008, s. 135.

⁸⁶ RAKUŠAN, 2005.

Můžeme tedy shrnout, že existuje dvojí způsob pořádání parforsních honů; po francouzsku a po anglicku. Francouzský způsob honitby býval oproti tomu anglickému více zdoluhavý, méně sportovní, avšak o to více zaměřený na lov jako takový. O tom svědčí fakt, že francouzský typ honu končil často zabitím uštvaneho jelena.⁸⁷ Zjednodušeně řečeno, francouzský způsob honů sledoval především lovecké hledisko, kdežto ten anglický především společenskou a sportovní stránku honů.

Francouzský způsob vedení honu u nás provozoval již zmíněný Špork, hrabě Černín či dokonce František Štěpán Lotrinský, manžel císařovny Marie Terezie,⁸⁸ která se sama honů taktéž účastnila.⁸⁹ Ta spolu se svým manželem nejčastěji přijížděla za účelem těchto šlechtických zábav na Chlumecko, kde tou dobou hony pořádal Leopold Ferdinand Kinský.⁹⁰ Dalším z významných účastníků v 18. století byl také Evžen Savojský.⁹¹ Až do počátku 19. století převažovaly na našem území spíše hony pořádané podle francouzského způsobu. Po napoleonských válkách však začaly být pomalu nahrazovány stále oblíbenějšími hony inspirovanými anglickým stylem.⁹²

Právě o tomto druhém způsobu vedení honu bude řeč v následující kapitole. Byly to tedy právě anglické hony – rychlejší a kratší, svou podstatou bližší překážkovým dostihům, které si na Pardubicku získaly značnou oblibu a věhlas. Tento moderní způsob pořádání honů šířící se z Anglie do celé Evropy a velmi dobře přijatý také v Rakouském císařství a v pozdějším Rakousko-Uhersku se, jak již bylo zmíněno, odlišoval především v tom, že v něm nešlo o zabití zvířete, ale primárně o společenskou a sportovní akci jako takovou. V souvislosti s rozvojem jezdeckých sportů tak cílem takovýchto honů není usmrcení zvířete, ale úspěšné překonávání leckdy značně náročných přírodních překážek (ať už se jedná o přirozené překážky připomínající ploty, nebo příkopy). Účastníci tohoto typu honu tak mohli prokázat své jezdecké schopnosti.⁹³

⁸⁷ *Světlozor*. Příloha. [online]. Praha: František Skrejšovský, 1874. 13. 11. 1874. 8(46), s. 551. [cit. 13. 9. 2021]. Dostupné z <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=SvetozorII/8.1874/46/p551.png>.

⁸⁸ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. KINSKY, Rudolf Ferdinand. *Pardubitzer Parforcejagden*. II. Teil. [S.L.]. Privatdruck, 1927. In.č. SN 01165, s. 6.

⁸⁹ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. KINSKY, Rudolf Ferdinand. *Pardubitzer Parforcejagden: geschichtlich und bildlich dargestellt seinen und ihren Freunden gewidmet*. Wien: [Angerer und Göschl], [S.A.]. In.č. SN 00571, s. 2.

⁹⁰ JURÍK, Pavel. *Kinští: Bůh, čest, vlast*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2019, s. 41.

⁹¹ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. KINSKY 1927. In.č. SN 01165, s. 6.

⁹² DAVID, Vladimír. *Taxis a ti druzí: (velká pardubická steeplechase)*. 1. vyd. Hradec Králové: Kruh, 1987, s. 17.

⁹³ SVOBODA, Miloš. *100 ročníků Velké pardubické steeplechase*. 1. vyd. Praha: SZN, 1990, s. 9.

2.2 Pardubicko – krajina stvořená pro závody koní

Někdy se může zdát, že je Pardubicko a zejména pak Pardubice, město koní, s těmito zvířaty neodmyslitelně spjaté již celá staletí. To skutečně pravda je – již za vlády Vladislava II. se údajně díky odvaze legendárního Ješka z Pardubic dostal bílý kůň na rudém poli do erbu tohoto šlechtice a později i do erbu celého města.

Rytíř Ješek byl údajně jedním z prvních útočníků, kterému se podařilo proniknout do obléhaného Milána a statečně se městem probít. Při ústupu však těžká mříž dopadla na tělo jeho koně právě ve chvíli, kdy s ním projížděl městskou branou. Nebohého koně měla rozpúlit a Ješka z Pardubic odkázat na dlouhou pěší cestu s válečnou kořistí vlečenou na zádech. Když se pozdější král Vladislav II. o útrapách udatného rytíře dozvěděl, udělil mu údajně na památku tohoto činu erb, na němž je vyobrazena polovina koně. Páni z Pardubic na obléhání Milána nezapomněli a koně si v erbu ponechali.⁹⁴

Když pomineme tuto pověst o Ješkovi, zůstane nám na počátku dlouholeté tradice v chovu koní rod Pernštejnů. Ti zde koně chovali od raného novověku, přičemž velice brzy dosáhly značné úrovně. Sám císař Rudolf II. nechal dekretem z roku 1579 povýšit původní perňštejnskou oboru (a pozdější hřebčín v Kladrubech nad Labem) na císařský dvorní hřebčín.⁹⁵ Ten se stal světovým unikátem; byl prvním velkým hřebčínem takového rozsahu. Navíc se chlumecké, pardubické a poděbradské panství stalo honebním územím panovníka.⁹⁶

Jednou z hlavních podmínek pro úspěšné pořádání parforsních honů a dalších koňských sportů je přirozeně také terén vhodný pro tuto poměrně náročnou šlechtickou zálibu. A bylo to pardubické prostředí, tehdy svým terénem značně připomínající anglický park, které umožnilo vznik této šlechtické honební zábavy v Čechách a jež sem přilákalo značné množství skvostných mužů, žen a samozřejmě také jejich psů a koní.⁹⁷

Právě pardubická krajina těmito honebním akcím a pozdějším dostihům steeplechase crosscountry přímo nahrávala a automaticky tak splňovala jednu z nejdůležitějších podmínek nutných ke vzniku takovéto význačné tradice. V době rozšíření parforsních honů v našich

⁹⁴ BAUER, Jan. *Rožmberkové – první po králi: dramatické osudy pánů z Růže*. Řitka: Čas, 2014, s. 13.

⁹⁵ PECHEROVÁ, Kamila. *Liverpoolský triumf Karla knížete Kinského. Kladruby nad Labem*: Lenka Gotthardová, 2018, s. 5.

⁹⁶ SEDLÁČKOVÁ, Hana. *K životnímu stylu východočeské šlechty 19. století: parforsní hony a jízdy o závod*. [online]. Brno, 2011, s. 9. [cit. 15. 6. 2022]. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/htdbw/K_zivotnimu_stylu_vychodoceske_slechty_19_stoleti.Parforsni_hony_a_jizdy_o_zavod.pdf.

⁹⁷ SAKAŘ, Josef. *Dějiny Pardubic nad Labem. Dílu 4. část 3, Soupis domů předměstí Dlouhého-Zeleného*. [online]. Pardubice: Město Pardubice, 1931, s. 338. [cit. 11. 2. 2021]. Dostupné z: <https://kramerus5.nkp.cz/view/uuid:c95d4690-3285-11e4-8f64-005056827e52>.

zemích se rozprostíralo kolem Pardubic mnoho luk, pastvin a mírných pahorkatin, na nichž bylo s koňmi možné překonávat větší vzdálenosti.⁹⁸ Tyto louky a remízky byly velice často přerušované drobnými potůčky i většími potoky. Právě přítomnost vodních toků v terénu byla pro parforsní hony zcela zásadní; nejen, že potoky, říčky či řeky (viz *Obrázek 3* a *Obrázek 4*) sloužily jako přirozené přírodní překážky, jež museli koně se svými jezdci překonávat⁹⁹, ale taktéž poskytovaly koním a psům možnost napojení.¹⁰⁰ Tou dobou byly hony pořádány pouze na levém břehu Labe, protože na jeho druhé straně se tehdy nacházelo větší množství rybníků, jež by potenciálně těmto akcím mohlo bránit – koně by neměli takové možnosti nepřerušovaného cvalu po rovině. Ostatně mimo jiné právě proto docházelo v pozdější době k jejich systematickému vysoušení, aby se tak vhodný prostor pro konání honů ještě zvětšil.¹⁰¹ Odvodňovací příkopy vzniklé v důsledku výše popsaného procesu se taktéž staly typickou překážkou, kterou parforsní společnost v sedle svých koní s oblibou překonávala.¹⁰²

Na fotografiích a obrazech zachycujících malebnou pardubickou krajinu je možné spatřit rýsující se obrys Kunětické hory (*Obrázek 5*). Jak uvádí kniha *Sport – Illustrierte Blätter für Reiter und Pferdefreunde* vydaná koncem 19. století, dobře viditelná a izolovaná zřícenina Kunětické hory výborným způsobem sloužila jezdcům při parforsních honech jako orientační bod v krajině či přímo jako bod samotného *meetu*,¹⁰³ tedy místa, kde hon začínal.¹⁰⁴ K honům na Pardubicku Kunětická tak neodmyslitelně patří.

Ideální podmínky pro pořádání parforsních honů, případně pro první steeplechase dostihy, neutváří pouze množství polí a planin hodících se pro cválající koně, ale taktéž členitá krajina s menšími lesíky a občasnými remízky (*Obrázek 6*), do kterých se může naháněná zvěř na malou chvíli schovat a ozvláštnit tak průběh honu. Takovýto ráz krajiny je patrný jak v oblasti Pardubicka, tak Chlumecka, a to konkrétně u centra tehdejších parforsních honů, u zámku Karlova Koruna, majetku rodu Kinských, viz mapy stabilního katastru a vojenského mapování (*Obrázek 7 – Obrázek 11*).

⁹⁸ Státní okresní archiv Pardubice (SOkA Pardubice). Sbírká fotografií, nezpracované. (Př. 172/11), Parforsní hony. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen. [S.L.]. [S.A.], s. 1.

⁹⁹ Vodní příkop je ostatně jednou z překážek kurzů dostihů typu steeplechase a steeplechase crosscountry.

¹⁰⁰ Státní okresní archiv Pardubice, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 10.

¹⁰¹ Ibid., s. 1.

¹⁰² THURN-TAXIS, Franz von. *Pardubitz: Parforce-Jagd und Rennen*. Wien: Böhlau, 1990, s. 28.

¹⁰³ ADAM, Emil et al. *Sport – Illustrierte Blätter für Reiter und Pferdefreunde*. [online]. Stuttgart: Schickhardt und Ebner, 1875, s. 6. [cit. 15. 5. 2021]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=tPp66s1jWeQC&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.

¹⁰⁴ Státní okresní archiv Pardubice, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 30.

Je velice pravděpodobné, že by se tradice parforsních honů a navazujících dostihů steeplechase crosscountry rozšířila možná o něco dříve nebýt třicetileté války probíhající na našem území. Po skončení této hrozné války u nás klesl počet obyvatel téměř na polovinu. V důsledku toho se začala neobdělaná pole pokrývat novými lesy. Teprve až za doby Šporka, na již zmíněném konci 17. století, začala být pole znovu obdělávaná (leckdy za pomoci přistěhovalců) a díky tomu bylo možné v takto členitém a nehomogenním terénu pořádat parforsní hony.¹⁰⁵

¹⁰⁵ RAKUŠAN, 2005.

2.3 Od rendez-vous až po halali

Mnoho let před tím, než se v Pardubicích začaly konat dostihy v prostoru závodiště a než první účastníci Velké pardubické zdolali legendární Taxisův příkop, se v oblasti Pardubicka pořádaly již zmiňované parforsní hony. Právě ty se staly stěžejními pro zrod pardubických steeplechase crosscountry dostihů. Cílem následujících dvou kapitol je představit základní termíny užívané ve spojitosti s touto specifickou šlechtickou zábavou, dále nastínit, jak, kým a proč byly tyto hony organizované a jaké jsou jejich počátky na Pardubicku v 19. století.

Organizátory těchto štvanic bývala společnost šlechticů, případně dalších soukromníků, kteří každoročně platili poplatky sloužící k uhrazení potřebných nákladů, případně k zaplacení škod.¹⁰⁶ V rámci honební společnosti bylo mnoho různých pozic, přičemž každá z nich měla různé pravomoci.¹⁰⁷ Šlechtická společnost setrvala před samotným začátkem honu na místě zvaném „rendez-vous“ (Obrázek 12 a Obrázek 13), kde vyčkávala na příchod pána honu. Franz Thurn-Taxis zmiňuje ve své knize, že setkání šlechty na tomto *rendez-vous* či *meetu* byla velkolepá společenská událost. Na příjíždějící ve slavnostních kočárech a později i v prvních automobilech se chodilo dívat mnoho diváků z nižších sociálních vrstev, a to včetně žebráků. Před příjezdem vedoucího honu docházelo k všeobecnému vítání a představování jednotlivých členů společnosti. Thurn-Taxis zmiňuje, že o těchto slavnostních *rendez-vous* mu vyprávěla jeho matka, která se jich spolu se svým mužem taktéž účastnila. Té prý v hlavě utkvěla vzpomínka na podkoní, kteří se po předvedení koní začali ihned věnovat urozeným pánům, kterým kupříkladu horlivě leštili boty, a to dokonce i s podrážkou.¹⁰⁸ Z tohoto příběhu jasně vyplývá velkolepost a slavnostní ráz této úvodní, leč velice důležité části samotného honu.

Společenské postavení vedoucího honu rozhodovalo o tom, zda přijede se svou chotí ve čtyřspřeží, nebo v šestispřeží. Ženy šlechticů se ne vždy honů účastnily, avšak pro choť pána honů býval připraven lehký dvoukolový kočár, ve kterém se svými společníci mohla jezdeckou družinu následovat a zpovzdálí pozorovat vývoj celé akce.¹⁰⁹ Ženy se však mnohdy neváhaly též vyšvihnout do sedel svých koní – přirozeně v tehdejší době ještě do sedel dámských (Obrázek 14 – Obrázek 16). V průběhu let se postupně zvedalo množství zdatných

¹⁰⁶ *Světobzor*, 13. 11. 1874. 8(46), s. 551.

¹⁰⁷ Například nejzkušenější stopař („*valets des chiens*“) sledoval spolu s nejlepším psem jelení stopu, naopak vedoucí honu („*piker*“) rozhodoval, jaký jelen bude štván. V čele spolku byl tzv. „*master of the hounds*“ – jednalo se vskutku o prestižní funkci.

¹⁰⁸ THURN-TAXIS 1990, s. 52.

¹⁰⁹ *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 1.

jezdkyň schopných náročnou sportovní akci absolvovat, viz *Obrázek 17*. Na něm je vidět počátek parforsního honu, kde na příchod psovoda čeká sama kněžna Auerspergová a kněžna Kinská doprovázena smečkou psů.¹¹⁰

Těsně před začátkem samotného honu došlo k vypuštění štvané zvěře, na Pardubicku šlo většinou o jelena. Poté, co měl jelen ponechaný již dostatečný náskok, se za ním celá společnost (zpočátku v kompaktním poli) společně se svými nedočkavými psy rozjela.¹¹¹ Důležitou součástí počátku i průběhu honu byla taktéž hudba a trubení (zajímavostí je, že každá změna chování štvané zvěře byla doprovázena jinou hudební znělkou¹¹²).

Zcela zásadní postavení v rámci honební skupiny měli psovodi neboli „*Houndsman Masters*“, na jejichž umu mnohdy záležel průběh celého honu. Nejvýznamněji se v této pozici zapsal anglický psovod Charles Peck (viz *Obrázek 18*), který se těšil značné oblibě nejen v Pardubicích, ale taktéž v širokém okolí, a to především pro svou vysokou odbornost, jezdecké umění, práci se psy, ale taktéž pro svůj charakter a vlastnosti.¹¹³

Pokud jde o koně užívané pro parforsní hony, tak ti byli přirozeně ve středu zájmů všech účastníků i podporovatelů honů. Je zřejmé, že pro potřeby honů a lovu bylo třeba vybírat co nejkvalitnější koně s kýženými dovednostmi a vlastnostmi jako je vytrvalost, rychlost, síla, a především skokanské umění.¹¹⁴ Za takovéto koně neváhali šlechtici utrácet nemalé finanční obnosy. Nezanedbatelná byla taktéž konstituce pořizovaného zvířete. Rudolf F. Kinský ve své knize zmiňuje fakt, že pánové „těžšího kalibru“ jezdili spíše na mohutnějších koních dovezených a lehčí pánové zase na subtilnějších koních z domácího chovu.¹¹⁵

Šlechtici si nechávali často koně takových kvalit a konstituce, o kterých hovoří Rudolf F. Kinský, dovážet až z Anglie – kupříkladu hrabě Clam-Gallas pověřoval svého anglického štolbu jménem Stone dovozem koní z kolébky turfu pro sebe a pro další šlechtice (např. pro knížete Vincenta Auersperga). Další ze zkušených podkoní, Mandeville (tentokrát ve službách hraběte Kinského), sháněl v Anglii koně také pro prince Emila Fürstenberga, knížete Karla Liechtensteina či pro knížete Windischgraetze.¹¹⁶

¹¹⁰ Ibid., s. 29.

¹¹¹ THURN-TAXIS 1990, s. 58.

¹¹² Státní okresní archiv Pardubice, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 1.

¹¹³ Ibid., s. 9.

¹¹⁴ Ibid., s. 31.

¹¹⁵ Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna. KINSKY 1927. In.č. SN 01165, s. 61.

¹¹⁶ Ibid., s. 59.

Samotné *halali*, které uzavírá nejen samotný hon, ale symbolicky i tuto kapitolu, pochází z francouzského *ha l'a lit*, což znamená „hle, tu leží“.¹¹⁷ Toto slovo zvolávané účastníky honu oznamovalo jeho blížící se slavnostní závěr.¹¹⁸ V rámci anglického způsobu pořádání honu se mnohdy podařilo šťvané zvíře zahnat do prostředí lidských obydlí a zde ho dostihnout kupříkladu ve stodole nebo stavení. Velice často bylo slavnostní *halali* vyhlášeno u řeky, či přímo v ní. Franz Thurn-Taxis,¹¹⁹ který měl s hony sám značné zkušenosti, ve své knize poznamenává, že do řeky se šťvaný jelen uchýlil pravděpodobně proto, aby se mohl po namáhavém běhu zchladit či z toho důvodu, aby na něj nemohli skákat psi se stejnou vervou jako na pevné zemi.¹²⁰ Jezdec, který měl tu čest toto zvukomalebné slovo vyslovit jako první, býval často oslavován a vyzdvihován, takže šlo o důležitý, a především symbolický akt celého honu. Dobový tisk málokdy opomenul u větších a významnějších honů zmínit, kdo *halali* zvolal jako první. Nezapomněl na to ani v případě Alžběty Bavorské, již se pro její vynikající jezdecké schopnosti podařilo šťvanou zvěř v rámci pardubického honu ze 70. let 19. století, o němž bude ještě v této práci řeč, dohnat jako první.¹²¹

Na fenomén parforsních honů v Evropě je třeba dívat se dvojí optikou. Jednak je důležité vnímat je jako významnou společenskou akci (viz rozvedeno dále), na druhou stranu je třeba však zdůraznit také jejich značnou fyzickou náročnost a neodmyslitelnou sportovní stránku. Délka parforsních honů se pohybovala něco mezi 2 a 8 hodinami, přičemž o finální dálce rozhodovala vytrvalost hnané zvěře.¹²² Není bez zajímavosti, že to byla právě šťvaná zvěř, jejíž vytrvalosti a síly si členové jezdecké družiny (*Obrázek 19*) nesmírně cenili. Jeleni a laně, které se při parforsních honech osvědčili, bývali po slavnostním *halali* vždy převezeni zpět do svých obor, kde měli možnost načerpat po namáhavém několikahodinovém úprku nové síly. Pokud se při honu osvědčili, bývali pak znovu využíváni při dalších akcích tohoto typu.¹²³ Právě tento humánnější přístup k pořádání honů se stal zcela stěžejním pro Pardubicko a pro budoucnost dostihů *steeplechase crosscountry*.

¹¹⁷ BEZDĚK, František. *Hledání kořenů mysliveckých tradic*. 1. vyd. [Tišnov]: Sursum, 1999, s. 14.

¹¹⁸ HANÁK, Jiří. *Historie českého puškařství a zdroje mysliveckých tradic: historie vývoje zbraní a lovu, myslivecké tradice, zvyky, obyčeje, legendy, významné osobnosti*. 1. vyd. Velké Bílovice: TeMi CZ, 2011, s. 61.

¹¹⁹ V této práci se vyskytují jména šlechticů jak počestněná, tak ve své původní podobě. Rozhodujícím kritériem pro tu či onu variantu je především zvyklost. (Poznámka autorky práce.)

¹²⁰ THURN-TAXIS 1990, s. 65.

¹²¹ KUČTOVÁ, Šárka. *Po stopách císaře aneb výlet, na který se mělo zapomenout*. [online]. In: Český rozhlas Pardubice. Pardubice, 2019. 15. 12. 2019. [cit. 20. 9. 2022]. Dostupné z: <https://pardubice.rozhlas.cz/po-stopach-cisare-aneb-vylet-na-ktery-se-melo-zapomenout-8123737>.

¹²² *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 1.

¹²³ *Ibid.*, s. 11.

2.3.1 Počátky parforsních honů na Pardubicku v rukou Liechtensteinů

Co se týče tradice parforsních honů na Pardubicku, je na počátku této kapitoly nutné zmínit jméno knížete Františka Liechtensteina, jenž působil v Pardubicích jako plukovník místní jezdecké posádky a také jako velitel 9. husarského pluku cara Mikuláše.¹²⁴ (V této pozici byl od roku 1837.¹²⁵) To je vcelku příznačné, protože František Liechtenstein pocházel z rodu, jehož největší silou byla po velkou část jeho existence armáda a vojenství, a který byl již od svého počátku jedním z nejbohatších aristokratických rodů v Rakousku.¹²⁶

Inspirací pro pořádání parforsních honů se knížeti Liechtensteinovi stalo především již zmíněné pardubické prostředí připomínající svým terénem anglický park, ale taktéž jej značně ovlivnilo vědomí toho, že se mohl v každém případě opřít o značné dovednosti a schopnosti anglických štolbů¹²⁷, které tou dobou zaměstnával ve svých stájích.¹²⁸

Kníže František Liechtenstein, vášnivý jezdec a horlivý propagátor této na Pardubicku dosud nerozšířené šlechtické zábavy, měl po svém boku dva významné štolby, a to konkrétně Thomase Sketha (ten zemřel však v mladém věku již v roce 1840) a po něm anglického podkoního Phillipa Andrewse, který byl pověřen organizováním prvních štvanic¹²⁹. Tento muž byl znám svou obratností při vykonávání této práce, a proto mohl představy svého pána skvěle realizovat. Josef Sakař zdůrazňuje fakt, že jednou z hlavních motivací Františka Liechtensteina pro pořádání honů byl sňatek s polskou hraběnkou Julií Potockou (*Obrázek 20*), které chtěl kníže zařídit v Pardubicích co nejpříjemnější a nejpodnětější společenské prostředí.¹³⁰ Vedle štěstí a společenského vyžití své ženy měl kníže ale taktéž na srdci sportovní ambice a výcvik svých důstojníků v jízdě na koních, pro něž se rozmanité pardubické prostředí velice hodilo.¹³¹

Hosté z řad české, rakouské a další zahraniční šlechty přijíždějící za účelem parforsních honů se scházeli v salónech tohoto manželského páru v domě na Zeleném předměstí, č.p. 59.¹³² Teno rozsáhlý statek, odkoupený od bohatého pardubického měšťana Václava Říhy, nechal kníže Liechtenstein přestavět tak, aby mohl sloužit jako zázemí pro ubytované šlechtice přijíždějící za účelem honů.¹³³ Tomuto domu, který šlechtická rodina obývala od roku 1840, se

¹²⁴ HUBÁLEK et al. 2002, s. 7.

¹²⁵ *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 1.

¹²⁶ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*. Praha: Mladá fronta, 1992, s. 117.

¹²⁷ Štolba – správce konírny, podkoní: hraběcí štolba.

¹²⁸ SAKAŘ 1931, s. 338.

¹²⁹ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 4.

¹³⁰ SAKAŘ 1931, s. 338.

¹³¹ THURN-TAXIS 1990, s. 28.

¹³² SAKAŘ 1931, s. 338.

¹³³ *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 6.

říkalo *Šlechtické Kasino*¹³⁴, nebo také později „*Kasino šlechtické Parforsní společnosti*“¹³⁵ (viz *Obrázek 21*). Oblast Zeleného předměstí byla před příchodem Liechtensteinů dosti chudá a nezajímavá, takže život se zde objevil skutečně až s počátkem pořádání parforsních honů.¹³⁶

Původně se v přilehlých hospodářských budovách nacházel i psinec, avšak vzhledem k tomu, že psi vydávali zvláště při krmení velmi hlasitý štěkot, bylo nutné jej přemístit, a to až za židovský hřbitov.¹³⁷ Koně si členové *Parforsní společnosti* většinou nechali ustájené v okolí Pardubic, a to nejčastěji u Kinských v Heřmanově Městci nebo u Auerspergů ve Slatiňanech.¹³⁸

Četnost parforsních honů byla v jejich počátcích skutečně značná – od prvního honu pořádaného pod záštitou pardubické honební společnosti, který se konal dne 15. září 1841,¹³⁹ byly tyto štvance organizovány třikrát, někdy až čtyřikrát týdně, a to až do Vánoc.¹⁴⁰ Vedle nich se navíc ještě jednou týdně uskutečnil hon na zajíce. Všechny tyto akce velkou měrou přispívaly ke spokojenosti všech členů parforsní společnosti.¹⁴¹ Netřeba zmiňovat, že náklady na pořádání takovýchto honů byly značné. Pro první hony si parforsní společnost vystačila s 36 psy a 140 anglickými koňmi,¹⁴² později se množství chovaných zvířat rozrůstalo. Nákladné nebylo však pouze vydržování takovýchto smeček a stád, ale taktéž nahrazování polních škod,¹⁴³ z nichž Pardubice poměrně solidně profitovaly.

K velmi rychlému rozšíření těchto šlechtických zábav na Pardubicku rozhodně pomohla i skutečnost, že mnozí páni měli své zámky přímo v tomto kraji nebo alespoň v jeho okolí. Příkladem takového sídla je zámek Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou, kde sídlil hrabě Kinský, Hrádek u Nechanic hraběte Harracha, Častolovice hraběte Sternberga, Kladruby nad Labem známé pro kočárové koně sloužící habsburským císařům již od 16. století či naopak jižně položené Chroustovice, které zakoupil kníže Thurn-Taxis, Heřmanův Městec spojený především s Kinskými a Slatiňany Auerspergů.¹⁴⁴ Věhlas a slávu Liechtensteinových honů dokazuje i to, jaká společnost se na Pardubicko za těmito zábavami a hony vydávala. O těchto slavných hostech a jejich vlivu na zvyšování prestiže Pardubic bude řeč v následující kapitole.

¹³⁴ Kasino v tehdejší významu označovalo společenský klub organizovaný po vzoru anglických klubů šlechty.

¹³⁵ SAKAŘ 1931, s. 245.

¹³⁶ THURN-TAXIS 1990, s. 132.

¹³⁷ *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 12.

¹³⁸ THURN-TAXIS 1990, s. 132.

¹³⁹ SVOBODA 1990, s. 10.

¹⁴⁰ HUBÁLEK et al. 2002, s. 7.

¹⁴¹ *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 2.

¹⁴² SAKAŘ 1931, s. 338.

¹⁴³ *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 6.

¹⁴⁴ THURN-TAXIS 1990, s. 25.

Jak již bylo řečeno, František Liechtenstein působil jako plukovník pardubické jezdecké posádky, a to konkrétně husarského pluku cara Mikuláše.¹⁴⁵ Jenomže roku 1845 byla husarská posádka v Pardubicích vystřídána koburskými hulány, takže podíl Františka Liechtensteina na pořádání parforsních honů v tomto roce definitivně skončil.¹⁴⁶ Vzhledem k událostem revolučního roku 1848 navíc musely být všechny akce podobného ražení ukončeny, protože se pozornost všech obrátila v tu chvíli zcela jiným směrem.¹⁴⁷ Místo trávení příjemných chvil cvałem po loukách a polích za uhánějící zvěří se museli pardubičtí aristokraté vypravit do ciziny bojovat proti tamním povstáním. Výměna loveckého oděvu za ten vojenský však mnohým z nich nečinila vůbec problém – jak zmiňuje Franz Thurn-Taxis, pardubičtí šlechticí sportovci se vyznamenali v bitvě Custozy (*Obrázek 22*), kde dosáhla rakouská armáda vítězství pod vedením maršála Radeckého. Tito pardubičtí páni si domů přivezli ocenění v podobě rytířského kříže vojenského řádu Marie Terezie. Nejednalo se o nikoho menšího než o knížete Friedricha Liechtensteina, hrabata Leopolda Sternberga, Alexandra Mensdorfa, Clam Gallase a Františka Liechtensteina. Poslední dva jmenovaní byli navíc svého času vedoucími honu.¹⁴⁸

Hony a jezdecké sporty, které díky Františku Liechtensteinovi v Pardubicích začaly získávat na popularitě, se zde však rozvíjely dále, byť již pod správou jiných českých šlechticů. Josef Sakař přímo zmiňuje světovou pověst, která je v následujících letech provázela.¹⁴⁹

¹⁴⁵ SAKAŘ 1931, s. 245.

¹⁴⁶ Ibid., s. 339.

¹⁴⁷ *Norddeutsche allgemeine Zeitung*. Abend-Ausgabe. [online]. Berlin, 1893. 4. 3. 1893. 32(108), s. 6. [cit. 1. 7. 2022]. Dostupné z https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/WPW52WP2LRZ2B3242CEFEJX7A34KJ4PY?query=pardubitz+jagd&hit=1&is_suepage=6.

¹⁴⁸ THURN-TAXIS 1990, s. 66.

¹⁴⁹ SAKAŘ 1931, s. 339.

2.4 Parforsní hony a dostihy na Pardubicku jako otázka prestiže

Byla to tedy pověst Liechtensteinových honů a celkový ráz krajiny, který na Pardubicko lákal nejen domácí, ale taktéž zahraniční šlechtu, a to dokonce i členy panovnického rodu. Právě účast těchto mužů a žen ještě více zvyšovala celkovou prestiž této společenské akce a dodávala jí patřičného lesku.¹⁵⁰ Důvod toho, že se Pardubice staly nejvýznamnějším centrem parforsních honů a později i dostihů steeplechase, byl prostý – v Rakousku obdobně stálá, dobře organizovaná a dlouhotrvající tradice zkrátka neexistovala.¹⁵¹

To, že se z dříve malých a poměrně bezvýznamných Pardubic začalo stávat místo, kam se sjížděla šlechta za účelem parforsních honů a pozdějších překážkových dostihů, dokazuje hojně budování nových šlechtických sídel na Pardubicku. Příkladem za všechny je slavný pardubický Zámeček hraběte Larische známý také pod názvem Larischova vila. Tu si hrabě Larisch nechal postavit v roce 1885 právě za účelem jejího využití pro zázemí v době pořádání parforsních honů spojených s dalšími šlechtickými společenskými událostmi a sejitími.¹⁵² Do té doby byl mocný a bohatý rod Larisch-Mönnichů spojený především s oblastí Horního Slezska, v níž byl podle písemných pramenů usídlen již v roce 1279. (K jejich příchodu do Karviné došlo kolem roku 1552.) Zde byla těžba uhlí, která tomuto šlechtickému rodu slušně vynášela, započata již v roce 1776 hrabětem Janem z Larischů-Mönnichů.¹⁵³ Největšího rozmachu však dosáhl uhelný průmysl na východoslezském karvinském panství, z něhož hrabě spravoval své panství,¹⁵⁴ až za života Jindřicha Larische (1850–1918), o němž bude v této práci ještě řeč.

S podnikáním v uhelném průmyslu měl však hrabě taktéž množství problémů, a to zejména těch týkajících se důlních katastrof a jejich tragických následků.¹⁵⁵ Dobová periodika se o problémech rodu spojených s ochladnutím veřejného přijetí zmiňuje často, kupříkladu *Národní listy* píše, že „Pravda jest, že od posledních událostí v revíru ostravském majitelé velkých dolů Wilczek, Larisch aj. velmi rádi by své závody prodali. Rádi by se zbavili majetku

¹⁵⁰ Státní okresní archiv Pardubice, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 1a.

¹⁵¹ *Norddeutsche allgemeine Zeitung*, 4. 3. 1893. 32(108), s. 6.

¹⁵² ŘEHÁČEK, Jan. *Památník Zámeček* [online]. Sdružení přátel Pardubického kraje. 6. 8. 2007. [cit. 15. 8. 2022]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20100310082511/http://www.kraj.iipardubice.cz/arch/1186394256-pamatnik-zamecek.html>.

¹⁵³ Státní okresní archiv Karviná (SOKA Karviná). HÄUSSLER, Franz Josef: *Dějiny prastarého šlechtického rodu Larischů ze Lhoty, svobodných pánů a hrbat tohoto rodu a rovněž dále pocházejících hrbat z Larisch-Mönnichů svobodných pánů ze Lhoty a Karviné*. [online]. Opava, 1981. [cit. 28. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.archives.cz/web/soka/karvina/projekt/resources/karvina/hruby/genealogie/genealogie%20larisch%201.htm>.

¹⁵⁴ *Východočeské muzeum, historická expozice*. Statuten der Pardubicer Parforce Jagd Gesellschaft. Pardubice, Stanovy pardubické parforsní společnosti pro roky 1899, 1900 a 1901.

¹⁵⁵ ŠŮTH, Petr. *Stará šlechta v moderní době: Život hraběte Heinricha Larisch-Mönnicha (1850-1918)* [online]. Brno, 2017, s. 36. [cit. 20. 7. 2022]. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/d6mtl/Bakalarska_prace_Suth.pdf.

velmi cenného sice a výnosného, stavícího je však před veřejným míněním do špatného světla, kterýž již za nedlouho v říšské radě ostré kritice podroben bude.“¹⁵⁶ Je velice pravděpodobné, že si hrabě Larisch chodil do Pardubic tak trochu odpočinout od tíhy povinností na Karvinsku a zároveň sem ale dojížděl za obchodním a společenským účelem. Byly to totiž právě Pardubice, do nichž se sjížděli bohatí a významní lidé z celého císařství.

Mezi jmény účastníků figurovali již v době Liechtensteinově například kníže Thurn-Taxis, generál kníže Schwarzenberg, kníže Alfons z Pretzenhelmu, kníže Bejnamin Rohan, princ Schleswig-Holstein, hrabě Xaver Auersperg, hrabě Zdeněk Sternberg, pro parforsní hony i dostihový sport významný Oktavian Kinský, hrabě Hollenstein, Rudolf, nejvyšší štolba, z hraběcího rodu Wrbnů a další. Mezi pozdější účastníky honů patřili také příslušníci slavných rodů jako byli Larischové, Černínové, Nosticové, Braganzové, Hohenloheové, Windischgrätzové a jiní. Mnozí z těchto šlechticů působili v dalších letech taktéž v pozici „*Master of Hounds*“, neboli vedoucího honu.¹⁵⁷ Tuto pozici zastával například sám Egon Thurn-Taxis, princ Emil Fürstenberg nebo hrabě Jindřich Larisch-Mönnich, viz tabulka níže.

Na první pohled upoutá pozornost jméno rodu Braganzů, který byl vládnoucí dynastií v Portugalsku¹⁵⁸ mezi léty 1640¹⁵⁹–1910.¹⁶⁰ Tento rod měl silnou vazbu na rakouskou císařskou rodinu; kupříkladu Marie Terezie Portugalská, princezna z Braganzy a portugalská infantka, se stala mezi lety 1873–1896 manželkou rakouského arcivévody Karla Ludvíka, nejmladšího bratra císaře Františka Josefa I.¹⁶¹ Již jako arcivévodkyně Marie Tereza se podle svědectví Rudolfa Kinského taktéž účastnila pardubických parforsních honů.¹⁶² Vedle divadla a her milovala právě hony, jež však musely postupně ustoupit státním záležitostem a výchově dětí.¹⁶³

¹⁵⁶ *Národní listy*. [online]. Praha: Julius Grégr, 1894. 20. 9. 1894. 34(260), s. 5. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:f3c7f4c6-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:9b469720-36d8-11e7-82f6-001018b5eb5c>.

¹⁵⁷ SAKAŘ 1931, s. 338.

¹⁵⁸ V literatuře je uváděn někdy jako konečný rok jejich vlády rok 1853 (do roku 1910 byli u moci totiž potomci v ženské linii, tj. rod Braganza-Wettin).

¹⁵⁹ LEAL, de Augusto S. d'Azevedo B. de Pinho. *Portugal antigo e moderno; diccionario ... de todas as cidades, villas e freguezias de Portugal e de grande numero de aldeias. Svazek 10*. [online]. Mattos Moreira, 1882, s. 117. [cit. 1. 11. 2022]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?redir_esc=y&hl=cs&id=BpoDAAAAYAAJ&q=1640#v=snippet&q=1640&f=false.

¹⁶⁰ *A dinastia de Bragança – 1640–1910*. [online]. 5. 11. 2013. [cit. 20. 11. 2022]. Historia-Portugal. Dostupné z: <https://historia-portugal.blogspot.com/2008/02/dinastia-de-braganca-1640-1910.html>.

¹⁶¹ HAMANN, Brigitte. *Habsburkové: životopisná encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Brána, 1996, s. 212–213.

¹⁶² *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 8.

¹⁶³ MARIA THERESIA (Österreich, Erzherzogin). „*Aus mütterlicher Wohlmeinung*“: *Kaiserin Maria Theresia und ihre Kinder. Eine Korrespondenz*. [online]. Springer-Verlag, 2016, s. 17. [cit. 20. 10. 2022]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=iQ-1DQAAQBAJ&pg=PA17&hl=cs&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false.

O další významné spojení s rakouským císařským dvorem se postaral Miguel Januário z Braganzy, vévoda z Braganzy. Ten se roku 1834 definitivně vzdal pokusů o získání portugalského trůnu v Lisabonu a utekl do Rakouského císařství, konkrétně na hrad Seebenstein v Dolních Rakousích¹⁶⁴, kde získal nový domov a příležitosti.¹⁶⁵ Zde se také oženil. Důležité je jeho první manželství s Alžbětou, princeznou z rodu Thurn-Taxisů. S ní se mu narodila dcera, jíž byla Marie Tereza z Braganzy.¹⁶⁶ Tato šlechtice si v roce 1900 vzala za muže prince Karla Ludvíka Thurn-Taxisa,¹⁶⁷ tedy muže z rodu, který se velkou měrou podílel na organizaci parforsních honů a pozdějších překážkových dostihů, včetně samotné Velké pardubické.

Důležité je zmínit, že právě účast Braganzů na parforsních honech dokazuje prestižnost těchto šlechtických zábav pořádaných v Pardubicích, které neměly v Českých zemích obdoby.

Z anglických hostů stojí za zmínku markýz z Worcesteru, syn anglického vévody z Beaufortu, kapitán Holcoz a Taylor, či sir Hipperler Stuard. Z Pruska pak na pardubické hony dorazili kupříkladu hrabě Renard a hrabě Henkel.¹⁶⁸ Historik František Šebek v rozhlasovém pořadu *Pardubická ohlédnutí* zmiňuje fakt, že tehdejší šlechta měla příbuzenstvo po celé Evropě, proto se do Pardubic sjížděla společenská smetánka ze všech koutů starého kontinentu.¹⁶⁹

V knize Rudolfa Ferdinanda Kinského jsou další velice podrobné soupisy jednotlivých členů *Pardubické parforsní společnosti*¹⁷⁰, o níž bude řeč v následující kapitole. Do sedel svých koní později usedali šlechtici z rodů von Nassau, Montenuovo, Croy, Esterházy, Trauttmansdorffů, Lichtensteinů, Aehrenthalů, Windischgrätzů, Clam-Gallasů, Thurn-Taxisů, Waldsteinů, Kaunitzů, Wrbnů, Fürstenbergů, Larisch-Mönnischů, později také Černínů, a především mnoho členů rodin Auerspergů a Kinských¹⁷¹, jimž jsou pro jejich význam pro počátky dostihů na Pardubicku věnované samostatné kapitoly. Pozoruhodné je, že na listině

¹⁶⁴ *Innsbrucker Nachrichten*. [online]. Innsbruck, 1907. 6. 6. 1907. 127, s. 1. [cit. 2. 9. 2022]. Dostupné z: <https://diglib.uibk.ac.at/download/pdf/4268875?name=6.6.1907>.

¹⁶⁵ JENKS, George C. *Monarchs in exile*. In: *The Bookman; A Review of Books and Life*. Svazek 32. [online]. Dodd, Mead, 1911, s. 273–275. [cit. 9. 11. 2022]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?redir_esc=y&hl=cs&id=E2gyAQAAMAAJ&pg=PA273&sig=ACfU3U0ltaJKZhM_S-HfKXx0U_NBmsHkQ&focus=searchwithinvolume&q=braganza.

¹⁶⁶ *Innsbrucker Nachrichten*, 6. 6. 1907. 127, s. 1.

¹⁶⁷ *Almanach de Gotha. Annuaire généalogique, diplomatique et statistique*. 150. svazek. [online]. Justus Perthes, 1913, s. 30. [cit. 2. 11. 2022]. Dostupné z: https://archive.org/details/almanachdegotha00unse_50/page/n85/mode/2up?q=thurn-taxis+maria.

¹⁶⁸ SAKAŘ 1931, s. 338.

¹⁶⁹ *Pardubická ohlédnutí*. Díl 23: Jak začala Velká pardubická steeplechase. [rozhlasový pořad]. Český rozhlas Pardubice, 6. 10. 2010. [cit. 10. 9. 2022]. Dostupné z: <https://pardubice.rozhlas.cz/dil-23-jak-zacala-velka-pardubicka-steeplechase-6077544>.

¹⁷⁰ Hrabě zaznamenal účastníky Od roku 1878 až do roku 1907.

¹⁷¹ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. KINSKY, [S.A.]. In.č. SN 00571, s. 19–24.

členů *Pardubické parforsní společnosti* nechybí v letech 1899–1906 ani označení „jeho veličenstva císaře“.¹⁷²

Bezesporu nejvýznamnější návštěvu pardubických dostihů a parforsních honů učinil v roce 1874 právě samotný císař František Josef I. se svou ženou Alžbětou Bavorskou (která byla známa svou vášní pro koně a pro jezdeckví a byla pokládána za jednu z nejlepších jezdkyň své doby¹⁷³); honů se později zúčastnil taktéž korunní princ Rudolf se svou chotí Štěpánkou či arcivévoda František Ferdinand d'Este.¹⁷⁴ František Josef I. patřil spolu s Alžbětou Bavorskou k velkým podporovatelům honů a později také dostihů, které se taktéž těšily jejich značné přízni.¹⁷⁵

V případě účasti korunního prince Rudolfa na honu je však nutné poznamenat, že se z něj na rozdíl od Františka Josefa I. a Alžběty Bavorské rozhodně nevracel příliš spokojený. Princ se při překračování Labe totiž ztratil lovecké družině a musel tak cestu do Pardubic nalézt sám. Když se do města vrátil pozdě večer, pro špatnou náladu již ani nenavštívil tradiční slavnostní ples konající se ve šlechtickém kasinu po skončení honu.¹⁷⁶

Se zcela opačným výsledkem naštěstí skončila návštěva císařského páru o několik let dříve, a to konkrétně ta proběhnuvší v roce 1874 – pro dostihový sport velice zásadním.¹⁷⁷ Celá akce se vydařila na výbornou, což mohlo mít různé důvody. Sám císař František Josef I. Pardubice krátce navštívil nedlouho po bitvě u Hradce Králové (k té došlo 3. července 1866). Nejprve tudy ustupovala větší část armády rakouské a saské, poté zde došlo již 8. července k vyjednání příměří. Po uzavření vytouženého míru měly Pardubice tu čest uvítat samotného císaře.¹⁷⁸

Co se týče Alžběty Bavorské, dobový časopis *Světobzor* reflektující tuto návštěvu trefně poznamenává, že císařovna nebyla na české půdě po dobu dlouhých 20 let.¹⁷⁹

¹⁷² Ibid., s. 23–24.

¹⁷³ HAMANN, Brigitte. *The Reluctant Empress: A Biography of Empress Elisabeth of Austria*. [online]. London: Faber & Faber, 2012, s. 32. [cit. 25. 9. 2021]. Dostupné z https://books.google.cz/books?id=TycC_OQQ6QQC&printsec=frontcover&dq=Empress+Elisabeth+of+Austria&hl=cs&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.

¹⁷⁴ HUBÁLEK et al. 2002, s. 7.

¹⁷⁵ *Silné příběhy, dlouhá tradice*. [online]. In: Dostihy.cz. Praha: Jockey Club, [s.a.]. [cit. 15. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.dostihy.cz/historie>.

¹⁷⁶ *Parforsní hon*. [online], poslední aktualizace 13. 5. 2021 v 23:36. [cit. 6. 6. 2022], Wikipedie. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Parforsn%C3%AD_hon.

¹⁷⁷ Právě v tomto roce se běžel první ročník Velké pardubické. Konkrétně tomu bylo 5. 11. 1874.

¹⁷⁸ HORÁČEK et. al. 1912–1914, s. 442.

¹⁷⁹ *Světobzor*, 13. 11. 1874. 8(46), s. 551.

I z tohoto důvodu byla snaha zařídit vše tak, aby nebyl císař ani jeho choť zklamaná. Pardubické město čekal nelehký úkol spojený s přípravou na přijetí císařských manželů, jejich rodiny a doprovodu. Došlo k mnohým nutným opatřením v oblasti bezpečnosti, zajištění ubytování¹⁸⁰, výzdoby, čistoty města apod.¹⁸¹

Za tímto účelem byla vydána vyhláška tohoto znění:

„Jejich císařská královská Apoštolská Veličenstva zúčastní se letošního roku honeb jelenů, při kteréž příležitosti v prvních dnech měsíce listopadu naše město svou nejvyšší návštěvou poctí. Za tou příčinou usnesla se městská rada na tom, aby k uvítání Jejich Veličenstva bylo naše město okrášleno, a proto žádá veškeré pány vlastníky a jejich nástupce, aby dne 9. listopadu t.r. ráno své domy prapory a jiným způsobem ozdobili a tuto okrasu po celý čas pobytu Jejich Veličenstev ponechali.

(Obecní úřad v Pardubicích, dne 26. října roku 1874. V. Bubeník – starosta. “¹⁸²)

Jak píše dobový tisk, manželé nejprve navštívili dostihy, „které účastenstvím zápasníků i značnými cenami nad dosavadní dostihy v Čechách, a možno říci i v Rakousku odbývané daleko vynikaly.“¹⁸³ Poté přišly na řadu parforsní hony, jichž se manželský pár účastnil několik dní.¹⁸⁴

Historik Jan Tetřev zmiňuje fakt, že právě pro tento typ společenské akce byly císařským párem cíleně zvoleny Pardubice. Nikde jinde v blízkosti se totiž parforsní hony nepořádaly, a pokud se chtěli František Josef s Alžbětou sejít s vyšší společností mimo Vídeň, museli právě do Pardubic. Tetřev dodává, že rozhodující byla i lokace, protože nedaleko měli císařští manželé svůj zámek v Kladrubech (*Obrázek 23*). V neposlední řadě se mohli oba manželé cítit v Pardubicích poměrně bezpečně, což se o tehdejším cestování po Evropě rozhodně říci nedalo.¹⁸⁵

Parforsní hon, kterého se František Josef a Alžběta účastnili, se konal 9. listopadu v okolí Pardubic. Účastnilo se jej přes tři sta jezdců z řad vybrané šlechty – arcikníže Vilém, Trauttmendorff, Windischgraetzové, dva Esterházyové, Josef a Albrecht Valdštejnové, Rudolf

¹⁸⁰ Ubytovaní první den v jejich zámku v Kladrubech, pro další příležitosti pro ně byl připraven nádherně upravený a květinami ozdobený Krausův dům v Pardubicích.

¹⁸¹ *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 13.

¹⁸² *Ibid.*, s. 15.

¹⁸³ *Světobzor*, 13. 11. 1874. 8(46), s. 551.

¹⁸⁴ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 6.

¹⁸⁵ VAŇOUS, Petr. *Před 145 lety švala Sisi a císař u Pardubic jelena*. [online]. In: *Pardubický deník*. 11. 11. 2019. [cit. 2. 9. 2022]. Dostupné z: https://pardubicky.denik.cz/zpravy_region/pred-145-lety-stvala-sisi-a-cisar-u-pardubic-jelena-20191111.html.

Chotek, Thurn-Taxis, Fridrich Kinský, Albrecht Kounic, Hompesch nebo Wolkenstein; z dam byly přítomné kněžna Marie Kinská – patronka pardubických honů, kněžna Metternichová, hraběnka Marie Larischová, Stadinová, nebo kněžna a princezna Croy.¹⁸⁶

Císařský pár byl oděn v anglickém loveckém oblečení; František Josef I. měl podle podrobného popisu v *Národních listech* „vysoké boty, bílé koženky, modrou stříbrem vyšívanou vestu a červenou jízdeckou kajdu, hlavu jeho pokrýval cylindr. Císařovna měla černý soukenný šat a na hlavě cylindr bez závoje.“¹⁸⁷ K dispozici měla císařovna Sisi také velké množství rukavic (údajně si navlékala i tři páry najednou, aby si neodřela ruce od otěží) a nezbytný vějíř.¹⁸⁸ Takto oděni projeli Pardubicemi, kde byly podle slov dobového tisku „nadšeně vítáni a pozdravováni“.¹⁸⁹ Poté zamířil k „rendez-vous“ u Sezemic. Zde hon započal, přičemž zakončen byl až u Rosic nedaleko Chrasti. Není bez zajímavosti, že první ke šťvanému jelenovi dorazila sama císařovna. Byla to právě ona, kdo zvolal „halali“ a tím ukončila hon.¹⁹⁰ (Viz Obrázek 24 – Obrázek 27.)

O tom, že byla Alžběta Bavorská výtečnou jezdkyňou nebylo pochyb. Své jezdecké umění prokázala mnohokrát v životě – kupříkladu při návštěvě Velké Británie v roce 1881. Zde nejen, že se účastnila parforsního honu podobně jako v Pardubicích, ale také si vyzkoušela, jaké je to jet ve steeplechase dostihu.¹⁹¹ Učitelem v Anglii jí byl skotský důstojník W. G. Middleton, který stejně jako ostatní oceňoval císařovninu vůli, vytrvalost, odvahu, ale také držení v sedle, způsob vedení koně a fyzickou zdatnost, na dámu v tehdejší době neobvyklou.¹⁹²

Druhý den tato zábava pokračovala, přičemž zajímavá byla především tím, že šťvaný jelen třikrát přeplaval Labe, a proto ho nebylo vůbec snadné dostihnout.¹⁹³ Trasa tohoto druhého honu vedla kolem Pohránova, Kunětické hory a Ležánek, u nichž jelen přeplaval onu zmíněnou řeku. Vzápětí se ale vrátil přes Labe zpět a zamířil směrem k Hradci Králové. Poté, co mu došly síly, se schoval ve statku poblíž hradecké myslivny. Zde slavil tentokrát úspěch

¹⁸⁶ *Světobzor* [online]. Praha: František Skrejšovský, 1875. 22. 1. 1875. 9(4), s. 40–42. [cit. 12. 9. 2021]. Dostupné z <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=SvetozorII/9.1875/4/40.png>.

¹⁸⁷ *Národní listy*. [online]. Praha: Julius Grégr, 1874. 11. 11. 1874 14(309), s. 2. [cit. 12. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:faa61253-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:83dc26fa-435f-11dd-b505-00145e5790ea>.

¹⁸⁸ PRASCHL-BICHLER, Gabriele. *Císařovna Alžběta: mýtus a pravda*. 1. vyd. Praha: Ikar, 1998, s. 176.

¹⁸⁹ *Světobzor*, 22. 1. 1875. 9(4), s. 40–42.

¹⁹⁰ KUČTOVÁ, 2019.

¹⁹¹ PINFOLD, John. *Aintree: The History of the Racecourse. Isle Of Wight*. Medina Publishing, Limited, 2016, s. 152–153.

¹⁹² UNTERREINER, Katrin. *Habsburkové: mýty a pravda*. [Libeznice]: Víkend, 2011, s. 126.

¹⁹³ *Světobzor*, 13. 11. 1874. 8(46), s. 551.

sám císař, jenž jej tam našel, a mohl to být konečně on, kdo zvolal závěrečné „*halali*“ a štvanici prohlásil tak za ukončenou.¹⁹⁴

Po skončení honu se podle lednového čísla časopisu *Světobzor*, který o této události referoval podrobněji až o několik měsíců později, vrátili císařští manželé zpět do Krausova domu, a to ve skvělé náladě. Skvostně osvětlené a vyzdobené Pardubice měly císaře údajně velice potěšit a mile překvapit. Císařský manželský pár tak celou událost podle slov uvedených ve *Světobzoru* hodnotil kladně; nadšení neskrývala zejména císařovna, která se podobné štvanice ještě nikdy neúčastnila.¹⁹⁵

Obdobně tuto událost líčí i *Národní listy*, avšak příliš nepřekvapivě se v jejich záznamu události objevují politické narážky týkající se otázky česko-rakouského vyrovnání, české šlechty a pohledu staročechů a mladočechů na aktuální společenskou situaci. V jednom politicky zatíženém příspěvku se kupříkladu píše, že „Purkmistra p. Bubeníka představil císaři mistr lovu, kníže Emil Fürstenberg. Purkmistr pozdravil císaře několika slovy, na kteréž císař blahosklonně za sebe i za choť odpověděl. Rozumí se, že v řečích nebylo ani stínu jakékoliv politické tendence (...),¹⁹⁶ Z té historické šlechty, kteráž v životě politickém něco platí neviděl jsem nikoho, nebyl tu ani Martinic, ani Lobkovic, ani Schwarzenberg, aniž kdo jiný z těch, kdož jsou platnými činiteli v „naší“ šlechtě, leda že jste chtěli počítat „římského conte“ Veitha, kterýž má mnoho koní, anebo hr. Kinského, kterýž má krásné chrty, anebo hrab. Albrechta Kounice, kterýž miluje hezké ženy. Byl jsem z toho zarmoucen; vyčetl jsem ze staročeských listů, že v Pardubicích zrodí se nám vyrovnání. Avšak že nemůže se zrodit bez naší šlechty, to jest na bíledni. Proto jsem přestal věřit, a kde není víry, tam není útěchy.“¹⁹⁷

Jak je jistě patrné, ironií se v tomto článku plným autorovy nejistoty, beznaděje a do jisté míry i zahořklosti nešetřilo. Příjezd císařského manželského páru rozvířil neklidné vody české společnosti a budil emoce minimálně celý podzim. *Národní listy* hovoří přímo o tom, že „štvanice pardubické způsobily pravou štvanici v táboře staročeském.“ Staročechi navíc slavnostních dostihů pořádaných před příjezdem císaře a jeho choti podle mladočeských *Národních listů* využili ke své agitaci. V těchto novinách ze dne 9. listopadu se přímo píše, že „velicí státníci zmíněného tábora vrhli se mezi jockeye, aby své zoufalé politice pomohli

¹⁹⁴ KUCHTOVÁ, 2019.

¹⁹⁵ *Světobzor*, 22. 1. 1875. 9(4), s. 42.

¹⁹⁶ Zde následuje vyjmenovávání šlechticů účastnících se honů. Poznámka autorky práce.

¹⁹⁷ *Národní listy*, 11. 11. 1874 14(309), s. 2.

na nohy. Vyrovnání sem, vyrovnání tam, lita zase řadami staročeskými na utužení těch, kdož počínají již býti nedůvěřivými nad těmi tajuplnými nítěmi staročeské politiky (...).¹⁹⁸

Pro Pardubice z toho však jednoznačně vyplývá, že toto dějiště parforsních honů a dostihů bylo skutečně významné a do jisté míry i symbolické, pokud se mohlo stát hypotetickým rodištěm *česko-rakouského vyrovnání*, o kterém se v *Národních listech* zmiňují (být především o jeho mizivé šanci v situaci, kdy chybí potřebná část šlechty).

Co se však císařské návštěvy Pardubic týče, pro její objektivně měřitelný úspěch hovoří především to, že se císařovna s manželem rozhodla do Pardubic znovu vrátit. Jejich plánovaný návrat dva roky poté, tj. v roce 1876, byl však zmařen enormně mrazivým počasím.¹⁹⁹ (Ve stejném roce byl pro nepřízeň počasí též zrušen historicky třetí ročník Velké pardubické.²⁰⁰)

Pardubice byly přirozeně připraveny i na tuto druhou, neuskutečněnou návštěvu. V *Národních listech* natěšení a nedočkavost města vystihli následovně: „Město naše obléká se v roucho nádherné, aby přivítalo rodinu císařskou. Domy halí se v zeleň. Prapory barev národních a domu císařského zdobí veřejné budovy. Ulice zdobí se jehlanci. Zvláště třída Alžbětina vyniká bohatou úpravou: tři malebné brány a četné, řadem stojící vysoké obelisky zdobí ulici, jež nese jméno císařové. Císařová odebere se hned z nádraží k závodisti ku koňským dostihům, které ve 12 hodin v poledne odbývány budou. Koňské dostihy pardubické budou velkolepé, zejména co se týče takzvaných jízd s překážkami. Příchod císaře není posud určité stanoven. K uvítání císař. manželů zřízeno zvláštní komité, které, majíc v čele purkmistra p.Bubeníka stará se o úpravu města i o pořádek v době té. Zdražení bytů a potravin, o čemž některé listy psaly, nepozorujeme. O zásoby postaráno zvláštním okružníkem p.purkmistra, vyzývajícím venkovany, aby se nynějších velkých týdenních trhů hojně zúčastnili.“²⁰¹

Důležitost císařské návštěvy pardubických překážkových dostihů a parforsních honů dokazuje také skutečnost, že na počest Františka Josefa I. a Alžběty Bavorské došlo k přejmenování hlavní ulice Zeleného předměstí na Královskou třídu (dnes Třída Míru) a Chrudimské ulice na Alžbětinu třídu (dnešní Třída 17. listopadu).²⁰²

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 6.

²⁰⁰ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodisti Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit. 24. 10. 2022]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

²⁰¹ *Národní listy*. [online]. Praha: Julius Grégr, 1876. 3. 11. 1876 16(304), s. 3. [cit. 12. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:b89cb4b2-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:dadf801f-435e-11dd-b505-00145e5790ea>.

²⁰² *Pardubická ohlédnutí*. Díl 23: Jak začala Velká pardubická steeplechase, 6. 10. 2010.

Nutno podotknout, že pro Pardubice (tou dobou čítající něco přes 4000 obyvatel)²⁰³ znamenaly tyto četné návštěvy šlechticů takto významného postavení skutečně mnoho a rozvířily tak poklidný raz tohoto města, které získávalo na prestiži a významu, a to jak díky pořádání parforsních honů, tak díky pozdějším dostihům. Mnozí z nich si přímo zakoupili (nebo alespoň pronajali) domek v tehdejší Královské třídě, který jim a jejich komorníkům a štolbům sloužil jako zázemí během účasti na parforsních honech. Častokrát se nezdráhali ani zakoupení prostor pro ustájení koní.²⁰⁴ Tato skutečnost jen dokazuje, že s pardubickými pravidelnými hony většina ze šlechticů ve svých životech počítala a přikládala jim na velké důležitosti.

O těchto šlechtických kratochvích (a jejich podrobném průběhu) se hojně psalo také v pamětech města Pardubic, memorabiliích tamního farního úřadu²⁰⁵ či v rakouském tisku. Kupříkladu německé noviny *Norddeutsche allgemeine Zeitung* atmosféru města žijícího koňmi konkrétně popisují takto:

„Pardubice, jinak poklidné město s typicky českým charakterem, se náhle mění a mají zcela odlišný ráz než obvykle; v ulicích vládne život, všude je vidět pospíchající služebnictvo a pracovníky stájí. Krása jezdeckých koní značně podmanivého exteriéru přímo lahodí očím všech přítomných, na ulicích se mívá všemožné povozy a čtyřspřeží. Kdo někdy v Pardubicích pobýval delší dobu, musí zkrátka potvrdit, jak odlišný život je zde v těchto měsících a že si touto dobou zkrátka připadáte, jako byste se ocitli v tom největším ruchu velkoměsta.“²⁰⁶

Další vyzdvihování pardubických dostihů a pozitivní ohlasy se objevují v oficiálním periodiku *K. K. Zemědělské společnosti ve Vídni*, *Allgemeine land- und forstwirtschaftliche Zeitung*. Zde se o pardubických dostizích píše, že:

„...vytyčená trať byla nádherná; první překážku tvořil příkop, za nímž byla 3,5 stopy²⁰⁷ vysoká překážka; druhou překážkou byl dřevěný plot. (...) objevuje se zde názor, že v důsledku příznivého terénu a polohy Pardubic si dostihy steeplechase, které se zde konají v příštím roce, najdou mnoho nových příznivců. (...) poté, co se překážkové dostihy v Pardubicích otevřely pro účastníky ze všech koutů Evropy, se zde dostihů účastnilo kolem 20–25 pánů. V Čechách je tento sport již řadu let oblíbenou zábavou místní aristokracie; Pardubice jsou obklopeny těmi nejkrásnějšími parky, v nichž je dostatek jelenů, chovají se zde také nejkrásnější a nejznamenitější lovecké koně. A protože by tyto dostihy mohly mít velký vliv

²⁰³ FRANCEK 2008, s.131.

²⁰⁴ HORÁČEK et. al. 1912–1914, s. 442–443.

²⁰⁵ SVOBODA 1990, s. 11.

²⁰⁶ *Norddeutsche allgemeine Zeitung*, 4. 3. 1893. 32(108), s. 6. (Překlad autorky práce.)

²⁰⁷ Odpovídá 107 centimetrům.

na sport v celém Rakousku, bylo by dobré si přát, aby letošní dostihy v Pardubicích nebyly poslední. (...)“²⁰⁸

Jak je z těchto řádků patrné, pardubické dostihy si velice brzy získaly oblibu v celém císařství, a to již v roce 1852, kdy pardubické závodistiště, které existuje dodnes, ještě nebylo vybudované a dostihy se tak konaly v různých oblastech Pardubicka a Chlumecka.²⁰⁹

O něco skeptičtější pohled přináší domácí tisk – konkrétně *Národní listy*. Ten ve vlasteneckém duchu zdůrazňuje, že ani tyto šlechtické zábavy nestačily k tomu, aby se město pozvedlo, především na duševní úrovni.

„Pardubice zdály se mi býti mrtvou hrstkou budov, jen v jistou dobu oživenou lidem, po tom bídném kuse chleba se pachtícím (...) Zábav jsme měli také dost, málo ale zábav ducha a cit šlechticích; že jízdy o závod, kasina na posádce zde jsoucích husarských důstojníků atd., takovými nejsou, nikdo neupře. Jízdy o závod přilákaly mnoho zvědavých z blízka i z daleka a z každé téměř vrstvy společenské.“²¹⁰

Co je na tomto článku dále zajímavé, je zmínka o všech vrstvách obyvatel, které se za účelem šlechtických zábav na tyto „jízdy o závod“ přijely podívat. Je tedy zřejmé, že parforsní hony a dostihy, byť primárně spojované s nejvyšší společenskou vrstvou, byly alespoň z diváckého hlediska otevřené všem. Zaměření se na širší vrstvy obyvatel bylo patrné především v 60. letech a 70. letech²¹¹, v nichž *Jednota pro chov koní a dostihy koňské v Čechách* uspořádala závody rolních koní. Zde se hodnotila síla koní v tahu, úroveň chovných klisen a narozených hříbat či kvalita koní užívaných v hospodářství. Všechny tyto závody a soutěže byly státem finančně dotované.²¹²

Pravdou je, že po dobu pořádání těchto akcí jako by se veškeré dění v Pardubicích soustřeďovalo kolem koní, šlechtických zábav a vlivných návštěv z celé Evropy. Není divu, že Pardubice z těchto akcí také solidně profitovaly a jejich hospodářský růst byl s hony a s dostihy úzce spjat. K ruchu ve vzkvétajícím městě tudíž nepřispívaly jen parforsní hony, ale především

²⁰⁸ *Allgemeine land- und forstwirtschaftliche Zeitung*. [online]. Wien, 1852, 11. 12. 1852. 1(50), s. 8. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=alf&datum=18521211&seite=8&zoom=33>. (Překlad autorky práce.)

²⁰⁹ O těchto dostizích bude ještě v této práci řeč.

²¹⁰ *Národní listy*. [online]. Praha: Julius Grégr, 1861. 22. 12. 1861. 1(351), s. 5–6. [cit. 13. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:b8be9553-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:1bdb6507-435f-11dd-b505-00145e5790ea>.

²¹¹ *Národní listy* o této události opakovaně referují v průběhu 60. i 70. let.

²¹² *Národní listy*. [online]. Praha: Julius Grégr, 1865. 19. 8. 1865 5(167), s. 2. [cit. 11. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:f21ed7c2-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:b7d85d90-452b-11e7-a7ae-001018b5eb5c&fulltext=Pardubic%C3%ADch>.

společenský a kulturní život s nimi spjatý. Každý podzim mohlo město obdivovat nejnovější módu, do které se odívali vlivní hosté místní aristokracie přijíždějící sem za zábavou spojenou s hony. Majitelé podniků v tomto prosperujícím městě v této části roku bohatli stejně jako stavitelé, malíři či další umělci. Svůj věhlasný fotoateliér si zde zřídil významný fotograf Josef Pírka – ostatně především jeho zásluhou se z doby šlechtických zábav spojených s koňmi dochovalo tak velké množství fotografického materiálu.²¹³

Právě zde na tomto místě je třeba krátce postihnout význam tohoto slavného fotografa. Oskar Feith, rytmistr účastníci se parforsních honů na přelomu století, zmiňuje nenahraditelnou roli tohoto zkušeného umělce, bez něhož by nebyl obrázek parforsních honů vytvořený v jeho vlastní knize v žádném případě úplný, a stejně tak ani v knihách jiných. Pírka byl vyhlášený nejen svými fotkami z honů a z města Pardubic, ale také pro fotografie z dostihů, na svou dobu poměrně vzácných.²¹⁴ Tento fotograf je mimo jiné považován za jednoho z průkopníků a zakladatelů české sportovní fotografie či za předchůdce sportovní reportáže.²¹⁵ František Šebek připomíná, že Pírka při focení honosné parforsní společnosti dokázal navázat mnohé zajímavé kontakty, takže se poté mnohdy stal soukromým fotografem šlechticů a jejich rodin.²¹⁶ Za svou práci pro významné šlechtické rodiny byl dvakrát pozván na audienci do Vídně. Poprvé tomu bylo u korunní princezny Štěpánky, která se mu chtěla odvděčit za krásné fotografie, které tento talentovaný fotograf zachytil během její účasti na parforsním honu a dostizích v roce 1897, podruhé byl pozván k vrchnímu hofmistrovi císařského dvora, ke knížeti Rudolfovi Liechtensteinovi.²¹⁷

Na své si přišly také hostince měnící se na nákladné hotely.²¹⁸ Do centra společenského života se díky parforsním honům a pozdějším dostihům dostaly kupříkladu Peikertova „kavárenská a biliární místnost u Zlatého beránka“ nacházející se v rynku čp. 79. Hojně návštěvnosti se těšily i hospody *V Bubenči*, *Na Veselce*, *Na Kopečku*, *U Orla* či *U bílého koníčka*. Situace využil jistý podnikavý majitel Josef Doskočil, který již v roce 1842 přizpůsobil svůj hotel „*U Zlatého lva*“ potřebám přijíždějící parforsní společnosti a jejímu vkusu.²¹⁹

²¹³ SVOBODA 1990, s. 11.

²¹⁴ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 13–14.

²¹⁵ PÍRKA, Josef et al. *Pardubický fotograf Josef Pírka*. Pardubice: Helios – Jiří Razskazov, 2015, s. 5–8.

²¹⁶ *Pardubická ohlédnutí*. Díl 23: Jak začala Velká pardubická steeplechase, 6. 10. 2010.

²¹⁷ KOTYK, Jiří. *Josef Pírka o dvou vídeňských audiencích r. 1898 – 3. část*. [online]. In: KPPardubicka, 30. 7. 2009. [cit. 1. 6. 2022]. Dostupné z: www.kppardubicka.cz/cs/menu/zprava/354-josef-pirka-o-dvou-videnskych-audiencich-r-1898-3-cast/

²¹⁸ SVOBODA 1990, s. 11.

²¹⁹ SVOBODA, Miloš. *Pardubické parforsní hony*. In: A B – Zet Pardubicka, sešit 25. Klub přátel Pardubicka a Společnost pro rozvoj Pardubicka, 2003, s. 12.

Na těchto podzimních šlechtických radovánkách zbohatli též občané města pronajímající své byty hostům po dobu trvání parforsních honů a dostihů.²²⁰ Velké množství šlechticů si v Pardubicích dokonce domy začalo kupovat.²²¹ Franz Thurn-Taxis ve své knize předkládá vzpomínky své matky, která do Pardubic za účelem honů a dostihů také často jezdila. Taxis ve své knize píše: „Například mé matce, která byla zvyklá ze svého pokoje vždy koukat do rozlehlého parku, připadalo velmi zvláštní, že po dobu pobytu v Pardubicích žije v pokoji v přízemí domku nacházejícím se na ulici.“²²² Je tedy zřejmé, že tyto cesty musely být pro tehdejší šlechtu něčím skutečně výjimečným.

Vzhledem k tomu, že se na Pardubicko díky těmto společensko-sportovním událostem sjíždělo velké množství lidí, došlo taktéž ke zmodernizování komunikace a dopravy. Zdokonalení se dotklo nejen jezdecké výstroje, povozů a kočárů, ale později také automobilů. Vzestup zaznamenala taktéž průmyslová výroba a s ní spojené budování železnice.²²³ Věhlas si Pardubice díky pravidelně pořádaným honům získaly i mimo hranice království. Cizím hostům navštěvující toto město koní podle slov historika Šebka natolik v Pardubicích zachutnalo, že například taková „*Kuchyňkova šunka z Pardubic*“ se proslavila i ve Vídni, kde se taktéž dařilo šikovnému sedláři Hladinovi s pardubickými produkty.²²⁴

Pardubice však zasáhly i negativní jevy spojené se zvyšováním jejich prestiže. Značnou nepříjemností pro obyvatele města byl přirozený nárůst veškerých cen. Historik Jan Tetřev uvádí, že „ceny běžného jídla vzrostly několikanásobně stejně jako ceny ubytování“. Dodává, však že „parforsní hony byly velkou společenskou událostí, která dala vydělat snad všem sektorům podnikání.“²²⁵ Pardubice tak pro šlechtické koňské radovánky rozhodně příliš netratily. Na značnou částku peněz (něco přes milion korun) si přišlo město taktéž díky vyplacení finančních náhrad za škody, ke kterým mnohdy při parforsních honech docházelo.²²⁶ Tyto škody hradila přirozeně parforsní společnost, přičemž nejčastěji se týkaly poničených polí.²²⁷

²²⁰ SVOBODA 1990, s. 11.

²²¹ KOVÁŘ 2011, s. 12.

²²² THURN-TAXIS 1990, s. 132.

²²³ HUBÁLEK et al. 2002, s. 7.

²²⁴ *Pardubická ohlédnutí*. Díl 23: Jak začala Velká pardubická steeplechase, 6. 10. 2010.

²²⁵ *Císařská návštěva na Pardubicku před 145 lety – dva hony a zastavené vlaky*. [online]. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích. [cit. 19. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.vcm.cz/kontakty/pro-novinare/tiskove-zpravy/cisarska-navsteva-na-pardubicku-pred-145-lety-dva-hony-a-zastavene-vlaky/>.

²²⁶ *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 13.

²²⁷ *Světobzor*, 13. 11. 1874. 8(46), s. 551.

Dalším poněkud bizarním stínem na těchto velkolepých akcích byla bezesporu jízda z Vídně do Pardubic, kterou uspořádal 2. listopadu 1874 *Vídeňský jezdecký spolek* za účelem navštívení pardubických dostihů. Tato jízda, která jinak podtrhuje význam těchto závodů v Pardubicích, se však neobešla bez podvodů a nečestného jednání. Úkolem závodníků bylo totiž dostat se jakoukoli cestou do Pardubic (nejdéle však do rána 6. listopadu), přičemž stanovenou podmínkou byl takový stav jezdeckého koně, který umožňoval zvířeti vydat se po krátkém odpočinku znovu na cestu. Každý z účastníků jízdy měl obdržet 50 zlatých jako náhradu za přípravy k jízdě, pro vítěze byl pak přichystán peněžitý a čestný dar (pro jezdce umístěné na dalších pozicích čekal také finanční obnos, ale již menší).²²⁸

Této jízdě, která čítala 18 závodníků, se účastnilo několik soukromníků a šlechticů, avšak dominovali vojenští důstojníci. Vítězem se stal soukromník Jan Tippelt, který do Pardubic dorazil již 3. listopadu kolem jedenácté hodiny. *Národní listy* ze dne následujícího jen konstatují, že „kůň jeho nebyl nijak schvácen“.²²⁹

Historik Jan Tetřev upozorňuje na nečekané rozuzlení, které tento závod měl. Jan Tippelt, jehož vítězství oznámila oficiální korespondenční kancelář, dojel z Vídně pouze do Jihlavy, kde si najal kočár, za nějž přivázal svého koně, a s nímž takto jel celou noc až do Polné. Do Pardubic již samozřejmě přijel v sedle. Po vřelém přivítání se rychle i se svou cenou sebral a stačil ujet dřív, než celý podvod vyšel najevo.²³⁰

V dalších číslech *Národních listů* se příběh ještě více zamotává, protože jak se ukázalo, Tippelt v dalších závodech, v nichž chtěl dokázat, že při prvním závodu nepodváděl, nadopoval své koně „zotavujícím plynem“. Tippelt nechal tento zmíněný produkt sloužící k rychlé regeneraci koně později inzerovat na stránkách *Národních listů*²³¹, čímž byla absurdita celé akce dovršena.

Možná poněkud paradoxním ukazatelem prestiže parforsních honů se staly již zmíněné automobily (*Obrázek 28 – Obrázek 30*), které počátkem 20. století dopravovaly šlechtice a členy parforsní společnosti na místa k tomu určená. Nevýhodou těchto vozů byla nemožnost

²²⁸ *Národní listy*. [online]. Praha: Julius Grégr, 1874. 18. 10. 1874 14(285), s. 2. [cit. 9. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:faa575fb-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:83d82ef6-435f-11dd-b505-00145e5790ea>.

²²⁹ *Národní listy*. [online]. Praha: Julius Grégr, 1874. 4. 11. 1874 14(302), s. 2. [cit. 4. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:faa5eb3c-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:83db638c-435f-11dd-b505-00145e5790ea>.

²³⁰ Ibid.

²³¹ *Národní listy*. [online]. Praha: Julius Grégr, 1875. 24. 1. 1875 15(23), s. 5. [cit. 3. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:f35730c6-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:6df5c3f6-435f-11dd-b505-00145e5790ea>.

dostat se skrz náročný terén přímo až k *meetu*, kam se šlechta musela dopravit až s pomocí kočárů tažených koňmi.²³² I tak začal ale rozvíjející se automobilový průmysl značně ovlivňovat tuto tradiční společenskou akci – a to až do útlumu, který přišel po první světové válce.

Ku příležitosti těchto významných honů (a taktéž později dostihů²³³) předváděli členové parforsní společnosti i se svými manželkami taktéž své šaty ukazující nejnovější módu (*Obrázek 31* a *Obrázek 32*). V centru pozornosti však i tak zůstávali nadále koně, jejichž původem, a především líbivým exteriérem se mohla tehdejší šlechta v rámci honu chlubit. Na tyto honební koně byly kladeny vysoké nároky, a to jak na jejich rychlost, tak na odolnost, vytrvalost, a především skokanské umění. Naopak koně zapřažení v kočárech odvázející šlechtice a jejich manželky k *meetu* měli za úkol ještě před samotným začátkem honu oslnit ostatní účastníky i jejich doprovod, proto bývali za tímto účelem vybíráni ti nejlepší a nejkrásnější koně stáje.²³⁴

Nešetřilo se ani na kočárech, ve kterých se nechávaly dovážet na místo honů manželky jejich účastníků. K tomuto účelu dobře sloužil například honosný promenádní kočár typu „*Sociable*“²³⁵ (*Obrázek 33*) s vyvýšenou zadní sedačkou určenou pro doprovodné služebnictvo, které nemohlo při takových výpravách přirozeně scházet.²³⁶ Již na první pohled velice komfortní, elegantní, ale zároveň praktický vůz měl v sobě zabudované prostory pro uchování občerstvení pro dámy a pro uschování případného úlovku.

Historik František Šebek v již zmíněném rozhlasovém pořadu *Pardubická ohlédnutí* s nadsázkou říká, že období parforsních honů na Pardubicku se všemi svými večírky, dýchánky, slavnostními sešlostmi, návštěvami restaurací a dalšími doprovodnými kulturními a společenskými akcemi připomínalo jednu velkou, nekončící oslavu.²³⁷

O tom, že byly parforsní hony a dostihy na Pardubicku ve své době významnou společenskou událostí celoevropského vřhlasu, svědčí mimo jiné fakt, že pozornosti neunikly nejen místnímu tisku, ale jak již bylo naznačeno v této kapitole, se o nich taktéž objevují četné zmínky v německých píšíích periodících. Pro jejich úspěch byla vedle vybrané společnosti a vynikajících koní zcela stěžejní poloha Pardubic, do kterých to nebylo daleko ani z Vídně,

²³² Státní okresní archiv Pardubice, PŘ. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 30.

²³³ VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.* 1. vydání. Praha: Svoboda, 1996, s. 258.

²³⁴ Ibid., s. 31.

²³⁵ Německy „Sommerwagen“.

²³⁶ Hřebčín Slatiňany, kočárovna, informační panel.

²³⁷ *Pardubická ohlédnutí*. Díl 23: Jak začala Velká pardubická steeplechase, 6. 10. 2010.

ani z Uher. Jak je patrné, již v 50. letech byly hony i dostihy na Pardubicku v rámci císařství vysoce ceněné a snesly srovnání s Vídní. A jejich popularita s postupujícím časem stále rostla.

Cesta pardubických parforsních honů k utvoření pověsti prestižní a prvořadě společenské události byla však náročná, přičemž svůj podíl na ní neslo mnoho významných osobností představených v následující kapitole. První krok této cesty neučinil nikdo menší než již zmiňovaný František Liechtenstein.

2.5 Slavné hony pod záštitou Pardubické parforsní společnosti

Pardubické parforsní hony by jistě nedosáhly takového věhlasu a úrovně nebýt speciálního svazu, který byl po dobu sedmdesáti let určující hybnou silou veškerého snažení a činností spojených s touto jedinečnou šlechtickou zábavou. O fungování, důležitosti a vývoji této společnosti, která původně vznikla za účelem efektivnějšího výběru vhodných psů a koní užívaných ke štvanicím a která však brzy převzala všeobecnou organizaci, budou pojednávat následující řádky.

K zakladatelům této společnosti, označované jako *Parforsní společnost v Pardubicích* (působila mezi lety 1841–1920²³⁸), *Pardubická parforsní společnost*²³⁹ nebo také zvané *Pardubická honební společnost*²⁴⁰ či anglicky označované jako *Pardubitzer Hunting-Club*²⁴¹ patřili kníže Vincenc Auersperg²⁴² a hrabě Eduard Clam-Gallas, plukovník a velitel 8. pluku poděbradských kyrysníků.²⁴³

Oskar Feith, již zmíněný rytmistr účastníci se parforsních honů na přelomu století, mluví ve své publikaci *Die Pardubitzer Parforcejagden* o počátcích této společnosti již v kontextu roku 1837, kdy, jak již bylo řečeno, se v Pardubicích stal velitelem 9. husarského pluku cara Mikuláše František Liechtenstein. Byl to právě on, kdo začal investovat do lepších honebních psů a kdo se také stal prvním vedoucím honu neboli také *masterem*. V počátcích svého působení na pozici musel podle Feitha dokonce platit ze svého velkou část vybavení potřebného pro parforsní hon a taktéž mnohdy musel sám uhradit škody vzniklé na polích. Za oficiální vznik společnosti Feith pokládá rok 1841.²⁴⁴ O funkci *mastera* a náklady spojené s hony se později kníže Liechtenstein začal dělit s výše zmíněným knížetem Auerspergem ze Slatiňan a hrabětem Clam-Gallasem.²⁴⁵

Pozice *vedoucího honu* nebyla vůbec snadná; šlechtic vykonávající tuto práci musel být nejen vynikajícím jezdcem, ale také musel disponovat značným obchodním a organizačním

²³⁸ Poslední hon se konal roku 1913, společnost byla rozpuštěna až o sedm let později, v roce 1920.

²³⁹ PINFOLD et al. 2010, s. 21.

²⁴⁰ ČEJKA, Jaroslav. *Jistá je jen smrt: svět dostihového sportu*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1968, s. 130.

²⁴¹ CÍSAŘOVSKÝ, Michal. *Pes na historické fotografii 1838–1918 – kapitoly z dějin české myslivosti*. [online]. In: Myslivość. 2017. 1. [cit. 12. 8. 2022]. Dostupné z: <https://myslivost.com/Casopis-Myslivość/2017/Leden-2017/Pes-na-historicke-fotografii-1838-1918-kapitoly-z>.

²⁴² Vincenc Karel Auersperg (1812–1867).

²⁴³ HUBÁLEK et al. 2002, s. 7.

²⁴⁴ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 1–4.

²⁴⁵ THURN-TAXIS 1990, s. 28.

nadáním.²⁴⁶ Na této důležité pozici se vystřídalo hned několik věhlasných jmen, viz tabulka níže²⁴⁷.

<u>Vedoucí honu („master“)</u>	<u>V pozici od...do.</u>
Kníže Liechtenstein	1841–1845 ²⁴⁸
Hrabě Clam-Gallas	1845–1848 ²⁴⁹
Baron Zedwitz	1850 ²⁵⁰ –1865
Kníže Egon Thurn-Taxis	1867 ²⁵¹ –1870
Hrabě Jiří Stockau	1871
Princ Emil Fürstenberg	1872–1877
Hrabě Jindřich Larisch ²⁵²	1878–1913 (1920)

Každý z výše uvedených šlechticů přicházel v době svého působení s novými poznatky týkajícími se organizace parforsních honů, díky čemuž tak mohla tato společensko-sportovní tradice růst a vzkvétat.

Členy Pardubické parforsní společnosti (viz *Obrázek 34* a *Obrázek 35*) byli v polovině 19. století pouze šlechtici a důstojníci. Jak zdůrazňuje Franz Thurn-Taxis ve své knize, v této době ještě neexistovala společenská vrstva velkých a bohatých průmyslníků, kteří by měli dostatečné finanční prostředky na to stát se členy této společnosti a chovat koně, již by se mohli rovnat kvalitám koní aristokratů.²⁵³

Netrvalo mnoho let a pardubické parforsní hony se staly vyhlášenými po celé Evropě. Jak již bylo řečeno, za účelem jejich navštívení se do Pardubic sjíždělo velké množství milovníků koní z řad té nejvyšší šlechty. Překvapivé tedy rozhodně není, že se na tyto štvance pořádané „po anglicku“ přijížděli podívat i sami Angličané. Kamila Pecherová ve své knize uvádí, že jistý anglický šlechtic dokonce Pardubice se svými hony přirovnal k oblíbenému honebnímu městečku Melton Mowbray. Stalo se tak za *masterování* barona Zedwitze, a to

²⁴⁶ HUBÁLEK et al. 2002, s. 7.

²⁴⁷ *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 6.

²⁴⁸ Hubálek a Nehyba uvádí, že byl František Liechtenstein v roce 1845 povýšen na generála a z Pardubic tudíž odvelen.

²⁴⁹ ONDERA, Branislav. *História Taxisovej priekopy - 1. časť*. [online]. In: Turf.sk. [s.l.]. [s.d.]. [cit. 8. 7. 2022]. Dostupné z: http://www.turf.sk/clanky/2022_historia_taxisovej_priekopy_1.html.

²⁵⁰ V revolučních letech 1848–1849 byla činnost Pardubické parforsní společnosti krátce přerušena.

²⁵¹ V roce vypuknutí prusko-rakouské války byla honební činnost podle Hubálka a Nehyby taktéž na chvíli pozastavena. Egon Thurn-Taxis tak na pozici *mastera* nastupuje až v roce 1867.

²⁵² Hrabě Larisch se v průběhu roku 2011 střídal s dalšími dvěma *master*y.

²⁵³ THURN-TAXIS 1990, s. 37.

v roce 1853.²⁵⁴ Ten se totiž nezdráhal nakoupit nové koně a psy z Anglie a úroveň honů tak ještě více pozvednout.²⁵⁵

Kvůli bouřlivému roku 1866 plnému válečných vřav a epidemie cholery bylo však nutné všechny šlechtické kratochvíle na nějakou dobu přerušit.²⁵⁶ Hony se tak mezi podzimem 1866 a jarem 1867 přesunuly na Královskou louku poblíž Bratislavy. Již v říjnu 1867 se však mohly opět konat u Pardubic.²⁵⁷

Finančně zcela zruinovaný baron Zedwitz se dostal do velice špatného duševního rozpoložení, a protože neviděl s počátkem války jiné východisko, spáchal v roce 1866 sebevraždu.²⁵⁸ V tomto těžkém čase, navíc již po prvním roce prusko-rakouské války, nastoupil do úřadu kníže Thurn-Taxis, vášnivý jezdec a zdatný sportovec. Ten velice brzy proslul svou aktivností a oddaností této zálibě. Nejen že se zasadil o vylepšení honů po všech stránkách,²⁵⁹ ale taktéž se snažil pozvednout sportovní úroveň jím pořádaných parforsních honů a zároveň udržet jejich společenskou prestiž. Rudolf F. Kinský poznamenává, že sám kníže působil velkolepým dojmem; vždy byl elegantně oblečený, obklopený družinou jezdců na bílých valaších, na nichž si zakládal. Pro potřeby těchto ambicióznějších honů nechal přivést nové honební psy z Anglie.²⁶⁰

Za doby jeho *masterování* se honů začaly účastnit ve větší míře také dámy. Častými účastnicemi (už v dobách barona Zedwitze²⁶¹) byly kněžna Rosa Hohenlohe a kněžna Kinská. Nově se do sedel svých koní s cílem jako první zvolat „*halali*“ vyhouply například kněžna Leontina Fürstenbergová nebo hraběnka Fürstenberg-Stammheimová. Mnohé další dámy sice zavítaly do Pardubic za leskem a věhlasem parforsních honů, avšak rozhodly se pozorovat je raději zpozďálí. Mezi těmito šlechticemi, které se honů přímo neúčastnily, avšak do Pardubic pravidelně přijížděly, byla například hraběnka Chotková nebo kněžny Luisa Rohanová a Fanni Arenbergová.²⁶² Právě tato skutečnost dokazuje společenskou prestiž, jaké se hony na Pardubicku těšily. Už jen přijet za různými zábavami, večírky a tanci v době pořádání honů bylo pro čestné hosty jistě příjemné a lákavé. Rudolf F. Kinský přímo mluví o tom, že:

²⁵⁴ PECHEROVÁ 2018, s. 16.

²⁵⁵ THURN-TAXIS 1990, s. 71.

²⁵⁶ Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 1–4.

²⁵⁷ Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna. KINSKY, [S.A.], In.č. SN 00571, s. 9.

²⁵⁸ THURN-TAXIS 1990, s. 72.

²⁵⁹ Státní okresní archiv Pardubice, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 6.

²⁶⁰ Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna. KINSKY, [S.A.], In.č. SN 00571, s. 9.

²⁶¹ Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 5.

²⁶² Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna. KINSKY, [S.A.], In.č. SN 00571, s. 10.

„společenský život byl v této době nejskvělejší od doby existence honů v Pardubicích.“²⁶³ Oskar Feith popisující ve své knize počátky *Pardubické parforsní společnosti*, také zmiňuje významnou změnu, kterou bylo pro pořádání honů vypuštění rybníků v oblasti Pardubic-Bohdanče. Díky tomu se zvětšilo prostranství, na kterém bylo možno s koňmi jezdit mnohem delší úseky. Právě i proto se těšily hony v době *masterování* Thurn-Taxise takové popularitě; podle slov Feitha byly „krásné a dlouhé“ a účast na nich byla i proto hojná.²⁶⁴

I když se koncem 60. let 19. zdálo, že úroveň pardubických honů už nemůže být větší, z velkých plánů Thurn-Taxise však nakonec sešlo. Jeho působení bylo po pár letech ukončeno pro jeho sňatek a následný odjezd za ženou do Uher.²⁶⁵

Vrcholu pardubické hony však tou dobou rozhodně ještě zdaleka nedosáhly. Podle Miloše Svobody se pardubickým parforsním honům dařilo nejvíce v 70. letech 19. století, kdy pozici *vedoucího honu* vykonával princ Emil Fürstenberg.²⁶⁶ Rod Fürstenbergů, ze kterého princ pocházel, patřil k nejvyšším a nejbohatším aristokratickým rodinám.²⁶⁷ Je tedy zcela přirozené, že za jeho působení navštěvovalo Pardubice největší množství domácích, ale i zahraničních šlecht (včetně hostů ze západních zemí – a především ze všemi obdivované Anglie).²⁶⁸ Hubálek a Nehyba poslední třetinu 19. století dokonce označují za zlatou éru pardubických parforsních honů.²⁶⁹ Ostatně v době *masterování* Fürstenberga se honů na Pardubicku zúčastnil sám císař František Josef I. a císařovna Alžběta Bavorská²⁷⁰, jejichž významná návštěva byla zmiňována již v předešlé kapitole.

Není náhodou, že v této době přející honům a jezdeckým sportům se rodí také Velká pardubická steeplechase.²⁷¹ Na jejím založení se princ Fürstenberg podílel po boku Maxe Ugarta za přispění odborné konzultace Oktaviána Kinského. Vedle tohoto slavného dostihu a parforsních honů se Emil Egon Fürstenberg zasloužil také o zrod překážkových dostihů na závodisti v Pardubicích.

Koně a koňské sporty nejenom že tento šlechtic podporoval, ale sám se také věnoval chovu těchto honebních zvířat, a to konkrétně v Lánech. Co se týče úspěchů v dostizích, v prvním ročníku Velké pardubické v roce 1874 skončili jeho svěřenci na senzačním druhém

²⁶³ Ibid.

²⁶⁴ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 5–6.

²⁶⁵ *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 6.

²⁶⁶ SVOBODA 1990, s. 10.

²⁶⁷ MAŠEK 1992, s. 79.

²⁶⁸ SVOBODA 1990, s. 10.

²⁶⁹ HUBÁLEK et al. 2002, s. 7.

²⁷⁰ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 6.

²⁷¹ SVOBODA 1990, s. 10.

a čtvrtém místě. (Pomyslnou stříbrnou medaili získala klisna Fantasca, čtvrtá doběhl ryzák Cossack.) Spojení prince Fürstenberga s Velkou pardubickou ostatně připomíná nová expozice na hradu Křivoklátě, jednom z hlavních sídel rodu v Českých zemích.²⁷² O jeho zásluhách již netřeba více mluvit – návštěva císařovny Alžběty Bavorské a císaře Františka Josefa I. a zrod Velké pardubické mluví za vše. Když se tedy princ Fürstenberg rozhodl na konci roku 1877 předat funkci *vedoucího honu* hraběti Larischovi, vyvolalo to všeobecné znepokojení.²⁷³

Je třeba podotknout, že pozice hraběte Larische po veleúspěšných letech přejících honům a dostihům za *masterování* Thurn-Taxisa a Fürstenberga byla vcelku nezáviděníhodná.

Rudolf F. Kinský ve své knize vzpomíná na dobu *masterování* hraběte Larische, který se musel potýkat s nižší účastí na honech, a dokonce připomíná jeden hon z října roku 1888, kdy *halali* u obce Uhersko zakončoval jediný psovod. V dalším obdobně neúspěšném honu se pak na stejném místě konalo zakončení, kterého se účastnil pouze kníže Auersperg, Charles Peck a jeden psovod. Ostatní členové tento hon údajně vzdali.²⁷⁴ Právě přítomnost Charlese Pecka na honech v době Larischově, který se své pozice ujal už v roce 1877, byla podle všeho příjemnou jistotou, kterou každý jezdec v sedle jednou za čas nutně potřebuje. Je až neuvěřitelné, jak dlouhou dobu se na pozici hlavního psovoda Peck udržel a na kolika fotografiích lze jeho na první pohled tvrdou, ale jinak vlídnou tvář a hlavu s bílými vlasy spatřit. Oskar Feith o jeho službě poznamenává, že byla „obtížná a vyčerpávající“.²⁷⁵

Měnicí se pozici parforsních honů v průběhu let výborným způsobem symbolizuje již zmiňovaná Larischova vila (známá také jako Zámeček). Jedná se o stavbu nacházející se v Pardubičkách, druhá Larischova vila stála v Karviné ve východním Slezsku.²⁷⁶

Vilu v Pardubicích si hrabě Larisch nechal postavit v roce 1885 a ihned poté ji začal hojně využívat právě pro potřeby ubytování a pohoštění přijíždějících účastníků parforsních honů a návštěvníků Velké pardubické.²⁷⁷ Toto místo se do dějin však mimo jiné zapsalo jako místo popravy 194 českých vlastenců v době heydrichiády, a to včetně obyvatel zničených

²⁷² MAŠEK 1992, s. 79.

²⁷³ ČÁP, Martin. *Na hradě Křivoklát otevřeli dostihovou síň. Legendy věnovaly dresy*. [online]. In: Jezdci.cz. 11. 6. 2021. 10:20. [cit. 4. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.jezdci.cz/clanky/na-hrade-krivoklat-otevrel-i-dostihovou-sin-legendy-venovaly-dresy/>.

²⁷⁴ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. KINSKY, [S.A.], In.č. SN 00571, s. 14.

²⁷⁵ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 8.

²⁷⁶ *Východočeské muzeum, historická expozice*. Statuten der Pardubicer Parforce Jagd Gesellschaft. Pardubice, Stanovy pardubické parforsní společnosti pro roky 1899, 1900 a 1901.

²⁷⁷ ŘEHAČEK, 2007.

Ležáků.²⁷⁸ Koncem 19. století však plnilo stejnou funkci jako dřívější šlechtické kasino v dobách Liechtensteinových. Do Larischovy vily přijíždělo mnoho vlivných hostů za účelem honů, ale také kvůli odpočinku a trávení času ve společnosti jiných šlechticů a šlechtičen. Za všechny slavné hosty mluví návštěva arcivévodkyně Štěpánky, která dorazila na pardubické parforsní hony a dostihy v listopadu roku 1897.²⁷⁹

S postupně upadající úrovní této dříve tak oblíbené aristokratické kratochvíle však začala tato budova s velkou historií střídat jednoho majitele za druhým a odrážela tak bouřlivé období, ke kterému zrovna docházelo. Jak čas ubíhal, *Pardubická parforsní společnost* se dostávala stále do větších potíží, které byly způsobené především opadajícím zájmem o hony a již zmíněnou nepříznivou finanční situací.

V roce 1911 se nestabilní situace projevila dalším výrazným způsobem; na pozici *mastera* se v říjnu, listopadu a prosinci střídali hrabě František Josef Auersperg, hrabě Rudolf Kinský, a právě hrabě Larisch.²⁸⁰ O něm Oskar Feith ve své knize přímo píše, že „Osobní vstřícnost, kterou hrabě Larisch vyzařoval, neúnavná zasedání pořádána se skutečně mladistvým zápalem, kterým dodnes, po dobu 34 let svého *masterování*, vzdoruje za každého větru a nepříznivého počasí ve sportu...“²⁸¹ O honech hraběte Larische by bylo rozhodně nesprávné uvažovat jen v optice klesající úrovně těchto zábav. Za doby jeho *masterování* navštívilo Pardubice velké množství skvělých hostů, ať už korunní princ Rudolf, arcivévoda František Ferdinand d'Este nebo arcivévodkyně Marie Tereza. Po několik sezón zahraniční hosté přicházeli do Pardubic především z Německé říše později svou návštěvou „město koní“ poctili také velkovévoda a velkovévodkyně z Lucemburska, princové Max Fürstenberg a Arenberg či Klement Westphalen, známý majitel dostihových stájí.²⁸²

V závěru kapitoly, která se vůbec jako poslední věnuje samotným parforsním honům, je třeba poznamenat, že jména šlechticů, která jsme si představili ve stručné historii a vývoji *Pardubické parforsní společnosti*, budou neméně významná v další části práce zaměřené na roli šlechty v počátcích dostihového sportu na Pardubicku. V úvahách lze dojít až k tvrzení, že nebýt Františka Liechtensteina a jeho založení honební společnosti, možná by angličtí plnokrevníci v dnešní době každoročně druhou říjnovou neděli nepřekonávali Taxisův příkop

²⁷⁸ KUCHTOVÁ, Šárka. *Příběh Larischovy vily*. [online]. In: Český rozhlas Pardubice. Pardubice, 2019. 24. 2. 2019. [cit. 20. 8. 2022]. Dostupné z: <https://pardubice.rozhlas.cz/pribeh-larischovy-vily-7753242>.

²⁷⁹ NEHYBA, Miloslav. *Velké sedmičky Velké pardubické*. 1. vydání. Brno: CPress, 2021, s. 42–43.

²⁸⁰ SEDLÁČKOVÁ 2011, s. 20.

²⁸¹ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 9.

²⁸² *Ibid.*, s. 8.

a další skoky našeho nejslavnějšího dostihu. Nejen on, ale především další zmiňovaní členové této společnosti totiž stáli u zrodu Velké pardubické.²⁸³

Parforsní hony, na přelomu století již značně vyčpělé, před začátkem první světové války již neúnosně drahé a svým způsobem i zapomenuté, po dobu své existence doplňovaly paralelně fungující dostihy. V českých zemích zcela nový sport, který přinášel jak nové a nepoznané zážitky ze sázení a tajení dechu při fandění svému favoritovi, tak nečekané společenské příležitosti a velké možnosti sebe prezentace, ať už skrze módu nebo třeba názory. Právě o tomto jedinečném sportu králů, jak jsou koňské dostihy někdy nazývány, bude pojednávat další kapitola.

²⁸³ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d]. cit. 15. 10. 2021]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

3 Počátky dostihového sportu na Pardubicku v rukou šlechty

K pochopení významu počátku dostihů na Pardubicku či fenoménu Velké pardubické je třeba začít u osobností, kterým se ještě o překonávání Irského skoku²⁸⁴, Anglického skoku nebo kupříkladu samotného Tribunního skoku (později slavného Taxisova příkopu) v sedle svých koní ani nesnilo.

Tato kapitola si klade za cíl představit si jednotlivé šlechtické rody s výraznými zásluhami v rozvoji koňských sportů na Pardubicku a nastínit osudy nejvýznamnějších osobností, bez nichž by hony ani dostihy v Pardubicích takto proslavené nebyly. Dále bude zásadní postihnout vztah honů a prvních překážkových dostihů a v neposlední řadě poukázat na zdroj inspirace pro české steeplechase dostihy – britský turf a samotnou Velkou národní.

3.1 Auerspergové – od romantické představy k mezinárodnímu věhlasu

Starý šlechtický rod Auerspergů pocházející původně z Kraňska se v průběhu své historie vyznačoval značnou loajalitou k habsburskému rodu, jehož zájmy jeho příslušníci odhodlaně hájili proti všem neblahým vlivům.²⁸⁵ Tento rod pyšníci se honosnými sídly ve Žlebech, Vlašimi a Slatiňanech se se stejným odhodláním pouštěl do spoluorganizování parforsních honů a prvních překážkových dostihů na Pardubicku. Je zcela jistě ke škodě, že mu odborná literatura věnující se tématu honů a dostihů nevěnuje takovou pozornost jako třeba rodu Kinských. Dalo by se totiž s použitím obraznosti říci, že nejen Kinští, ale i Auerspergové byli duší i tělem parforsních honů a začínajících překážkových dostihů.

Jak jistě z četných zmínek v této práci vyplývá, jednou z největších osobností pocházející z tohoto rodu spojenou s chovem koní v Čechách i s pořádáním honů byl Vincenc Karel Auersperg (1812–1867). Tento muž byl znám svým obdivem k britskému romantismu a jeho projevům v architektuře, výtvarném umění či v románech známých britských romantických autorů jako byl Walter Scott, ale taktéž v rytířské kultuře a romantickém životním stylu. To se do jeho vlastního života odrazilo v mnohých případech; kupříkladu si nechal říkat Čeněk Auersperg nebo se občas procházel ve zbroji z doby třicetileté války po svém zámku

²⁸⁴ Dnes koně překonávají tzv. Irskou lavici.

²⁸⁵ MAŠEK 1992, s. 26.

ve Slatiňanech²⁸⁶, který společně se zámek ve Žlebech nechal přestavět v duchu novogotiky.²⁸⁷

Není tedy divu, že měl tento muž blízko právě ke koním, jejichž elegance a spojitost s hrdinskými středověkými eposy a dobami, kdy se ještě rytíři vrhali se svými koňmi do bitevních vřav, byla neodmyslitelná. Parforsní hony a jistá romantičnost je zahalující se tak staly jeho životní vášní. Pro potřeby honů choval v oboře u svého zámku ve Slatiňanech zvěř určenou pro tento druh šlechtické zábavy. (Vybrané kusy se pak přivázely do obor umístěných blíže Pardubicím, odkud mohly být kdykoli vypuštěny po zahájení honu.²⁸⁸) Jak již bylo řečeno v kapitole věnující se počátkům *Parforsní společnosti v Pardubicích*, Vincenc Karel Auersperg se spolu s knížetem Liechtensteinem a hrabětem Eduardem Clam-Gallasem²⁸⁹ stali zakladateli této dlouhá léta fungující společnosti.

Obdiv k dostihům, zvláště pak těm britským, choval kníže společně s Oktaviánem Kinským, kterého ostatně společně s Emilem Fürstenbergem či Egonem Thurn-Taxisem²⁹⁰ provázel na cestě do Liverpoolu, o níž bude ještě řeč.²⁹¹ Není jistě překvapivé, že si právě rody Kinských a Auerspergů byly velice blízké; spojovala je totiž nejen četná příbuzenská pouta, ale především láska ke koním.²⁹²

Auerspergové se těšili značnému postavení ve vyšší společnosti,²⁹³ což dokazuje i reprezentativní způsob života, který vedli. Ve Vídni v době prvního desetiletí vlády mladého Františka Josefa I. byl kníže Vincenc Karel Auersperg se svou ženou, Vilemínou Auerspergovou (rozenou hraběnkou Colloredo-Mannsefeldovou) velice dobře zapsán²⁹⁴; sám byl častým hostem na císařském dvoře a jeho dům byl pokládán za centrum společenského

²⁸⁶ NOHEL, Roland. *Auerspergové v Čechách*. Kutná Hora: OKC, 1997, s. 26.

²⁸⁷ ŠULC, Ivo et al. *František Schmoranz st. a rod Schmoranzů ze Slatiňan*. 1. vydání. Praha: Artefactum, 2020., s. 4–7.

²⁸⁸ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. KINSKY 1927. In.č. SN 01165, s. 50.

²⁸⁹ HUBÁLEK et al. 2002, s. 7.

²⁹⁰ NEHYBA, Miloslav. *Dostih s Taxisovým příkopem: proměny Velké pardubické*. [Pardubice]: Helios Jiří Razskazov, 2017, s. 9.

²⁹¹ SEDLÁČKOVÁ 2011, s. 9.

²⁹² JURÍK 2019, s. 95.

²⁹³ *Státní oblastní archiv v Hradci Králové* (SOA Hradec Králové), Archivní oddělení Zámorsk. Rodinný archiv Auerspergů, Žleby a Slatiňany 1704–1939 (1944) [online]., č. ev. listu NAD: 194 č. archivní pomůcky: 8925. Zámorsk, 2015, s. 40. [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: https://stare.vychodoceskearchivy.cz/zamorsk/files/2015/09/8925_Rodinn%C3%BD-archiv-Auersperg%C5%AF-%C5%BDleby-Slati%C5%88any_NAD_194.pdf.

²⁹⁴ Těsně před svou smrtí, v době své nemoci, dokonce směl Vincenc Karel Auersperg pobývat v Schönbrunnu, kam ho za účelem ozdravného pobytu pozval samotný císař František Josef I., který jej zde také navštívil.

života. Pořádal zde velkolepé a všemi obdivované plesy, kterých se účastnila smetánka vídeňské společnosti.²⁹⁵

Lze tedy předpokládat, že právě ve Vídni a při svých dalších cestách po Evropě, o nichž se více dozvídáme z jeho cestovatelských deníků, potkal kníže Auersperg mnoho významných šlechticů a osobností, s nimiž se později znovu setkal na pardubických honech a dostizích. Už jen jeho blízkost císařskému dvoru byla klíčovou pro získávání dalších kontaktů a pro otevírání dveří dalším příležitostem vedoucím až k rozšíření povědomí o sportovním a společenském počínání šlechty na Pardubicku, jehož prestiž se rok od roku zvedala.

Význam Vincenta Karla Auersperga netkví však pouze ve zvyšování úrovně honů na loukách, v lesích a remízkách kolem Pardubic. Přímo u svého zámku ve Slatiňanech totiž nechal vybudovat středisko pro výcvik překážkových koní, jež se stalo jedním z nejvýznamnějších v celém Rakouském císařství a po smrti knížete poté i v nově vzniklém Rakousko-Uhersku.²⁹⁶ Tyto stáje nacházející se v zámeckém parku známé v dostihovém světě pod názvem *Earlstall* (pojmenování získaly po bývalém dostihovém jezdcí Walteru Earlovi a trenérovi dostihových koní, o němž bude ještě řeč) byly v českém kontextu pro svou modernost, efektivitu i vizuální podobu zcela výjimečné a jedinečné.²⁹⁷

Další významnou osobností tohoto rodu byl František Josef Auersperg (1856–1938).²⁹⁸ Tento význačný šlechtic se vedle mecenášské činnosti, pro niž byl známý, a trávení času se svojí milovanou rodinou věnoval své životní vášni, kterou zdědil po otci – honům a dostihům.²⁹⁹ Obrazy s touto tematikou jsou ostatně dodnes vystavené v Letním sídle Auerspergů na zámku ve Slatiňanech (*Obrázek 36 a Obrázek 37*).

Byl to právě František Josef Auersperg, který pokračoval v odkazu svého otce a který výrazně zveleboval sídla rodu, a to včetně modernizace a rozšiřování koňských stájích. Lze říci, že v případě slatiňanských stájí šlo o světový unikát své doby – v mycích boxech pro koně tekla teplá voda, bylo zde zřízeno komfortní zázemí pro zaměstnance a celý areál byl značně moderní. O trénink dostihových koní se tu starali bývalí zkušení překážkoví jezdci. Jak již je v druhé polovině 19. století v Čechách u koní patřících šlechticům zvykem, těmito trenéry

²⁹⁵ *Státní oblastní archiv v Hradci Králové*, Rodinný archiv Auerspergů, Žleby a Slatiňany 1704–1939 (1944), č. ev. listu NAD: 194 č. archivní pomůcky: 8925. s. 20–21.

²⁹⁶ MAŠEK 1992, s. 28.

²⁹⁷ *Státní oblastní archiv v Hradci Králové*, Rodinný archiv Auerspergů, Žleby a Slatiňany 1704–1939 (1944), č. ev. listu NAD: 194 č. archivní pomůcky: 8925. s. 19.

²⁹⁸ STEHLÍKOVÁ, Jana a ŠTĚPÁN, Luděk. *Nasavrcké panství a slatiňanští Auerspergové: utváření sídelní krajiny*. 1. vyd. Slatiňany: Město Slatiňany, 2014, s. 22.

²⁹⁹ *Státní oblastní archiv v Hradci Králové*, Rodinný archiv Auerspergů, Žleby a Slatiňany 1704–1939 (1944), č. ev. listu NAD: 194 č. archivní pomůcky: 8925. s. 40.

a stájníky byli především Angličané. Vedle anglických plnokrevníků tu byli ustájeni i koně pro parforsní hony a koně kočároví.³⁰⁰

Vzornou, leč náročnou a nákladnou péčí, dokázali Františku Josefovi Auerspergovi jeho závodní koně vynahradit. Někteří z nich se totiž dokázali umístit i v kvalitních dostizích. Takovým příkladem byl i hřebec Manfred, který skončil ve Velké pardubické na krásném třetím místě.³⁰¹ Značného docenění se knížeti Auerspergovi, jinak úspěšnému podnikateli a oblíbenému filantropovi, dostalo v roce 1911, kdy se na krátkou dobu stal *masterem*³⁰² a kdy byl klíčovou osobností při pořádání těchto zábav (byť šlo již o dobu jejich postupného úpadku).

Co se týče společenského významu Františka Josefa Auersperga a jeho manželky, Vilemíny Auerspergové, rozené Kinské, zcela jistě je na místě poznamenat, že příliš nezaostávali za svými předchůdci. Pohybovali se totiž stejně jako oni v té nejvybranější a nejvyšší vídeňské společnosti. Důkazem toho je kupříkladu zpráva o svatbě těchto po celý život milujících se manželů, o níž referuje bezprostředně *Wiener Zeitung* slovy: „...kaple byla při této příležitosti bohatě zdobená a jasně osvětlená. Vysoká šlechta byla na svatbě dobře zastoupena.“³⁰³ Tato svatba se konala 10. ledna 1878 ve Vídni, přičemž přítomni byli sám bratr císaře Františka Josefa I., arcivévoda Ludvík Viktor, princ Hohenlohe s manželkou, kníže Thurn-Taxis, princ Adolf Auersperg, dále Arenbergové, Colloredo-Mannsseldové, Trauttmansdorffové, Windischgrätzové, Schwarzenbergové, Metternichové, Kinští a Lobkowitzové.³⁰⁴

Na první pohled je zřejmé, že velká část šlechtických rodů objevujících se na stránkách *Wiener Zeitung* se v průběhu let účastnila parforsních honů, případně i dostihů v Pardubicích. (Ostatně samotná Velká pardubická steeplechase si svou „premiéru“ odbyla čtyři roky před onou velkolepou svatbou.) Ono lpění na tradicích, na vykonávání tradičních činností, účasti na očekávaných zábavách a na setkávání se se stejnými lidmi, na věcech známých, starobylých, urozených, ale zároveň prestižních, slovy Zdeňka Bezecného, „této příliš uzavřené společnosti“³⁰⁵, se projevovalo i v případě podporovatelů zábav spojených s koňmi.

³⁰⁰ KUCHYŇOVÁ, Zdeňka. *Ve Slatiňanech představují nejznámější klisnu světa Kincsem*. [online]. In: Český rozhlas. 30. 11. 2012. [cit. 8. 11. 2022]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/ve-slatinanech-predstavuji-nejznamejsi-klisnu-sveta-kincsem-8549192>.

³⁰¹ NEHYBA 2021, s. 36.

³⁰² SEDLÁČKOVÁ 2011, s. 35.

³⁰³ *Wiener Zeitung*. [online]. Wien, 1878. 11. 1. 1878. 175(9), s. 4. [cit. 6. 8. 2021]. Dostupné z: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wrz&datum=18780111&seite=4&zoom=33>.

³⁰⁴ Ibid.

³⁰⁵ Aluze na název významné publikace tohoto autora věnující se orlickým Schwarzenbergům. (Poznámka autorky práce.)

Nic ale není věčné. Sám František Josef Auersperg a jeho syn, taktéž velký nadšenec pro koně, Vincenc Auersperg (1880–1919)³⁰⁶, se dočkali pádu dlouhá léta fungující a slavné parforsní společnosti. Komitě *Pardubické parforsní společnosti* se v jejich posledních letech zúžilo pouze na Františka Josefa a na Rudolfa Ferdinanda Kinského, kdy vlivem již naznačených nepříznivých společenských okolností přistoupili oba muži k likvidaci rezervního fondu³⁰⁷ a k definitivnímu rozpuštění společnosti, k němuž došlo v roce 1920.³⁰⁸

Když se ale vrátíme k otázce dostihového sportu, můžeme podotknout, že do jeho historie se zapsali Auerspergové navěky. Pokud se chceme podívat na dílčí faktory vedoucí k úspěchům koní patřících tomuto rodu, je třeba začít u již několikrát zmíněného moderního zázemí, na kterém Auerspergové rozhodně nešetřili. Vedle rozlehlých luk umožňující značné možnosti při tréninku a zkušeností s chovem koní hodících se na parforsní hony, které jsou výborným výchozím bodem pro trénování koní překážkových, musíme zmínit také ty nejkvalitnější koně (častokrát kupované v Anglii, Irsku či ve Francii), se kterými se chodilo trénovat na dostihové dráhy v Kolesách³⁰⁹ a ve Slavicích u Slatiňan. Po této dnes již neexistující dráze, avšak v minulosti hojně užívané, jsou stopy v krajině patrné dodnes.³¹⁰

Snad vůbec největší zásluhy za úspěchy dostihových koní Auerspergů však nesl personál, který ve Slatiňanech pobýval a který tamní koně připravoval na závody. V již zmíněném středisku pro výcvik koní, které lze pokládat za první dostihové stáje u nás, zaměstnávali Auerspergové podobně jako třeba Liechtensteinové nebo Kinští anglické štolby, ošetřovatele a trenéry.³¹¹ Tím nejslavnějším byl Walter Earl (*Obrázek 38*), díky kterému byly stáje ve Slatiňanech také označovány jako *Earl stall* nebo česky Earlovy stáje.

Walter Earl pracoval v mládí jako dostihový jezdec, avšak po úraze, který si přivodil při pádu v první Velké pardubické v roce 1874³¹², musel ukončit jezdeckou kariéru.³¹³

³⁰⁶ *Státní oblastní archiv v Hradci Králové*, Rodinný archiv Auerspergů, Žleby a Slatiňany 1704–1939 (1944), č. ev. listu NAD: 194 č. archivní pomůcky: 8925. s. 39.

³⁰⁷ Během válečných let vzrostl na 200 000 korun. Z těchto peněz (realizovaných především v cenných papírech) většina propadla ve prospěch státu, zbytek byl předán Charlesu Peckovi jako dar, aby se mohl navrátit do rodné Anglie.

³⁰⁸ *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 42.

³⁰⁹ Závodiště v Kolesách je dodnes užívané pro potřeby rovinových i překážkových dostihů. (Poznámka autorky práce.)

³¹⁰ MYSLIVCOVÁ, Petra. *Historie dostihového sportu v Českých zemích*. [online]. České Budějovice, 2020, s. 39. [cit. 15. 6. 2022]. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta. Dostupné z: <https://theses.cz/id/0j4gt1/37825444>.

³¹¹ Ibid.

³¹² Zde upadl na kamenné zdi s koněm Sergeant Bouncer.

³¹³ BUŠTA, Jaroslav. *Anglický trenér Walter Earl (1846-1924)*. [online]. In: Slatiňanské noviny. Slatiňany, 2020. 2. 5. 2020. [cit. 10. 11. 2022]. Dostupné z: <http://www.slatinanskenoviny.cz/aktuality/item/450-anglicky-trener-walter-earl-1846-1924>.

Po tomto životním pádu se díky značné pomoci, které se mu dostalo od samotných zakladatelů Velké pardubické, knížete Emila Fürstenberga a hraběte Maxe Ugartehe, mohl znovu postavit na nohy, a to konkrétně v Jesničánkách u Pardubic, kde se začal věnovat tréninku dostihových koní.³¹⁴ Osud ho však zavál do Slatiňan, kde pracoval mezi lety 1876–1907 pro Františka Josefa Auersperga a jeho blízké přátele jako trenér dostihových koní.³¹⁵ S prací s těmito temperamentními zvířaty měl veliké zkušenosti – už od dětství pracoval ve Velké Británii u nejlepších dostihových trenérů jako byl uznávaný William Goodwin, později jezdil v Evropě pro uherského hraběte Josefa Hunyádyho nebo pro knížete Jana z Liechtensteinu v moravské Lednici. Teprve až v roce 1904 přišel však pro Earla i pro Auerspergy životní úspěch, a to vítězství ve Velké pardubické steeplechase, do jejíž historie se nezapomenutelně zapsali po vítězství tmavého hnědáka Dennise vedeného Earlovým zetěm, taktéž Angličanem Thomasem Buckenhamem.³¹⁶

Co se dalších úspěchů v dostizích týče, někteří Auerspergové se nezdráhali sedat do sedel svých koní a účastnit se Velké pardubické. Kupříkladu v roce 1875, tedy rok po vzniku tohoto dnes už legendárního dostihu, se W. Auersperg umístil se svým pětiletým ryzákem Gold Starem na druhém místě.³¹⁷ S největší pravděpodobností se jedná o Viléma Auersperga (1854–1876)³¹⁸, synovce vlivného politika Karla Viléma (1814–1890). Sám Vilém zastával funkci poručíka dragounů, proto je logické, že oním tajemným a možná lehce zapomenutý jezdcem ve Velké pardubické, byl on sám. Dalších úspěchů v sedle už květnu nedosáhl, protože rok 1876 mu přinesl smrtelné zranění, které si přivodil v Praze v souboji s hrabětem Leopoldem Kolovrat-Krakowským.³¹⁹ Není bez zajímavosti, že se jednalo o poslední šlechtický souboj o čest.

Příčinou tohoto souboje bylo dvoření se mladého knížete Auersperga půvabné komtesce Anně Valdštejnové, která měla však jiného obdivovatele, kterým nebyl nikdo jiný než sám hrabě Kolowrat. (Ten shodou okolností sloužil u stejného pluku jako jednoroční dobrovolník.) Vilém Auersperg se rozhodl zprvu svého soka zničit pomluvami o zpronevěřování peněz, původu hraběte a obecně o jeho nečestnosti. Tato hrozná nařčení vedla až k tomu, že Kolowrat

³¹⁴ Ibid.

³¹⁵ *Státní oblastní archiv v Hradci Králové*, Rodinný archiv Auerspergů, Žleby a Slatiňany 1704–1939 (1944), č. ev. listu NAD: 194 č. archivní pomůcky: 8925. s. 19.

³¹⁶ BUŠTA, 2020.

³¹⁷ *Z historie dostihů*. [online]. In: *Závodistiště Pardubice.cz*. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit. 24. 10. 2022]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

³¹⁸ Ostatní členové rodu toho jména spojení s dostihovým sportem zemřeli před konáním tohoto ročníku VP, případně se narodili až příliš pozdě na to, aby mohli jet tento závod. (Poznámka autorky práce.)

³¹⁹ *Státní oblastní archiv v Hradci Králové*, Rodinný archiv Auerspergů, Žleby a Slatiňany 1704–1939 (1944), č. ev. listu NAD: 194 č. archivní pomůcky: 8925. s. 14.

přestal být zván na návštěvy některých vlivných aristokratických rodin. Vyzval tedy Auersperga na souboj, jenž se s ním zprvu nechtěl být pro rozdíl ve výši vojenského postavení, avšak poté, co mu hrabě Kolowrat uštědřil na dnešním Masarykově nádraží, odkud kníže Auersperg zrovna odjížděl na dostihy v Bratislavě, pár dobře mířených ran, byl kníže donucen svým strýcem Karlem, vlivným politikem a hlavou rodiny, k přijetí souboje. Podle některých historiků měl tento tajemstvím opředený souboj politické pozadí a je možné, že šlo o plánovanou vraždu pro rod Auerspergů z různých důvodů nepohodlného knížete.³²⁰

Jiří Horák hovoří o podivném chování knížete Auersperga při samotném souboji, které bývá interpretováno různě. Horák v *Knize o staré Praze* zmiňuje, že „...ve skutečnosti šlo nejspíš o spiknutí rodového klanu Auerspergů, spojené s dlouhodobě plánovanou vraždou nežádoucího prvorozeného majorátního prince Viléma hrabětem Leopoldem Kolovratem. Kníže Vilém Auersperg to věděl, a proto „zbaběle“ unikl. Nakonec uštváný a zahnaný ke zdi smíchovské Klamovky zaujal v májovém odpoledni světáckou pózu. Se zlatým cvikrem na nose a zapáleným doutníkem v ústech pohrdal svými vrahy...“³²¹ (Hrabě Kolovrat po tomto nešťastném duelu konaném pistolemi utekl do Spojených států amerických.³²²)

Tato poněkud romantická verze příběhu možná neodpovídá skutečnosti, ale rozhodně osvětluje důvod absence knížete Auersperga v dalších ročnících Velké pardubické. O úspěchů rodu Auerspergů v účasti na dostizích vypovídá i deska s podkovami jednotlivých závodních koní zvítězivších v dostizích – a to jak na českých dostihových drahách (od Slatiňan značně vzdálených Karlových Varech, kde se dodnes dostihy pořádají, byť více již ty rovinové, nebo v blízkých Pardubicích), tak na těch ostatních (mezi drahami, na nichž koně Auerspergů závodili, se objevuje například Kottlingbrunn nebo Vídeň). Ze záznamů v prostorech ohraničených jednotlivými podkovami lze vyčíst vedle místa a data vítězství také typ vyhraného dostihu (v případě Auerspergů šlo přirozeně o steeplechase dostihy, případně o dostih přes proutěné překážky) a finanční odměnu pro vítěze (*Obrázek 39*). Ta se konkrétně na této desce pohybovala na škále mezi 1000 korunami a 25 000 korunami; záleželo na úrovni daného dostihu. Je zřejmé, že Auerspergové na dostihových koních rozhodně netratili, ba naopak. Výhry jejich svěřenců jim vynášely velice slušné peníze a především slávu.

³²⁰ KŮS, Evžen. *Poslední souboj v Čechách*. [online]. In: Český les. Příroda a historie. Přímada: ZO ČSOP Sylva Lunae, 12/2013, s. 21–23. [cit. 20. 20. 2022]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/17020790-Cesky-les-priroda-a-historie-12-2013.html>.

³²¹ HORÁK, Jiří. *Knihy o staré Praze*. 4. vyd. Praha: Máj, 2008, s. 290.

³²² KŮS 2013, s. 21–23.

Takových desek s podkovami vítězů i jinak umístěných koní se dochovalo samozřejmě ještě více, toto je pouze ukázka nacházející se v Hřebčíně Slatiňany, který se vedle historie starokladrubského vraníka³²³ snaží návštěvníkům přiblížit i příběh dostihů, který je se zámkem ve Slatiňanech a rodem Auerspergů spojen, a který stojí nespravedlivě ve stínu již zmíněných kočárových koní.

Závěrem kapitoly je třeba zdůraznit společenský význam rodu Auerspergů v rámci monarchie, který s velkou pravděpodobností přispěl k zvýšení prestiže parforsních honů a dostihů, na jejichž organizaci se Auerspergové také velkou měrou podíleli. Z literatury dále vyplývá, že by se „centrum pro výcvik koní“, jak bývá komplex stájí, zázemí a tréninkových prostranství u zámku Slatiňany nazýván, v dnešní době dalo přirovnat k moderním tréninkovým centrálám, které jsme zvyklí vidat v Německu, Irsku či ve Velké Británii. Na svou dobu bylo velice pokrokové a sneslo srovnání se světovou úrovní. Tomu odpovídaly ostatně i výsledky dostihových koní trénovaných u Slatiňan, na jejichž úspěších se velkou měrou podepsali kvalitní trenéři a další podpůrný personál přicházející většinou z Anglie.

Význam Liechtensteinů a Auerspergů při pořádání prvních parforsních honů na Pardubicku a při zvyšování jejich prestiže je značný a je třeba mít jej na paměti. O povznesení parforsních honů a jezdeckých sportů na zmiňovanou evropskou, ne-li světovou úroveň, se zasloužili zvláště Auerspergové spolu s mužem s koňmi na Pardubicku taktéž velmi úzce spjatým, který stál vedle již zmíněných rodů u zrodu překážkových dostihů u nás. Tímto mužem byl hrabě Oktavián Kinský ze zámku Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou.

³²³ Chov tohoto plemene započal ve Slatiňanech až mnoho let později, konkrétně v roce 1945.

3.2 Rod Kinských a Velká chlumecká steeplechase

Po odstoupení Liechtensteinů z nejvyšších pozic v parforsní společnosti by se dalo říci, že pomyslné otěže společenských akcí spojených s koňmi přebírají Kinští, konkrétně tedy hrabě Oktavián Kinský (1813–1896³²⁴).

Tento rod patřil po celá staletí k jednomu z vůbec nejvýznamnějších aristokratických rodinám v zemi. Kinští se podíleli na vzniku moderního českého národa, byli známými mecenáši věd a umění.³²⁵ Jejich největší vášní byli však koně.

První písemná zpráva o chovu koní v chlumeckém hřebčíně pochází z roku 1716, kdy zde Václav Norbert Oktavián Kinský nechal uvedený hřebčín povýšit na chlumecký majorát.³²⁶ Do nemovitostní podstaty chlumeckého majorátu³²⁷ nebo také fideikomisu³²⁸ nechal tento příslušník rodu Kinských zahrnout také panství Chlumec, dům ve Vídni, stříbrný servis, dva pražské domy a dvě knihovny. Na ostatní majetek se výhody spjaté se zavedením majorátu nevztahovaly; mohl tudíž podléhat zastavení či zadlužení.³²⁹ Z toho jasně vyplývá, že již v 18. století byl chov koní pro tento vážený rod významný.

Dalším úspěchem bylo rozšíření chlumeckého statku, o něž požádala z vojenských důvodů sama císařovna Marie Terezie v době sedmileté války. K tomuto kroku byl pověřen vnuk zmíněného Václava Norberta Oktaviána Kinského, Leopold Kinský. Jeho nevlastní bratr, hrabě František Kinský, se zapsal do historie dostihového sportu ihned v jeho počátcích, kdy, jak již bylo řečeno v prvních kapitolách práce, porazil anglickou konkurenci v prvních steeplechase dostizích na závodistišti ve vídeňském Prátru již v roce 1787.³³⁰ Dostihový sport tuto rodinu zcela okouznil, a proto není překvapením, že první anglické plnokrevníky nechal do českých zemí přivést sám hrabě Ferdinand Kinský, a to již v roce 1760.³³¹ Tyto ušlechtilé koně chovali Kinští na dvoře Ostrov, v Kolečech a na zámku Karlova Koruna.³³²

³²⁴ THURN-TAXIS 1990, s. 92.

³²⁵ MAŠEK 1992, s. 96.

³²⁶ *Wiener Salonblatt*, 31. 10. 1937. 67(22), s. 7.

³²⁷ Majorát – feudální dědický řád povolávající k dědictví nejstaršího z nejbližších příbuzných; nemovitý majetek podléhající tomuto řádu. (Slovník spisovného jazyka českého.)

³²⁸ Fideikomis – majetek, kt. zakladatel zajišťuje pro rod ustanovením o jeho nezczitelnosti a dědické posloupnosti; svěření; svěrenský statek; (v řím. právu) zvl. způsob odkazu třetí osobě (fidei commissum). (Slovník spisovného jazyka českého.)

³²⁹ VALENTA 2004, s. 77.

³³⁰ *Wiener Salonblatt*, 31. 10. 1937. 67(22), s. 7.

³³¹ *Silné příběhy, dlouhá tradice*. [online]. In: Dostihy.cz. Praha: Jockey Club, [s.a.]. [cit. 15. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.dostihy.cz/historie>.

³³² RICHTER, Karel. *Chlumec nad Cidlinou a Chlumecko v proměnách dějin: po stopách prošlého času*. Vyd. 1. Praha: Epoque, 2010, s. 103.

I když se Leopold Kinský snažil dosavadní reputaci hřebčína udržet, pro zadluženost chlumeckého panství zde došlo po slezských válkách ke značnému úpadku celého chovu. Mnoho koní bylo rozprodáno, další byli přemístěni do velké obory za panstvím, kde zcela zdivočeli. O nějaké kontrole a výběru chovu v těchto podmínkách rozhodně nemohla být ani řeč.³³³

Zásadní změna přišla až v roce 1832. Tehdy se totiž v komnatách barokního zámku Karlova Koruna, v sídle Kinských nacházejícím se v Chlumci nad Cidlinou, začala psát historie Velké chlumecké, potažmo i Velké pardubické steeplechase. Zde totiž Oktavián Kinský (1813–1896³³⁴) a další členové jeho rodiny rozhodovali o založení vlastního chovu závodních koní a jejich následné účasti na závodech. Chov anglického plnokrevníka zde tak započal právě v tomto roce.³³⁵

Na dvoře Ostrov došlo k další významné události, a to ke zrodu plemene Koně Kinských, lehce rozpoznatelného díky svému jedinečnému zbarvení srsti. Toto dodnes populární plemeno koně vzniklo však velkou náhodou. Hrabě Kinský nechal totiž na již zmíněném dvoře připustit plnokrevnou klisnu Themby plnokrevným hřebcem, ale narozené hříbě bylo velmi neobvykle zbarveno. Toto zlatavé zbarvení koně, označovaného pro barvu srsti také jako žluťák, plavák (zlaté zbarvení koně s černou hřívou) či isabela (též zlatá srst, avšak hřiva bílá³³⁶) bylo sice velice vzácné, avšak pro plnokrevný chov nežádoucí. Oktavián Kinský (*Obrázek 40*) proto nedostal povolení nechat zapsat tuto nově narozenou klisničku Themby II do plemenné knihy. Rozhodného hraběte Kinského však ani takováto nepřízeň osudu nedokázala vyvést z míry; brzy na to totiž založil svůj vlastní chov chlumeckých plaváků, kteří se později svými četnými umístěními, a dokonce i výhrami³³⁷, nesmazatelně zapsali do historie Velké pardubické.³³⁸

Oktavián se při zřizování hřebčína řídil podle anglického vzoru, s nímž také organizoval na Chlumecku parforsní hony, které se staly předchůdci překážkových dostihů typu crosscountry. Cílem jeho chovu se tak stal dobře stavěný a výkonný dostihový kůň odpovídající typu huntera. Tyto požadavky zcela splňoval Oktaviánův oblíbený hřebec Caesar, jehož potomci dědili vedle značné výkonnosti, houževnatosti a konstituční tvrdosti zbarvení *isabela*.

³³³ VALENTA 2004, s. 175–176.

³³⁴ Ibid., s. 168.

³³⁵ RICHTER, Karel. *Sága rodu Kinských*. [s.l.]. [2008?], s. 81.

³³⁶ Ibid., s. 4.

³³⁷ RICHTER 2010, s. 117.

³³⁸ KOVÁŘ 2011, s. 11.

Tento hřebec, jenž připouštěl většinou plnokrevné klisny nakoupené v Anglii, dal tak základ šlechtění chlumeckých žlutáků.³³⁹

Vedle chovu anglických plnokrevníků a plaváků svou lásku ke koním a k jezdeckví projevoval Oktavián zvláště skrze již zmíněné parforsní hony, které v okolí tohoto zámku pořádal, a také steeplechase dostihy, kterých se sám účastnil, a z nichž si nejednou odvezl vavříny určené vítězi.³⁴⁰ Také je třeba zdůraznit, že to byl sám Oktavián Kinský, velký milovník koní, ale taktéž psů, jenž jako první pořídil pro účely honů smečku štvavých psů (konkrétně šlo o třicet dva strakatých, tou dobou v českých zemích velice ojedinělých, foxhoundů³⁴¹), kteří se velkou měrou podíleli na zdárném a uspokojujícím průběhu i konce honu.³⁴²

Notnou dávku inovátorství projevil Oktavián Kinský již při organizování parforsních honů. Byl to právě on, kdo již v roce 1836 prosadil pořádání honů bližší anglickém způsobu³⁴³ (včetně zavedené módy nošení rudých kabátů při samotném honu). Hubálek a Nehyba však ve své publikaci upozorňují na to, že tyto hony pořádané Kinskými byly spíše jakýmsi kompromisem mezi francouzským a anglickým způsobem pořádání honu – nepřehledná chlumecká krajina by totiž na rozdíl od vřesovišť Anglie skýtala pronásledované lišce velké množství možností ke schování se v podrostu. Proto se honební společnost rozhodla vypouštět do malebného okolí zámku Karlova Koruna raději jelena.³⁴⁴

Na tomto místě je třeba zdůraznit, že pořádání parforsních honů a prvních dostihů v Chlumci nad Cidlinou a v Pardubicích probíhalo paralelně a zpočátku také nezávisle na sobě. Oktavián Kinský začal tyto šlechtické zábavy pořádat o celý rok dříve, než se František Liechtenstein vůbec usadil v Pardubicích (rok 1837), a o několik let dříve, než František zřídil šlechtické kasino a ve funkci *mastera honu* začal pořádat parforsní hony po anglickém způsobu (rok 1841). Později se přirozeně tyto dva proudy spojené *Pardubickou parforsní společností* začaly prolínat a vzájemně ovlivňovat. Výsledkem bylo přesunutí centra dostihového překážkového sportu z Chlumce nad Cidlinou, kde, jak bude ještě zmiňováno, se pořádala Velká chlumecká steeplechase, do Pardubic, kde si velkou oblibu a nesmrtelnost zajistila Velká pardubická.

³³⁹ *Historie chovu koní Kinských*. [online]. In: Svaz chovatelů koní Kinských. Poslední aktualizace 20. 11. 2022. [cit. 1. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.schkk.cz/clanky/dokumenty/archiv-kk/historie-chovu-koni-kinskyh/>.

³⁴⁰ RICHTER 2010, s. 103.

³⁴¹ KOVÁŘ 2011, s. 12.

³⁴² *Státní okresní archiv Pardubice*, PŘ. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 12.

³⁴³ SVOBODA 1990, s. 9.

³⁴⁴ HUBÁLEK et al. 2002, s. 7.

Co se inspirace anglickým životním stylem týče, je třeba zmínit, že při příležitosti honů si sám hrabě (a později i jeho družina) oblékal předepsaný anglický úbor, v českých zemích tou dobou ještě neznámý. Tento oděv se skládal z černé žokejské čapky, červeného fraku a přiléhavých bílých jezdeckých kalhot (*Obrázek 41 – Obrázek 43*). Není divu, že hrabě tímto poměrně křiklavým zjevem budil v šedě a hnědě oblékané honební společnosti zprvu značnou pozornost.³⁴⁵

Hrabě Kinský nebyl však znalý jenom honů organizovaných po anglickém způsobu, ale taktéž i dostihových závodů. V roce 1839 založili čeští akcionáři (veskrze šlechtici a zájemci o dostihový sport) *Český závodní spolek pro Čechy a Moravu se sídlem v Praze*.³⁴⁶ (Ten se tak stal jakýmsi předchůdcem *Jockey Clubu*³⁴⁷; pro srovnání – rakouský *Jockey Club* byl založen až v roce 1866 na návrh hraběte Mikuláše Esterházy.³⁴⁸) Když ještě téhož roku tento spolek pořádal první veřejné pražské dostihy, rozhodl se Oktavián Kinský, jeden ze spoluorganizátorů, osobně se tohoto závodu zúčastnit. Jednalo se o tzv. „*match*“, neboli o dostih dvou koní. Kinského hřebec Gameboy v něm porazil koně Hippolyta hraběte Renarda.³⁴⁹ Možná tak trochu symbolicky tato výhra v Praze předznamenala i další četná vítězství hraběte Kinského – a to jak na poli sportovním, tak společenském a organizačním.

Dostihy se ve 30. a 40. letech 19. století však značného zájmu netěšily jenom v hlavním městě. Kvůli stále rostoucímu zájmu o dostihy ve východních Čechách se Oktavián Kinský rozhodl zbudovat vlastní soukromou dráhu v Chlumci vedoucí okolo Ostrovského dvora, kde zřídil již zmíněný chov anglického plnokrevníka,³⁵⁰ a také další dráhu na lučických lukách.³⁵¹ Výstavba závodního v Lučicích (dnešní Chlumec nad Cidlinou) začala už v roce 1843, kdy hrabě nechal pro potřeby závodního vypustit Velkochlumecký rybník.³⁵² Ve stejném roce spatřilo závodní světlo světa a mohlo pojmout první závodníky se svými koňmi.³⁵³

První překážkové dostihy v této oblasti se konaly dokonce ještě o rok dříve, a to konkrétně 14. – 16. října 1842. (Právě den 14. října 1842 je podle Miloše Svobody historickým

³⁴⁵ RICHTER 2010, s. 91.

³⁴⁶ SVOBODA 1990, s. 15.

³⁴⁷ VOREL, Miroslav. *Encyklopedie tělesné kultury*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1988, s. 128.

³⁴⁸ *Galopprennen*. [online], poslední aktualizace 4. 3. 2022 20:23 [cit. 9. 10. 2022]. Wien Geschichte Wiki. Dostupné z: <https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Galopprennen>.

³⁴⁹ NEHYBA 2017, s. 8.

³⁵⁰ RICHTER 2010, s. 90.

³⁵¹ SVOBODA 1990, s. 15.

³⁵² RICHTER 2010, s. 90.

³⁵³ KINSKÝ, Zdenko Radslav. *Rod Kinských na Chlumci: z toho, co jsem slyšel a četl*. V Praze: Edv. Leschinger, 1930, s. 27.

počátkem všech pardubických a chlumeckých dostihů.) Tyto závody byly pořádány nově založeným pardubickým honebním spolkem, zaštiťovány byly však již zmíněným *Českým závodním spolkem*.³⁵⁴ Oktavián Kinský, který stál za jejich zorganizováním, tak splnil sen šlechticům, kteří si mohli v sedlech svých koní, nebo alespoň v pozici majitelů, zažít na vlastní kůži, jaké to je účastnit se dostihů pořádaných po anglickém způsobu.³⁵⁵

Výraznými osobnostmi, které se postaraly o tento významný dostihový den zahrnující dostihy rovinové i překážkové, byli již několikrát zmiňovaný zakladatel *Pardubické parforsní společnosti*, kníže František Liechtenstein, hrabě Clam-Gallas, hrabě Rudolf Kinský či Móric Sandor.³⁵⁶ Je třeba však poznamenat, že dostihy pořádané v této oblasti měly ještě hodně daleko ke sportovnímu klání dodržující korektnost a opírající se o regule. Deset let po pořádání prvního parforsního honu na Chlumecku, tedy v roce 1846, začal však podnikavý a nevzdávající se Oktavián Kinský pořádat překážkové dostihy, které již skutečně připomínaly plnohodnotný sport řídící se pravidly inspirovanými těmi platícími ve Velké Británii. (Moderní sport se na rozdíl od toho aristokratického, jak jej nazývá Martin Pelc, vyznačuje právě tím, že se již opírá o kodifikovaná pravidla, na jejichž dodržování dohlíží příslušné orgány.³⁵⁷)

Prvního takového překážkového dostihu konaného 30. června 1846 se účastnili osobnosti jako byl baron Eszterbes nebo poručík knížete Alfréda Windischgrätze³⁵⁸ jménem Henneger. Tento dostih pro pánské jezdce³⁵⁹ se vskutku slavnými účastníky však dokončili z šesti účastníků jen tři, přičemž žádný z nich nezvládl se svým koněm překonat jednotlivé skoky bez chyby. Vyhrát dokázal sám hrabě Oktavián, který měl poté, co mu praskly v průběhu dostihu třmenové řemeny, znovu možnost dokázat své obdivuhodné jezdecké umění.³⁶⁰

I když v roce 1856 započala výstavba nového závodiště³⁶¹ (pro stále zvyšující se zájem o dostihy pořádané Kinskými bylo třeba zbudovat větší závodiště evropského formátu), v oblasti Chlumce se závodilo i později, a to již po záštitou *Spolku pro pozdvižení chovu koní a dostihů v Čechách*, který v roce 1861 uspořádal v Chlumci nad Cidlinou závod na 3,5 anglické míle (tj. cca 5600 metrů). Tyto dlouhé a náročné dostihy získaly během dalších

³⁵⁴ SVOBODA 1990, s. 15.

³⁵⁵ PECHEROVÁ 2018, s. 6.

³⁵⁶ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit. 15. 10. 2021]. Dostupné z: <https://zavodiste.pardubice.cz/historie/>.

³⁵⁷ PELC 2018, s. 7–10.

³⁵⁸ Pozdější polní maršálek.

³⁵⁹ V dnešním kontextu myšleno pro amatérské jezdce.

³⁶⁰ NEHYBA 2021, s. 11.

³⁶¹ SVOBODA 1990, s. 16.

let na popularitě a staly se tak předchůdci těžkých steeplechase závodů a ostatně i Velké pardubické.³⁶² Sláva chlumeckých dostihů tímto však zdaleka nekončila.

Již v roce 1864 se zde konaly poměrně prestižní koňské dostihy za četné mezinárodní účasti.³⁶³ Sám hrabě Kinským, výtečný a nadšený jezdec, se závodu přirozeně účastnil také, byť tentokrát nevyhrál. Překážky na tomto závodisti byly velice obtížné, zapomenut by rozhodně neměl být zvláště vyhlášený příkop, jenž je mnohými pokládán za předchůdce legendárního Taxisova příkopu. O jeho nezměrné velikosti svědčí zmínky o tom, že se do něj údajně vešel i obrovský kočár.³⁶⁴ Velká chlumecká steeplechase (tak se tento na Chlumecku populární a již také tradiční dostih jmenoval) získala značnou oblibu, ale trvalo dlouhých 10 let, než došla svého pokračování skrze nově vznikající Velkou pardubickou. Co se týče hraběte Kinského, ten dokázal sám ve Velké chlumecké steeplechase zvítězit – konkrétně v sedle svého milovaného hřebce Caesara³⁶⁵ (Obrázek 44).

Důležitost hraběte Kinského však netkví pouze v oblasti sportu ani v jeho obdivuhodných jezdeckých výkonech, ale především v jeho nemalém přínosu nově vznikajícímu českému dostihovému sportu.

To, že se v českých zemích dostihovému sportu nanejvýše dařilo, zaregistrovaly i zahraniční noviny. Například noviny *Allgemeine land- und forstwirtschaftliche Zeitung* se již v roce 1852 zmiňují o tom, že jsou dostihy v Čechách na výborné úrovni a že snesou srovnání s dostihy v Rakousku. Oceňují především skvěle vymyšlené kurzy s náročnými překážkami, které jezdci musí překonávat, vynikající společnost a nesmírně kvalitní koně. Zároveň tyto rakouské noviny zdůrazňují, že „v Čechách je tento sport³⁶⁶ už mnoho let oblíbenou zábavou místní šlechty.“³⁶⁷

Hrabě Kinský se stal mj. spoluzakladatelem pardubických jezdeckých závodů, v rámci nichž se 5. listopadu 1874 poprvé běžela Velká pardubická steeplechase, která se velice záhy poté proslavila jako jeden z nejnáročnějších a nejslavnějších kontinentálních závodů.³⁶⁸ O této významné události bude v této práci ještě řeč v dalších kapitolách.

³⁶² VOREL 1988, s. 128.

³⁶³ Trať byla dlouhá dvě a půl anglické míle a měla 15 překážek. Hlavní cenou dostihu bylo tehdy 150 zlatých, které do závodu věnoval hrabě Kinský. Vítězem se stal přítel hraběte Kinského – kníže Taxis.

³⁶⁴ KOVÁŘ 2011, s. 12.

³⁶⁵ Informační panel „Oktavián Josef Kinský“ na zámku Karlova Koruna.

³⁶⁶ Jak již bylo řečeno v prvních kapitolách této práce, slovo sport se v průběhu 19. století používalo především jako označení honů a dostihů.

³⁶⁷ *Allgemeine land- und forstwirtschaftliche Zeitung*, 11. 12. 1852. 1(50), s. 8.

³⁶⁸ RICHTER 2010, s. 117.

Značnému zainteresování Oktaviána Kinského do pořádání těchto zábav paradoxně pomohlo to, že se hrabě ne příliš shodoval s chlumeckou městskou radou³⁶⁹, a proto raději unikál ke své životní vášni, kterou dostihy, a především koně, beze sporu byli. O Oktaviánovi Kinském se odborné literatuře dá dočíst všeobecně jako o podivínském, ztřeštěném a značně potměšilém muži, který často a rád porušoval společenské a stavovské konvence. Aleš Valenta, autor *Dějin rodu Kinských*, však zdůrazňuje i značné sociální citění, které hrabě beze sporu měl, byť ho příliš často neprojevoval ve vztahu ke své rodině, ale spíše vzhledem ke společnosti. Důkazem tohoto tvrzení může být kupříkladu zřízení „nadace hraběte Oktaviána Kinského“. Jedno je jisté – hrabě Kinský se beze sporu cítil nejlépe v koňských stájích ve společnosti štolbů, podkoní a jezdců. Největší lásku pak choval přirozeně ke svým koním a psům.³⁷⁰ Ti pak byli přítomni i u posledních chvil tohoto osamoceného muže v roce 1896, protože to byli právě Oktaviánovi milovaní koně a psi, kteří byli přivedeni k jeho smrtelné posteli.³⁷¹

Dalším mužem z rodu Kinských, o kterém bude řeč, je Zdenko Kinský (1844–1932), synovec Oktaviána Kinského,³⁷² jenž se do dějin pardubického dostihového sportu zapsal taktéž více než výrazně.

I přes nepříliš dobrý vztah Oktaviána s hrabětem Janem Kinským, otcem Zdenka, přislíbil Oktavián svému synovci dědictví rodového majetku. Je tedy zřejmé, že si jinak lehkovážný Oktavián Kinský svého synovce velice cenil – možná i proto, že sám žádného následovníka neměl. Protože však ohnivá Oktaviánova povaha vedla až k tomu, že se pokusil svést manželku svého bratra, byl tehdy ještě 15letý Zdenko nucen odjet se svým rozlíceným otcem ze zámku Karlova Koruna, kde vyrůstal.³⁷³ Nakonec se však Zdenko stejně dědictví dočkal – rok před svou smrtí mu hrabě Kinský přenechal správu nad svým panstvím.³⁷⁴

I když pověst Oktaviána Kinského koncem jeho života pro výstřední chování značně upadala, statky a panství, které Zdenko Kinský zdědil, patřily k nejvelkolepějším v celé zemi. Důkazem bohatství a věhlasu bývalého chlumeckého pána byla skutečnost, že při parforsních honech mívali v Chlumci až na 400 hostů. Zdenko Kinský, viz *Obrázek 45*, se ukázal být však oproti svému strýci mnohem zdatnější diplomat, politik a správce nabytého území. Pokud šlo však o koně, byl v práci s nimi stejně dobrý jako jeho otec i strýc. Vyhrával dostihy v Chlumci,

³⁶⁹ Ibid.

³⁷⁰ VALENTA 2004, s. 174.

³⁷¹ Ibid., s. 177.

³⁷² MAŠEK 1992, s. 100.

³⁷³ RICHTER 2010, s. 104.

³⁷⁴ Ibid., s. 117.

v Pardubicích, a dokonce i v německém Baden-Badenu.³⁷⁵ Z jeho úspěšných jízd na dostihové dráze v Pardubicích je třeba zmínit tu, která se udála v roce 1880. Zde Zdeno Kinský dovedl klisnu Juno k druhému místu, kdy klisna o pět délek podlehla vítěznému koni Good Morning, jenž taktéž patřil hraběti Zdenko Kinskému, i když ve Velké startoval v barvách stáje Mr.G.F.J. Smith. O rok později si Zdenko Kinský Velkou pardubickou zopakoval na hřbetě koně Fleurette, s nímž dokončil jako poslední jezdec, který se dostal do cíle, na třetím místě.³⁷⁶ Pokud jde o rámcové dostihy v průběhu slavnostního dne Velké pardubické, Zdenko Kinský by mohl být označen za odborníka na tzv. Dámskou cenu. Zde totiž v průběhu 80. let zvítězil několikrát, navíc se mnohokrát také dobře umístil.³⁷⁷ Na vítězství ve Velké pardubické si však musel Zdenko již v pozici chovatele a majitele počkat. Dočkal se však v roce 1897, kdy v tradičních červenobílých barvách chlumeckého panství a hřebčinu zvítězil pětiletý hnědák Magyarád.³⁷⁸

Další významný člen této rodiny, který udělal pro parforsní hony a český dostihový sport mnohé, se jmenoval Ferdinand Kinský (1834–1904³⁷⁹) z Heřmanova Městce. Právě toto město nacházející se v Pardubickém kraji se v době knížete Ferdinanda proslavilo především svými moderními koňskými stájemi zbudovanými v roce 1875. Šlo o tzv. zámecké konírny (*Obrázek 46*), které byly na svoji dobu vskutku velice moderní, čemuž odpovídá i cena jejich výstavby (110 000 zlatých). Vzbuzovaly nejen všeobecný obdiv, ale sloužily také k patřičné reprezentaci parforsních honů na Pardubicku. Hojně připomínaná je návštěva císařovny Alžběty Bavorské, která je navštívila v roce 1876 poté, co pro nepřízeň počasí došlo ke zrušení parforsního honu, jehož se měla účastnit.³⁸⁰

Dodnes je možné v postrojovně dnešního Národního hřebčinu nalézt reprezentační postroje knížat Kinských nebo množství obrazů připomínající dávnou slávu původních zakladatelů a majitelů hřebčina. Na těchto obrazech jsou patrné významné osobnosti tehdejších honů, a to členové rodiny Kinských, kníže Windischgrätz, kníže Thurn-Taxis nebo sama císařovna Alžběta Bavorská.³⁸¹

³⁷⁵ RICHTER 2010, s. 118.

³⁷⁶ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit. 24. 10. 2022]. Dostupné z: <https://zavodisteypardubice.cz/historie/>.

³⁷⁷ Ibid., viz výsledkové listiny.

³⁷⁸ Ibid.

³⁷⁹ MAŠEK 1992, s. 100.

³⁸⁰ *Státní okresní archiv Pardubice*, PŘ. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 16a.

³⁸¹ *Národní hřebčín v Heřmanově Městci*. [online]. In: Oficiální stránky města Heřmanův Městec. Poslední aktualizace: 2. 12. 2022. [cit. 12. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.hermanuv-mestec.cz/volny-cas/zajimava-mista-a-okoli/narodni-hrebcin/>.

Vedle psovoda Charlese Pecka, který v roce 1902 slavil 25. výročí ve své pozici³⁸², a hraběte Larische, jenž byl vedoucím honu taktéž 25 sezón, byl největší stálíci parforsních honů právě Ferdinand Kinský, viz *Obrázek 47*. Ten se v tomto významném roce účastnil totiž jubilejní 50. sezony. Byl považován za nejstaršího člena parforsní společnosti a účastníka honů, čemuž odpovídalo i jeho působení v Heřmanově Městci, kde měl během honů ustájených zhruba 50 koní členů parforsní společnosti a kde choval taktéž honební zvěř.³⁸³ Stejně jako jeho dědovi, i Ferdinandovi se však koně stali osudnými. Při pádu z oblíbené klisny Decimy utrpěl v roce 1904³⁸⁴ zranění, na jehož následky o několik měsíců později zemřel.³⁸⁵

Posledním šlechticem pocházejících z tohoto rodu bude v této práci ještě několikrát zmiňovaný Karel Kinský (1858–1919³⁸⁶).

Osudem tohoto muže byli koně, ostatně stejně jako mnoha dalších členů jeho rodu. Taktéž jeho manželka, Marie kněžna Kinská rozená z Liechtensteinu, koně přímo milovala. Kamila Pecherová ve své publikaci věnující se životě tohoto šlechtice uvádí, že jeho žena patřila mezi nejlepší jezdky své doby – nechyběla jí potřebná odvaha a cit pro zvířata. Společně s Karlem Kinským se velice často a rádi účastnili pardubických parforsních honů. S hony na anglický způsob a obecně životním stylem spojeným s touto ostrovní zemí byl Karel sžitý už od mala, protože vyrůstal v rodině, která nezapomínala na odkaz Oktaviána Kinského a koním se patřičně věnovala.³⁸⁷

Všemi obdivovanou Velkou Británií navštívil Karel Kinský poprvé již v roce 1877, a to za účelem doprovodu císařovny Alžběty Bavorské během její již několikáté honební návštěvy této země. Těchto cest podnikla císařovna Sisi několik, Karel Kinský nechyběl však skoro na žádné z nich. V prosinci 1877 s sebou do Anglie císařovna navíc ještě vzala svého syna, korunního prince Rudolfa a Rudolfa Kinského, mladšího bratra Karla. K výpravě se připojil také hrabě Clam-Gallas,³⁸⁸ takže si císařovna určitě nemohla stěžovat na špatnou společnost. Obdiv k Alžbětě Bavorské vyjádřil symbolicky chovatel dostihových koní, Lord Waterford, jenž na její počest pojmenoval klisnu Empress z královského chovu plnokrevníků.³⁸⁹

³⁸² *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 10.

³⁸³ *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 27a.

³⁸⁴ THURN-TAXIS 1990, s. 96.

³⁸⁵ *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 27a.

³⁸⁶ PECHEROVÁ 2018, s. 8.

³⁸⁷ *Ibid.*, s. 15–16.

³⁸⁸ *Ibid.*, s. 22.

³⁸⁹ BROKE, de J. H. P. V. B. W. *Steeplechasing*. [online]. Seeley Service & Company, 1954, s. 67. [cit. 28. 6. 2022]. Dostupné z <https://books.google.cz/books?hl=cs&id=9EziAAAAMAAJ&focus=searchwithinvolume&q=steeple>.

Životní úspěch tohoto šlechtice se však udál v roce 1883, kdy se mu podařilo to, o čem Oktavián Kinský celý život jenom snil. V sedle klisny Zoedone totiž nečekaně zvítězil ve Velké národní steeplechase na závodisti v Aintree.³⁹⁰ Vítězství šlechtice pocházejícího z Rakouska-Uherska zaskočilo skutečně všechny, protože i když se o jeho klisně vědělo, že je skvělá skokanka, málokdo věřil tomu, že dokáže vzdorovat rychlým anglickým koním v cílové rovince.³⁹¹ Toto vítězství připomíná zeď-sín slávy na dostihovém závodisti v Aintree – *Grand National Legends* (Obrázek 48 a Obrázek 49). Jméno Karla Kinského se tam skví vedle dalších velkých jmen a legend spojených s tímto dostihem a dodnes zůstává jediným českým zářezem v historii tohoto dostihu.

Na start tohoto dostihu se postavil s klisnou ještě o dva roky později, tedy v roce 1885. Zde však došlo k dodnes diskutované a kontroverzní situaci na zkušebním skoku, který byl shodou okolností zaveden ve stejném roce. (Zrušen byl v roce 1907.³⁹²) Zoedone nastupovala jako druhá favoritka dostihu. O to více překvapivý byl její pád na tomto zkušebním skoku³⁹³, po kterém utrpěla zranění nohy. Hrabě Kinský byl po tomto pádu velmi otřesen, ale dokázal se před zraky přeplněných tribun vzchopit a vrátil se do sedla své svěřenkyně, která však brzy po zahájení dostihu začala kulhat, čímž naděje na zopakování vítězství definitivně skončily.³⁹⁴ Hned po tomto nečekaném pádu se začalo ozývat podezření, že byla tato famózní klisna otrávena. Toto podezření se však nikdy nepotvrdilo (klisna nepodstoupila ihned vyšetření veterináře, který by se k tomuto nařčení mohl po odborné stránce vyjádřit). Trenér klisny Jenkins z pádu na tomto nešťastném skoku obvinil Karla Kinského, který jej podle trenérových slov najížděl příliš impulzivně a agresivně, což způsobilo následný pád. Karel Kinský se očividně s touto kritikou musel souhlasit, protože s Jenkinsem zůstali přáteli až do smrti.³⁹⁵

³⁹⁰ SMITH, Vian. *The Grand National: A History of the World's Greatest Steeplechase*. [online]. California: University of California, 1970, s. 84. [cit. 10. 7. 2022]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?redir_esc=y&hl=cs&id=lyhAAAAIAAJ&focus=searchwithinvolume&q=kinsky.

³⁹¹ O'LEARY, Con. *Grand National*. [online]. Rockliff, 1945, s. 91. [cit. 20. 8. 2022]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=cs&id=jE_iAAAAIAAJ&focus=searchwithinvolume&q=kinsky.

³⁹² V jiných dostizích v Evropě je zkušební skok mající za cíl prokázat připravenost koně i jezdce běžnou součástí překážkových dostihů. (Poznámka autorky práce.)

³⁹³ BLEW, William Charles Arlington. *A History of Steeple-chasing*. [online]. London: John C. Nimmo, 1901, s. 177. [cit. 10. 2. 2021]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?hl=cs&id=XUo-AQAAMAAJ&focus=searchwithinvolume&q=kinsky>.

³⁹⁴ BROWN, Paul. *Aintree: Grand Nationals Past and Present*. [online]. Derrydale Press, 1930, s. 31. [cit. 11. 9. 2022]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?hl=cs&id=jnRkAAAAIAAJ&focus=searchwithinvolume&q=kinsky>.

³⁹⁵ PINFOLD 2016, s. 52–53.

Není divu, že se po tolika letech strávených v Británii z Karla Kinského stala vážená osobnost, již bylo umožněno přihlížet těm nejlepším dostihům z královské lóže.³⁹⁶ Dostalo se mu i dalších poct, navíc se přátelil s princem z Walesu, budoucím králem Edwardem VII., takže pro něj bylo zcela přirozené pohybovat se v těch nejvyšších vrstvách britské společnosti.³⁹⁷ Stal se čestným členem britského *Jockey Clubu* a od roku 1906 dokonce členem *National Hunt Committee*.³⁹⁸ Tyto časy byly však ukončeny po událostech z neklidného roku 1914 spojeného se sarajevským atentátem na Františka Ferdinanda d'Este a následnou vlnou vyhlašování válek mezi jednotlivými evropskými zeměmi. Brzy po vstupu Velká Británie do války bylo hraběti Kinskému odebráno zmíněné čestné členství v *Jockey Clubu*, ale především mu bylo zabaveno jeho deset plnokrevníků a několik chovných klisen, které měl ustájené ve Velké Británii a v Irsku. Koně byli následně prodáni ve veřejné aukci jako majetek nepřátelského cizince. Martin Cáp ve svém článku analyzující situaci dostihů za první světové války trefně poznamenává, že se Karlovi Kinskému, který byl ve Velké Británii skoro jako doma, zcela zhroutil svět. S rozkolem se svými dřívějšími přáteli se nedokázal smířit a po několika letech strávených v ústraní zemřel ve věku 61 let.³⁹⁹

Spojitosť rodu Kinských s pořádáním parforsních honů v okolí zámku Karlova Koruna, již zmiňovaném barokním skvostu, je dodnes neodmyslitelná; taktéž je však důležité zdůraznit, že skutečný význam tohoto rodu tkví především v pořádání dostihů na anglický způsob vedoucí až ke zrodu Velké pardubické. Závěrem této kapitoly se tudíž sluší říci, že to byli právě Kinští, kteří se stali oním mostem spojujícím tyto dva světy – svět šlechtických parforsních honů a svět turfů. Na tuto skutečnost tento starý rod dodnes pamatuje a udržuje tak historickou tradici svých předků v rámci možností stále živou.

³⁹⁶ CÁP, Martin. *Konec starých časů. První světová válka pohledem dostihového sportu*. [online]. In: Jezdci.cz. 22.9. 2021. [cit. 7. 6. 2022]. Dostupné z <https://www.jezdci.cz/clanky/konec-starych-casu-prvni-svetova-valka-pohledem-dostihoveho-sportu/>.

³⁹⁷ PINFOLD et al. 2010, s. 134.

³⁹⁸ RICHARDSON, John Maunsell. *Gentlemen riders: past and present*. [online]. London : Vinton, 1909, 378. [cit. 11. 9. 2022]. Dostupné z: <https://archive.org/details/gentlemenridersp00rich/page/n207/mode/2up?q=kinsky>.

³⁹⁹ CÁP, 22. 9. 2021.

3.2.1 Cesta do Anglie za duchem Velké národní steeplechase

Jak již bylo v této diplomové práci několikrát zmíněno, Anglie se stala již na začátku 19. století velkým vzorem celé aristokratické společnosti. Trávení volného času bylo inspirováno novými možnostmi, které přinášel anglický sport nabízející jak fyzickou a sportovní stránku věci, tak značné společenské vyžití.

Když se vrátíme opět do doby Oktaviána Kinského, je třeba konstatovat, že parforsní hony a překážkové dostihy pořádané tímto šlechticem se sice těšily velké oblibě, avšak sám hrabě tušil, že jejich věhlas a kvalita zdaleka nedosahuje té evropské, a to dokonce ani úrovně tuzemských rovinových dostihů. Jak již bylo řečeno, Oktavián Kinský žil poněkud nespoutaně a divoce a stejně jako v životě, napětí a nebezpečí vyhledával i v samotných dostizích. Jak poznamenává Miloslav Nehyba, rovinové dostihy musely být z úhlu pohledu Oktaviána poměrně nezáživné.⁴⁰⁰

I proto se rozhodl zaměřit se na zvyšování kvality a prestiže dostihů steeplechase a začít psát zcela novou a vzrušující kapitolu dostihových dějin v Čechách. Není příliš překvapivé, že se mu hlavním zdrojem inspirace stala Velká Británie, kolébka evropského turfu.

Jakožto velký obdivovatel anglického způsobu šlechtického života a samozřejmě i plemene anglického plnokrevníka znal hrabě Kinský také Velkou národní steeplechase, původně nazývanou se „The Liverpool Grand Steeple-Chase“, která se běhala od roku 1836⁴⁰¹ na závodisti v Aintree u Liverpoolu. Označení „Grand National neboli Velká národní“ získal tento dostih o 3 roky později, tedy v roce 1839. Velmi brzy se tento jeden z nejznámějších dostihů světa stal nejváženější a nejprestižnější steeplechase celé Anglie, za níž se sjíždělo tisíce diváků z celé země i ze zahraničí.⁴⁰²

Byl to právě Oktavián Kinský, kdo se rozhodl hledat inspiraci na Britských ostrovech a kdo se roku 1865 vypravil do Liverpoolu na vlastní oči spatřit Velkou národní steeplechase,⁴⁰³ obávaný dostih 7200 metrů dlouhý, během něhož musí koně překonávat celkem 30 steeplechase skoků.⁴⁰⁴ Tohoto dodnes neočekávanějšího dostihového svátku roku se spolu s ním účastnili taktéž princ Emil Fürstenberg, kníže Egon Thurn-Taxis či uherský hrabě István Károlyi.⁴⁰⁵

⁴⁰⁰ NEHYBA 2021, s. 11.

⁴⁰¹ PINFOLD 2016, s. 321.

⁴⁰² PINFOLD et al. 2010, s. 120.

⁴⁰³ Ibid., s. 121–122.

⁴⁰⁴ SOMMER 2003, s. 190.

⁴⁰⁵ NEHYBA 2017, s. 9.

Jak bude později detailněji osvětleno, tito muži⁴⁰⁶ stáli u zrodu tradice českých překážkových dostihů, a především Velké pardubické. Jejich elán a nadšení při budování podhoubí pro nově vznikající steeplechase se může zdát být do jisté míry kontrastní se situací v aristokratických kruzích podílejících se na chodu překážkových dostihů v toliko obdivované Velké Británii. V zde působícím *Jockey Clubu* a *National Hunt Committee (NHC)*, který byl založen až v roce 1866⁴⁰⁷, zasedalo značně odlišné osazenstvo. Členy obou výše zmíněných klubů bývali nejčastěji muži středního a staršího věku se značně konzervativními postoji. Tito vlivní muži byli navíc úzce spjati s politickým a společenským establishmentem; výši jejich postavení odpovídalo také jejich nezměrné bohatství.⁴⁰⁸

Historik britského *Jockey Clubu*, Richard Mortimer, trefně na konto elitářského, společensky uzavřeného a do jisté míry i zkostnatělého spolku poznamenává, že člověk „nepotřeboval žádného většího lesku, aby mohl zazářit v *Jockey Clubu*“.⁴⁰⁹ Je tedy zřejmé, že proniknout do takto uzavřené komunity klubu nebylo nic snadného. To potvrzují i slova profesora Wraye Vamplewa, ředitele Výzkumu sportovních studií na univerzitě ve skotském Stirlingu, který hovoří o „neproniknutelném brnění Klubu“.⁴¹⁰ O to větší váhu a význam mělo pozdější členství dalšího z významných šlechticů rodiny Kinských, Karla Kinského, který, jak již bylo řečeno, se navíc osobně účastnil Velké národní z roku 1883, kde nečekaně zvítězil v sedle klisny Zoedone.⁴¹¹

Pokud jde o společenskou prestiž Velké národní, britská média označovala aristokracii spojenou s dostihovým sportem za „pilíře společnosti“. Počátkem 50. let by se sem dala zařadit jména lordů George Bentincka, Waterforda, Wiltona, Pouletta a dalších. John Pinfold ve své publikaci věnující se historii závodistiště v Aintree zmiňuje také občasně vzácné návštěvy ze zámorí. Na tomto místě připomíná, že „jednou z nejvýznamnějších návštěv byla bezpochyby ta učiněná v roce 1865 členy Pardubické parforsní společnosti v čele s hrabětem Oktaviánem Kinským, který se 9 let poté podílel na založení Velké pardubické, dodnes nejprestižnější steeplechase ve střední Evropě.“⁴¹²

⁴⁰⁶ Konkrétně princ Emil Fürstenberg, kníže Egon Thurn-Taxis a hrabě Oktavián Kinský.

⁴⁰⁷ HUGGINS, Mike. *Horseracing and the British, 1919–39*. [online]. Manchester: Manchester University Press, 2003, s. 28. [cit. 10. 9. 2022]. Dostupné z: <https://library.oapen.org/bitstream/id/2f756bba-f5dc-4d75-a806-6060dd20e22f/341342.pdf>.

⁴⁰⁸ SETH-SMITH, Michael et al. *The History of steeplechasing*. London: Joseph, 1966, s. 119.

⁴⁰⁹ HUGGINS 2003, s. 30.

⁴¹⁰ Ibid.

⁴¹¹ SMITH 1970, s. 84.

⁴¹² PINFOLD 2016, s. 150. (Překlad autorky práce.)

Zajímavé jsou počátky Velké národní beze sporu i z hlediska sociálního rozvrstvení diváků, kteří ji v prvních desetiletích navštěvovali. Na rozdíl od Velké pardubické, o které bude ještě řeč, ji vedle zmíněných velkých jmen britské aristokratické smetánky přicházela zhlédnout také nejnížší společenská vrstva. Moderní tisk se dokonce Velkou národní nezdráhá označit za „lidový dostih“ a hovoří také s obavami o ročníku 1865, který je znám onou legendární návštěvou *Pardubické parforsní společnosti* v čele s Oktaviánem Kinským. V novinách *The Sporting Gazette* se znepokojivě píše o tom, co si vznešení cizinci z Čech budou myslet o hrubých, sprostých, surových a násilnických figurách z davu.⁴¹³ Tyto obavy se však rozhodně nepotvrdily, protože Oktavián Kinský i se svými druhy se vrátili z Anglie zcela nadšení. Pouze u spokojeného pocitu však nezůstalo; události, které následovaly, totiž zcela změnily český turf a ovlivnily jej na další staletí.

Obdiv k Velké národní a k dostihům běžajícím se na závodišti v Aintree připomínala např. budova reprezentačního hotelu Liverpool, již nechal hrabě Kinský postavit na upomínku milovaného dostihu.⁴¹⁴ Do vzpomínek na Velkou národní se tento šlechtický snílek natolik vžil, že začal dokonce chvástavě prohlašovat, že výstavbu hotelu uhradil z vítězství, kterého v tomto slavném dostihu osobně dosáhl. Chlumečtí mu tuto lež rádi uvěřili a jak uvádí Pinfold a Pecherová, na budově hotelu můžeme ostatně tabulku připomínající tuto událost, ke které ale nikdy nedošlo, nalézt dodnes.⁴¹⁵ Jak již bylo řečeno, snu o vítězství ve Velké národní dostáhl až Karel Kinský o několik let později.

Zmíněný hotel vystavěný v 70. letech se stal střediskem společenského, kulturního, a především sportovního života v Chlumci nad Cidlinou.⁴¹⁶ Posedlost Oktaviána Kinského však s výstavbou hotelu neskončila; po místě konání svého oblíbeného závodu se rozhodl dokonce pojmenovat jednoho ze svých koní. Liverpool, jak se tento kůň jmenoval, zpočátku příliš dobrých výsledků nedosahoval. Později však dokázal zvítězit ve Vídni a postupem času se z něj stal jeden z nejlepších koní Rakouska-Uherska.⁴¹⁷

Ani Liverpool, jehož od potenciálního startu ve Velké národní zastavilo zranění, které si přivodil při pádu ve Velké pardubické, ani další koně patřící členům *Pardubické parforsní společnosti* však v tomto dostihu nikdy neuspěli. O získání vítězných vavříků se pokoušel kupříkladu hrabě Fürstenberg se svou koňskou hvězdou Effenburgem, hrabě Károlyi s koněm

⁴¹³ PINFOLD et al. 2010, s. 120–121.

⁴¹⁴ RICHTER 2010, s. 117.

⁴¹⁵ PINFOLD et al. 2010, s. 122.

⁴¹⁶ RICHTER 2010, s. 117.

⁴¹⁷ PINFOLD et al. 2010, s. 122.

Büszkem, s nímž ostatně sám jezdíval parforsní hony, či legendární trojnásobný vítěz Velké pardubické z let 1875, 1877 a 1878 – Brigand. Ukázalo se však, že koně, kteří dokáží uspět na drahách v Pardubicích nebo v Baden-Badenu, na Velkou národní zkrátka nemají.⁴¹⁸ Rozdíl tkví především v tom, že na Velkou národní je více než na jiných drahách potřeba kombinace rychlosti snoubící se s nutnou vytrvalostí a skokanskými dovednostmi. Naopak Velká pardubická se svými těžkými skoky a rozmanitou půdou (koně běží střídavě po trávě a po oranici, jež v době dešťů bere cválajícím koním ještě více sil) klade mnohem větší požadavky na vytrvalost koně a na jeho organismus.⁴¹⁹

Ještě je třeba zmínit jednu z nejvýznamnějších návštěv, na kterou se podobně jako v případě návštěvy Pardubic ještě dlouho vzpomínalo. Tuto návštěvu Velké národní učinila opět samotná císařovna Alžběta Bavorská, a to v roce 1881, jen pár let po návštěvě Pardubic. Stejně jako v případě její cesty do Čech, i zde byl jejím hlavním cílem parforsní hon, avšak nejslavnější dostih v Aintree si rozhodně nemohla tato milovnice koní nechat ujít. Doprovázena byla stejně jako víckrát v životě i při této příležitosti Karlem Kinským, který ještě tehdy nemohl tušit, že dva roky poté v tomto náročném dostihu sám zvítězí.⁴²⁰

Právě díky chuti a odhodlání rakouské, české a uherské aristokracie navštěvovat vzdálenou Velkou Británii a být otevření novým věcem se podařilo přenést jedinečnou ostrovní steeplechase i do střední Evropy. Zde si oblibu získal tento typ dostihů velice brzy, přičemž jak bude zmiňováno ještě v dalších kapitolách, byl ještě navíc obohacen o nespoutanost, a ještě větší náročnost překonávaných překážek inspirovaných přírodním terénem známým z parforsních honů. Oktaviánovi Kinskému, velkému obdivovateli anglické kultury a tamního společenského života vyšších vrstev, se stal anglický dostihový sport vzorem a také jakýmsi předobrazem dostihové steeplechase tradice u nás. Pinfold a Pecherová s trochou nadsázky uvádí, že si zástupci *Pardubické parforsní společnosti* chtěli uchovat dojem z Velké národní tak silně, že se o 9 let později rozhodli založit svou vlastní „velkou steeplechase“.⁴²¹ Právě o Velké pardubické a dalších steeplechase dostizích ve společensko-politickém kontextu budou pojednávat další kapitoly.

⁴¹⁸ Ibid., s. 123–127.

⁴¹⁹ JANOUGH, Jiří. *Dostihy*. 1. vyd. Praha: Svěpomoc, 1961, s. 117–119.

⁴²⁰ PINFOLD 2016, s. 152–153.

⁴²¹ PINFOLD et al. 2010, s. 122.

3.3 Dostihové závodiště v Pardubicích v domácí i mezinárodní konkurenci

Spjatost koní s Pardubicemi, jak dnes víme, rozhodně neskončila jen u slavných a vyhlášených pardubických parforsních honů. Od těchto oblíbených štvanic na jelena to k založení steeplechase dostihů bylo už opravdu jen krůček.⁴²² Nejinak tomu bylo i v Rakouském císařství a později v Rakousko-Uhersku. *Pardubická parforsní společnost*, povzbuzena značnou popularitou honů, tak stála jak u zrodu rovinových dostihů, tak dostihů steeplechase na Pardubicku, které začala vedle tradičních honů na zvěř taktéž pořádat.⁴²³

Dostihový sport jako takový už dávnou dobu existoval (první moderní dostihy byly pořádány již v 18. století, v Habsburské monarchii jde konkrétně o rok 1778⁴²⁴) a vyvíjel se paralelně s parforsními hony. Překážkové dostihy v sobě však spojily dvojí tradici – a to právě tradiční dostihovou a honební.

Když však svoji pozornost upřeme na steeplechase dostihy na Pardubicku, tak zjistíme, že s prvními překážkovými dostihy je to ještě trochu jinak. Jak již bylo řečeno, ku příležitosti pořádání parforsních honů bylo uspořádáno mnoho doprovodných akcí jako například hostin, plesů, večírků a dalších slavnostních sešlostí. Účel těchto akcí byl zřejmý – nejvyšší aristokratické kruhy zde měly výtečnou příležitost zabývat se vedle sportu také společensko-politickými záležitostmi. Navíc jak již bylo ukázáno v předchozích kapitolách, zde byla jedinečná příležitost ukázat navenek výši svého společenského postavení.

Takovou doprovodnou společenskou akcí, k již tou dobou zaběhnutým parforsním honům, byly právě dostihy. Většinou se odběhlo za den jen něco mezi jedním a třemi závody. Je tedy zřejmé, že sportovní význam těchto závodů byl zprvu minoritní a logicky byl upozaděn pro společenskou funkci tohoto jinak oblíbeného doprovodného programu. Lze s určitostí říci, že se ve 40., 50. ani v 60. letech nikomu nesnilo, že jednou budou pardubické dostihy na evropské, ne-li světové úrovni, a že se zde bude pořádat Velká pardubická, která si v obtížnosti a slávě nezádá s legendární Velkou národní v Liverpoolu. Právě první Velká pardubická byla mimo jiné zamýšlena jako velkolepé doplnění několika honů, kterých se měl účastnit samotný František Josef I. se svou ženou.⁴²⁵ Ti nakonec přijeli až 9. listopadu, takže historicky první Velkou pardubickou nenavštívil.⁴²⁶ To ale již mluvíme o roce 1874, kdy byl

⁴²² HORÁČEK, Michal. *Království za koně*. 2. vyd. Praha: Olympia, 1986, s. 293.

⁴²³ HUBÁLEK et al. 2002, s. 8.

⁴²⁴ *Galopprennen*. [online], poslední aktualizace 4. 3. 2022 20:23 [cit. 9. 10. 2022]. Wien Geschichte Wiki. Dostupné z: <https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Galopprennen>.

⁴²⁵ *Pardubická ohlédnutí*. Díl 23: Jak začala Velká pardubická steeplechase, 6. 10. 2010.

⁴²⁶ NEHYBA 2021, s. 17.

tento dnes již už všemi známý dostih poprvé uspořádán⁴²⁷ a kdy se pardubické dostihy dostaly již na výtečnou úroveň.

První dostihy se však odběhly ještě poměrně neorganizovaně v oblasti polí blízko Kunětické hory, u Pardubiček nebo na čivických lukách. Drobná dostihová závodiště vznikala také na lukách poblíž Trnové, poblíž Studánky, Pardubiček, Rábů, Brozan a Kunětic. Velké množství pořádaných dostihů v této době jen dokazuje to, jak vhodné přírodní a terénní podmínky zde byly.⁴²⁸ V první polovině 19. století se zde konaly nejen rovinové, ale i překážkové dostihy. Ty však často vedly volnou krajinou, přičemž jezdci v sedle svých koní překonávali skoky v podobě živých plotů (*Obrázek 50*) vyznačující hranice jednotlivých pozemků.⁴²⁹

Nejčastěji se závodilo v sedlech koní, ale nechyběly taktéž i dostihy kočárové pořádané na přilehlých cestách. Jak už bylo řečeno, jedním z hlavních organizátorů těchto „polních dostihů“ byl velký milovník koní, parforsních honů a zábav – hrabě Oktavián Kinský. Ten společně s dalšími nadšenci z řad šlechty (např. s hrabětem Henckel-Donnersmarckem či s již zmiňovaným knížetem Vincencem Auerspergem) zakládal první dostihové stáje⁴³⁰ a byl to právě on, kdo se rozhodl svou vášeň pro koně uplatňovanou v účasti na parforsních honech přetavit v koňské dostihy.⁴³¹ Tak se zrodila Velká chlumecká steepplechase, dodnes stojící ve stínu Velké pardubické, která byla sice tímto mnohem slavnějším dostihem v mnohém překonána, ale díky níž byl vzbuzen značný zájem o dostihy i v řadách široké veřejnosti, z níž se ne jeden divák nechal okouzlit a přilákat k tomuto výjimečnému sportu a rozšířil tak řady dalších přívrženců této jedinečné společensko-sportovní akce.

Protože obliba dostihů pořádaných Kinskými rostla a množství účastníků se neustále zvětšovalo, bylo zřejmé, že podporovatelé tohoto u nás vznikajícího sportu budou muset zamyslet nad možností založení trvalé a mnohem větší závodní dráhy.⁴³² Důležité také bylo to, že shodou okolností začal tou dobou upadat zájem o dostihy pořádané *Českým závodním spolkem* v pražském Karlíně (na lukách u Invalidovny).⁴³³ Myšlenky na zbudování dostihového závodiště evropského formátu nacházejícího se v jádru

⁴²⁷ SVOBODA 1990, s. 17.

⁴²⁸ HUBÁLEK et al. 2002, s. 8.

⁴²⁹ NEHYBA 2017, s. 6.

⁴³⁰ ČEJKA 1968, s. 130.

⁴³¹ VOREL 1988, s. 128.

⁴³² ČEJKA 1968, s. 130.

⁴³³ ONDERA, Branislav. *História Taxisovej priekopy - 1. časť*. [online]. In: Turf.sk. [s.l.]. [s.d.]. [cit. 8. 7. 2022]. Dostupné z: http://www.turf.sk/clanky/2022_historia_taxisovej_priekopy_1.html.

říše na sebe nenechaly dlouho čekat – došlo k tomu už v roce 1856. Celý projekt vznikl pod záštitou *Spolku českých pěstitelů koní* (neboli *Spolku pro chov koní a koňské dostihy*)⁴³⁴, německy *Verein zur Hebung der Pferdezucht und Pferderennen im Königreiche Böhmen*⁴³⁵. Zde je třeba zdůraznit výsostné postavení českých dostihů v rámci Rakouského císařství a taktéž jejich pozici vedle dalších sportovních spolků. Právě tento převážně aristokratický sport získal totiž vůbec jako první vlastní organizační správu, viz výše, a o celých deset let tak předešel další již především středostavovské spolky.⁴³⁶

Dostihové závodiště vyrostlo na části obecních pastvin a tzv. Cvrčkova lesíka poblíž Popkovic. První dostihy (pořádané 7. a 8. října téhož roku) se u Popkovic odběhly pak díky baronu Alexandru Bethmannovi, předsedovi *Spolku českých pěstitelů koní*, který byl jejich hlavním organizátorem a který ostatně požádal město Pardubice o podstoupení výše zmiňovaných pastvin a lesíka.⁴³⁷ Důležitým krokem k udržení dostihového sportu v Čechách byla taktéž podpora císaře Františka Josefa I., který „přihlížeje k tomu, že periodické opakování závodů jest osvědčeným zkušebním prostředkem síly a zdatnosti k chovu určených koní, povolil každoroční pořádání dostihů ve Vídni, Pardubicích, Lvově, Pešti a Kluži, dotovav tyto závody císařskými cenami v obnosu 6550 dukátů.“⁴³⁸ Bez přičinění výše zmíněných orgánů a horlivých jednotlivců z řad tehdejší šlechty by tak tento značně ambiciózní projekt jistě nedošel tak brzkého naplnění.

Zde je třeba stručně poukázat na situaci v kolébce turfu a překážkových dostihů – ve Velké Británii. Zde byla organizace dostihů již od roku 1750 v rukou britského *Jockey Clubu* založeného v Newmarketu, avšak tehdy se jednalo pouze o rovinové dostihy.⁴³⁹ Další významný řídicí orgán, *National Hunt Committee (NHC)*, který spravoval chod steeplechase dostihů, byl založen až v roce 1866. (Na něj pak navázal *Master of Foxhounds Point-to-Point Committee* vzniknuvší dokonce až v roce 1913.⁴⁴⁰) Je tedy zřejmé, že české překážkové dostihy v rámci tehdejšího Rakouského císařství (a pozdějšího Rakouska-Uherska) a jednotlivé správní orgány jejich činnosti rozhodně za britskými snahami nezaostávaly, ba právě naopak.

⁴³⁴ HUBÁLEK et al. 2002, s. 8.

⁴³⁵ PELC 2018, s. 30.

⁴³⁶ Ibid., s. 30.

⁴³⁷ HUBÁLEK et al. 2002, s. 8.

⁴³⁸ *Národní politika*. [online]. Praha: V. Nedoma, 1908. 2. 10. 1908, odpolední vydání. 26(271), s. 5. [cit. 20. 5. 2022]. Dostupné z:

https://kramerus.nkp.cz/kramerus/onthefflypdf_PGetPdf?app=11&id=729658&start=1&end=6.

⁴³⁹ SOMMER 2003, s. 190.

⁴⁴⁰ HUGGINS 2003, s. 28.

Pozoruhodné je, že v Čechách vznikla v polovině 19. století hned dvě hlavní dostihová centra, v Praze a v Pardubicích. Rozdíl mezi nimi tkvěl v počátcích jejich existence především v tom, že v hlavním městě království byly soustředěny především dostihy rovinové, zatímco v Pardubicích postupně začaly převládat překážky. (Avšak dlouhou dobu se zde konaly především rovinové mítinky a v průběhu 50. a 60. let 19. století zde o překážkách nepadla takřka ani zmínka,⁴⁴¹ a naopak se zde utkávali ti nejlepší rovinoví koně v rámci významných dostihových cen jako byly např. významné dostihy Böhmisches Rennverein, Norddeutscher Preis, Triennial-Stakes, Produce-Stakes či samotné Kaiserpreis, Císařské ceny. Pardubický říjnový mítink se tak stal lákadlem pro rovinové koně z Rakousko-Uherska a Německa. Velké úspěchy zde slavil taktéž Oktavián Kinský s hřebcem Harlequinem, který dokázal zvítězit pěti Císařských cenách a vydělat svému majiteli a chovateli obrovskou sumu peněz.⁴⁴²)

Překážkové dostihy se na pomalu rozvíjejícím se závodišti v Pardubicích začaly postupně objevovat v 50. letech 19. století, avšak jen jako jakýsi doplněk prestižních rovinových mezinárodních klání sloužící ke zpestření programu. Návaznost na parforsní hony (*Obrázek 51*) byla více než patrná – tak například v roce 1857 se konal závod s názvem *Lovecká jízda*, o jehož hlavní cenu se postaral kníže Fürstenberg.⁴⁴³ Závodilo se na 3 míle a účastníci dostihu museli překonávat 20 překážek, přičemž některé z nich zahrnovaly i příkopy, jiné pro steeplechase možná trochu netypické pevné ploty.⁴⁴⁴ Značně nebezpečný závod málem skončil tragicky pro samotného Oktaviána Kinského, který po pádu z polokrevné Themby II (jinak pokládané za jednu z nejlepších překážkových skokanek Rakouského císařství) zůstal ležet v bezvědomí a musel být okamžitě odvezen na ošetření do města. Nepříjemné zranění a ošklivý pád však hraběte Kinského neodradil, protože o rok později v sedle Themby II i na hřbetě svého oblíbence Caesara⁴⁴⁵ již zase vítězil.

Pardubické závodiště začalo koncem 50. a počátkem 60. let pořádat dostihy přes proutěné překážky⁴⁴⁶, avšak v roce 1860 byly pro nezáměr zrušeny. Chvíli se tak centrum překážkového dění přesunulo opět blíže ke Kinským, a to na již zmiňovaný zámek Karlova Koruna v nedalekém Chlumci nad Cidlinou, kde tou dobou již 47letý hrabě Kinský zvítězil

⁴⁴¹ HUBÁLEK et al. 2002, s. 8.

⁴⁴² ONDERA, Branislav. *História Taxisovej priekopy - 1. časť*. [online]. In: Turf.sk. [s.l.]. [s.d.]. [cit. 8. 7. 2022]. Dostupné z: http://www.turf.sk/clanky/2022_historia_taxisovej_priekopy_1.html.

⁴⁴³ Tou byl stříbrný chladič na šampaňské.

⁴⁴⁴ Tento typ překážek je typický spíše pro sport zvaný „military“ či označovaný jako soutěž všestranné způsobilosti. Crossové skoky zde bývají tvořeny např. dřevěnými kládami, kdy kůň nemá možnost překážkou proskočit a prolétnout ji tak, jako tomu je ve steeplechase dostizích.

⁴⁴⁵ Jeho fotografie, viz výše.

⁴⁴⁶ Většinou kratší dostih běžající se po travnatém ovále přes lehčí skoky zvané proutěné překážky.

ve steeplechase na 4 míle o 400 zlatých. Na pardubické závodiště se dostihy steeplechase vrací po pěti letech závodění přes proutěné překážky, a to v roce 1862. Prvním takovým dostihem po delším čase byla steeplechase na 2 1/2 míle určena pro armádní důstojníky. Vítězem se stal rytmistr baron Lewitzky, jenž projel cílem první na polokrevné Bachelor patřící knížeti Rohanovi.⁴⁴⁷

Šedesátá léta však dostihovému sportu v Pardubicích obecně nepřála; začalo to totiž skutečně vypadat tak, že dostihy v Pardubicích dále podporovány nebudou.⁴⁴⁸ Hrabě Harrach, tehdejší ředitel *Spolku předjížděk* (tak se tehdy také dostihům říkalo⁴⁴⁹), chtěl totiž dostihy přeložit do Prahy.⁴⁵⁰ Stejný názor razili taktéž již zmiňovaný baron Alexander Bethmann, předseda *Spolku českých pěstitelů koní*, a kníže Rohan.⁴⁵¹

K přesunutí hlavního dostihového dění do Prahy došlo oficiálně Císařským rozhodnutím z roku 1866, avšak reálně se tak stalo již o rok dříve,⁴⁵² kdy právě v roce 1865 své dveře otevřelo dostihové závodiště na Císařské louce v Praze.⁴⁵³ (Vůbec první dostih moderního typu⁴⁵⁴ na našem území byl odběhnut taktéž v Praze, a to 9. října 1839 na vojenském cvičišti na Invalidovně. Jednalo se o již zmíněný „match“ hřebec hraběte Kinského Gameboye, který v něm porazil koně Hippolyta hraběte Renarda.⁴⁵⁵ Jedním z účastníků a hlavních organizátorů byl již mnohokrát v této práci zmiňovaný kníže František Liechtenstein.⁴⁵⁶)

Důvodů k přesunutí dostihů do Prahy bylo více, avšak nejčastěji byl skloňován argument opírající se o důležitost přesunu dostihů do hlavního města Čech za účelem pozvednutí tohoto sportu. O tomto rozhodnutí pojednávaly kupříkladu *Národní listy*, v nichž se

⁴⁴⁷ ONDERA, Branislav. *História Taxisovej priekopy - 1. časť*. [online]. In: Turf.sk. [s.l.]. [s.d.]. [cit. 8. 7. 2022]. Dostupné z: http://www.turf.sk/clanky/2022_historia_taxisovej_priekopy_1.html.

⁴⁴⁸ Vzhledem k prusko-rakouské válce, která se přehnala po vítězství u Hradce Králové i přes Pardubice, to bylo rozumné rozhodnutí.

⁴⁴⁹ ŠPATNÝ, František, *Deutsch-böhmisches Wörterbuch für Wirtschaftsbeamte, Thierärzte*. [online]. Praha: K.k. Hofbuchdruckerei v Gottlieb Hasse Soehne, 1851, s. 284. [cit. 1. 1. 2022]. Dostupné z <https://ndk.cz/view/uuid:e1c808f0-3921-11dd-a217-000d606f5dc6?page=uuid:b7417881-b57f-4643-8f6e-7c59304fa996&fulltext=p%C5%99edj%C3%AD%C5%BE%C4%8Fky>.

⁴⁵⁰ SAKAŘ 1931, s. 339.

⁴⁵¹ ONDERA, Branislav. *História Taxisovej priekopy - 1. časť*. [online]. In: Turf.sk. [s.l.]. [s.d.]. [cit. 8. 7. 2022]. Dostupné z: http://www.turf.sk/clanky/2022_historia_taxisovej_priekopy_1.html.

⁴⁵² *Národní politika*, 2. 10. 1908, odpolední vydání. 26(271), s. 5.

⁴⁵³ ONDERA, Branislav. *História Taxisovej priekopy - 1. časť*. [online]. In: Turf.sk. [s.l.]. [s.d.]. [cit. 8. 7. 2022]. Dostupné z: http://www.turf.sk/clanky/2022_historia_taxisovej_priekopy_1.html.

⁴⁵⁴ Je třeba zdůraznit, že jde již o dostih moderního typu opírající se o sportovní pravidla a regule. Oktavián Kinský pořádal kupříkladu v okolí Chlumce dostihy již v roce 1836. O moderním sportu jako takovém se zde však ještě hovořit nedá. (Poznámka autorky práce.)

⁴⁵⁵ NEHYBA 2017, s. 8.

⁴⁵⁶ ONDERA, Branislav. *História Taxisovej priekopy - 1. časť*. [online]. In: Turf.sk. [s.l.]. [s.d.]. [cit. 8. 7. 2022]. Dostupné z: http://www.turf.sk/clanky/2022_historia_taxisovej_priekopy_1.html.

doslova píše: „Dostihy koňské, kteréž po dlouhá léta odbývaly se v Pardubicích, přesídlily se konečně zase do Prahy. Jest to ovšem zcela přirozené, neb mají-li dostihy tyto míti rozšafný účel, totiž zvelebení chovu našeho koňstva, tož náleží hlavnímu městu dojista přednost před ostatními městy království českého. Budeť to ovšem nějaký čas trvati nežli stanou se dostihy koňské u nás takovou oblibou národní jako na příklad v Anglicku, avšak včerejší účastenství obecnstva svědčilo o tom, že dostihy tyto nejsou neoblíbeny. Dostavilo se zajisté k nim na louky smíchovské, kde se odbývaly více než třicet tisíc lidí, a chvílemi bylo obecnstvo unášeno již i k hlasitému jasotu vítězi v dostihu svědčícímu.“⁴⁵⁷

O značné nevraživosti mezi Prahou a Pardubicemi nemohlo v průběhu 60. let být už pochyb. Z části byla způsobena mocenskými důvody, zčásti politicko-společenskými. Příčinou rozepře byl totiž taktéž rozpor mezi národně a liberálně smýšlejícími politiky a novináři, jakým byl např. i mladočech Eduard Grégr, a zvyklostmi do Pardubic se sjíždějící aristokratické smetánky. Zmíněný Grégr obecně dostihový sport nepodporoval, a to ani v Praze. Avšak neopomněl na stránkách svých Národních listů Pardubice napadnout. „... nesmíme zůstat za jinými, co mohou učinit Pardubice, může též Praha. Pánové, u Pardubic bývají každoročně ještě jiné zábavy: veliké totiž hony „par force“ čili štvanice, o kterých přes pole, luhy a příkopy prohání se dav honců koňmi za štvanou zvěř (...). Avšak ptejte se ubohých rolníků, co ti říkají po takovéto velkopanské honbě! Takovými příklady nemusí se obec pražská řídit. – Či že je to zábava pro lid?“⁴⁵⁸

Pražské dostihy zažily však svůj vzestup až o několik desítek let později, a to právě v čase, kdy se začalo závodit na Císařské louce díky iniciativě *Českého dostihového spolku*. Z dobových ohlasů v novinách lze usuzovat, že se dostihy na tomto vltavském ostrově těšily zvláštní oblibě.⁴⁵⁹ To však platilo jen do skandálu, který vyústil v roce 1865 až v tzv. *Prager Compromiss* (*Pražskou dohodu*). Pánové Bethmann a Renard se totiž dohodli předem na výsledku dostihu.⁴⁶⁰ Proti tomuto podvodu se zvedla v českém dostihovém světě velká vlna nevole, a to jak v řadách širší veřejnosti, tak mezi trenéry a jezdci. Aféra Prager Compromiss

⁴⁵⁷ *Národní listy*. [online]. Praha: Julius Grégr, 1865. 5. 10. 1865 5(213), s. 2. [cit. 13. 11. 2022]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:f2217000-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:41a389f0-45ea-11e7-aac4-005056827e51>.

⁴⁵⁸ *Národní listy*. [online]. Praha: Julius Grégr, 1868. 3. 3. 1868 8(62), s. 3. [cit. 13. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:fe852136-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:905b277f-435f-11dd-b505-00145e5790ea>.

⁴⁵⁹ CÁP, Martin; HROMÁDKA, Tomáš. *Sláva chuchelských dostihů*. 1. vyd. Zbraslavice: Charvát Group s. r. o. 2006, s. 1.

⁴⁶⁰ Jistá forma dohodnutí výsledku byla sice v souladu s tehdejšími rakousko-uherskými pravidly, ale jen tehdy, pokud šlo o „compromiss“, tj. o předem ohlášenou událost.

byla propírána v rakouských i zahraničních novinách a pověsti pražských dostihů rozhodně příliš nepřispěla.⁴⁶¹

I když se podařilo pražskému turfě stát tento skandál ustát, neměly i tak dostihy pod Vyšehradem dlouhého trvání – byla to právě lokace, která se jim stala osudná. Roku 1894 stoupla hladina Vltavy a dostihy v Praze na nějakou dobu zanikly.⁴⁶²

Protože se rozhodnutí učinit z Prahy na konci 19. století centrum českého turfě neosvědčilo (brány chuchelského závodiště se otevřely až v roce 1906⁴⁶³), vyvstala znovu otázka nad budoucností dostihů na našem území. Chvíli to vypadalo, že se o nahrazení této náhle uvolněné pozice pokusí Mariánské Lázně, avšak kvůli nevoli tamějšího zastupitelstva k tomu nedošlo.⁴⁶⁴

Problémy pražských rovinových dostihů tak umožnily vzestup již tak do dostihového světa dobře uvedenému a lety ověřenému závodišti v Pardubicích. Návrat k tomuto hipodromu byl nasnadě – zvláště proto, že prusko-rakouská válka, která zasáhla v 60. letech tuto oblast – byla již dávno minulostí. Problém však tkvěl v prestiži překážkových dostihů jako takových.

Ve střední Evropě se touto dobou těšily oblibě spíše dostihy rovinové. Směřování českého turfě směrem k překážkovým dostihům bylo tak spíše výjimečné a vycházelo právě z tradice šlechtických parforsních honů.⁴⁶⁵ V samotném Rakousko-Uhersku měly dostihy i chov anglického plnokrevníka tradici a úroveň, avšak překážkové dostihy byly ve značném úpadku. Závodilo se sice na závodištích ve Freudenau u Vídně (jinak pokládaném za prestižní a co do rovinových dostihů srovnatelném s britským Ascotem)⁴⁶⁶ nebo v uherské Šoproni, avšak skoky na tamních závodištích nebyly příliš obtížné a nepředstavovaly tak pro majitele a jezdce koní tak žádnou výzvu.⁴⁶⁷ S překážkovými dostihy v Čechách to však nebylo o nic lepší. Baron Kotz, funkcionář *Českého závodního spolku*, si stěžoval na to, že v Čechách se o rozvoj překážkového sportu snaží na svém zámku v Chlumci jen hrabě Kinský, a proto je

⁴⁶¹ ONDERA, Branislav. *História Taxisovej priekopy - 1. časť*. [online]. In: Turf.sk. [s.l.]. [s.d.]. [cit. 8. 7. 2022]. Dostupné z: http://www.turf.sk/clanky/2022_historia_taxisovej_priekopy_1.html.

⁴⁶² CÁP et al. 2006, s. 1.

⁴⁶³ *Prager Tagblatt*. [online]. Praha: Heinrich Mercy, 1906. 6. 3. 1906. 30(64), s. 7. [cit. 18. 8. 2021]. Dostupný z: <http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=ptb&datum=19060306&seite=7&zoom=33>.

⁴⁶⁴ ONDERA, Branislav. *História Taxisovej priekopy - 1. časť*. [online]. In: Turf.sk. [s.l.]. [s.d.]. [cit. 8. 7. 2022]. Dostupné z: http://www.turf.sk/clanky/2022_historia_taxisovej_priekopy_1.html.

⁴⁶⁵ HORÁČEK 1983, s. 293.

⁴⁶⁶ CÁP, 22. 9. 2021.

⁴⁶⁷ NEHYBA 2017, s. 9.

většina kvalitních českých koní odvážena na dostihy do Německa, kde se mohou v závodech uplatnit více⁴⁶⁸.

O udržení dostihů v Pardubicích se vedle Oktaviána Kinského ale velkou měrou postaral také muž, který je úzce spjatý se vznikem Velké pardubické steeplechase, a to kníže Thurn-Taxis. Ten totiž v roce 1867 dojednal za 300 zlatých s pardubickou obcí nový nájem závodistiště.⁴⁶⁹ Během oněch let, kdy se pozornost středoevropského turfu obrátila směrem na západ k Praze, se na Pardubicku opět rozhořela vášně pro tradiční parforsní hony a pro příležitostné překážkové dostihy⁴⁷⁰, díky kterým bylo pardubické závodistiště udržované a v dobrém stavu. Brzy se stalo slovy historika Šebka „špičkovou moderní drahou“.⁴⁷¹

Prvním větším dostihem, který bývá občas označován za předchůdce Velké pardubické, byla Pardubitzer Steeple-chase z roku 1865, ještě odběhnutá před válečnými událostmi. Inspirací jí byl pravděpodobně první ročník Vídeňské steeplechase; za vznikem jednoho z předchůdců Velké pardubické stál Egon Thurn-Taxis. V případě této pardubické předchůdkyně se jednalo o steeplechase na 2 a půl míle pro koně v majetku důstojníků 9. husarského regimentu knížete Františka Liechtensteina a 2. dragounského regimentu knížete Alfreda Windischgrätze. V dochované výsledkové listině a souhrnné zprávě o průběhu dostihu (*Obrázek 52*) je pravděpodobně první dochovaný popis pardubických překážek. Vítězem tohoto dostihu se stal Stanislaus Hoyos-Sprinzenstein z Windischgrätzova dragounského regimentu.⁴⁷²

I když jsou počátky parforsních honů spjaty s Liechtensteiny, největší slávy se dočkaly právě až za přičinění již mnohokrát zmiňovaných Auerspergů a Kinských, jmenovitě Oktaviána Kinského, jednoho z nejaktivnějších členů pardubického *Dostihového spolku*, a především knížete Thurn-Taxisa, který lokálně pořádané hony rozšířil až ke Kolínu a Hradci Králové.⁴⁷³ Tito muži a mnozí další stojí u zrodu fenoménu Velké pardubické a pozvednutí dostihového sportu v Pardubicích.

Hrabě Kinský byl známý svým obdivem k anglickému způsobu života – a taktéž k anglickému turfu. Jak již bylo naznačeno, roku 1865 se tak rozhodl hledat inspiraci na Britských ostrovech a zhlédnout osobně na závodistišti v Aintree Velkou národní

⁴⁶⁸ *Národní politika*. [online]. Praha: V. Nedoma, 1934. 4. 10. 1934. 52(273), s. 10. [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: https://kramerius.nkp.cz/kramerius/ontheflypdf_PGetPdf?app=11&id=860003&start=10&end=14.

⁴⁶⁹ SAKAŘ 1931, s. 339.

⁴⁷⁰ Ty byly však pořádány především pro soukromé účely.

⁴⁷¹ *Pardubická ohlédnutí*. Díl 23: Jak začala Velká pardubická steeplechase, 6. 10. 2010.

⁴⁷² ONDERA, Branislav. *História Taxisovej priekopy - 1. časť*. [online]. In: Turf.sk. [s.l.]. [s.d.]. [cit. 8. 7. 2022]. Dostupné z: http://www.turf.sk/clanky/2022_historia_taxisovej_priekopy_1.html.

⁴⁷³ SAKAŘ 1931, s. 245.

steeplechase⁴⁷⁴, která zde byla pořádána od roku 1839.⁴⁷⁵ Jak již bylo v této práci připomínáno, do Liverpoolu se spolu s hrabětem Kinským vydali také princ Emil Fürstenberg, knížata Egon Thurn-Taxis či uherský hrabě István Károlyi. Všichni byli z návštěvy natolik nadšení, že se později rozhodli pro přihlášení svých koní do tohoto náročného dostihu. Nicméně ani jeden z koní těchto šlechticů se nedokázal s extrémně náročnými steeplechase skoky v Aintree popasovat a všichni skončili v poli poražených. Miloslav Nehyba ve své knize poukazuje na to, že uvědomění toho, že se jejich koně nedokáží s těmi britskými rovnat, tyto vlivné šlechtice pravděpodobně dovedlo k myšlence založení obdoby Velké liverpoolské v rámci Rakouska-Uherska. A protože byl hrabě Kinský člověk rozhodný, nebylo od slov k činu daleko. Byla zřízena sbírka na dotaci pro tento ambiciózní projekt, která vzbudila nejen ve šlechtických kruzích značný rozruch. Část široké veřejnosti se na toto konání dívala s despektem a otevřeně jej kritizovala.⁴⁷⁶

Nicméně značnou část dostihové veřejnosti zpráva o tom, že se hrabě Kinský a další šlechtici chystají založit pardubickou steeplechase, která bude lákat k účasti jak domácí, tak zahraniční koně a která má potenciál oživit skomírající dostihové dění v monarchii, velice potěšila.⁴⁷⁷

Dá se říci, že upadající parforsní hony nahradila nová forma, a to právě překážkové dostihy steeplechase crosscountry, které se staly jedním ze specifíků českých dostihů a ostatně i celého českého sportu. Jedním z nejdůležitějších impulsů vedoucích založení tohoto slavného dostihu byla potřeba kontinentální Evropy pořádat obdobu již zmíněné Velké liverpoolské steeplechase běžající se na závodišti v anglickém Aintree. Na francouzských a německých dostihových drahách se sice překážkové dostihy konaly, ale rozhodně se svou obtížností a velkolepostí nemohly rovnat slavnému dostihu na ostrovech. Členům pardubického parforsního spolku přišlo přirozeně v dané situaci na mysl vybudovat v Pardubicích tradici moderního dostihu steeplechase, který by se úrovní a věhlasem mohl rovnat jeho britskému předobrazu.⁴⁷⁸

⁴⁷⁴ NEHYBA 2017, s. 9.

⁴⁷⁵ SVOBODA 1990, s. 14.

⁴⁷⁶ NEHYBA 2017, s. 9.

⁴⁷⁷ HUBÁLEK et al. 2002, s. 8.

⁴⁷⁸ SVOBODA 1990, s. 17.

3.4 Zrození Velké pardubické steeplechase

Dostihem, který by turfmanům v Čechách připomínal Velkou národní v Liverpoolu, se stala Velká pardubická steeplechase, uspořádána *Českým závodním spolkem*. Její první ročník se odběhl roku 1874, a to konkrétně ve čtvrtek 5. listopadu.⁴⁷⁹

Aby bylo dosaženo patřičné náročnosti a kvality srovnatelné s dostihy ve Velké Británii, bylo však třeba provést značné změny na pardubickém závodisti. Ty provedly kníže Emil Fürstenberg a hrabě Maximilian Ugarte, přičemž u toho čerpali z vlastních zkušeností s nejlepšími anglickými závodními dráhami.⁴⁸⁰ Podle slov Thurn-Taxis se oba dva pánové rozhodli pozvednout pardubické steeplechase dostihy, které již rozhodně nebudily žádné obavy a svou nízkou náročností začaly pomalu dělat ostudu svému jménu.⁴⁸¹ V ustanovené komisi, která měla za úkol vymyslet kurz tohoto dostihu a typ jednotlivých překážek v něm umístěných, zasedal jako poradce také hrabě Kinský.⁴⁸² Právě tito tři muži jsou dodnes pokládáni za otce Velké pardubické,⁴⁸³ přičemž v užším slova smyslu jimi jsou především první dva zmiňovaní – Fürstenberg a Ugarte. Jako o zakladatelích tohoto dostihu o nich mluví například i Oskar Feith; Oktaviána Kinského přitom vůbec nezmiňuje.⁴⁸⁴

Právě na tomto místě je záhodno upřesnit již zmíněnou dodnes diskutabilní a emoce budící úlohu Oktaviána Kinského při organizování první Velké pardubické. I když je nepřesné označovat jej spolu s Emilem Fürstenbergem a Maximilianem Ugartem za zakladatele Velké pardubické, je třeba říci, že jeho role v celém tom dobrodružném podniku byla významná. František Šebek zdůrazňuje fakt, že hrabě Kinský mající velké zkušenosti s pořádáním překážkových dostihů v blízkosti Karlovy Koruny v Chlumci nad Cidlinou, byl jedním z nejdůležitějších odborníků na překážkové dostihy, kterého si dva zmínění pánové přizvali.⁴⁸⁵

Zmíněná modernizace pardubického závodisti před odběhnutím první Velké pardubické spočívala vedle vylepšení zázemí taktéž ve vystavění nových a v kontextu historie dostihového sportu ojedinělých skoků inspirovaných v přirozeném prostředí parforsních honů. Těmito překážkami jsou kupříkladu známá Irská lavice, Anglický skok, tzv. Zahrádky, drop, zed' či různé vodní příkopy.⁴⁸⁶ Právě za jejich vznikem stojí taktéž trio Fürstenberg–Ugarte–

⁴⁷⁹ Ibid.

⁴⁸⁰ SAKAŘ 1931, s. 339.

⁴⁸¹ THURN-TAXIS 1990, s. 118.

⁴⁸² NEHYBA 2021, s. 13.

⁴⁸³ HUBÁLEK et al. 2002, s. 8.

⁴⁸⁴ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 6.

⁴⁸⁵ *Pardubická ohlédnutí*. Díl 23: Jak začala Velká pardubická steeplechase, 6. 10. 2010.

⁴⁸⁶ SVOBODA 1990, s. 22.

Kinský.⁴⁸⁷ Tyto skoky se v tehdejších běžných steeplechase dostizích rozhodně nevyskytují. I samotná Velká národní je ostatně dostih, jehož kurz je vytyčený na dostihové dráze po obvodu závodiště.⁴⁸⁸ Překážky v tomto dostihu byly dříve z živých plotů, dnes jsou všechny postaveny uměle. V Aintree jsou překážky vysoké a mohutné. Rozhodně zde nenajdeme zmíněnou Irskou lavici nebo větší množství vodních příkopů, nachází se zde však suché příkopy, dropy apod.⁴⁸⁹

Tehdejší kurz Velké pardubické měl však přirozeně zcela jiné parametry, než má ten dnešní. Jak se podařilo zjistit přednímu historikovi Velké pardubické Miloši Svobodovi na konci 60. let⁴⁹⁰, délka tohoto dostihu činila něco kolem 6950 metrů, což je délka trati odpovídající zhruba té dnešní. Samotný kurz dostihu byl v jeho počátcích ale zcela odlišný.⁴⁹¹ Původní trasu⁴⁹² tohoto dostihu je možné vidět v *Obrazových přílohách*, viz *Obrázek 53*. Jedná se o nákres kurzu dostihu první Velké pardubické se všemi 24 skoky pořádané 5. listopadu 1874 objevený autorkou práce v rodinném archivu Auerspergů, konkrétně ve složce Vilemíny Auerspergové⁴⁹³, v níž bylo vedle tohoto nákresu uloženo i množství dostihových programů a dalších tematických materiálů. Vzhledem k barevnému provedení a vyznačení tratí dalších dvou dostihů se jedná pravděpodobně o originál. Historicky první Velká pardubická je označená červenou barvou. (Šlo o první a zároveň nejdelší dostih dne.) Pro srovnání je v přílohách umístěn též plánek objevený Svobodou, který však pochází ze sekundární literatury z 19. století, do níž byl ve své době pouze překreslen (*Obrázek 54*).

Proměnlivost kurzu dokazují jeho četné změny probíhající v průběhu 19. století. Od počátku 80. let do roku 1934 se délka trati však ustálila zhruba na 6400 metrů⁴⁹⁴ (ve srovnání s kurzem dnešního dostihu byla trať o 500 metrů kratší⁴⁹⁵) a koně museli překonávat 24 překážek.⁴⁹⁶ (Srov., dnes překonávají překážek 31.⁴⁹⁷)

⁴⁸⁷ *Pardubická ohlédnutí*. Díl 23: Jak začala Velká pardubická steeplechase, 6. 10. 2010.

⁴⁸⁸ PINFOLD 2016, s. 48.

⁴⁸⁹ PINFOLD et al. 2010, s. 8.

⁴⁹⁰ V knize *Sport – Illustrierte Blätter für Reiter und Pferdefreunde* vydané v roce 1875 nalezl popis prvního ročníku dostihu a plán kurzu.

⁴⁹¹ SVOBODA 1990, s. 20.

⁴⁹² *Státní oblastní archiv v Hradci Králové* (SOA Hradec Králové), Archivní oddělení Zámorsk. Rodinný archiv Auerspergů, Žleby a Slatiňany, JIN 6, inv. č. 333, ukl. Č. K 16.

⁴⁹³ Vilemína Kinská, provdaná Auerspergová, byla sestrou obdivovatele britského turf a vítěze Velké národní Karla Kinského a zároveň manželkou milovníka dostihových koní a parforsních honů, Františka Josefa Auersperga.

⁴⁹⁴ SVOBODA 1990, s. 20.

⁴⁹⁵ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit. 15. 10. 2021]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

⁴⁹⁶ SVOBODA 1990, s. 20.

⁴⁹⁷ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit. 15. 10. 2021]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

Pokud se zaměříme na pravidelnost jejího konání, Velká pardubická se běhala do poloviny 20. století nepřetržitě od roku svého založení, avšak s výjimkou let 1876 a 1908, kdy se tento slavný dostih nemohl konat pro velké mrazy.⁴⁹⁸ Tato informace se může zdát na první pohled překvapivá, protože dnes se Velká pardubická běhá tradičně druhou říjnovou nedělí⁴⁹⁹. Jak již však bylo naznačeno, původně byly překážkové dostihy buď doprovodným programem prestižnějších rovinových dostihů, nebo dokonce samotných parforsních honů. Ty se konaly většinou v listopadu, stejně jako Velká pardubická, která měla na tuto tradici úspěšných doprovodných akcí navázat. (Ostatně se s ní takto mimo jiné počítalo právě i na již zmiňovanou návštěvu Pardubic císaře a císařovny v roce 1874.⁵⁰⁰) Vedle nepřízně počasí byla tradice přerušena přirozeně také z důvodu vypuknutí a trvání obou světových válek.⁵⁰¹

Co se týče dojmu z nově vzniklého závodiště, Josef Sakař své pojednání o tomto jedinečném dostihu uzavírá poznámkou, že trať Velké pardubické byla „přírodou vzácně zkrášlená“.⁵⁰² Miloš Svoboda spjatost dostihového kursu s přirozeným přírodním reliéfem závodiště popisuje také, konkrétně zmiňuje několik malých a několik větších a hlubších vodních příkopů s přirozeným přítokem vody (některé byly naopak napájeny pouze dešťovou vodou) a Cvrčkův les, kolem kterého kurz Velké pardubické vedl. Dále hovoří o množství jednotlivých stromů a keřů (především topoly, vrby a olše) a neopomíjí upozornit na místy travnatý, místy písčité a místy bahnitý podklad,⁵⁰³ pro dostihy steeplechase croscountry a pardubickou dráhu zvláště typický.

Na druhou stranu je třeba také zmínit, že se diváci sledující s napětím průběh historicky první Velké pardubické (*Obrázek 55*) museli pozastavovat nad zcela nevyhovujícím zázemím – závodiště nebylo v první fázi své existence oploceno, tribuny ještě nebyly vystavěné, prostory pro funkcionáře neexistovaly a místo rozhodčí věži sloužil ke stejným účelům starý kočár, z jehož střechy sledoval dostihový soudce průběh dostihu. S touto nemilou pravdou souvisí taktéž otázka tehdejšího vnímání dostihového publika. Hubálek s Nehybou poukazují na to, že se na pohodlí diváků v žádné větší míře tehdy rozhodně nehledělo; až v roce 1877, tj. během historicky čtvrté Velké pardubické, došlo ke změně kurzu tak, aby se dostih stal přitažlivějším pro diváky, kteří z něj tehdy krom finišu takřka nic neviděli. Co se týče společenského rozvrstvení diváků, kteří chodili pardubické dostihy na konci 70.let navštěvovat, na tribunách

⁴⁹⁸ ČEJKA 1968, s. 131.

⁴⁹⁹ Po této neblahé zkušenosti se od dalšího roku již Velká pardubická pořádala v říjnových termínech.

⁵⁰⁰ *Pardubická ohlédnutí*. Díl 23: Jak začala Velká pardubická steeplechase, 6. 10. 2010.

⁵⁰¹ ČEJKA 1968, s. 131.

⁵⁰² SAKAŘ 1931, s. 339.

⁵⁰³ SVOBODA 1990, s. 20.

(samozřejmě v odlišných částech) seděli lidé již z různých vrstev společnosti⁵⁰⁴, a to jak z řad šlechticů, důstojníků, obyčejných vojáků či chudších vesničanů. Právě posledním jmenovaným byly lidmi z tribun obsazených těmi bohatšími často házeny peníze za účelem ukázání štědrosti šlechticů.⁵⁰⁵ Vzhledem k objevující se nižší třídě rozhodně tedy již neplatilo, že by dostihy byly záležitostí pouze šlechtickou, jak tomu bylo u parforsních honů.

Je třeba si však uvědomit to, na co upozorňují například noviny *Národní politika*, a to, že „tato první Velká pardubická byla ale vlastně jakýmsi pokusem. Pardubická dráha vyhlížela tehdy velmi primitivně, tím více, že po několik let byl tam dostihový provoz přerušen a ani se vlastně přesně nevědělo, co vše se může od koní žádat. Určitým měřítkem byly tu pardubické hony, kterým také pardubická dráha děkuje za svůj honební ráz.“⁵⁰⁶ Naštěstí pro pardubický hipodrom a český turf obecně však u pouhého „pokusu“ nezůstalo. Později upravené a zvelebené dostihové závodiště v Pardubicích se již ve své době zařadilo k nejvýznamnějším závodištím v Evropě,⁵⁰⁷ především pak svým náročným kurzem a obtížnou úrovní. (Dodnes je tento závod mnohými odborníky považován za nejtěžší dostih kontinentální Evropy.⁵⁰⁸)

Nejznámější překážkou je beze sporu dnes už legendární Taxisův příkop, který je doprovázen už od dob svého zařazení do kurzu Velké pardubické mnohými kontroverzemi a rozpory. Součástí kurzu se stal již ve zmiňovaném prvním ročníku Velké pardubické, byť byl tehdy nazýván ještě jako „hlavní příkop“ nebo „velký příkop“ či zkrátka jako „tribunní skok“ pro jeho určitou lokaci na závodišti. (Jako Taxisův příkop bývá tento skok s příkopem v novinách označován až od roku 1884.⁵⁰⁹) Své jméno získal na počest Thurn-Taxis, díky němuž byla tato překážka zachována⁵¹⁰, a to i přes velkou vlnu odporu, která se proti ní už v 19. století vzedmula. Ihned po doběhnutí prvního ročníku VP v roce 1874 proti sobě stanuly dvě skupiny – jedna požadující odebrání příliš nebezpečného skoku s příkopem z kurzu dostihu, druhá orodující za zachování tribunního skoku a obhajující jeho pozici. Pro zrušení skoku nejhlasitěji hovořil Emil Fürstenberg, proti němu se postavil Egon Thurn-Taxis, jenž nakonec ostatní členy společnosti a Fürstenberga údajně přesvědčil slovy: „Jasnosti, vy ani já nebudeme

⁵⁰⁴ HUBÁLEK et al. 2002, s. 9–11.

⁵⁰⁵ NEHYBA 2017, s. 7.

⁵⁰⁶ *Národní politika*, 4. 10. 1934. 52(273), s. 10.

⁵⁰⁷ SAKAŘ 1931, s. 339.

⁵⁰⁸ PACUT 2010, s. 67.

⁵⁰⁹ THURN-TAXIS 1990, s. 122.

⁵¹⁰ *Pardubická ohlédnutí*. Díl 23: Jak začala Velká pardubická steeplechase, 6. 10. 2010.

už tuto překážku překonávati, a proto není důvodu, proč bychom ji měli vyřaditi a někomu ulehčovali...“⁵¹¹

I přes silná slova Taxisova přeci jen k drobným úpravám skoku už v roce 1874 došlo. Pro ulehčení byla před skok postavena proutěná překážka.⁵¹² V průběhu dalších dlouhých let historie Velké pardubické však tato překážka došla mnohých změn a dodnes je jedním z nejožehavějších diskusních témat probíraných před i po doběhu našeho nejznámějšího dostihu.⁵¹³

O značné prestižnosti tohoto závodu již v době jeho vzniku svědčila přítomnost tehdejších významných osobností, které si tento dostih nemohly nechat ujít. Velkou pardubickou sledoval například arcikníže Vilém, český místodržící baron Weber, dále jeden z jejích myšlenkových otců, princ Emil Fürstenberg, kníže Windischgrätz, kníže Trauttmansdorff, Max Ugarte a další významní šlechtici a význačné osobnosti.⁵¹⁴ Dobové periodikum *Posel z Prahy* o první se o Velké pardubické zmiňuje následovně:

„... dnes vyjedme si na první velkolepé dostihy. Jezdiště jast ohromna rovina na jihozápadní straně od Pardubic táhnoucí se podél silnice k Přelouči. Nesčíslná řada kočárů, množství jezdců a nepřehledné řady pěších diváků naplnily již záhy a poledne prostrannou rovinu. Veškerá šlechta česká mimo šlechtu německou, uherskou a francouzskou dala si tu rendez-vous. Z úředních osob pozorovali jsme místodržícího bar. Webra...“⁵¹⁵

Ohlasy po prvním odběhnutém ročníku Velké pardubické byly však do jisté míry značně rozporuplné. Část širší veřejnosti oceňovala pravou hodnotu a význam takového dostihu, dokonce se nebála silných, vlasteneckých slov: „během 50 let stanou se snad Čechy a Maďarsko stejně jako Anglie velikou, krásnou, bohatou překážkovou zahradou a pak nikdo nebude musit hledati své překážkové koně za hranicemi monarchie“.⁵¹⁶ Jiní však naopak kritizovali nebezpečnost tohoto na evropské poměry náročného dostihu: „Ze 14 koní 11 padlých, 3 jezci životu nebezpečně zraněni (!), 1 kůň mrtev, 1 těžce zraněn, to úplně stačí, aby byl vzbuzen

⁵¹¹ SVOBODA 1990, s. 180–181.

⁵¹² Pro koně je mnohem lepší a bezpečnější vizuální podnět postavený před samotným skokem. Proutěná překážka, případně v dnešní době hojně diskutovaná bílá odskoková bariéra, tedy jakési bílé bidle před živým plotem, tak pomáhá koním pořádně se na skok připravit a silněji se odrazit, čímž se zvyšuje šance na úspěšné překonání příkopu zejména za skokem. (Poznámka autorky práce.)

⁵¹³ SVOBODA 1990, s. 180.

⁵¹⁴ *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 14.

⁵¹⁵ *Posel z Prahy: občanské noviny*. [online]. Praha: Václav Nedvídek, 1874. 6. 11. 1874. 17(264), s. 2. [cit. 25. 2. 2022].

Dostupné z: https://kramerius.nkp.cz/kramerius/ext_ontheflypdf_PGeneratePdf.do?id=1165514&app=11&start=2&end=4.

⁵¹⁶ *Národní politika*, 4. 10. 1934. 52(273), s. 10.

odpor k dostihovému sportu, beztoho v lidových vrstvách neoblíbenému. Ačkoliv musíme uznati vzácný úmysl oživiti pokleslý překážkový sport v Rakousku velikou steeplechase, a ačkoliv obětavost českých pánů pro věc jest chvályhodná, přece jen je neomluvitelno, že se kladla tak malá váha na jistotu jezdců a koní... Jest pochybné, že by pardubickému komitě se podařilo tímto způsobem překážkový sport zvelebiti a získati mu popularity. Tolik zbytečných neštěstí je nejen trapno pro pasivního pozorovatele, ale kazí také sport...⁵¹⁷

Taktéž v německém článku *Phantôme, der Sieger in der grossen Pardubitzer Steeplechase am 5. November 1874* se autor pozastavuje nad tím, zda je opravdu nutností zařazovat do kurzu Velké pardubické takto velké a náročné překážky a zda se dočkáme stejné podoby tohoto dostihu i v dalším roce.⁵¹⁸ Dnes už víme, že i když byl o rok později, tj. v roce 1875, kurz dostihu poněkud pozměněn, téměř všechny překážky zůstaly zachovány. Zlepšila se taktéž vybavenost závodiště – za přispění mnohých dárců z řad šlechticů byla nově vystavěna jednopatrová dřevěná tribuna a věž rozhodčího.⁵¹⁹

Kritické poznámky na adresu nově vznikajícího dostihu se objevovaly taktéž v dalších německých novinách, které se opět pozastavovaly nad mohutnými překážkami, které způsobují pády jezdců i koní. Tak například *Berliner Tageblatt und Handels-Zeitung* přímo poznamenává, že si pardubické závodiště díky nesmírné obtížnosti kurzu Velké pardubické vysloužilo ve sportovních kruzích přezdívku „pole pádů“.⁵²⁰ Přijetí v samotném Rakousko-Uhersku bylo taktéž rozporuplné; nešlo však jen o nebezpečnost dostihu, ale také o termínové kolize s dostihy vídeňskými. Mnoho ročníků Velké pardubické muselo být ve svých počátcích pořádáno proto ve všedních dnech, protože v neděli (pro dostihy platící za tradiční den) se závodilo právě ve Vídni, která měla v tomto ohledu přednost.⁵²¹

Naštěstí se i přes negativní ohlasy našlo velké množství nadšenců, kteří kouzlu nejtěžšímu kontinentálnímu závodu zcela propadli. Subskripční listina⁵²² zahrnovala množství jmen, a to především z řad domácích i zahraničních šlechtů⁵²³. Pro budování dobré pověsti Velké

⁵¹⁷ Ibid.

⁵¹⁸ ADAM et al. 1875, s. 31.

⁵¹⁹ HUBÁLEK et al. 2002, s. 10.

⁵²⁰ *Berliner Tageblatt und Handels-Zeitung*. Morgen-Ausgabe. [online]. Berlin, 1908. 5. 11. 1908. 5.11.1908. 37(565), s. 7. [cit. 5. 5. 2022]. Dostupné z: [https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/UHSNKYDAI4NV3NK6DFY3VDY73B4BH5F6?tx_dlf\[highlight_word\]=pferd+%2Brennen%2Bpardubitz&issuepage=7&month=11&year=1874&day=9&query=pferd+rennen+pardubitz&hit=5](https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/UHSNKYDAI4NV3NK6DFY3VDY73B4BH5F6?tx_dlf[highlight_word]=pferd+%2Brennen%2Bpardubitz&issuepage=7&month=11&year=1874&day=9&query=pferd+rennen+pardubitz&hit=5).

⁵²¹ NEHYBA 2017, s. 10.

⁵²² Seznam donátorů, kteří přispívali na pardubické dostihy.

⁵²³ Nechyběla například jména hrabat Thunů, Bouquoie, Kinských, Lambergů, Esterházy, Larischů, Wolkensteinů, knížat Liechtensteinů, Windischgrätzů apod.

pardubické jistě pomohla i hojná účast profesionálních jezdců i koní z Anglie. Ti byli v mnohých případech součástí početné anglické komunity pobývajících na území Rakouska-Uherska (především v uherské části), jež se výrazně podílela na budování kvality tehdejších dostihů. Po vypuknutí první světové války však značná část Britů Evropu nadobro opustila.

Na tomto místě je důležité poznamenat, že i když byly tyto dostihy v dobových médiích očividně značně sledovanou událostí, jejich průběhu a okolnostem organizace byla věnována pozornost většinou až na druhém místě. V úvodu zpráv se nejčastěji totiž psalo především o již zmiňované návštěvě císařských manželů, které se konala ve stejném čase, jako první Velká pardubická steeplechase, a jež první ročník dnes již legendárního dostihu poměrně zastínila.

O značné prestižnosti tohoto dostihu dále vypovídá jeho peněžní dotace. Při založení Velké pardubické se jednalo o sumu 8000 rakousko-uherských zlatých, které byly určené pro první dva v cíli.⁵²⁴ (Jednalo se skutečně o více než důstojnou sumu, historik František Šebek připomíná, že tehdy byla tato částka rovna například ročnímu platu středoškolského profesora.⁵²⁵) Výše odměny pro vítěze se přirozeně v průběhu let zvyšovala; roce 1895 šlo již o 25 000 rakousko-uherských korun.⁵²⁶ (O tři roky dříve, tedy v roce 1892, byl rakousko-uherský zlatý nahrazen korunou v poměru 1 zlatý = 2 koruny.⁵²⁷) Dotace nejslavnějšího pardubického dostihu v průběhu prvních desítek let jeho existence značně kolísala; když opadlo prvotní nadšení sponzorů, podařilo se sesbírat kupříkladu jen 3000 rakouských zlatých, přičemž vklad a odstupné (dnešní zápisné) se pohybovalo kolem 350 zlatých za startujícího koně. Kolem 1000 zlatých přispíval naštěstí i *Jockey Club für Österreich*.⁵²⁸

Období Velké pardubické od doby její vzniku až po rok 1913 charakterizuje Miloš Svoboda ve své knize takto: „Doba vývoje a rozvoje, převaha plnokrevníků a anglických profesionálních jezdců (žokejů), těžký terén způsobovaný pozdním termínem dostihu, menší počet startujících koní, a ještě menší počet jejich v cíli, mezinárodní účast ponejvíce německých koní a jezdců, neměnný kurs dostihu a častá změna dotace.“⁵²⁹ Právě o velkém počtu anglických jezdců, kteří o vítězná vavříny bojovali leckdy s muži z těch největších aristokratických rodin, bude pojednávat následující kapitola.

⁵²⁴ HUBÁLEK et al. 2002, s. 5.

⁵²⁵ *Pardubická ohlédnutí*. Díl 23: Jak začala Velká pardubická steeplechase, 6. 10. 2010.

⁵²⁶ ČEJKA 1968, s. 131.

⁵²⁷ *Rakousko-uherský zlatý*. [online], poslední aktualizace 14. 9. 2022 v 14:48. [cit. 2. 4. 2022], Wikipedie. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Rakousko-uhersk%C3%BD_zlat%C3%BD.

⁵²⁸ NEHYBA 2017, s. 10.

⁵²⁹ SVOBODA 1990, s. 33.

3.4.1 Angličané a ti druzí

První a dnes už již legendární ročník tohoto dostihu opanoval hřebec Fantôme s anglickým žokejem Georgem Sayersem v sedle (*Obrázek 56*), přičemž ze startujících koní dostih dokončilo pouze šest. Velice zajímavým jevem bylo taktéž to, že všichni jezdci účastníci se tohoto dostihu byli profesionálové,⁵³⁰ což značně odporovalo dřívějším trendům, kdy na koních v rámci honů i prvních dostihů často jezdili sami šlechtici. Nebýt neblahých okolností spojených se zraněním barona Cramma, mohl se první ročník Velké pardubické zapsat do historie i s vítězným šlechticem v sedle svého koně. Majitel koně, již zmíněný baron von Cramm, byl totiž sám skvělý jezdec a častokrát se objevoval v dostizích osobně v sedlech svých svěřenců. Naneštěstí měl však tento německý baron již potřetí v sezoně zlomenou klíční kost a bylo tedy zřejmé, že se první Velké pardubické účastnit nemůže.⁵³¹

Účast ve Velké pardubické z majitelského hlediska nepodcenili ani zakladatelé tohoto dostihu, Maximilian Ugarte a Emil Fürstenberg. První jmenovaný přihlásil tři koně, druhý jmenovaný dva. Oktavián Kinský měl v dostihu také pověstné želízko v ohni, a to klisnu Mademoiselle Schneider.⁵³² Ani jeden ze slavných mužů se však do sedel svých koní tentokrát nevyhoupl. Thurn-Taxis ve své knize poukazuje na skutečnost, že do první světové války dosáhli vítězství ve Velké pardubické koně členů *Parforsní společnosti* (neboli *Hunting-Clubu*) celkem ve 25 případech. (Od roku 1874 do roku 1914 se odběhlo 38 ročníků⁵³³).

V prvních desetiletích tohoto dostihu se stalo zcela běžným zvykem angažování jezdců ze zahraničí, a to především z Velké Británie. Vedle historicky prvního vítěze George Sayerse jmenujme za všechny kupříkladu George Herberta, M. Phillipse, T. Harrawaye, Williama H. Moorea, Richarda H. Fletchera, George Williamsona⁵³⁴, Edwarda Geoghegana a další.⁵³⁵ Pozoruhodný jsou díky jezdeckému obsazení roky 1882 a 1888, kdy v sedle všech šesti koní byli angličtí žokejové. To jen dokazuje, jak význačný byl britský vliv na kontinentální turf.

Dalšími vítězi v první etapě Velké pardubické byli kupříkladu I. Hanreich, Hector Baltazzi, o němž ještě bude řeč, nebo Hansi Fries.⁵³⁶ Prvního českého vítězství ve Velké

⁵³⁰ Ibid., s. 18–19.

⁵³¹ NEHYBA 2021, s. 14–15.

⁵³² Ibid., s. 15–16.

⁵³³ THURN-TAXIS 1990, s. 120.

⁵³⁴ Tento muž je jediným jezdcem, který dokázal zvítězit jak ve Velké pardubické, tak i ve Velká národní steeplechase v Liverpoolu.

⁵³⁵ PINFOLD et al. 2010, s. 43–63.

⁵³⁶ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit. 24. 10. 2022]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

pardubické steeplechase se diváci dočkali až v roce 1902, kdy cílem proběhl jako první tmavý hnědák Jour Fix s Ulrichem Rosákem v sedle.⁵³⁷

Podobně jako ve Velké národní steeplechase, kde, jak zdůrazňuje Thomas H. Bird, bylo období, kdy v sedlech koní vyhrávali jejich urození páni, tak i ve Velké pardubické a v dalších rámcových dostizích jednu dobu hojně startovali a taktéž se umísťovali jezdci modré krve. Bird toto období slavných dní „gentlemanů na koních“ spatřuje mezi léty 1873 a 1885, kde se vítězem Velké národní stal profesionální jezdec pouze ve dvou případech.⁵³⁸

O Vilému Auerspergovi a jeho úspěchu v historicky druhém ročníku Velké pardubické na koni Gold Star už řeč byla, stejně jako o jeho posledním šlechtickém souboji na území Čech. Jak již bylo řečeno výše v této práci, koně Auerspergů byli v dostizích velice úspěšní a tento šlechtický rod díky nim získal mnoho peněz a především slávy. Vítězství v samotné Velké pardubické mu však mnoho let unikalo. Po několika letech marných pokusů, které skončily většinou buď pádem koně, nebo jeho vybočením (viz roky 1887 nebo 1900), se však konečně tento rod dočkal, když v roce 1904 kolem cílové podkovy proběhl jako první kůň Dennis v sedle s Thomaesem H. Buckenhamem. Auerspergové se taktéž účastnili prestižních dostihů v rámcovém programu samotné Velké pardubické.⁵³⁹

Pravidelnými účastníky pardubických dostihů a samotné Velké pardubické byli přirozeně i ambiciózní Kinští. Ti se s železnou pravidelností objevovali na startovní listině jak jako majitelé, tak jako jezdci svých koní. Již v roce 1877 se objevil na startovní listině Velké pardubické kůň Virágo v sedle s E. Kinským, který však svého svěřence v dostihu zadržel a do cíle se tento rok nepodíval. Mnohem větší úspěch mohli Kinští slavit v roce 1880, kdy Zdenko Kinský, o němž již byla řeč, dovedl klisnu Juno ke skvělému druhému místu. V tomto dostihu zvítězil kůň Good Morning, který klisnu na druhém místě udolal o pět délek. I tento 4letý hnědák patřil hraběti Zdenko Kinskému, i když ve Velké startoval v barvách stáje Mr.G.F.J. Smith. O rok později si Zdenko Kinský Velkou pardubickou zopakoval a v sedle Fleurette dokončil na třetím, leč posledním místě. Mezi lety 1883-1888 se Kinští zaměřili na rámcové dostihy a v mnohých z nich také úspěšně zvítězili. Jedním z takových dostihů byla i Dámská cena. V roce 1883 v tomto dostihu běhaném na 4000 metrů kupříkladu zářil hrabě

⁵³⁷ KOVÁŘ 2011, s. 28.

⁵³⁸ BIRD, Thomas Henry. *A Hundred Grand Nationals*. [online]. Country life, Limited; C. Scribner's sons, 1937, s. 113. [cit. 22. 2. 2021]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?hl=cs&id=DVpHAAAAMAAJ&focus=searchwithinvolume&q=kinsky>.

⁵³⁹ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodisti Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d]. cit. 24. 10. 2022]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

Zdenko Kinský, tentokrát sedlající hřebce Granata, čtvrtý doběhl valach Gobang, pozdější účastník Velké pardubické.⁵⁴⁰ V jeho sedle byl další z hrabat Kinských, Karel, jenž, jak již bylo řečeno, dosáhl téhož roku úspěch zcela nevídaného, když zvítězil v Liverpoolu ve Velké národní steeplechase s klisnou Zoedone.⁵⁴¹ Roky 1885 se velmi podobal předešlým dvěma rikům, protože na startovní listině jméno Kinských zkrátka nešlo přehlédnout. V Dámské steeplechase zvítězila Dubiacusa s R. F. Kinským, za ním docválala Laurenzia se Zdenkem Kinským, The Sider v sedle s K. Kinským dostih nedokončil. Tento rok byl unikátní mimo jiné také v tom, že se na závodistišti v Pardubicích poprvé objevili bookmakeři. Na vítězství ve Velké pardubické si podobně jako Auerspergové však museli Kinští počkat. Dočkali se však v roce 1897, kdy v červenobílých barvách chlumeckého hraběte Zdenka Kinského zvítězil pětiletý hnědák Magyarád.⁵⁴² Koně patřící Kinským dokázali ve Velké pardubické zvítězit celkem čtyřikrát – dvakrát zvítězil zmíněný Magyarád, jednou klisna Sláva a jednou Good Morning.⁵⁴³

Z dalších významných šlechticů původně účastnících se honů pod *Pardubickou parforsní společností*, kteří uspěli v dostizích, lze zmínit hraběte Larische, který v roce 1895 vyhrál v sedle klisny Népdal závěrečný rovinový dostih za účasti devíti soupeřů. Postupem času se však tito šlechtici dostihů v sedle svých svěřenců účastnili méně a méně. O to více se však angažovali jako majitelé a chovatelé. Klisna Duchess, znamenitá při parforsních honech, tak kupříkladu reprezentovala v roce 1902 ve Velké pardubického samotného otce tohoto dostihu, knížete Fürstenberga. Klisna však dostih nedokončila, protože byla svým jezdcem zastavena.⁵⁴⁴

Jak je patrné ze soupisů členů aktivně působících v *Pardubické parforsní společnosti*, zájem o adrenalinovou jízdu na koních přes přírodní překážky postupně klesá.⁵⁴⁵ Tento trend se objevil taktéž při Velké pardubické, kdy se v sedlech začínají objevovat více a více vojenští oficíři, rotmistři, nadporučíci a další. Největší růst je patrný mezi lety 1907 a 1909.⁵⁴⁶ O rostoucím vlivu důstojníků v *Pardubické parforsní společnosti* hovoří i rytmistr Feith⁵⁴⁷, není tedy překvapivé, že se tento trend projevil i v samotné Velké pardubické.

⁵⁴⁰ Ibid.

⁵⁴¹ SMITH 1970, s. 84.

⁵⁴² *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodistiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit. 24. 10. 2022]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

⁵⁴³ THURN-TAXIS 1990, s. 94.

⁵⁴⁴ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodistiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit. 24. 10. 2022]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

⁵⁴⁵ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. KINSKY, [S.A.]. In.č. SN 00571, s. 19–23.

⁵⁴⁶ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodistiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit. 24. 10. 2022]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

⁵⁴⁷ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 10.

Závěrem kapitoly je třeba zdůraznit, že kolem první Velké pardubické a jejího zrodu panuje do dnešní doby mnoho legend a bývá řečeno mnoho nepravd či nepřesných informací. Oktavián Kinský tak není kupříkladu zakladatelem Velké pardubické, za kterého bývá v českých médiích velice často označován (např. zde),⁵⁴⁸ a už vůbec ne jediným. Max Ugarte a Emil Fürstenberg zůstávají neprávem ve stínu tohoto jinak velkého muže z rodu Kinských, pro širokou veřejnost jistě známějšího rodu. Sám Oktavián Kinský, organizátor prvních dostihů v Čechách, zakladatel Velké chlumecké steeplechase a člen pardubického *Dostihového spolku v Čechách*, se přirozeně podílel velkou měrou na chodu pardubických dostihů, které svou úrovní předčily všechna očekávání, stejně jako samotná Velká pardubická, která se běhá dodnes.

⁵⁴⁸ KRÁLOVÁ, Stanislava. *Na koni se udržím, říká potomek zakladatele Velké pardubické*. [online]. In: Idnes.cz. Praha, 2021. 10. 10. 2021 8:59. [cit. 8. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/sport/ostatni/francesco-kinsky-dal-borgo-velka-pardubicka-rozhovor.A211009_630791_sporty_tof.

3.5 Z lesa na tribuny, od biče k dalekohledu aneb změna role šlechty

V době zrodu tradice parforsních honů si asi málokdo dokázal představit, jaké popularity tyto hony a štvanice na Pardubicku dosáhnou, natož že se jich budou účastnit členové panovnického rodu. Za úspěchem tohoto fenoménu stálo především spojení velkolepé podívané, význačné společenské akce (důraz byl kladen jak na účast velkých šlechtických jmen při honech, tak na jejich působení na slavnostech a hostinách pořádaných před nimi a po nich), ale taktéž vzrušující a mnohdy nebezpečné akce sportovní. Tuto skutečnost skvěle vystihují slova časopisu *Světobzor*, který zmiňuje: „Jelen pádí přes pole a luka, přes potoky a příkopy, přes řeky a rybníky, psi za ním a za nimi jezdci, nedbajíce žádného nebezpečí. Je-li mlha a poprchává-li trochu, jest to nejlepší počasí pro štvanici. Taková jízda „pace“ jest rozdílná, někdy i krkolomná, dle toho, jak puštěná zvěř rychle běží.“⁵⁴⁹

Mnohonásobně větší nebezpečí však skýtal příslušníkům šlechtických rodin dostihový sport. U hranice těchto dvou akcí spojených s koňmi je třeba se zastavit, protože právě při přerodu parforsních honů v překážkové dostihy je možné pozorovat významnou proměnu vnímání šlechty jako přímého účastníka při jezdecké události. Jak již bylo řečeno dříve, i štvanice byly fyzicky náročnou záležitostí, při níž docházelo mnohdy k nepříjemným úrazům. Příslušníci šlechty v sedle svých koní museli překonávat přírodní překážky značně podobné těm nacházejícím se v kurzu Velké pardubické či v jiných pardubických steeplechase dostizích.⁵⁵⁰ Mnohem větší nebezpečnost a specifikum dostihového sportu však tkví v kombinaci rychlosti, délce kurzu dostihu a přesnosti či důslednosti při překonávání skoků. Vzhledem k značným vzdálenostem překonávaným při parforsních honech musela být průměrná rychlost mnohem nižší než při dostihu dlouhém např. 7 kilometrů. Rychlost koně ve cvalu se totiž přirozeně mění v závislosti na vzdálenosti, kterou urazí. V běžném terénním cvalu (tudíž srovnatelném s parforsními hony) se rychlost koně pohybuje kolem 30 km/hod., v dostihu však může nejrychlejší plemeno anglického plnokrevníka dosáhnout rychlosti až 60–70 km/hod.⁵⁵¹, byť v průběhu dostihu se rychlost samozřejmě mění. Pro dosažení takové rychlosti je třeba snižování váhy jezdce a jeho výstroje a zvyšování jeho fyzické zdatnosti. I když mnozí majitelé koní z řad šlechticů byli sami výbornými jezdci, jejich váha byla příliš velká. Navíc většina z nich zkrátka již nesplňovala nároky vyšší fyzické

⁵⁴⁹ *Světobzor*, 13. 11. 1874. 8(46), s. 551.

⁵⁵⁰ Skoků, které vychází z přirozených přírodních překážek, je v kurzu Velké pardubické skutečně mnoho. Za všechny jmenujme např. vodní příkopy (Malý vodní příkop, Hadí příkop, Velký vodní příkop) či steeplechase skoky s příkopem/ bez (Živý plot s příkopem, Popkovický skok, Francouzský skok, Anglický skok, Havlův skok...).

⁵⁵¹ JOKL, Zdeněk. *Jezdectví a dostihový sport*. 1. vyd. Praha: SZN, 1977, s. 91.

zdatnosti, které jsou na jezdce v dostihovém sportu kladeny.⁵⁵² Z výše uvedeného dnes již legendárního citátu Thurn-Taxisse o nejnebezpečnějším skoku kurzu Velké pardubické navíc jasně vyplývá, jak se měnil přístup šlechty k účasti v dostizích. (Viz *Obrázek 57* ukazující Velkou pardubickou a její aktéry v roce 1910.) Jezdec v dostihu se tak postupem času stává sportovcem, kdežto při parforsním honu byla účast v sedle koně taktéž významnou společenskou událostí.⁵⁵³

O nebezpečnosti a značné náročnosti Velké pardubické hovoří jasně i statistika. Kupříkladu v roce 1909 dostih nedokončil ani jeden kůň a v roce 1920 pouze jeden. (Výhra se mu však přesto nezapočítala, poněvadž byl později diskvalifikován pro překročení časového limitu.⁵⁵⁴) Závodní pole koní čítávalo v první fázi Velké pardubické (tradičně datované mezi roky 1874–1913) kolem 10 koní – více koní schopných přejít náročný kurz tohoto obávaného dostihu se totiž v zemi nenacházelo. Do cíle závodu se tak leckdy dostali např. jen dva, tři či čtyři koně.⁵⁵⁵ Při prvním ročníku ze startujících 14 koní dostih dokončilo pouze 6. *Posel z Prahy* zmiňuje dramatické momenty tohoto dostihu následovně:

„Mnohá překážka jest opravdu krkolomná a bohužel bude bezpochyby zaplacená smrtí jednoho jockeye. (...) As v třetině dráhy u cihlové zdi 4 stopy vysoké sklesli při krkolomném skoku 2 koně, povalivše jezdce pod sebe. Jeden kůň zůstal na místě mrtev (hr. Baltasziho) a jockeye těžce raněného odnesli do nemocnice. Druhý jockey jest lehce poraněn, za to však jiný třetí, jehož kůň sklesl při skoku přes široký příkop, jest velmi nebezpečně raněn do hlavy. Pohled na pád lidí těch byl strašlivý.“⁵⁵⁶

Pověst o náročnosti Velké pardubické se v průběhu let příliš neměnila – příjíždějící jezdci i trenéři a majitelé koní hleděli na tento dostih s velkým respektem. Jak již bylo řečeno, v *Berliner Tageblatt und Handels-Zeitung* se novináři o pardubickém závodisti zmiňují jako o „poli pádů“.⁵⁵⁷

To, že mohou být koňské sporty značně nepohodlné a nebezpečné, se mnohokrát ukázalo i u samotných parforsních honů. O nebezpečí a také jisté dávce nepohodlí by jistě mohla mluvit kněžna Rosa Hohenlohe, která se se svým otcem, hrabětem Jaroslavem Sternbergem, účastnila jednoho zimního honu. Rudolf F. Kinský ve své knize vzpomíná na to,

⁵⁵² NEHYBA 2017, s. 10.

⁵⁵³ Ibid., s. 6.

⁵⁵⁴ PACUT 2010, s. 67.

⁵⁵⁵ NEHYBA 2017, s. 10.

⁵⁵⁶ *Posel z Prahy: občanské noviny*, 6. 11. 1874. 17(264), s. 2.

⁵⁵⁷ *Berliner Tageblatt und Handels-Zeitung*. Morgen-Ausgabe, 5.11.1908. 37(565), s. 7.

jak se při pronásledování jelena prolomil led pod koňmi výše zmíněné dvojice a jak se oba propadli do ledové vody. Smrti unikli jen díky včasné pomoci hraběte Stockau, která jim přispěchal na pomoc.⁵⁵⁸ Thurn-Taxis zase zmiňuje dramatické události spojené s honem pořádaným roku 1858, kdy členy parforsní společnosti málem stálo život rozbouřené Labe a jeho bažinatý břeh, na nějž se při lezení z řeky zpět nahoru nemohli koně pro kluzký povrch vyškrábat. Kníže Fürstenberg ve chvíli největšího nebezpečí seskočil z koně a přidržujíc se koňské hřívky se ve správný okamžik zase vyhoupl jako zkušený jezdec nahoru, aby pronásledoval smečku psů a štvanou zvěř i přes prožité nebezpečí. Ostatní členové společnosti měli méně štěstí. Jeden z nich dokonce se svým koněm na chvíli zmizel v rozbouřeném Labi, než se zase vynořil o kus dále. Tehdejší *master*, baron Zedwitz, s hrabětem Sternbergem překonali řeku jen s vypětím všech sil. Hrabata Thun a Kinský řeku raději překonala na vratkém člunu. Do té doby dobře probíhající hon se tak i po překonání Labe stal poněkud dramatičtější – koně byli neklidní, sedla na hřbetech koní posunutá, otěže zpřetrhané. Jak Thurn-Taxis ve své knize zdůrazňuje, právě na tato dobrodružství pak společnost vůbec nejraději vzpomínala.⁵⁵⁹

Účast na takovém parforsním honu byla rozhodně značně adrenalinová a vzrušující záležitost, kterou při jiných sportech šlechtici zažívat v takovéto míře nemohli. V počátečních fázích honů jezdci nasazovali velice ostré tempo, v průběhu zase museli překonávat různé přírodní a leckdy i dost nebezpečné překážky. Z toho jasně vyplývá, že koně, jezdci i psi účastníci se honu museli být velice zdatní a zkušení. Netřeba také dodávat, že při honech docházelo velice často k nepříjemným pádům a zraněním.⁵⁶⁰ Dobová umělecká díla, především ta od Emila Adama, tyto četné pády ve své dramatičnosti věrně zachycující (*Obrázek 58 – Obrázek 59*).

Jak již bylo zmíněno, pro Ferdinanda Kinského se ostatně počátek honu stal osudným, kdy po pádu z koně několik měsíců na to zemřel na následky tohoto zranění.⁵⁶¹ Dalším údajným nebožtíkem, kterého si smrt našla při pronásledování štvané zvěře, byl podle mnohých zdrojů samotný spoluzakladatel Velké pardubické Max Ugarte. Více než zmatené informace týkající se jeho zranění a následné smrti pronikaly do dobového tisku v letech 1874–1875. O jeho fatálním zranění při honu se zmiňuje kupříkladu *Pražský denník*, jehož oznámení navíc vyústilo až v poplašné zprávy kolující vídeňskými i českými novinami. V *Pražském denníku* bylo tak přímo uváděno, že se „štvanice u Pardubic odbyvaly loňského roku naposled. Jak se vídeňské

⁵⁵⁸ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. KINSKY, [S.A.]. In.č. SN 00571, s. 8.

⁵⁵⁹ THURN-TAXIS 1990, s. 70.

⁵⁶⁰ *Státní okresní archiv Pardubice*, PŘ. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 23.

⁵⁶¹ *Ibid.*, s. 26.

listy dovídají, jsou následkem smrti hraběte Maxa Ugarte, který při loňském honu k úrazu přišel, hony tyto pro příště zastaveny.“⁵⁶² K žádnému dlouhodobějšímu přerušení honů ale přirozeně nakonec nedošlo. O smrti Ugarte se zmiňují i v *Národních listech*, kde sice poplašnou a nepodloženou *Pražského denníku* o ukončení honů vyvrátili, ale kde taktéž potvrzují smrt hraběte při štvanici z roku 1874.⁵⁶³

Konečně až periodikum *Čech* píše o Ugarte smrti v lázních v San Remo, kde mladý hrabě⁵⁶⁴ podlehl náhle šarlachové zimnici. Ve stejném článku tohoto periodika je připomínán úraz ruky, který si Ugarte přivodil v roce 1874 při neúspěšném překonávání příkopu při štvanicích v Pardubicích⁵⁶⁵, a to den před příjezdem císařských manželů.⁵⁶⁶

Nepřehlednost situace byla tedy pravděpodobně způsobena spojením nečekané Ugarte smrti, ke které došlo v roce 1875 v Itálii, s jeho úrazem, který se udál skutečně při parforsním honu na začátku listopadu 1874 a který naštěstí vyústil pouze ve zlomení ruky. Tyto dvě události tehdejšími novináři s velkou pravděpodobností splynuly v jedno.

Co se týče krátkého života Maxe Ugarte, stojí za zmínku, že pocházel z rodiny Josefa Ugarte, který sám zemřel při pádu z koně.⁵⁶⁷ Lze tedy říci, že osudem celé rodiny byli koně, a to jak v dobrém, tak i ve zlém. Mladší sestra Maximilána jménem Anna si navíc vzala Hectora Baltazziho⁵⁶⁸, čímž rodinnou spjatost s dostihovým světem ještě více potvrdila. Na tento sňatek nebylo však soudobou společností nahlíženo pouze v dobrém světle. Baltazzi pocházející z Konstantinopole nikdy nebyl dobře přijat na vídeňském dvoře, na nějž se spolu se svou manželkou chtěl několikrát vypravit, a to především pro účast na různých společenských a státních akcích. Údajně nikdy nesměl překročit práh vídeňského Hofburgu.⁵⁶⁹

⁵⁶² *Pražský denník* [online]. Praha: Vojtěch Kubelka, 1875. 16.3.1875. 10(61), s. 2. [cit. 6. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:f85ebaf6-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:a542564d-c1bc-446c-971f-3b7a7415310b&fulltext=ugarte>.

⁵⁶³ *Národní listy*. [online]. Praha: Julius Grégr, 1875. 31. 3. 1875 15(88), s. 3. [cit. 5. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:f35a1737-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:6dffa1b-435f-11dd-b505-00145e5790ea>.

⁵⁶⁴ Zemřel v nedožitých 24 letech.

⁵⁶⁵ *Čech*. [online]. Praha: Antonín Schmitt, 1875. 7. 2. 1875. 7(30), s. 3. [cit. 5. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:2fa64610-90e7-11e6-9328-005056825209?page=uuid:349720e0-90ec-11e6-bfc2-001018b5eb5c>.

⁵⁶⁶ Tj. 8. listopadu 1874.

⁵⁶⁷ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Díl II. 1. vydání. Praha: Argo, 2008–2010, s. 386.

⁵⁶⁸ NEHYBA 2021, s. 35.

⁵⁶⁹ *Hector Baltazzi*. [online]. In: The Library of Nineteenth-Century Photograph. Paul Frecker, [s.a.]. [cit. 8. 10. 2022]. Dostupné z: www.19thcenturyphotos.com/Hector-Baltazzi-127052.htm.

Po smrti Maxmiliána Ugartehe, jenž byl posledním mužem svého rodu, zdělila veškeré statky Ugartů právě Anna společně se svou sestrou.⁵⁷⁰

Jak již bylo naznačeno v závěru přechozí kapitoly, v sedlech koní startujících v pardubických překážkových dostizích začala koncem 19. století dominovat jména profesionálních jezdců nad těmi šlechtickými. Vedle profesionálních jezdců, většinou přicházejících z Anglie či z dalších evropských zemí, se začínají v sedlech anglických plnokrevníků účastníci se náročných dostihů přes překážky objevovat více a více vojenští oficíři, rotmistři, nadporučíci a další. Dobře pozorovatelný je tento trend také při samotné Velké pardubické. Jak vyplývá ze startovních listin, největší růst těchto jezdců z řad vojenských důstojníků je patrný mezi lety 1907 a 1909.⁵⁷¹

Pozornosti by neměl ujít fakt, že jako jakási příprava na náš nejslavnější překážkový dostih mnohdy sloužily parforsní hony. Jezdci zúčastňující se jich a aspirující na start ve Velké pardubické (často členové *Pardubické parforsní společnosti* z řad důstojnického sboru) bývali označeni při honu světlou šerpou (*Obrázek 60*), aby bylo patrné, že byli pro svoje jezdecké schopnosti vybráni do tak náročného dostihu, jakou byla a jakou ostatně i v dnešní době je Velká pardubická.⁵⁷² V první fázi tohoto dostihu (Miloslav Nehyba ji datuje mezi roky 1874–1913) se důstojníci účastnili závodů nejen v sedle svých koní, ale později se zvyšujícími se nároky dostihového sportu především jako majitelé.⁵⁷³

Tuto změnu pozice v rámci rozvíjejícího se dostihového sportu provedli spolu se šlechtici, kteří se taktéž začali více přesouvat ze sedel koní do pohodlí tribun.

Rytmistr Oskar Feith ve své knize potvrzuje, že množství šlechticů v sedlech postupně klesalo, naopak čím dál tím častěji mohli být k vidění u dostihových a honáckých koních důstojníci. Dále poznamenává, že je nyní zcela v rukou důstojníků, aby se těchto prvotřídních akcí ve všech směrech účastnili; soutěžili ve všem, čeho se svého času účastnila taktéž elita sportovního světa v monarchii. Zdůrazňuje však, že by neměli zapomenout držet se vysokých standardů a úrovně, kterou šlechta nastavila, že by měli cítit stejnou měrou všechny přednosti a ctnosti jezdeckví jako takového a myslet také na všeobecný luxus, pompu a eleganci, která k tomuto sportu taktéž neodmyslitelně patří.⁵⁷⁴

⁵⁷⁰ MAŠEK 2008–2010, s. 386.

⁵⁷¹ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodistiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d]. cit. 24. 10. 2022]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

⁵⁷² *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 25.

⁵⁷³ NEHYBA 2017, s. 10.

⁵⁷⁴ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 14.

Nejen parforsní hony, ale především dostihy, o jejichž mnohem větší fyzické náročnosti není pochyb, se začaly v průběhu let čím dál tím více vzdalovat fyzickým možnostem členům šlechtických rodin, kteří již zkrátka neměli potřebný trénink vedoucí ke zvládnutí absolvování obtížných kurzů překážkových dostihů. Vian Smith ve své knize věnující se historii Velké národní steeplechase zdůrazňuje fakt, že Karel Kinský, který jak již bylo řečeno, dosáhl v sedle Zoedone na závodišti v Aintree nevídaného vítězství, se musel fyzicky na tento dostih dlouho připravovat se stejnou intenzitou jako se chystá atlet na svůj závod.⁵⁷⁵

Pokud bychom se podívali na situaci parforsních honů, zjistili bychom, že stejně jako v dostihovém sportu, i zde zájem o adrenalinovou jízdu na koních přes přírodní překážky postupně klesá. Tento pokles je patrný ze soupisů členů aktivně působících v *Pardubické parforsní společnosti*.⁵⁷⁶

Účast šlechty v parforsních honech a dostizích tímto však zdaleka nekončí. Jak bylo patrné v předcházející kapitole, ve výsledkových listinách v překážkových dostihů můžeme ještě mnohokrát spatřit známý jména členů šlechtických rodů. Za všechny jmenujme Zdenka Kinského, který byl skutečným sportovcem a do historie českého turfu se zapsal nesmazatelně, nebo Latu Brandisovou, o které bude ještě řeč, byť se na první pohled vymyká rozsahu této práce. To však nic nemění na tom, že koncem 19. století můžeme příslušníky šlechtických rodin vidat mnohem více v rolích majitelů či chovatelů anglických plnokrevníků účastnících se dostihů.

To, že měla šlechta význačnou pozici mezi majiteli a chovateli koní ještě mnohem dříve lze dokázat na dostihovém programu z 5. listopadu 1874, tj. z první Velké pardubické steeplechase. (Viz *Obrázek 61*.) Je zde dobře vidět, že na prvním místě jsou uvedena jména majitelů (a často i zároveň chovatelů) závodících koní. V prvním ročníku Velké pardubické například 13 ze 14 majitelů bylo šlechtického původu.⁵⁷⁷ Na startce první VP figurovala také např. i jména samotných organizátorů a strůjců tohoto dostihu, jako byl kníže Fürstenberg, hrabě Ugarte, hrabě Kinský apod. Ve druhém sloupci startovní listiny dostihového programu jsou vypsána jména koní startujících v dostihu, přičemž ale jejich jména figurují ve spojení se jmény aristokratů (např. Gf. Ugarte's Sergeant Bouncer). V posledním sloupci se nachází už jen označení barev dresu jezdců, podle kterých se diváci mohou orientovat při sledování průběhu dostihu. Zcela chybí však jména samotných jezdců. Při srovnání s dostihovými

⁵⁷⁵ SMITH 1970, s. 85.

⁵⁷⁶ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. KINSKY, [S.A.]. In.č. SN 00571, s. 19–23.

⁵⁷⁷ HUBÁLEK et al. 2002, s. 5.

programy let pozdějších, kde se na prvním místě objevuje jméno koně, dále jméno jezdce a až menším písmem jméno trenéra, majitele (případně dostihové stáje) a chovatele koně, je patrné, jak se významně změnilo vnímání těchto jednotlivých aktérů v dostihu.

Pardubické parforsní hony ještě značnou dobu koexistovaly vedle rozvíjejících se překážkových dostihů typu steeplechase crosscountry. Dokazují to slova v *Posla z Prahy*: „S francouzskými štvanicemi (jest) spojen však v Pardubicích i anglický sport – dostihy a očekávaná návštěva císařských manželů dodává letošnímu dostaveníčku kavalírstva rázu opravdu velkolepého. Dnes zahájen již první den velkými dostihy, zítra a pozejtří následují štvanice.“⁵⁷⁸

Tento dnes již legendární dostih se tak trochu symbolicky stal jakýmsi mostem mezi starým světem parforsních honů a tím novým – světem sportovním a dostihovým. Velká pardubická stála tak na počátku nové éry tradice dostihů steeplechase, kdy se díky ní Rakousko-Uhersko a později nově vzniklé Československo zařadilo mezi státy Evropy, ve kterých se tento typ dostihů dále rozvíjel a stal se tradičním. Důležitost šlechty při pořádání dostihů se do roku 1918 nijak nezmenšovala, avšak jak již bylo řečeno, v průběhu let byla stále více patrná proměna její pozice. V sedlech koní se začali častěji objevovat profesionální jezdci a jména šlechticů tak začala figurovat spíše v pozicích majitelů a chovatelů anglického plnokrevníka. Oranici, remízky, lesíky a překonávané vodní příkopy tak vystřídaly lóže a tribuny, jezdecké boty a bičík zase dalekohled a dostihový program svíraný v nervózních rukou každého turfmana hledícího na dostih z pohodlí tribuny. To, že jejich éra však zdaleka neskončila, naznačili svými výkony v sedlech koní příslušníci české aristokracie ještě mnohokrát. Důkazem toho byla kupříkladu hraběnka Lata Brandisová, která dokázala obstát proti koním mocných majitelů z nacistického Německa a která jako jediná žena v historii zvítězila v obávané Velké pardubické.

Tvář pardubického hipodromu, angličtí plnokrevníci bojující o vítězné vavříny, jezdci v jejich sedlech i diváci se v průběhu let značně proměnili. Samotné závodiště, kterému v první fázi jeho existence, jak již bylo řečeno, scházely dokonce i tribuny a věž rozhodčího, prošlo však vývojem zdaleka největším. Jak je patrné v *Obrazových přílohách*, viz *Obrázek 62* z roku 1898⁵⁷⁹, dřevěná jednopatrová tribuna zmiňovaná v popisu závodiště z roku 1875 se o 23 let později zvětšila a potvrdila tak ambice pardubické šlechty již od počátku snící o svébytné dostihové dráze s obtížným kurzem a podobným vřehlasem, jakým se honosí Velká národní

⁵⁷⁸ *Posel z Prahy: občanské noviny*, 6. 11. 1874. 17(264), s. 2.

⁵⁷⁹ NEHYBA 2021, s. 45.

v Liverpoolu. Vzhledem k událostem roku 1898 je na obrázku patrné, že na tribunách vlají dvě černé vlajky k uctění památky císařovny Alžběty Bavorské, která téhož roku zemřela.⁵⁸⁰ Tato fotografie jako kdyby symbolicky naznačovala nejen odchod velké jezdkyne, jež se uchylovala ke společnosti koní ve volných chvílích, kdy zatoužila po úniku od okolního světa, ale taktéž pomalý konec parforsních honů a dnů šlechticů překonávajících v sedlech náročné příroční skoky v terénu.

⁵⁸⁰ SEYRL, Harald. *Der Tod der Kaiserin: die Ermordung der Kaiserin und Königin Elisabeth von Österreich-Ungarn am 10. September 1898 im Spiegel der zeitgenössischen Darstellung*. [online]. Edition Seyrl, 1998, s. 5. [cit. 17. 8. 2022]. Dostupné z: <https://lurl.cz/or4KT>.

4 Soumrak šlechticů v sedlech dostihových a honebních koní

Na přelomu dvou století, v době velkého rozvoje, pokroku, ale taktéž období nastávání velkých změn, se střetávala očekávání s nenaplněnými sny, uskutečnitelné představy s iluzemi a naděje se zklamáním. Podobné bilancování čekalo taktéž Pardubickou parforsní společnost a pardubické dostihy.

Oskar Feith (jehož publikace byla vydána v roce 1911) poukazuje na to, že v jeho době málokdo píše o *Pardubické parforsní společnosti*, o „tomto nejstarším a nejušlechtilejším parforsním spolku monarchie“⁵⁸¹ Dříve zřídka nějaké zmínky v tisku byly, v době Feitha už téměř nikoli. Pokud tento fakt zahrneme do celkové mozaiky situace šlechtických zábav konce 19. století a začátku století dvacátého, rozhodně nám o to výrazněji vytane na mysli jejich úpadek. A zamyslíme se znovu nad jeho příčinami nastíněnými v předchozí kapitole.

Členy Pardubické parforsní společnosti byli nejen akcionáři z řad české, rakouské, anglické a pruské šlechty, ale taktéž příslušníci armády, nejčastěji přímo muži přicházející z pardubické posádky hulánského pluku⁵⁸². Účastnit se honů mohli ale taktéž další příslušníci cizích jezdeckých posádek či hosté z obou částí monarchie. Z toho jasně vyplývá, že honební pole byla leckdy opravdu četná, byť pardubické parforsní hony naopak zažily ročníky, kterých se účastnilo pouze něco kolem 5 jezdců.⁵⁸³

Soumrak parforsních honů nastal po prvním desetiletí 20. století, kdy začal lesk této dříve vyhledávané šlechtické zábavy postupně vyhasínat. Tento úpadek si Hubálek a Nehyba ve své publikaci vysvětlují především finanční náročností této společensko-sportovní akce. Financovat tuto zábavu bylo vsutku nákladné a hradit škody vyplácené zemědělcům za údery kopyt způsobené honebními koňmi ještě nákladnější. Jak již bylo v této práci zdůrazňováno, drobní zemědělci a sedláci navíc leckdy poškození úrody zveličovali a na různá místa rozmísťovali staré podkovy jako usvědčující důkaz, že se tudy prohnala parforsní společnost.⁵⁸⁴ I když byly finanční částky požadované po členech honební společnosti leckdy skutečně nadnesené (či přímo smyšlené), šlechtici tyto částky neváhali v celé jejich výši uhradit. Bylo to

⁵⁸¹ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 1.

⁵⁸² HUBÁLEK et al. 2002, s. 7.

⁵⁸³ *Státní okresní archiv Pardubice*, PŘ. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 32.

⁵⁸⁴ HUBÁLEK et al. 2002, s. 8.

především z toho důvodu, že nechtěli, aby se na ně v kraji vzpomínalo ve zlém, protože chtěli být napřesrok opět dobře přijati.⁵⁸⁵

Peníze nutné na uhrazení škod se tak začaly postupně stávat jedním z mnoha problémů, se kterými se parforsní společnost musela potýkat. (Kupříkladu v roce 1910 musela zaplatit společnost za škody způsobené na polích něco kolem 90 000 rakouských korun.⁵⁸⁶)

O úpadku zájmu o parforsní hony hovoří nejen tato fakta, ale taktéž množství automobilů, kterými se členové parforsní společnosti nechávali dovážet až k samotnému „meetu“. Už tento poměrně symbolický fenomén jako kdyby předznamenával skutečný konec starých časů a různorodého způsobu života, který šlechta v průběhu 19. století vedla. Začátkem 20. století začalo být pomalu jasné, že vše směřuje k zániku této dříve tak slavné a společensky významné zábavy.⁵⁸⁷ I když se obchodníci a živnostníci na Pardubicku (značně z parforsních honů profitující) snažili všemi možnými způsoby tuto tradici zachovat, poslední pardubické hony z jejich nejslavnější éry byly uspořádány 6. prosince 1913.⁵⁸⁸

Další potenciální znovuzrození tradice bylo však zcela udušeno událostmi první světové války.⁵⁸⁹ Většina jezdců a koní byla povolána na frontu, tudíž bylo od šlechtických jezdeckých akcí definitivně upuštěno. Navíc bylo v těchto těžkých časech velmi obtížné zajistit krmivo a ustájení pro ty koně a psy, kteří nebyli pro válku využiti a zůstávali v zázemí. Akciové podíly, které dříve členové společnosti vlastnili, přestávali šlechtici po roce 1917 postupně platit. Po smrti vedoucího honu hraběte Larische v roce 1918 zůstalo již jenom malé množství členů, kteří by mohli nepříznivou situaci společnosti řešit. Těmi byli kníže František Josef Auersperg, princ Vincenc Auersperg, kníže Karel Kinský a hrabě Rudolf Ferdinand Kinský. (Později se komitě společnosti zúžilo jen na prvního a posledního jmenovaného.) Když však válka skončila, tradice těchto honů se pro celkové změny ve společnosti a pro výrazné společenské výkyvy na politickém a státoprávním poli neobnovila. Prázdné byty sloužící členům společnosti včetně šlechtického kasina byly státem zabrány, ze smečky loveckých psů zůstala jen velmi malá část. Později došlo taktéž k likvidaci rezervního fondu⁵⁹⁰ a v roce 1920 k definitivnímu rozpuštění *Pardubické parforsní společnosti*.⁵⁹¹

⁵⁸⁵ *Pardubická ohlédnutí*. Díl 23: Jak začala Velká pardubická steeplechase, 6. 10. 2010.

⁵⁸⁶ *Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna*. FEITH 1911. In.č. SN 01122, s. 8.

⁵⁸⁷ *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 31a.

⁵⁸⁸ HUBÁLEK et al. 2002, s. 8.

⁵⁸⁹ Ibid.

⁵⁹⁰ Během válečných let vzrostl na 200 000 korun. Z těchto peněz (realizovaných především v cenných papírech) většina propadla ve prospěch státu, zbytek byl předán Charlesu Peckovi jako dar, aby se mohl navrátit do rodné Anglie.

⁵⁹¹ *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 42.

Příčinami úpadku parforsních honů byla tedy jejich značná fyzická náročnost a nebezpečnost, která se dala nahradit adrenalinem vzbuzovaným při sázení na své favority v dostihy a sledování leckdy velice napínavých průběhů těchto steeplechase crosscountry závodů, avšak již z pohodlí lóží a tribun. Sportovci podávající dříve úchvatné výkony v sedlech svých koní se postupem času začali proměňovat v diváky, majitele koní a mecenáše dostihového sportu. Vůbec nejlépe tuto změnu vystihují v této práci již zmíněná a v dnešní době již legendární slova skvělého jezdce a organizátora parforsních honů, Egona Thurn-Taxisa, který měl při diskusi o přílišné nebezpečnosti Tribunního skoku v rámci kurzu Velké pardubické⁵⁹² s Emilem Fürstenbergem údajně říci: „Jasnosti, vy ani já nebudeme už tuto překážku překonávat, a proto není důvodu, proč bychom ji měli vyřadit a někomu ulehčovali.“⁵⁹³

Šlechtici se na startovních listinách dostihů objevovali přirozeně i v první polovině 20. století (např. Zdenko Kinský dokázal v roce 1901 dokončit Velkou pardubickou na 4. místě⁵⁹⁴), avšak jejich účast v dostizích se začala snižovat úměrně s rostoucí náročností těchto koňských závodů a s mnohem většími sportovními požadavky.

Tato změna ve vnímání koňských sportů se společně se zvedajícími se náklady a s nepříznivou finanční situací společnosti a blížící se válkou stala určující pro budoucnost těchto sportovně-společenských událostí.

⁵⁹² Dnešní Taxisův příkop.

⁵⁹³ SVOBODA 1990, s. 180–181.

⁵⁹⁴ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodistiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit. 24. 10. 2022]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

4.1 První světová válka a pád Rakouska-Uherska

Následující kapitola si klade za cíl stručně představit významné události dějin od první světové války až po zánik Rakouska-Uherska a příchod samostatného Československa a následně i první republiky. Právě tyto roky ovlivnily jinak poklidně plynoucí dny dostihových příznivců čekajících s železnou pravidelností na listopadové a později říjnové dostihové dění spojené s vrcholem dostihového kalendáře – konání Velké pardubické.

Příchod první světové války nebo takřčené Velké války významně poznamenal plynutí života ve všech jeho sférách. Značnou měrou tato válka otřásla i dostihovým sportem a už tak upadajícími parforsními hony.

Jak zmiňuje Martin Cáp ve svém článku *Konec starých časů. První světová válka pohledem dostihového sportu*, první světová válka sice na rozdíl od té druhé nepotlačila některé země účastníci se dostihového sportu na mezinárodním poli, ale pozměnila tvář evropského turfu ať už uzavřením významných závodů nebo přesunutím zájmu přímých aktérů dostihového dění na bojiště této strašné války.⁵⁹⁵ Výrazně se také pozměnily dříve více než vřelé vztahy mezi rakouskou a britskou šlechtou. Jak již bylo v této práci několikrát zdůrazňováno, pro příslušníky rakouské šlechty se staly dostihy a s nimi spojený společenský život na Britských ostrovech tím největším vzorem pro pořádání podobných společensko-sportovních akcí v Rakouském císařství a pozdějším Rakousko-Uhersku. O to více bolestný byl rozkol mezi těmito dvěma zeměmi způsobený všeobecně známými geopolitickými a diplomatickými událostmi Velké války.

Příkladem náhlého a prudkého ochlazení vztahů mezi těmito dvěma zeměmi nedlouho poté, co zazněly výstřely Gavriela Principa v Sarajevu a co Velké Británie vstoupila do první světové války na straně Dohody, bylo odebrání čestného členství Karla Kinského v britském *Jockey Clubu* a zkonfiskování jeho deseti dostihových a několika chovných klisen působících v tamním tréninku a hřebčině. Všechny tyto koně potkal stejný osud – poté, co došlo k jejich zabavení byli prodáni ve veřejné aukci.⁵⁹⁶ Byl to však sám Karel Kinský⁵⁹⁷ – nyní vnímaný jako nepřátelský cizinec – který býval váženým hostem britských dostihů a který sedával v královské lóži jako osobní host samotného lorda Derbyho a sledoval po boku nejvýznamnější anglické šlechty ty nejkvalitnější dostihy. Hořká pachůť se vkradla i do vzpomínek na slavnou účast

⁵⁹⁵ CÁP, 22. 9. 2021.

⁵⁹⁶ Podobně dopadli i koně závodící ve Velké Británii v majetku barona Gustava Springera.

⁵⁹⁷ Taktéž Elemér Batthyány, který vedle Karla Kinského patřil počátkem 20. století k váženým hostům britského turfu.

tohoto rakouského šlechtice ve Velké národní, v níž s klisnou Zoedone v roce 1883 tak slavně zvítězil⁵⁹⁸, nebo na uskutečněné četné importy anglických koní do Rakouska-Uherska a Německa slavicí mnohé úspěchy.⁵⁹⁹

Na jistou dobu také přirozeně ustala četná angažmá žokejů a trenérů z Britských ostrovů připlouvajících do střední Evropy za příležitostmi spojenými s kontinentálním turfem.

Není tedy divu, že nastalá situace rozlítla nejednoho investora do chovu anglického plnokrevníka. V rakouském a německém tisku se tou dobou objevilo značné množství stížností a protestů poukazující na tuto nešťastnou situaci. V případě majitelů koní šlo však především o vztek nad ušlými zisky a zabavenými koňmi. Pro hraběte Kinského, působícího ve Velké Británii dlouhá léta dokonce v pozici rakouského diplomata, znamenala však tato ztráta dřívějších přátel a vzorů, k nimž vzhlížel celý turf v Rakousko-Uhersku, značnou citovou ránu. Přestal se společensky jakkoli angažovat a zemřel v ústraní v roce 1919. Stejný pocit znechucení a deziluze z válečné situace v Evropě postihl přirozeně většinu rakousko-uherských šlechticů věnující dostihovému sportu svůj čas, finance a energii. Jak podotýká Martin Cáp, dostihový sport šlechty byl nucen se obrátit sám do sebe a začít mnoho věcí přehodnocovat a obecně bilancovat. V reakci na to se v domácím dostihovém světě výrazně vzedmula vlna nacionalismu, která se projevila kupříkladu při pojmenovávání nově narozených hříbat. Martin Cáp upozorňuje na hříbě⁶⁰⁰ z chovu Mikuláše von Szemere nesoucí zvučné jméno *Marschall Hindenburg*, jasně odkazující k jednomu z nejdůležitějších mužů doby. Mnohem více však obě strany zasáhlo přerušení spolupráce anglických žokejů a dalších pracovníků s rakousko-uherskými stáji. Plánované dostihové meetingy byly postupně rušeny, sázkový trh se otrásal, protože vedení rakouského ani uherského *Jockey Clubu* nebylo s to rozhodnout, jak to bude s uzavřenými sázkami na zrušené dostihy.⁶⁰¹ Mnohem horší to bylo ale s dostihovými koňmi.

Co se jejich osudu za války týče, nelišil se mnoho od údělu, který potkal většinu koní malých soukromníků i velkostatkářů. Za vše mluví čísla – během první světové války zahynulo kolem 8 milionů koní, oslů a mezků. Čtvrtina z nich zahynula vlivem střelby, zasažením jedovatým plynem, pádem do děr při výbuších apod. Tři čtvrti z nich však nedožilo konce války pro extrémní podmínky panující na frontě, kdy mnoho z nich uhynulo vyčerpáním či vlivem nemoci. Další desítky tisíc koní bylo navíc koncem války prodáno na koňské maso, které mělo

⁵⁹⁸ SMITH 1970, s. 84.

⁵⁹⁹ CÁP, 22. 9. 2021.

⁶⁰⁰ Narozené v roce 1914.

⁶⁰¹ CÁP, 22. 9. 2021.

nakrmit hladovějící občany a zajatce v oblasti západní Evropy. Tito koně byli za války přirozeně užíváni jako koně jezdeckí, ale protože se záhy ukázalo, že nedokáží čelit moderním zbraním (především kulometné a dělostřelecké palbě)⁶⁰², začali především sloužit k transportu zbraní, munice, dělostřelectva a zásob.⁶⁰³ Památku válečných koní a dalších zvířat padlých ve válečné vřavě, připomíná *The Animals in War Memorial* v londýnském Hyde Parku. Navrhl jej anglický sochař David Backhouse, k jeho odhalení došlo v listopadu 2004 princeznou Annou⁶⁰⁴, pro české podporovatele turfu navždy spojovanou s její návštěvou Velké pardubické a s následným dekorováním v roce 2017.⁶⁰⁵

Z předchozích řádků jasně vyplývá, že dobrý válečný kůň, jenž má vydržet válečnou vřavu co nejdéle, musí mít značné kvality a předpoklady k přežití. Je třeba však zdůraznit, že závodní plemena, v angloamerickém kontextu pak zvláště angličtí plnokrevníci, byla za války vedle mohutných tažných chladnokrevných plemen taktéž velice ceněna. Není bez zajímavosti, že v 19. století za americké občanské války byli plnokrevníci považováni za nedílnou součást válečného průmyslu. Stejně tak dostihy, značně finančně podporované, které sloužily jako jakási průprava pro budoucí válečné koně elitní kavalérie.⁶⁰⁶

Že tyto kvality plemeno anglického plnokrevníka skutečně má, dokazuje skutečný příběh bývalého dostihového koně Warriora (knihu o něm sepsal hrdina z první světové války a přítel Winstona Churchilla, Jack Seely), který prošel mnohými bitvami na západní frontě a stal se pro svou vyhlášenou věrnost a odvahu skutečným hrdinou a maskotem britské armády.⁶⁰⁷

Za kvalitní válečné koně pokládal anglické plnokrevníky i sám vítěz Velké pardubické František Bartosch, který se účastnil bojů u Haliče. V dobovém tisku označoval plemeno anglického plnokrevníka jako "ideálního válečného koně, který se dokáže nejrychleji přizpůsobit novým podmínkám a je mnohem odolnější než méně ušlechtilí polokrevníci."⁶⁰⁸

⁶⁰² CLARKE, Ron. *War Horse – The True Story*. [online]. Alberta Veterinary Medical Association, [s. a.]. [cit. 19. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.albertaanimalhealthsource.ca/content/war-horse—true-story>.

⁶⁰³ RANDALL, John. *Armistice centenary: racing's involvement in the Great War*. [online]. Racingpost.com. First published: 10. 11. 2018 6:00 PM, last updated: 12. 11. 2018 12:06 PM. [cit. 11. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.racingpost.com/news/armistice-centenary-racings-involvement-in-the-great-war/353090>.

⁶⁰⁴ *War horse facts*. [online]. London: The Brooke Hospital for Animals, [s. a.]. [cit. 7. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.thebrooke.org/get-involved/every-horse-remembered/war-horse-facts>.

⁶⁰⁵ *Princezna dekorovala vítěze Velké pardubické*. [online]. In: Pardubický deník. 15. 10. 2007. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: https://pardubicky.denik.cz/zpravy_region/anna2_20071015.html.

⁶⁰⁶ SUTTLE, D. C. *Horse Racing During the Civil War: The Perseverance of the Sport During a Time of National Crisis*. [online]. Fayetteville, 2019, s. 3. Graduate Theses and Dissertations. University of Arkansas. [cit. 2. 7. 2022]. Dostupné z: <https://scholarworks.uark.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4898&context=etd>.

⁶⁰⁷ CLARKE, *War Horse – The True Story*. [s. a.].

⁶⁰⁸ CÁP, 22. 9. 2021.

V prachu zákopů skončilo svůj život i mnoho dostihových koní účastnících se závodů v Pardubicích. Z koní účastnících se pardubických dostihů je znám smutný příběh vítěze Velké pardubické z roku 1912 – hnědáka Jamagata, jenž se spolu s dalšími slavnými účastníky dostihů ztratil ve víru války. Vedle toho jsou ale známy případy, kdy si někteří jezdci, kteří se dobrovolně účastnili bojů na frontě, s sebou brali do bojů i své dostihové koně. Řeže u Haliče se tak mimo jiné účastnil i další vítěz Velké pardubické (tentokrát z roku 1910) Paul Heston.⁶⁰⁹

Tyto nešťastné osudy sdíleli plnokrevníci se svými pány; mezi padlými na bojišti zůstalo taktéž mnoho jezdců, trenérů, ošetřovatelů...⁶¹⁰ Na východní frontě u Haliče padl kupříkladu i hejtman Willy Reimer, čtyřnásobný vítěz Pardubické armádní steeplechase (ta byla svého času vedena po stejném kursu jako samotná Velká pardubická).

Je tedy zřejmé, že dostihový svět byl válkou zasažen a ovlivněn snad ještě více než jiná zemědělská a sportovní odvětví. Mezi válečnými lety 1914–1918 bylo mnoho dostihových drah po celém světě využíváno pro válečné potřeby, ať už šlo o budování letišť, vojenských nemocnic a vojenských táborů.⁶¹¹ Pardubické závodiště zůstalo poměrně nezměněno, byť zde byla postavena vojenská nemocnice v prostorách vojenského cvičiště v těsném sousedství pardubického hipodromu.⁶¹² Jinak tomu bylo za druhé světové války, kdy zde po jejím skončení bylo zřízeno vojenské letiště a některé jeho části zabrala armáda. (Po skončení války bylo nutné dráhu znovu upravit pro účely závodů – došlo zde totiž za války k poškození po bombardování sousedící rafinerie.⁶¹³ Co zde však na podzim roku 1914 vzniklo, byla izolační stanice zbudovaná přímo na tribunách pardubického závodiště. Rozhodnutí o tom padlo na schůzi obecního zastupitelstva, kde bylo rozhodnuto že Pardubice pro svou strategickou polohu na hlavní železniční trati zřídí čtyři náhradní vojenské nemocnice, v nichž se o raněné staral Červený kříž spolu s místním dámským a pánským odborem. Právě proto zde však hrozilo vypuknutí nakažlivých chorob, takže schůze obecního zastupitelstva rozhodla o již zmíněném zřízení izolační stanice. Samotná tribuna byla městu za tímto účelem půjčena závodním spolkem.⁶¹⁴

⁶⁰⁹ Ibid.

⁶¹⁰ RANDALL, 2018.

⁶¹¹ ROBERTS, Paul. TAYLOR, Isabelle. *Racecourses that played a vital role during the Great War*. [online]. In: Thoroughbredracing.com. 12. 2. 2016. [cit. 1. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.thoroughbredracing.com/articles/2401/racecourses-played-vital-role-during-great-war/>.

⁶¹² NEHYBA 2021, s. 70.

⁶¹³ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit. 15. 10. 2021]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

⁶¹⁴ KALEDOVÁ, Andrea. *Pardubice za 1. světové války*. [online]. Brno, 2017, s. 10. [cit. 2. 3. 2022]. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/w7n46/Bakalarska_prace.pdf.

Není tedy překvapením, že výrazně ovlivněné válkou byly i pardubické dostihy. Samotná Velká pardubická steeplechase se v důsledku válečných událostí a následného rozpadu rakousko-uherského mocnářství nekonala mezi lety 1914 a 1919.⁶¹⁵

Situace v dostihovém světě se však v průběhu válečných let postupně stabilizovala. Již v roce 1916 se odběhla většina významných sportovních vrcholů dostihového kalendáře, v Rakousko-Uhersku se právě v tomto roce podařilo zorganizovat 985 dostihů⁶¹⁶, přičemž dráhy v Praze, Karlových Varech, Pardubicích i Bratislavě zůstaly na popud rakouského *Jockey Clubu* uzavřeny.⁶¹⁷ Situace se však brzy měla zásadně změnit.

Po skončení první světové války se život začal vracet do svých kolejí, ale bylo zřejmé, že nic už nebude stejné jako dříve a mnoho staré musí ustoupit novému.

Ve společnosti začala převládat protišlechticky laděná nálada, která šla ruku v ruce s odmítáním všeho rakouského. Stále více začalo naopak růst panslovanství s přibývajícími naivními proruskými sympatiemi. V některých radikálnějších kruzích byla kupříkladu šlechta označována přímo za národního nepřítele. Tyto radikální skupiny začaly stále více volat po zrušení šlechtických titulů,⁶¹⁸ což se ostatně brzy stalo skutečností.

S blížícím se koncem první světové války kritika vyslovovaná proti aristokracii sílila. Její odpůrci se nejvíce nedokázali smířit s její loajalitou k Rakousko-Uhersku.⁶¹⁹

Několik dní po vyhlášení samostatného Československa a vydání prvního zákona Národním výborem dne 28. října 1918 došlo ke stržení Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze, které jako kdyby symbolicky předznamenalo další vývoj. Již 11. listopadu podepsal císař Karel I. abdikáční listinu a téhož dne opustil vídeňský Schönbrunn. Tento den lze pokládat za jeden z klíčových z období zániku dříve mocného Rakouska-Uherska⁶²⁰, ze kterého však brzy zbyl jen stín.

Ani ne měsíc a půl po vyhlášení samostatného Československa, vydalo Revoluční Národní shromáždění zákon č. 61/1918 Sb. z 10. prosince 1918, jímž rušilo šlechtické tituly,

⁶¹⁵ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodistiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit. 24. 10. 2022]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

⁶¹⁶ Ve srovnání s Velkou Británií šlo o dobré číslo. Na ostrovech se odběhlo v tomto roce pouze 370 dostihů.

⁶¹⁷ ČAP, 22. 9. 2021.

⁶¹⁸ HORČIČKA, Václav a ŽUPANIČ, Jan. *Šlechta na křižovatce: Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století*. 1. vyd. Praha: Agentura Pankrác, 2017, s. 36–37. [cit. 11. 11. 2021]. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/view/uuid:ee3a38d0-63df-11e8-8637-005056827e51?page=uuid:75bfbfb0-7d70-11e8-9588-5ef3fc9bb22f>.

⁶¹⁹ MAŠEK 1992, s. 16–17.

⁶²⁰ ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech*. 4., opr. a dopl. vyd. Praha: Libri, 2010, s. 620–622.

řády a výsady z nich plynoucí.⁶²¹ (Později byly dokonce novelizací zákona z 10. dubna 1920 určeny sankce za užívání těchto výsad a zmiňovaných titulů.⁶²²) Podle slov Petra Maška akceptovala šlechta vznik republiky a její další kroky bez větších protestů a projevení výraznější nevole či dokonce násilí. Ztráta šlechtických titulů byla jistě nepříjemnou zkušeností, avšak jak Mašek zdůrazňuje, mnohem více postihla šlechtu pozemková reforma probíhající ve 20. letech.⁶²³

Co se vlivu těchto historicky významných událostí na tradiční šlechtické zábavy na Pardubicku týče, po zrušení šlechtických titulů a obecném úpadku šlechtického života bylo tedy zcela nabíledni, že se tradice parforsních honů po skončení první světové války již v takové míře jako před válkou nikdy neobnovila.⁶²⁴

Parforsní hony jako takové však v propadlišti dějin ještě zdaleka neskončily. Jejich potenciálu začali za doby první republiky totiž využívat i vlivní politici a osobnosti své doby (*Obrázek 63*). Tak se stalo, že se jich podobně jako v dobách Rakouského císařství a Rakouska-Uherska účastnili muži ze společenské elity. Tuto vášeň sdíleli kupříkladu sám Karel Kramář či prezidentův kancléř Přemysl Šámal. Za zmínku jistě stojí fakt, že mezi nejoblíbenější lovecká místa Kramáře patřilo Pardubicko.⁶²⁵ Kontinuita společenských zvyklostí z minulé doby je tak zřejmá.

Jak je vidět, úpadek parforsních honů na počátku 20. století rozhodně neznamenal konec této šlechtické kratochvíle. Taktéž nová doba nedokázala a ani nechtěla ukončit společenský život osobností aristokratických rodin. Jak zmiňuje Aneta Kavuljaková ve své diplomové práci, šlechta vlastníci stále ještě své majetky na území Československa nemusela nutně za zábavou odjíždět do zahraničí.⁶²⁶ Společenský život spojený s tradicí parforsních honů ve 20. letech zajišťovalo středisko Ressource (jiný název pro šlechtické kasino⁶²⁷) se sídlem v Praze. Jedním

⁶²¹ HORČÍČKA et al. 2017, s. 43.

⁶²² ČAPKA 2010, s. 624.

⁶²³ MAŠEK 1992, s. 16–17.

⁶²⁴ *Pardubická ohlédnutí*. Díl 23: Jak začala Velká pardubická steeplechase, 6. 10. 2010.

⁶²⁵ *Archiv Národního muzea (Národní muzeum – Historické muzeum)*. [online]. Osobní fondy, Karel Kramář, soukromý život manželů Kramářových. Fotografie, k. 128, inv. č. 3032, 1925. [cit. 14. 11. 2022]. Dostupné z: <https://lurl.cz/krsbi>.

⁶²⁶ KAVULJAKOVÁ, Aneta. *Každodenní život šlechtičen v první polovině 20. století na příkladu hraběnky Marie Josefiny Kinské*. [online]. Pardubice, 2020, s. 114. [cit. 2. 11. 2022]. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. Dostupné z: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/76244/KavuljakovaA_Kazdodenni_zivot_DH_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

⁶²⁷ FRANCEK 2008, s. 129.

z neaktivnějších členů se stal František Josef Kinský.⁶²⁸ Taneční sály v sídlech Schwarzenbergů, Clam-Gallasů či Kinských, jejichž lesk pohasl s první světovou válkou, byly opět prozářeny světlem. Ani koňské sporty se pro ně rozhodně nestaly zcela zapovězenými. Šlechta se na svých venkovských sídlech vedle tenisu opět věnovala honům, koňskému pólu a v několika výjimečných případech také přípravám na Velkou pardubickou.⁶²⁹ I přes tyto snahy je však konstatovat, že úroveň těchto radovánek již zdaleka nedosahovala takového věhlasu a nevyvolávala takové nadšení jako za minulého století.

Tak skončilo dlouhé období pořádání velkolepých parforsních honů, na jednu stranu možná trochu bizarních ve svém anglickém způsobu, kdy dochází k vypuštění zvěře z obory a poté k jejímu navracení, na druhou stranu ale také obdivuhodných. Za krásnými fotografiemi Pírkovými, na nichž pózuje elegantní šlechtici a šlechtičny na svých ušlechtilých koních, jsou hodiny strávené v sedlech, a to leckdy v nepohodlí, za každého počasí, s rizikem pádu a ošklivého zranění. Účast na nich, nebo dokonce i na překážkových dostizích, totiž leckdy připomíná spíše odvážný tanec se smrtí. Na začátku 20. století šlechta definitivně usedla na tribuny dostihových závodů a v průběhu dalších let se parforsní hony začaly postupně stávat ještě více exkluzivními, až se nakonec staly minulostí.

⁶²⁸ Státní oblastní archiv v Hradci Králové (SOA Hradec Králové), Archivní oddělení Zámorsk. Rodinný archiv Kinských, Kostelec nad Orlicí [1750] 1797–1951. [online]., č. ev. listu NAD: 271, č. archivní pomůcky: 8910. Zámorsk, 2014, s. 114. [cit. 8. 11. 2022]. Dostupné z: <https://stare.vychodoceskearchivy.cz/zamorsk/files/2016/08/8910.pdf>.

⁶²⁹ KAVULJAKOVÁ 2020, s. 114.

4.2 Poslední šlechtična v cíli Velké pardubické

Příběh příslušníků aristokratických kruhů účastnících se honů a dostihů v sedle svých koní by nešel uzavřít bez zmínění legendární jezdkyňe spřízněné s rodem Kinských, která dokázala jako jediná žena v historii zvítězit ve Velké pardubické. Následující řádky si kladou za cíl nastínit životní osud Laty Brandisové, významné osobnosti pardubických dostihů, a zasadit jej do kontextu této diplomové práce.

Lata Brandisová (1895⁶³⁰–1981⁶³¹) sice tak úplně nespádá do časového rozpětí této práce, ale tematicky a myšlenkově je pro ni zcela zásadní. Nezlomná hraběnka, jak ji výstižně označil ve své jedinečné publikaci anglický novinář a odborník na životní osudy českých sportovců, Richard Askwith, jako kdyby totiž svým neuvěřitelným vítězstvím ve Velké pardubické připomínala dobu, kdy příslušníci šlechtických rodů vítězili v sedlech svých koní v náročných dostizích. Na druhou stranu lze říci, že je její životní příběh také jakýmsi mementem či zrcadlem osudu aristokracie v českých zemích.

Lata Brandisová, celým jménem Immaculata⁶³², byla dcerou Leopolda Brandise, který měl ke koním poměrně blízko. Sám se věnoval jejich chovu a ve Vídni, kde po skončení vojenské kariéry pracoval jako vychovatel mladých šlechticů,⁶³³ vyučoval jezdeckví.⁶³⁴ S trochou nadsázky lze říci, že lásku ke koním měla Lata Brandisová v krvi. Spřízněna byla totiž s rodem Kinským, o němž byla v této práci již mnohokrát řeč. Brandisové se Kinským absolutně nemohli rovnat, protože byli z hlediska společenského postavení a majetku na mnohem nižší úrovni než jejich příbuzní z Chlumce nad Cidilinou. Prastrýcem Laty Brandisové byl sám Oktavián Kinský, který byl sice znám především svým podivínstvím a ohnivou povahou, ale který pečoval o koně se stejnou láskou jako Lata.⁶³⁵ Není tedy divu, že tato žena, jejíž přirozený jezdecký talent se projevil již v mladém věku,⁶³⁶ v Oktaviánovi Kinském a v dalších slavných překážkových jezdcích tohoto spřízněného rodu viděla svůj velký vzor.⁶³⁷ O mnoho let později vyhrála symbolicky v dostihu, na jehož založení se její prastrýc podílel.

⁶³⁰ ASKWITH, Richard. *Nezlomná: hraběnka, která se postavila nacistům ve Velké pardubické*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2019, s. 18.

⁶³¹ Ibid., s. 263.

⁶³² KOVÁŘ 2011, s. 38.

⁶³³ Zde vyučoval mimo jiné i budoucího císaře Karla I.

⁶³⁴ ASKWITH 2019, s. 16.

⁶³⁵ Ibid., s. 41–42.

⁶³⁶ Ibid., s. 21.

⁶³⁷ Ibid., s. 41–42.

Překážkových dostihů se však v době, která ženám-jezdkyňám příliš nepřála, mohla účastnit jen díky podpoře svého příbuzného, Zdenka Radslava Kinského.⁶³⁸ Start ženy ve Velké pardubické byl pro konzervativní společnost 30. let 20. století něčím zcela jiným než start v běžných dostizích, nebo dokonce účast na parforsních honech. Po oznámení záměru hraběnky Brandisové startovat s klisnou Normou ve Velké pardubické se zvedla velká vlna odporu od jezdců-mužů, kteří se podle slov Pavla Kováře „obávali možné porážky od ženy“.⁶³⁹ Situace zašla až tak daleko, že překážkoví jezdci oficiálně protestovali u *Československého Jockey Clubu*. Zdenko Radslav Kinský, který této organizaci předsedal⁶⁴⁰, napsal *Královskému Jockey Clubu* do Londýna, jenž byl autoritou pro celý evropský dostihový sport. Z Londýna přišla zpráva o tom, že start ženy na dostihových drahách je sice neobvyklý, ale není ve výslovném rozporu s dostihovým řádem.⁶⁴¹ Ve zprávě se psalo také, že nemůže být nejmenších námitek proti startu ženy v překážkovém dostihu, bude-li mít oddělenou šatnu.⁶⁴² Nic tedy již nebránilo tomu, aby se Lata Brandisová účastnila i těch nejprestižnějších dostihů.⁶⁴³

Zdenko Radslavovi Kinskému, který své příbuzné již několikrát pomohl, patřila také klisna Norma, se kterou Brandisová zvítězila ve Velké pardubické. Zdenko Radslav Kinský chtěl Normu v roce 1937, kdy ji bylo už deset let, zařadit do chovu. K poslednímu startu v takto významném dostihu jej musela přesvědčit až sama Lata Brandisová, která věřila, že by s drobnou klisnou mohla zvítězit. Kinský věděl, že jiní jezdci s Normou nedopadali o nic lépe než Lata, proto nakonec k tomu osudovému startu svolil.⁶⁴⁴

Zmiňovaný osudový moment přišel 17. října 1937, kdy Lata Brandisová s Normou zvítězila jako první žena ve Velké pardubické steeplechase. Po tomto významném vítězství (viz *Obrázek 64*) uspořádal hrabě Zdenko Radslav Kinský na zámku v Chlumci velkolepou a společensky významnou oslavu. Přimo z pardubické letiště, kam přiletěla svým osobním letadlem, dorazila na slavnost hraběnka Harringtonová s manželem, mezi dalšími čestnými zahraničními hosty byli hrabě a hraběnka Parrisovi či lady Susan Lillingstone. Z českých významných rodů nelze opomenout návštěvu Schwarzenbergů, Fürstenbergů, Auerspergů, Lobkowiczů, Kinských, Harrachů, Paarů či Czerninů. Několik hostů dorazilo ještě před dostihem, takže se jim dostalo pocty být u tohoto nezapomenutelného vítězství. Celý den vyšel

⁶³⁸ SVOBODA 1990, s. 147.

⁶³⁹ KOVÁŘ 2011, s. 56.

⁶⁴⁰ BROŽ, Ivan. *Velké postavy rodu Kinských*. 1. vydání. Praha: Petrklíč, 1997, s. 150.

⁶⁴¹ MAHLER, Zdeněk. *Slavní koně*. 1. vyd. Praha: Orbis pictus, 1992, s. 53.

⁶⁴² KOVÁŘ 2011, s. 56

⁶⁴³ Lata Brandisová startovala ve Velké pardubické víckrát, ale vítězství dosáhla až v roce 1937.

⁶⁴⁴ NEHYBA 2021, s. 101.

podle všeho skvěle; hosté byli jako za starých dob pozváni na ranní parforsní hon, který se konal před Velkou pardubickou. Oslavy tohoto těžce vydřeného vítězství v nejtěžším kontinentálním dostihu byly dále doprovázeny promítáním dokumentárním sestřihu z chlumeckého hřebčína a jak uvádí dobový tisk, po celý večer se v několika sálech zámku Kinských také tančilo.⁶⁴⁵ Cesta k tomuto vítězství však rozhodně nebyla vůbec snadná, protože Lata Brandisová musela ještě před dostihem bojovat s mnohem náročnějšími překážkami než těmi pardubickými.

Toto vítězství Lata Brandisové podtrhuje v této práci zmiňovaný fakt, že dostihy nejsou významné pouze pro oblast sportu, ale výrazně zasahují také do společenského a politického života. K uvědomění si skutečné váhy vítězství této hraběnky je třeba zmínit několik důležitých informací.

Dostihový sport ve Třetí říši dosahoval ve 30. letech 20. století velice dobré úrovně a zároveň se stal účinným nástrojem nacistické propagandy. Nacisté do tohoto sportu totiž vnášeli vojenské a nacionalistické prvky; zdůrazňovali kult síly, rychlosti a moci. Výhodou tohoto počínání bylo oslovení mladých mužů z venkova a lidí z vyšších společenských tříd, kteří se pohybovali v dostihovém prostředí. Právě tyto dvě zcela odlišné, avšak dostihy spojené skupiny obyvatel by nacistická propaganda oslovovala složitě, takto měla cestu usnadněnou.⁶⁴⁶

V průběhu 30. let tak většina členů německých jezdeckých spolků vstoupila do SA, avšak ve Východním Prusku, kde se chovali koně pro účely překážkových dostihů, se většina mladých jezdců přidala k SS. To je také důvod procentuálně velkého podílu příslušníků SS působících v německém překážkovém sportu. A právě tito jezdci, trenéři dostihových koní, stájníci a další lidé podílející se na přípravě překážkových koní přijížděli do Pardubic s cílem získat pomyslné vítězné vavříny ve Velké pardubické. Richard Askwith poznamenává, že sport a vlastenectví se již v této době nedaly oddělit. Také dodává, že střet koní starého českého rodu Kinských a silných koní přijíždějících z mocné Třetí říše byl nevyhnutelný.⁶⁴⁷

Co se dostihového prostředí v Československu týče, úroveň pardubických překážkových dostihů byla ve 30. letech 20. století nevalná, čemuž odpovídala i jejich nízká návštěvnost. Lidé si odvykli vídat vítěze Velké pardubické v barvách českých či slovenských

⁶⁴⁵ *Wiener Salonblatt*, 31. 10. 1937. 67(22), s. 7–8.

⁶⁴⁶ ASKWITH 2019, s. 142–144.

⁶⁴⁷ *Ibid.*

stájí, protože v posledních šesti ročnících před osudovým říjnem 1937 byli českoslovenští koně pravidelně poráženi soupeři z německy mluvících zemí⁶⁴⁸

Význam tohoto vítězství a jeho jistou symbolickou rovinu si lze plně uvědomit při zvážení kontextu třicátých let 20. století. Jak již bylo řečeno, za posledních 6 let dokázali ve Velké pardubické zvítězit pouze němečtí koně. S trochou nadsázky lze říci, že stav pardubických překážkových dostihů jako kdyby zrcadlil česko-německé vztahy od jmenování Adolfa Hitlera kancléřem v roce 1933.⁶⁴⁹ Nacistické Německo bylo na vzestupu a jeho vliv na Československo rostl. Hitler s Henleinem od jara silně 1937 volali po autonomii pro Němce v českém pohraničí.⁶⁵⁰ Na podzim roku 1937, konkrétně 14. září 1937, navíc zemřel Tomáš Garrigue Masaryk,⁶⁵¹ takže smutek ze ztráty starých časů a obavy z těch přicházejících v lidech musely každým dnem sílit.

Jen měsíc po Masarykově smrti, za mizerné počasí, které jako kdyby odráželo náladu ve společnosti, zvítězila Lata Brandisová. Jásající dav, skrz který se Lata Brandisová s Normou se jen stěží dokázaly prodrat, si samozřejmě uvědomoval symboliku tohoto vítězství nad německým koňmi,⁶⁵² jejichž realizační týmy, jak již bylo řečeno, byly mnohdy spojené s SS a nacistickým režimem. Diváci jí začali říkat „naše slečna“⁶⁵³ a již nikdo neuvažoval o tom, že by bylo možné sport a politiku vnímat odděleně.⁶⁵⁴

Výjimečnost příběhu Lata Brandisové trefně komentuje Richard Askwith ve své knize *Nezlomná*, jejíž název přesně vystihuje tuto neuvěřitelnou osobnost českých dostihů. Když Askwith hovoří o českých sportovcích, kteří byli zavrženi vládnoucím režimem své země, tak zdůrazňuje, že „nikdo z nich nepadl tak hluboko ani nepadal tak dlouho jako dostihová jezdka Lata Brandisová, která popudila hned dva totalitní režimy – poté, co léta bojovala s předsudky kvůli svému pohlaví.“⁶⁵⁵

Ve 40. letech zakusila Lata Brandisová (*Obrázek 65*) i s celou svojí rodinou hořké časy za protektorátu. Po podepsání Mnichovské dohody došlo totiž k protestu české šlechty, kterého

⁶⁴⁸ NEHYBA 2021, s. 99.

⁶⁴⁹ CESAR, Jaroslav a ČERNÝ, Bohumil. *Nacismus a Třetí říše*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1963, s. 113–114.

⁶⁵⁰ KOVÁŘ 2011, s. 58.

⁶⁵¹ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000, s. 222.

⁶⁵² NEHYBA 2021, s. 99.

⁶⁵³ SVOBODA 1990, s. 147.

⁶⁵⁴ NEHYBA 2021, s. 99.

⁶⁵⁵ ASKWITH 2019, s. 8.

se taktéž zúčastnil Zdenko Radslav Kinských. Majetek Brandisů tak za války podléhal protektorátní správě.⁶⁵⁶

Po skončení druhé světové války čekaly šlechtu žijící na území Československa nové negativní změny. Vedle nekompromisního odsunu německých aristokratů žijících na území Československa následovala po válce pozemková reforma z roku 1947, která zbavila šlechtu většiny svých sídel. Únorový převrat z roku následujícího pak definitivně ukončil jednu kapitolu historie této společenské vrstvy.⁶⁵⁷

Zdenko Radslav Kinský s manželkou odjel do Itálie na svatbu syna Norberta, ale do Československa se již rozhodl nevrátit se a zůstat raději v exilu. Zámeček Obora i dostihová dráha, na níž hraběnka Brandisová celé roky trénovala, byla zestátněna. Těžké období v životě Brandisové podtrhlo vážné zranění, které utrpěla na pardubickém závodisti v roce 1949. Paradoxně k němu došlo v Kinském memoriálu. Lata Brandisová upadla do kómatu, utrpěla frakturu lebeční kosti, poranila si páteř a došlo u ní ke zlomeniny nohy, několika žeber a klíční kosti.⁶⁵⁸

Po další vlně zestátnění majetku, při níž byly Brandisovým sebrány všechny pozemky a z větší části i zámeček v Řitce, tato šlechtická rodina definitivně pohřbila minulost, ve které žila před válkou. Z dávné slávy šlechtických rodů zbyl jen prach a z účasti Laty v překážkových dostizích v Pardubicích jen vzpomínky. Socialismus se totiž snažil dostihy směřovat jiným, materialističtější a lidovějším směrem. Na éru dostihů 19. století a počátku 20. století jím považovaných za „buržoazní zábavu“ chtěl rychle zapomenout.⁶⁵⁹ V této souvislosti historik Šebek upozorňuje na to, že měl dostihový sport v době socialismu štěstí, že vůbec zůstal zachován a přežil. Jeho spojení se šlechtou a později i buržoazií je totiž zcela v rozporu s ideologií komunismu.⁶⁶⁰

Sestry Brandisové, které jako jediné z rodiny v Československu zůstaly, se snažily podle slov Pavla Kováře brát život s humorem a příliš si v chatě nad Babí roklí u Bojova, kam byly nucené se přesunout, nezoufaly.⁶⁶¹ Jedna kapitola dostihového sportu se tak společně s odchodem hraběnky Brandisové do ústraní definitivně uzavřela.

⁶⁵⁶ KOVÁŘ 2011, s. 59.

⁶⁵⁷ MAŠEK 1992, s. 17.

⁶⁵⁸ KOVÁŘ 2011, s. 61.

⁶⁵⁹ Ibid., 61-62.

⁶⁶⁰ *Pardubická ohlédnutí*. Díl 23: Jak začala Velká pardubická steeplechase, 6. 10. 2010.

⁶⁶¹ KOVÁŘ 2011, s. 61-62.

Na tuto „nezlomnou“ jezdce se však nezapomnělo. Od roku 2015 je v rámci slavnostního dostihového dne při Velké pardubické vypisovaná Cena Laty Brandisové na 4200 metrů pro čtyřleté a starší klisny,⁶⁶² která tuto významnou ženu a bojovnici dodnes připomíná.

Závěrem je třeba dodat, že ženy v dostihovém sportu jsou ostatně samy o sobě velice zajímavým tématem. Dostihy jsou jedním z mála sportů, ve kterém o získání vítězných vavřínů bojují společně ženy i muži, klisny, hřebci i valaši.⁶⁶³ Účast žen v překážkových dostizích je však pro jejich značnou fyzickou náročnost a nebezpečnost o něco složitější otázkou. Kupříkladu v průběhu dlouhé historie Velké pardubické se na start tohoto dostihu postavilo pouze 8 žen, a to Lata Brandisová, pravidelná účastnice dostihů v 60. letech Eva Palyzová, dále Angličanka Charlotte Brew, Jana Nová, Renáta Charvátová, Martina Růžicková, Lucie Baluchová a naposledy v roce 2020 Veronika Řezáčová.⁶⁶⁴

Toto téma je o to aktuálnější v dnešní době, kdy liverpoolskou Velkou národní konanou v dubnu 2021 vyhrála Rachael Blackmore na koni Minella Times⁶⁶⁵, tedy 84 let poté, co Lata Brandisová jako jediná žena v historii dostihu vyhrála Velkou pardubickou. Česká dostihová historie se přepisovala naposledy na podzim roku 2022, kdy poprvé v šampionátu rovinových jezdců zvítězila žena, a to Jiřina Andrésová.⁶⁶⁶

Jak jistě z předchozích řádek vyplynulo, vítězství Laty Brandisové nebylo důležité jen ze sportovní hlediska, ale především z toho společenského a politického. Porážka německých koní měla v neklidné době druhé poloviny 30. let silný symbolický podtext a přinesla drobnou naději do nejistých zítřků. Fakt, že zvítězila žena v době, v níž vůbec nebylo jasné, jestli bude moci v takto významném dostihu startovat po boku mužů, přinášel pocit zadostiučinění a příslib lepších vyhlídek v otázce rovnosti žen a mužů.

⁶⁶² *Cena Laty Brandisové*. [online]. In: Závodiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit. 24. 10. 2022]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/cena-laty-brandisove/>.

⁶⁶³ *Koňské dostihy*. [online]. Národní pedagogický institut, [s. a.], s. 9. Dostupné z: archiv-nuv.npi.cz/uploads/STU/rozhledy/2104/2021_R4_hotovo.pdf.

⁶⁶⁴ *Z historie dostihů*. [online]. In: Závodiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit. 24. 10. 2022]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

⁶⁶⁵ CÁP, Martin. *Den, který vešel do historie. Rachael Blackmore vyhrála Velkou národní*. [online]. In: Jezdci.cz. 10. 4. 2021. [cit. 5. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.jezdci.cz/clanky/den-ktery-vesel-do-historie-rachael-blackmore-vyhrala-velkou-narodni/>.

⁶⁶⁶ CÁP, Martin. *Jiřina Andrésová: Pořád chci být lepší jezdec. Podpora lidí mě dojala*. [online]. In: Jezdci.cz. 11. 11. 2022. [cit. 20. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.jezdci.cz/clanky/jirina-andresova-porad-chci-byt-lepsi-jezdec-podpora-lidi-me-dojala/>.

4.3 Žijící tradice společenské a sportovní události

Čas s historií prošel skrze 19. a 20. století, mnohé vyvrátil, ale nové zasel. Jak podotýká Petr Mašek ve své knize, aristokracie patřila po dlouhou dobu k určujícím činitelům v celé evropské společnosti. Bývala proklínána, ale i glorifikována; vládla nad osudy lidí, zemí i států. 19. století ji vzalo mnoho ze svých politických výsad, první republika o privilegia a šlechtické tituly, kterými se dříve tak honosila, komunismus zase o majetek a leckdy i o důstojnost.⁶⁶⁷

Na dostihový svět jako kdyby tok času působil jinak; v mnohých dostihových závodištích je něco starobylého, co zesiluje dojem z všudypřítomného *genius loci*. Nejenom závodiště v Pardubicích, ale ani celý kraj a jeho krajské město na dobu, kdy se mu díky šlechtickým kratochvílím spojených s koňmi obzvláště dařilo, rozhodně nezapomnělo. Jak ve městě, tak v Pardubickém kraji se občas konají vzpomínkové akce, které mají tuto dobu připomenout, viz *Obrázek 66*. Za všechny jmenujme kupříkladu akci pořádanou 30. 9. 2018 na Kunětické hoře nesoucí název „*Od parforsních honů k Velké pardubické*“, jejíž součástí byla prohlídka hradního paláce rozšířená o tematické vystoupení trubačů, jejichž lovecká hudba měla doprovázet výklad o parforsních honech, které přecházely Velké pardubické steeplechase.⁶⁶⁸ Východočeské muzeum v Pardubicích zase v roce 2020 uspořádalo na parkánu Pardubického zámku venkovní výstavu *Pardubické parforsní hony*, která byla uvedena podvečerním programem spojeným s návštěvou významných hostů, včetně Francesca Kinského dal Borgo, jenž osobně návštěvníkům připomněl historii těchto velkolepých společenských událostí. To vše se konalo za doprovodu loveckých fanfár, které tak pomohly k oživení doby šlechticů uhánějících v sedle svých plnokrevných koní.⁶⁶⁹

Akce podobného ražení pořádalo ještě na počátku 21. století také samotné dostihové závodiště v Pardubicích.⁶⁷⁰ Dnes tyto akce již však závodiště a *Dostihový spolek* do harmonogramu akcí nezařazuje. V celém Pardubickém kraji či dokonce přímo na dostihovém závodišti v Pardubicích se však tradičně každý podzim konají tzv. Hubertovy

⁶⁶⁷ MAŠEK 1992, s. 5.

⁶⁶⁸ *Od parforsních honů k Velké pardubické. Historie slavných honů na Kunětické hoře*. [online]. In: Hrad-kunetickahora.cz. Národní památkový ústav, [s. d.]. [cit. 28. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.hrad-kunetickahora.cz/cs/akce/31531-od-parforsnich-honu-k-velke-pardubicke-historie-slavnych-honu-na-kuneticke-hore>.

⁶⁶⁹ *Sláva pardubických parforsních honů*. [online]. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích. [cit. 10. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.vcm.cz/akce/archiv-akci/archiv-akci-2020/slava-pardubicky-parforsnich-honu/>.

⁶⁷⁰ *Státní okresní archiv Pardubice* (SOKA Pardubice). *Dostihový spolek a.s. Dostihové závodiště Pardubice. Výroční zpráva 2001*. Pardubice: Dostihový spolek a.s., 2001, s. 14.

jízdy.⁶⁷¹ Dá se říci, že tyto jízdy jsou přímými následovníky parforsních honů. Jejich označení odkazuje ke jménu patrona lovu, ke svatému Hubertovi⁶⁷².

Tradici parforsních honů se v současné době snaží alespoň symbolicky zachovat rod Kinských. Dříve byly hojně pořádány *Slavnosti koní Kinských*, během nichž se na dnes již nevyužívaném závodisti v Chlumci běhala i Chlumecká steeplechase. Po smrti Radslava Kinského tyto aktivity začaly však postupně upadat. Propojenost těchto slavností s pardubickými dostihy byla značná – např. v roce 1996 se jich účastnili jezdci zvučných jmen, a to vítězové Velké pardubické Pavel Liebich, František Vítek, Václav Chaloupka, Libor Štencl, Petr Vozáb a Karel Beneš. Akce si zachovala také jistou dávku prestiže – vedle osobností z rodu Kinských a pardubických překážkových jezdců mohli diváci také spatřit v sedlech herce Václava Vydru (ten skončil v tzv. *Dostihu osobností* na druhém místě za Pavlem Liebichem), bývalého ředitele zpravodajství TV Nova Jana Vávru, účastníka Rallye Paříž-Dakar Jiřího Moskala a další osobnosti z uměleckých, politických i jiných kruhů.⁶⁷³

V dnešní době dochází k připomínce parforsních honů na již zmíněném barokním zámku Karlova Koruna, a to vždy pár dní před Velkou pardubickou. V roce 2022 se konal již třetí ročník slavnosti s názvem *Oktavián Kinský Memorial* s podtitulem „Kde všechno začalo“ (7. – 9. října 2022⁶⁷⁴). V průběhu těchto dní byly na zámku uspořádány např. charitativní galavečer pro uzavřenou společnost, tematické prohlídky s Oktaviánem Kinským, slavnostní výjezd na symbolický hon přímo z prostranství zámku, ukázka Taxis Polo v zámeckém parku apod. Vůdčí osobností těchto slavností je již několik let Francesco Kinský dal Borgo, jenž se při loňském zahájení druhého ročníku *Oktavián Kinský Memorial* (9.–10. října 2021) ujal slova, seznámil přihlížející diváky stručně s tradicí parforsních honů, osvětlil jejich transformaci do dnešní doby⁶⁷⁵ a všem popřál šťastný hon. Tato akce je připomenuta v *Obrazových přílohách*, viz *Obrázek 67*, *Obrázek 68* a *Obrázek 69*.

Jak je patrné, tradice parforsních honů zůstává zachována dodnes, byť se přirozeně v mnohém tyto hony liší od těch původních. Největší rozdíl spočívá v tom, že jeden z jezdců (tzv. stopař) symbolizuje lovenou zvěř, kterou má zbytek pole následovat. Stopař má při sobě

⁶⁷¹ *Hubertova jízda*. [online] Střední škola chovu koní a jezdectví Kladruby nad Labem, 2022. [cit. 1. 11. 2022]. Dostupné z: <https://skola-kladrubynl.cz/hubertova-jizda/>.

⁶⁷² Jeho svátek se slaví 3. listopadu.

⁶⁷³ *Slavnosti koní 2000*. [online]. Hradištko: Koně Hradištko, [s. a.]. [cit. 1. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.kone-hradistko.cz/slavnosti-koni-2000/>.

⁶⁷⁴ *Oktavián Kinský Memorial*. [online]. Kinský dal Borgo, a. s., 2019-2022. [cit. 12. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.oktavianmemorial.cz>.

⁶⁷⁵ V dnešní době na zámku Karlova Koruna již přirozeně žádná zvěř štvaná není, vše se odehrává pouze v rámci symbolické roviny.

láhev s odkapávajícím roztokem zvaným *Scent*, jehož pach udržuje psí smečku na stopě jeho koně. Pole jezdců překonává přírodní i umělé překážky obdobně, jako tomu bylo v dobách Oktaviána Kinského. Zůstává taktéž pozice *Master of Hounds* či slavnostní zakončení honu – *halali*.⁶⁷⁶ Úroveň těchto honů však rozhodně nedosahuje takové společenské ani sportovní velikost a významu dní dávno minulých.

V závěru této kapitoly je třeba zdůraznit, že krajské město Pardubice, honosící se koněm ve svém znaku na památku legendárního Ješka z Pardubic a obléhání Milána ve 12. století,⁶⁷⁷ svou přezdívku „město koní“ získalo především díky onomu velkolepému dostihu, na který tisíce diváků a návštěvníků netrpělivě čeká celý rok, aby jej pak mohlo navštívit nebo alespoň pozorovat u televizních obrazovek a nechat se unést nezměrným napětím.

Důležitost dostihů v rámci sportovních, kulturních a hospodářsko-společenských dějin potvrdily Pardubice také při pořádání *Sportovní a tělovýchovné výstavy* v roce 1931. Po ambiciózní výstavě v Drážďanech se rozhodnutí o uspořádání dalšího ročníku v tomto českém městě ve své době bez vysoké školy, která by se zaměřovala na tělesnou výchovu, a bez jakéhokoli sportovního muzea mohlo zdát přinejmenším podivné a nerozumné. Pardubice byly však zvoleny právě díky své obdivuhodné sportovně-historické tradici parforsních honů a překážkových dostihů. (Svou roli jistě sehrál taktéž pardubický rodák a průkopník české aviatiky Jan Kašpar nebo pořádání *Zlaté přílby* – závodu několik dlouhých let organizovaného na území samotného pardubického závodiště.⁶⁷⁸)

„Město koní“ ostatně tuto svoji známou přezdívku potvrdilo v roce 2020, kdy se Pardubice staly nositelem prestižního titulu předávaného každý rok jednotlivými městy zařazenými do sítě EURO EQUUS. Evropské město koní pro rok 2020 tak zdůraznilo svou jedinečnou dostihovou tradici a chov závodních koní.⁶⁷⁹ Velká pardubická, mnohými považovaná dokonce za nejtěžší překážkový dostih na světě,⁶⁸⁰ si zachovává své výsostné postavení i v dnešní značně choulostivé době nepřející využívání zvířat ve sportovním a zábavním průmyslu. Její lesk a sláva v dnešní době již možná trochu pohasl, avšak dodnes podněcuje k obdivu a úžasu. Také *Dostihový spolek* a organizátoři Velké pardubické často odkazují k velké minulosti překážkových dostihů v ruce aristokracie. Důkazem toho je rok

⁶⁷⁶ Informační panel „Parforsní hon“ na zámku Karlova Koruna.

⁶⁷⁷ BAUER 2014, s. 13.

⁶⁷⁸ PELC 2018, s. 220.

⁶⁷⁹ *Evropské město koní 2020*. [online]. In: Závodiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit. 2. 8. 2022]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/evropske-mesto-koni-2020/>.

⁶⁸⁰ SOMMER 2003, s. 190.

2019, kdy startovací čísla účastníků 131. Velké pardubické losoval Francesco Kinský dal Borgo (Obrázek 70) pocházející z rodu Oktaviána Kinského.⁶⁸¹

Navíc se v Pardubicích dodnes drží tradice v pořádání dostihu steeplechase crosscountry odkazující ke jménu rodu Kinských. V minulosti se běhal tento dostih pod názvem *Kinského memoriál*, který odkazoval k pravidelnému účastníkovi pardubických dostihů, Zdenko Kinskému. Tento dostih s obrovskou tradicí umožnil dostihovým milovníkům spatřit velké množství krásných vítězství, avšak na něm taktéž leží dodnes stín, protože právě v tomto dostihu se v roce 1932 smrtelně zranil kapitán Rudolf Popler⁶⁸². Na počest tohoto významného muže, který ve svém životě udělal pro sporty spojené s koňmi mnohé, byl později Kinského memoriál přejmenován na Memoriál Rudolfa Poplera⁶⁸³. Dostih připomínající tohoto vynikajícího jezdce můžeme dodnes zhlédnout v rámci dostihového dne Velké pardubické.⁶⁸⁴

Dostihový svět ale o dostih odkazující k rodu Kinských (konkrétně tedy k Oktaviánovi Kinskému) rozhodně nepřišel. V dnešní době je tento dostih znám pod názvem *Pohár BICZ holding 2021 – Memoriál Oktaviána Kinského*. (Jedná se o dostih steeplechase crosscountry, III. kat. na 4150 metrů, pro 4leté koně. V roce 2021⁶⁸⁵ i 2022 se běžel shodně o 90.000 Kč.⁶⁸⁶)

I když došlo po první světové válce k radikálním změnám v české společnosti a všechny následující režimy se snažily minulost spojenou s výsostným postavením šlechty potříst, nebo dokonce později přímo příslušníky šlechtických rodů finančně či psychicky zlikvidovat, dostihový svět si zachoval alespoň část starého kouzla oněch dávných dob šlechticů v sedlech svých koní. Přizvání Francesca Kinského dal Borgo k slavnostnímu losování koní startujících ve Velké pardubické v roce 2021 to potvrzuje.

Zámek Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou, hrad Kunětická hora, zámek ve Slatiňanech a další památky a muzea v Pardubickém kraji taktéž dokazují, že se na tyto doby, v nichž příslušníci šlechtických rodin zvolávali při parforsních honech své „*halali*“ či později překonávali obávaný Taxisův příkop, rozhodně nezapomnělo.

⁶⁸¹ RAIS, Tomáš. *Velká pardubická: Startovní čísla už má devatenáct koní*. [online]. In: Pardubický deník. 2. 10. 2021. [cit. 10. 9. 2022]. Dostupné z: https://pardubicky.denik.cz/ostatni_region/velka-pardubicka-startovni-cisla-uz-ma-devatenact-koni-20211002.html.

⁶⁸² JELÍNEK, Antonín. *Dostihová čítanka*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1991, s. 187.

⁶⁸³ Překážka, na které k pádu došlo, se jmenuje na počest tohoto slavného muže Poplerův skok.

⁶⁸⁴ SPIWOKOVÁ, Lucie. *Rudolf Popler: 120. výročí narození muže, který koním obětoval vše*. [online]. In: Jezdci.cz. 29. 5. 2019 10:30. [cit. 4. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.jezdci.cz/clanky/rudolf-popler-120-vyroci-narozeni-muze-ktery-konim-obetoval-vse/>.

⁶⁸⁵ *Výsledky ze dne 04.09.2021 – Pardubice*. [online]. In: Dostihyjc.cz. Praha: Jockey Club České republiky. [s. a.]. Dostupné z: www.dostihyjc.cz/vysledky.php?stat=1&rok=2021&sel_den=20476.

⁶⁸⁶ *Výsledky ze dne 03.09.2022 – Pardubice*. [online]. In: Dostihyjc.cz. Praha: Jockey Club České republiky. [s. a.]. Dostupné z: http://www.dostihyjc.cz/vysledky.php?stat=1&rok=2022&sel_den=22462.

Závěr

Pardubicko zažilo v polovině 19. století mnoho změn a významných událostí, které ovlivnily jeho vývoj na další dlouhé roky. Do této oblasti začalo od 40. let 19. století přijíždět velké množství důležitých osobností pocházejících z vlivných šlechtických rodin. Důvodem jejich příjezdu do kraje byly především parforsní hony pořádané na místě, které bylo pro tuto šlechtickou kratochvíli jako stvořené. Každoročně na podzim se zde na pardubických polích, loukách či v řídkých lesících a remízkách protnutými mrazivými potůčky a řekami ozýval dusot kopyt, štěkot loveckých psů a výkřiky jezdců parforsní společnosti doprovázené loveckou hudbou. Hluk neutichal ani v dříve poměrně nevýznamných Pardubicích, které získaly díky pravidelně sjíždějící se šlechtické smetánce nevídaný lesk a věhlas. Netrvalo dlouho a toto město koní mohlo přivítat další návštěvníky a jezdce z celé Evropy přímo na pardubickém závodisti, které vzniklo díky iniciativě *Spolku českých pěstitelů koní*, a především pak díky předsedovi tohoto spolku, Alexandru Bethmannovi, který požádal město Pardubice o podstoupení pastvin a lesíka u Popkovic. Zde se v roce 1874 konala historicky první Velká pardubická následovaná dalšími ročníky přinášejícími vždy nové tváře a fascinující příběhy.

Tato diplomová práce si kladla za cíl zmapovat počátky dostihů na Pardubicku a zjistit, jaký vliv měla tehdejší šlechta na jejich vznik a jak důležitá byla existence tohoto sportu pro daný region ze společenského a politického hlediska.

Ukázalo se, že dostihy a hony existovaly až do první čtvrtiny 19. století nezávisle na sobě, přičemž k propojení těchto dvou druhů šlechtických zábav spojených s koňmi a ke vzniku nového typu dostihů steeplechase crosscountry došlo až ve 30. a 40. letech spolu s rozšířením anglického způsobu pořádání parforsních honů na našem území. Tyto překážkové dostihy, obohacené o nové typy překážek připomínající rozmanitost terénu při pořádání parforsních honů, vychází ze sportovních i společenských základů, na kterých stojí i hony, avšak rozhodně tuto starobylou šlechtickou zábavu nijak nevytlačují nebo se ji nepokouší nahradit. Pro tuto práci bylo velice důležité zjištění, že obě tyto společensko-sportovní akce spojené s koňmi koexistují po celou dobu trvání Rakouského císařství i Rakouska-Uherska vedle sebe, avšak rozhodně je nelze zcela oddělit a uvažovat o jedné z nich oproštěně od té druhé.

V oblasti Pardubicka jsou počátky parforsních honů pořádaných po anglickém způsobu a vyúsťujících v první překážkové dostihy spojeny se jménem knížete Františka Liechtensteina

a s rokem 1837, ve kterém začal v Pardubicích působit jako plukovník místní jezdecké posádky a jako velitel husarského pluku. Právě konec 30. a počátek 40. let (v roce 1841 se František Liechtenstein stal vedoucím honu nově vzniklé Pardubické parforsní společnosti) můžeme pokládat za zcela zásadní pro historii dostihového sportu, protože právě zde začíná dlouholetá tradice pořádání parforsních honů, z nichž pak vzešly již zmíněné překážkové dostihy.

Významným zjištěním práce je identifikování dvojích center parforsních honů a prvních překážkových dostihů. Vedle již zmíněných Pardubic a činnosti Františka Liechtensteina a Pardubické parforsní společnosti totiž vzniká ještě druhé centrum překážkového dostihového sportu, které později dění v Pardubicích silně ovlivnilo, a tím je zámek Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou a jeho okolí. Zde nezávisle na akcích Liechtensteinů uspořádal první hony v anglickém stylu a následně i dostihy hrabě Oktavián Kinský, a to již v roce 1836, tedy ještě o pět let dříve, než došlo k prvnímu takovému honu na Pardubicku. Velkým přínosem práce je zdůraznění těchto dvou na sobě nezávislých a paralelně jdoucích proudů, jež bývají v odborné literatuře často opomíjené a které se začaly protínat až v dalších letech existence Pardubické parforsní společnosti.

Právě existence této společnosti souvisí s dalším cílem práce. Tím bylo poznání vlivu tehdejší šlechty na vznik dostihů na Pardubicku. Podařilo se zjistit, že podíl šlechtických rodů na zrodu dostihů v dané oblasti byl enormní – bez nich by dostihový sport na Pardubicku totiž vůbec v době Rakouského císařství a pozdějšího Rakouska-Uherska nevznikl. Překážkové pardubické dostihy (a parforsní hony stojící v jejich počátcích) jsou tudíž neodmyslitelně spjaté právě se šlechtickými rody, a to především s rody Liechtensteinů, Auerspergů, Kinských, Thurn-Taxisů, Clam-Gallasů a Larischů, které se staly důležitými hybateli společenského života na Pardubicku. Zásadní roli sehrála již zmíněná *Pardubická parforsní společnost*, v níž měl dominantní úlohu tzv. vedoucí honu. Ten po dobu svého působení v pozici do značné míry zodpovídal za kvalitu parforsních honů, a tudíž i za spokojenost příjíždějících hostů. Z osobností, kterým je v historických pramenech a literatuře přikládán největší význam, je třeba zdůraznit následující organizátory dostihů a honů. Jedná se o již zmiňovaného Františka Liechtensteina, Jindřicha Larische, Oktaviána Kinského, Egona Thurn-Taxise, Vincenta Karla Auersperga, Františka Josefa Auersperga a také zakladatele Velké pardubické – Maxe Ugartehe a Emila Fürstenberga.

Tito muži pomohli dostihový sport v jeho počátcích nejen formovat, ale taktéž jej pozvedli na evropskou úroveň. Hlavním zdrojem inspirace jim byla Velká Británie, kolébka dostihového sportu, a Velká národní v Liverpoolu, k níž zmínění šlechtici vzhlíželi jako

k jakémusi ideálu a jež se stala předobrazem její kontinentální obdoby, Velké pardubické. Tento obávaný dostih nebyl však jen pouhou nápodobou svého anglického protějšku, ale zároveň jakýmsi prestižním pokračováním tradice parforsních honů.

Co se týče cíle práce tázajícího se na význam existence dostihů pro Pardubicko ze společenského a politického hlediska, ukázalo se, že dostihy měly na tento region zcela zásadní vliv, a to jak na prestiž a politický význam v rámci celého Rakouska-Uherska, tak na hledisko společensko-ekonomické. Již v dobách počátků působení Pardubické parforsní společnosti se z obyčejného města stalo bohaté centrum skýtající nové pracovní příležitosti a možnosti, které každoročně na podzim ožívalo a přivítalo osobnosti z nejvyšší společnosti přijíždějící leckdy z daleka. Vedle honů a dostihů zaplnila město a jeho okolí světla různých večírků, plesů a dalších doprovodných společenských akcí. Jimi byly původně právě i překážkové dostihy, které se však brzy od parforsních honů osamostatnily a značně se na Pardubicku rozrostly. Těchto prestižních šlechtických zábav se účastnily mnohé významné osobnosti, které se zde nejen věnovaly sportu, ale taktéž debatovaly o politice a různých společenských tématech. Není tedy divu, že se Pardubice staly místem, kde se daly poměrně snadno získat cenné kontakty, kterých pak šlechtici využívali na svých cestách po dalších evropských městech. Nejvýznamnějšími osobnostmi, které na Pardubicko dorazily, byl beze sporu císařský manželský pár a další členové císařské rodiny.

Dále se v této práci podařilo zachytit vývoj role šlechty v oblasti dostihového sportu a další sociální změny, které s tématem úzce souvisí. Lze dojít k závěru, že důležitost šlechty při pořádání dostihů se do roku 1918 nijak nezmenšovala, avšak v průběhu let byla stále více patrná proměna její pozice. Po zesílení sportovní stránky dostihů skrze jejich značnou fyzickou náročnost a nebezpečnost se v sedlech koní začali koncem století častěji objevovat profesionální jezdci a jména šlechticů se v dostihových programech začala vyskytovat spíše v pozicích majitelů a chovatelů anglického plnokrevníka. Překonávané vodní příkopy a nebezpečné skoky tak vystřídaly lóže a tribuny, jezdecké boty a bičík zase dalekohled a dostihový program. Našly se ale samozřejmě výjimky. Důkazem, že éra šlechticů v sedlech ještě ve třetině 20. století neskončila, byla kupříkladu hraběnka Lata Brandisová, která dokázala v sedle své klisny Normy obstát proti koním mocných majitelů z nacistického Německa a která jako jediná žena v historii zvítězila v roce 1937 v obávané Velké pardubické. Příběhy Lety Brandisové či mnoho let před ní žijící císařovny Alžběty Bavorské jen potvrzují, že se ženy objevovaly na hřbetech koní po boku mužů a leckdy je svými jezdeckými dovednostmi dokonce převýšily.

Co se přínosu práce týče, obecně lze říci, že zmíněné hledání vzájemných souvislostí mezi dějinami dostihového sportu na Pardubicku a politickými či sociálně-hospodářskými dějinami je pro práci vůbec nejpodstatnější. Protože na toto téma z daných úhlů pohledu ještě takto nahlíženo nebylo, tkví největší význam práce právě ve zvolené metodice a následném zpracování.

Velmi důležité také je, že se v této práci podařilo uchopit v co největší komplexnosti problematiku v literatuře mnohdy zjednodušovanou, především pak v oblastech nabízejících dualitu v možných náhledech. Takto je v práci rozpracována problematika často chronologicky nahlížených fenoménů, které se však často překrývaly a existovaly paralelně. Jedná se o dualitu a souběžnost parforsních honů a dostihů, Pardubicka a Chlumecka, vlivu Velké národní a pardubických honů na Velkou pardubickou či v neposlední řadě dvojí náhled na dostihy jak sportovní, tak i společenskou optikou.

Vedlejším produktem bádání bylo pak nalezení originálu původního nákresu zaznamenávajícího kurz první Velké pardubické se všemi 24 skoky a další vyznačené tratě dvou rámcových dostihů z 5. listopadu 1874. Tento objev byl učiněn ve Státním oblastním archivu v Hradci Králové (Archivní oddělení Zámorsk) v rodinném archivu Auerspergů, konkrétně ve složce Vilemíny Auerspergové. Tento plánek ještě nebyl otištěn v žádné vydané publikaci věnující se dostihům a jedná se tak o důležitý objev.

Pokračování práce se určitě nabízí; je možné navázat proměnou dostihového sportu v době první republiky, případně se pak zaměřit na zásadní obrat v období socialistického a s ním spojeného materialistického nahlížení na tento původně aristokratický sport. Téma je možné také uchopit čistě z hlediska historické regionalistiky, kdy by se taková práce zabývala pouze dostihovým závodišťem v Pardubicích, jehož historie dosud ještě sepsána nebyla. Vzhledem k palčivosti a aktuálnosti tématu dostihů se však nejvíce nabízí soustředit se na obhajobu a význam existence překážkového dostihového sportu jako takového. Je totiž možné, že tento sport bude svou přízeň společnosti 21. století pomalu ztrácet, protože neobstojí v křehkém světě obracejícím se stále více k revolučním řešením společensky nejednoznačných otázek a volajícím čím dál častěji po absolutním welfare zvířat.

Dostihy v Pardubicích se však mohou opřít o dlouholetou tradici pocházející z dob, kdy se šlechtici mohli spoléhat na svou sílu a odvahu svých koní při překonávání náročných překážek. Jak vyplývá z této práce, odkaz této slavné minulosti trvá dodnes a dává pardubickým dostihům naději do dalších dob, v nichž jim snad umožní psát další vzrušující příběhy.

Seznam použitých zdrojů

Primární prameny a literatura

Almanach de Gotha. Annuaire généalogique, diplomatique et statistique. 150. svazek. [online]. Justus Perthes, 1913. [cit. 2. 11. 2022]. Dostupné z: https://archive.org/details/almanachdegotha00unse_50/page/n85/mode/2up?q=thurn-taxis+maria.

Archiv Národního muzea (Národní muzeum – Historické muzeum). [online]. Osobní fondy, Karel Kramář, soukromý život manželů Kramářových. Fotografie, k. 128, inv. č. 3032, 1925. [cit. 14. 11. 2022]. Dostupné z: <https://1url.cz/krsbi>.

Archiv Národního muzea (Národní muzeum – Historické muzeum). [online]. Osobní fondy, Karel Kramář, soukromý život manželů Kramářových. Fotografie, k. 128, inv. č. 3032. Pardubice: Ateliér Stoklas Pardubice, [s. d.]. [cit. 14. 11. 2022]. Dostupné z: <https://1url.cz/WrsbE>.

KINSKÝ, Zdenko Radslav. *Rod Kinských na Chlumci: z toho, co jsem slyšel a četl.* V Praze: Edv. Leschinger, 1930.

Kniha Jóbova. In: Bible, Starý zákon. [online]. [s.l.]. [s.d.]. Bible.patroni.cz. 39. kapitola. [cit. 2. 11. 2022]. Dostupné z: <http://bible.patroni.cz/index.php?id=13854>.

LIVIUS, Titus. *Dějiny od založení Říma*, část 1. [online]. Praha: Eduard Grégr, 1864. [cit. 12. 8. 2021]. Dostupné z: https://archive.org/details/titus_livius-dejiny_rima-1/page/n11/mode/2up.

MARIA THERESIA (Österreich, Erzherzogin). „*Aus mütterlicher Wohlmeinung*“: *Kaiserin Maria Theresia und ihre Kinder. Eine Korrespondenz.* [online]. Springer-Verlag, 2016. [cit. 20. 10. 2022]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=iQ-1DQAAQBAJ&pg=PA17&hl=cs&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false.

Státní oblastní archiv v Hradci Králové (SOA Hradec Králové), Archivní oddělení Zámorsk. *Rodinný archiv Kinských, Kostelec nad Orlicí [1750] 1797–1951.* [online]., č. ev. listu NAD: 271, č. archivní pomůcky: 8910. Zámorsk, 2014. [cit. 8. 11. 2022]. Dostupné z: <https://stare.vychodoceskearchivy.cz/zamorsk/files/2016/08/8910.pdf>.

Státní oblastní archiv v Hradci Králové (SOA Hradec Králové), Archivní oddělení Zámorsk. Rodinný archiv Auerspergů, Žleby a Slatiňany, JIN 6, inv. č. 333, ukl. Č. K 16.

Státní oblastní archiv v Hradci Králové (SOA Hradec Králové), Archivní oddělení Zámorsk. Rodinný archiv Auerspergů, Žleby a Slatiňany 1704–1939 (1944) [online]., č. ev. listu NAD: 194 č. archivní pomůcky: 8925. Zámorsk, 2015. [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: https://stare.vychodoceskearchivy.cz/zamorsk/files/2015/09/8925_Rodinn%C3%BD-archiv-Auersperg%C5%AF-%C5%BDleby-Slati%C5%88any_NAD_194.pdf.

Státní okresní archiv Karviná (SOkA Karviná). HÄUSSLER, Franz Josef: *Dějiny prastarého šlechtického rodu Larischů ze Lhoty, svobodných pánů a hrabat tohoto rodu a rovněž dále pocházejících hrabat z Larisch-Mönnichů svobodných pánů ze Lhoty a Karviné*. [online]. Opava, 1981. [cit. 28. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.archives.cz/web/soka/karvina/projekt/resources/karvina/hruby/genealogie/genealogie%20larisch%201.htm>.

Státní okresní archiv Pardubice (SOkA Pardubice). Dostihový spolek a.s. *Dostihové závodiště Pardubice. Výroční zpráva 2001*. Pardubice: Dostihový spolek a.s., 2001.

Státní okresní archiv Pardubice (SOkA Pardubice). Sbírka fotografií, nezpracované. (Př. 172/11), Parforsní hony. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen. [S.L.]. [S.A.].

Státní okresní archiv Pardubice (SOkA Pardubice). Závodiště Pardubice. Domov Velké pardubické steeplechase od roku 1874, brožura. Pardubice: Dostihový spolek a.s., 2003. Nečíslované. Př. č. 55/2003, neuspořádané. 1/4/6F.

Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna. FEITH, Oskar. *Die Pardubitzer Parforcejagden*. Wien, 1911. In.č. SN 01122.

Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna. KINSKY, Rudolf Ferdinand. *Pardubitzer Parforcejagden: geschichtlich und bildlich dargestellt seinen und ihren Freunden gewidmet*. Wien: [Angerer und Göschl], [S.A.]. In.č. SN 00571.

Státní zámek Slatiňany, zámecká knihovna. KINSKY, Rudolf Ferdinand. *Pardubitzer Parforcejagden. II. Teil*. [S.L.]. Privatdruck, 1927. In.č. SN 01165.

Východočeské muzeum v Pardubicích. Sbírká fotografií. [online]. Dostihové závodiště v Pardubicích kolem roku 1910. Inv. č. FA-P-07394. Dostupné z: <https://www.klickesbirkam.cz/?strana=4&fulltext=dostihy&institute%5B0%5D=29015&slider-min=-8000&slider-max=7989&pl=&raz=&jo=1&datfset=&dattset=&do=searchForm-submit&more=0&id=70096338>.

Východočeské muzeum v Pardubicích. Sbírká fotografií. [online]. Dostihové závodiště v Pardubicích, 1946. Velká pardubická 1946, Lata Brandisová před dostihem, stč. stč. VIII/5742, portrét. Inv. č. FA-P-04641. Dostupné z: <https://www.klickesbirkam.cz/?strana=5&fulltext=dostihy&institute%5B0%5D=29015&slider-min=-8000&slider-max=7989&pl=&raz=&jo=1&datfset=&dattset=&do=searchForm-submit&more=0&id=6896169>.

Východočeské muzeum, historická expozice. Statuten der Pardubicer Parforce Jagd Gesellschaft. Pardubice, Stanovy pardubické parforsní společnosti pro roky 1899, 1900 a 1901.

Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti. [online]. In: Sbírká zákonů. 31.12.2001. [cit. 1. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-449>.

Sbírkové předměty a exponáty

Hřebčín Slatiňany, historická sedlovna rodu Auerspergů, sedlovna a postrojovna.

Státní hrad Kunětická hora, hradní palác s věží.

Státní zámek Slatiňany, Letní sídlo Auerspergů (základní okruh).

Zámek Karlova Koruna, historická prohlídka.

Mapy

3955-4 *Topografická sekce 1:25 000 třetího vojenského mapování, název D1_21_3955-6*. [online]. Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální. Archivní katalog ÚAZK Vademecum. [cit. 10. 6. 2021]. Dostupné z: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=3voj_sekce&idrastru=D1_21_3955-6.

5633-1 Pardubitz. [online]. Císařské povinné otisky stabilního katastru 1:2 880 – Čechy. Rok 1839. Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální. Archivní katalog ÚAZK Vademecum. [cit. 6. 6. 2021]. Dostupné

z: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=cioc&idrastru=B2_a_6C_5633-1_9.

Chlumec nad Cidlinou. [online]. Originální mapy stabilního katastru 1:2 880 – Čechy. Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální. Archivní katalog ÚAZK Vademecum. [cit. 10. 6. 2021]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/archiv/>.

Pardubice. [online]. Originální mapy stabilního katastru 1:2 880 – Čechy. Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální. Archivní katalog ÚAZK Vademecum. [cit. 10. 6. 2021]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/archiv/>.

Pardubice a Hradec Králové, list č. 3955. [online]. Speciální mapy III. vojenského mapování. C/ 1-258. Zdiby: Mapový portál Výzkumného ústavu geodetického, topografického a kartografického, v. v. l. [cit. 10. 6. 2021]. Dostupné z: <http://mapy.vugtk.cz/specialky/sheets.php?rs=2&lg=cze&maplayout=3955&name=Pardubice%20a%20Hradec%20Kr%C3%A1lov%C3%A9>.

Periodika

Dobová periodika

Allgemeine land- und forstwirtschaftliche Zeitung. [online]. Wien, 1852, 11. 12. 1852. 1(50). [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=alf&datum=18521211&seite=8&zoom=33>.

Berliner Tageblatt und Handels-Zeitung. Morgen-Ausgabe. [online]. Berlin, 1908. 5. 11. 1908. 37(565). [cit. 5. 5. 2022]. Dostupné z: [https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/UHSNKYDAI4NV3NK6DFY3VDY73B4BH5F6?tx_dlf\[highlight_word\]=pferd%2Brennen%2Bpardubitz&issuepage=7&month=11&year=1874&day=9&query=pferd+rennen+pardubitz&hit=5](https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/UHSNKYDAI4NV3NK6DFY3VDY73B4BH5F6?tx_dlf[highlight_word]=pferd%2Brennen%2Bpardubitz&issuepage=7&month=11&year=1874&day=9&query=pferd+rennen+pardubitz&hit=5).

Čech. [online]. Praha: Antonín Schmitt, 1875. 7. 2. 1875. 7(30). [cit. 5. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:2fa64610-90e7-11e6-9328-005056825209?page=uuid:349720e0-90ec-11e6-bfc2-001018b5eb5c>.

Innsbrucker Nachrichten. [online]. Innsbruck, 1907. 6. 6. 1907. 127. [cit. 2. 9. 2022]. Dostupné z: <https://diglib.uibk.ac.at/download/pdf/4268875?name=6.6.1907>.

Morawské nowiny. [online]. Brno: Morawský zemský sněm, 1863. 17. 4. 1863. 7(31). [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:07322d0b-3bdd-4f12-a1ce-c604e909f606?page=uuid:54699535-1bba-11e4-85d8-90b11c419e63>.

Národní listy. [online]. Praha: Julius Grégr, 1861. 22. 12. 1861. 1(351). [cit. 13. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:b8be9553-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:1bdb6507-435f-11dd-b505-00145e5790ea>.

Národní listy. [online]. Praha: Julius Grégr, 1865. 19. 8. 1865 5(167). [cit. 11. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:f21ed7c2-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:b7d85d90-452b-11e7-a7ae-001018b5eb5c&fulltext=Pardubic%C3%ADch>.

Národní listy. [online]. Praha: Julius Grégr, 1865. 5. 10. 1865 5(213). [cit. 13. 11. 2022]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:f2217000-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:41a389f0-45ea-11e7-aac4-005056827e51>.

Národní listy. [online]. Praha: Julius Grégr, 1868. 3. 3. 1868 8(62). [cit. 13. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:fe852136-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:905b277f-435f-11dd-b505-00145e5790ea>.

Národní listy. [online]. Praha: Julius Grégr, 1874. 11. 11. 1874 14(309). [cit. 12. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:faa61253-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:83dc26fa-435f-11dd-b505-00145e5790ea>.

Národní listy. [online]. Praha: Julius Grégr, 1874. 18. 10. 1874 14(285). [cit. 9. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:faa575fb-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:83d82ef6-435f-11dd-b505-00145e5790ea>.

Národní listy. [online]. Praha: Julius Grégr, 1874. 4. 11. 1874 14(302). [cit. 4. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:faa5eb3c-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:83db638c-435f-11dd-b505-00145e5790ea>.

Národní listy. [online]. Praha: Julius Grégr, 1874. 7. 11. 1874 14(305). [cit. 4. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:faa6124f-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:83dbb1ba-435f-11dd-b505-00145e5790ea>.

Národní listy. [online]. Praha: Julius Grégr, 1875. 24. 1. 1875 15(23). [cit. 3. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:f35730c6-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:6df5c3f6-435f-11dd-b505-00145e5790ea>.

Národní listy. [online]. Praha: Julius Grégr, 1875. 31. 3. 1875 15(88). [cit. 5. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:f35a1737-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:6dffaf1b-435f-11dd-b505-00145e5790ea>.

Národní listy. [online]. Praha: Julius Grégr, 1876. 3. 11. 1876 16(304). [cit. 12. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:b89cb4b2-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:dadf801f-435e-11dd-b505-00145e5790ea>.

Národní listy. [online]. Praha: Julius Grégr, 1894. 20. 9. 1894. 34(260). [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:f3c7f4c6-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:9b469720-36d8-11e7-82f6-001018b5eb5c>.

Národní listy. Příloha Sportovní věstník [online]. Praha: Julius Grégr, 1899. 26. 2. 1899. 39(57). [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:506d80a0-60ab-11dc-bed7-0013e6840575?page=uuid:6146c7f0-5d14-11dc-a201-0013e6840575>.

Národní politika. [online]. Praha: V. Nedoma, 1908. 2. 10. 1908, odpolední vydání. 26(271). [cit. 20. 5. 2022]. Dostupné z: https://kramerius.nkp.cz/kramerius/ontheflypdf_PGetPdf?app=11&id=729658&start=1&end=6.

Národní politika. [online]. Praha: V. Nedoma, 1934. 4. 10. 1934. 52(273). [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: https://kramerius.nkp.cz/kramerius/ontheflypdf_PGetPdf?app=11&id=860003&start=10&end=14

Norddeutsche allgemeine Zeitung, Abend-Ausgabe. [online]. Berlin, 1893. 4. 3. 1893. 32(108). [cit. 1. 7. 2022]. Dostupné z <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/WPW52WP2LRZ2B3242CEFEJX7A34KJ4PY?query=pardubitz+jagd&hit=1&issuepage=6>.

Posel z Prahy: občanské noviny. [online]. Praha: Václav Nedvídek, 1874. 6. 11. 1874. 17(264). [cit. 25. 2. 2022]. Dostupné z: https://kramerius.nkp.cz/kramerius/ext_ontheflypdf_PGeneratePdf.do?id=1165514&app=11&start=2&end=4.

Prager Tagblatt. [online]. Praha: Heinrich Mercy, 1906. 6. 3. 1906. 30(64). [cit. 18. 8. 2021]. Dostupný z: <http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=ptb&datum=19060306&seite=7&zoom=33>.

Pražský denník [online]. Praha: Vojtěch Kubelka, 1875. 16. 3. 1875. 10(61). [cit. 6. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:f85ebaf6-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:a542564d-c1bc-446c-971f-3b7a7415310b&fulltext=ugarte>.

Světobzor [online]. Praha: František Skrejšovský, 1875. 22. 1. 1875. 9(4). [cit. 12. 9. 2021]. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=SvetozorII/9.1875/4/40.png>.

Světobzor. Příloha. [online]. Praha: František Skrejšovský, 1874. 13. 11. 1874. 8(46). [cit. 13. 9. 2021]. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=SvetozorII/8.1874/46/p551.png>.

Wiener Salonblatt. [online]. Wien, 1937. 31. 10. 1937. 67(22). [cit. 15. 10. 2022]. Dostupné z: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wsb&datum=19371031&seite=7&zoom=33>.

Wiener Zeitung. [online]. Wien, 1878. 11. 1. 1878. 175(9). [cit. 6. 8. 2021]. Dostupné z: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wrz&datum=18780111&seite=4&zoom=33>.

Soudobá periodika

BUŠTA, Jaroslav. *Anglický trenér Walter Earl (1846-1924)*. [online]. In: Slatiňanské noviny. Slatiňany, 2020. 2. 5. 2020. [cit. 10. 11. 2022]. Dostupné z: <http://www.slatinanskenoviny.cz/aktuality/item/450-anglicky-trener-walter-earl-1846-1924>.

CÁP, Martin. *Den, který vešel do historie. Rachael Blackmore vyhrála Velkou národní*. [online]. In: Jezdci.cz. 10. 4. 2021. [cit. 5. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.jezdci.cz/clanky/den-ktery-vesel-do-historie-rachael-blackmore-vyhrala-velkou-narodni/>.

CÁP, Martin. *Jiřina Andrésová: Pořád chci být lepší jezdec. Podpora lidí mě dojala*. [online]. In: Jezdci.cz. 11. 11. 2022. [cit. 20. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.jezdci.cz/clanky/jirina-andresova-porad-chci-byt-lepsi-jezdec-podpora-lidi-me-dojala/>.

CÁP, Martin. *Konec starých časů. První světová válka pohledem dostihového sportu*. [online]. In: Jezdci.cz. 22.9. 2021. [cit. 7. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.jezdci.cz/clanky/konec-starých-casů-první-světová-válka-pohledem-dostihového-sportu/>.

CÁP, Martin. *Na hradě Křivoklát otevřeli dostihovou síň. Legendy věnovaly dresy*. [online]. In: Jezdci.cz. 11. 6. 2021 10:20. [cit. 4. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.jezdci.cz/clanky/na-hrade-krivoklat-otevřeli-dostihovou-siň-legendy-venovaly-dresy/>.

CÍSAŘOVSKÝ, Michal. *Pes na historické fotografii 1838–1918 – kapitoly z dějin české myslivosti*. [online]. In: Myslivost. 2017. 1. [cit. 12. 8. 2022]. Dostupné z: <https://myslivost.com/Casopis-Myslivost/Myslivost/2017/Leden-2017/Pes-na-historicke-fotografii-1838-1918-kapitoly-z>.

CLARKE, Ron. *War Horse – The True Story*. [online]. Alberta Veterinary Medical Association, [s. a.]. [cit. 19. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.albertaanimalhealthsource.ca/content/war-horse—true-story>.

JIRÁKOVÁ, Pavlína. *Dostihy – sport královen i vášně neurozených Britů*. [online]. In: Kultura21.cz. 8. 4. 2014 23:00. [cit. 1. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.kultura21.cz/historietradice/9065-culturea-dostihy-sport-kraloven-i-neurozenych-britu>.

KOTYK, Jiří. *Josef Pírka o dvou vídeňských audiencích r. 1898 – 3. část*. [online]. In: KPPardubicka, 30. 7. 2009. [cit. 1. 6. 2022]. Dostupné z: www.kppardubicka.cz/cs/menu/zprava/354-josef-pirka-o-dvou-videnskych-audiencich-r-1898-3-cast/

KRÁLOVÁ, Stanislava. *Na koni se udržím, říká potomek zakladatele Velké pardubické*. [online]. In: Idnes.cz. Praha, 2021. 10. 10. 2021 8:59. [cit. 8. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/sport/ostatni/francesco-kinsky-dal-borgo-velka-pardubicka-rozhovor.A211009_630791_sporty_tof.

KUCHTOVÁ, Šárka. *Po stopách císaře aneb výlet, na který se mělo zapomenout*. [online]. In: Český rozhlas Pardubice. Pardubice, 2019. 15. 12. 2019. [cit. 20. 9. 2022]. Dostupné z: <https://pardubice.rozhlas.cz/po-stopach-cisare-aneb-vylet-na-ktery-se-melo-zapomenout-8123737>.

KUCHTOVÁ, Šárka. *Příběh Larischovy vily*. [online]. In: Český rozhlas Pardubice. Pardubice, 2019. 24. 2. 2019. [cit. 20. 8. 2022]. Dostupné z: <https://pardubice.rozhlas.cz/pribeh-larischovy-vily-7753242>.

KUCHYŇOVÁ, Zdeňka. *Ve Slatiňanech představují nejznámější klisnu světa Kincsem*. [online]. In: Český rozhlas. 30. 11. 2012. [cit. 8. 11. 2022]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/ve-slatinanech-predstavuji-nejznamejsi-klisnu-sveta-kincsem-8549192>.

KŮS, Evžen. *Poslední souboj v Čechách*. [online]. In: Český les. Příroda a historie. Přimda: ZO ČSOP Sylva Lunae, 12/2013. [cit. 20. 20. 2022]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/17020790-Cesky-les-priroda-a-historie-12-2013.html>.

ONDERA, Branislav. *História Taxisovej priekopy - 1. časť*. [online]. In: Turf.sk. [s.l.]. [s.d.]. [cit. 8. 7. 2022]. Dostupné z: http://www.turf.sk/clanky/2022_historia_taxisovej_priekopy_1.html.

RAIS, Tomáš. *Velká pardubická: Startovní čísla už má devatenáct koní*. [online]. In: Pardubický deník. 2. 10. 2021. [cit. 10. 9. 2022]. Dostupné z: https://pardubicky.denik.cz/ostatni_region/velka-pardubicka-startovni-cisla-uz-ma-devatenact-koni-20211002.html.

RAKUŠAN, Ctírad. *Odkaz Františka Antonína hraběte Sporcka naší myslivosti*. [online]. Kuks: Řád svatého Huberta, 2005. [cit. 1. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.radsvatehohuberta.cz/cs/o-radu/historie/f-a-hrabe-sporck/127-odkaz-sporcka>.

RANDALL, John. *Armistice centenary: racing's involvement in the Great War*. [online]. Racingpost.com. First published: 10. 11. 2018 6:00 PM, last updated: 12. 11. 2018 12:06 PM. [cit. 11. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.racingpost.com/news/armistice-centenary-racings-involvement-in-the-great-war/353090>.

ROBERTS, Paul. TAYLOR, Isabelle. *Racecourses that played a vital role during the Great War*. [online]. In: Thoroughbredracing.com. 12. 2. 2016. [cit. 1. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.thoroughbredracing.com/articles/2401/racecourses-played-vital-role-during-great-war/>.

ŘEHÁČEK, Jan. *Památník Zámeček* [online]. Sdružení přátel Pardubického kraje. 6. 8. 2007. [cit. 15. 8. 2022]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20100310082511/http://www.kraj.iipardubice.cz/arch/1186394256-pamatnik-zamecek.html>.

SPIWOKOVÁ, Lucie. *Rudolf Popler: 120. výročí narození muže, který koním obětoval vše*. [online]. In: Jezdci.cz. 29. 5. 2019 10:30. [cit. 4. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.jezdci.cz/clanky/rudolf-popler-120-vyroci-narozeni-muze-ktery-konim-obetoval-vse/>.

VAŇOUS, Petr. *Před 145 lety štvála Sisi a císař u Pardubic jelena*. [online]. In: Pardubický deník. 11. 11. 2019. [cit. 2. 9. 2022]. Dostupné z: https://pardubicky.denik.cz/zpravy_region/pred-145-lety-stvala-sisi-a-cisar-u-pardubic-jelena-20191111.html.

Definition of Sport of Kings. [online]. In: Sports-king.com. 3. 12. 2022. [cit. 28. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.sports-king.com/dictionary.php?q=sport-of-kings>.

Galopprennen. [online], poslední aktualizace 4. 3. 2022 20:23 [cit. 9. 10. 2022]. Wien Geschichte Wiki. Dostupné z: <https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Galopprennen>.

Pardubická ohlédnutí. Díl 23: Jak začala Velká pardubická steeplechase. [rozhlasový pořad]. Český rozhlas Pardubice, 6. 10. 2010. [cit. 10. 9. 2022]. Dostupné z: <https://pardubice.rozhlas.cz/dil-23-jak-zacala-velka-pardubicka-steeplechase-6077544>.

Princezna dekorovala vítěze Velké pardubické. [online]. In: Pardubický deník. 15. 10. 2007. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: https://pardubicky.denik.cz/zpravy_region/anna2_20071015.html.

Silné příběhy, dlouhá tradice. [online]. In: Dostihy.cz. Praha: Jockey Club, [s.d.]. [cit. 15. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.dostihy.cz/historie>.

Sport and Spectacle. [online]. In: Archaeology Magazine, Publication of the Archaeological Institute of America. July/August 2015. [cit. 10. 8. 2021]. Archaeology.org. Dostupné z: <https://www.archaeology.org/issues/180-1507/features/3350-horses-role-in-sport-and-spectacle>.

Z historie dostihů. [online]. In: Závodistiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit. 15. 10. 2021]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>

Sekundární literatura

ADAM, Emil et al. *Sport – Illustrierte Blätter für Reiter und Pferdefreunde*. [online]. Stuttgart: Schickhardt und Ebner, 1875. [cit. 15. 5. 2021]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=tPp66s1jWeQC&printsec=frontcover&hl=cs&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.

ASKWITH, Richard. *Nezlomná: hraběnka, která se postavila nacistům ve Velké pardubické*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2019.

BAUER, Jan. *Rožmberkové – první po králi: dramatické osudy pánů z Růže*. Řitka: Čas, 2014.

BEZDĚK, František a KOVAŘÍK, Jaromír. *František Antonín hrabě Sporck a jeho Řád svatého Huberta*. Kuks: Řád svatého Huberta, 1998.

BEZDĚK, František. *Hledání kořenů mysliveckých tradic*. 1. vyd. [Tišnov]: Sursum, 1999.

BEZDĚK, František. *Dějiny lovu trochu jinak*. 1. vyd. Kuks: Sursum, 2000.

BEZECNÝ, Zdeněk. *Příliš uzavřená společnost: orličí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Historický ústav, 2005.

BIRD, Thomas Henry. *A Hundred Grand Nationals*. [online]. Country life, Limited; C. Scribner's sons, 1937. [cit. 22. 2. 2021]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?hl=cs&id=DVpHAAAAMAAJ&focus=searchwithinvolume&q=kinsky>.

BLEW, William Charles Arlington. *A History of Steeple-chasing*. [online]. London: John C. Nimmo, 1901. [cit. 10. 2. 2021]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?hl=cs&id=XUo-AQAAMAAJ&focus=searchwithinvolume&q=kinsky>.

BROKE, de J. H. P. V. B. W. *Steeplechasing*. [online]. Seeley Service & Company, 1954. [cit. 28. 6. 2022]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?hl=cs&id=9EziAAAAMAAJ&focus=searchwithinvolume&q=steeple>.

BROWN, Paul. Aintree: *Grand Nationals Past and Present*. [online]. Derrydale Press, 1930. [cit. 11. 9. 2022]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?hl=cs&id=jnRkAAAAMAAJ&focus=searchwithinvolume&q=kinsky>.

BROŽ, Ivan. *Velké postavy rodu Kinských*. 1. vydání. Praha: Petrklíč, 1997.

CAMERON, Alan. *Circus Factions: Blues and Greens at Rome and Byzantium*. [online]. 1. edition. Oxford: Oxford University Press, 1993. [cit. 10. 8. 2021]. Dostupné z: <https://pdfcoffee.com/alan-cameron-circus-factions-blues-and-greens-at-rome-and-byzantiumpdf-pdf-free.html>.

CÁP, Martin; HROMÁDKA, Tomáš. *Sláva chuchelských dostihů*. 1. vyd. Zbraslavice: Charvát Group s. r. o., 2006.

CESAR, Jaroslav a ČERNÝ, Bohumil. *Nacismus a Třetí říše*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1963.

ČAPKA, František. *Dějiny zemí Koruny české v datech*. 4., opr. a dopl. vyd. Praha: Libri, 2010.

ČEJKA, Jaroslav. *Jistá je jen smrt: svět dostihového sportu*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1968.

DAVID, Vladimír. *Od startu do cíle: Velká pardubická steeplechase*. 1. vyd. Praha: SZN, 1974.

DAVID, Vladimír. *Taxis a ti druzí: (velká pardubická steeplechase)*. 1. vyd. Hradec Králové: Kruh, 1987.

DOBRORUKA, Luděk J., KHOLOVÁ, Helena. *Zkrocený vládce stepi*. Praha: Panorama, 1992.

DRMOTA, Josef. *Lov zvěře v našich honitbách*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011.

FRANCEK, Jindřich. *Lovecká vášeň v proměnách staletí*. 1. vyd. Praha: Havran, 2008.

GRAVES, Robert. *Řecké mýty*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1982.

HAMANN, Brigitte. *Habsburkové: životopisná encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Brána, 1996.

HAMANN, Brigitte. *The Reluctant Empress: A Biography of Empress Elisabeth of Austria*. [online]. London: Faber & Faber, 2012. [cit. 25. 9. 2021]. Dostupné z https://books.google.cz/books?id=TycC_OQQ6QQC&printsec=frontcover&dq=Empress+Elisabeth+of+Austria&hl=cs&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.

HANÁK, Jiří. *Historie českého puškařství a zdroje mysliveckých tradic: historie vývoje zbraní a lovu, myslivecké tradice, zvyky, obyčeje, legendy, významné osobnosti*. 1. vyd. Velké Bílovice: TeMi CZ, 2011.

HOLLAND, Anne. *Horse Racing in Britain and Ireland*. [online]. London: Bloomsbury Publishing, 2014. [cit. 20. 8. 2022]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=stDvCwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>.

HORÁČEK, Alois et al. *Království České. V.–VI., Východní Čechy*. [online]. Praha: Pavel Körber, 1912–1914. [cit. 20. 8. 2022]. Dostupné z: <https://1url.cz/Wr4zt>.

HORÁČEK, Michal. *Království za koně*. 2. vyd. Praha: Olympia, 1986.

HORÁK, Jiří. *Kniha o staré Praze*. 4. vyd. Praha: Máj, 2008.

HORČIČKA, Václav a ŽUPANIČ, Jan. *Šlechta na křižovatce: Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století*. 1. vyd. Praha: Agentura Pankrác, 2017. [cit. 11. 11. 2021]. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/view/uuid:ee3a38d0-63df-11e8-8637-005056827e51?page=uuid:75bfbfb0-7d70-11e8-9588-5ef3fc9bb22f>.

HUBÁLEK, Jaroslav, NEHYBA, Miloslav. *Od Fantoma po Peruána: historie 110 ročníků Velké pardubické*. 1. vyd. [S. l.: s. n.], 2002.

HUGGINS, Mike. *Horseracing and the British, 1919–39*. [online]. Manchester: Manchester University Press, 2003. [cit. 10. 9. 2022]. Dostupné z: <https://library.oapen.org/bitstream/id/2f756bba-f5dc-4d75-a806-6060dd20e22f/341342.pdf>.

JANOUC, Jiří. *Dostihy*. 1. vyd. Praha: Svépomoc, 1961.

JELÍNEK, Antonín. *Dostihová čítanka*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1991.

JENKS, George C. *Monarchs in exile*. In: *The Bookman; A Review of Books and Life*. Svazek 32. [online]. Dodd, Mead, 1911. [cit. 9. 11. 2022]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?redir_esc=y&hl=cs&id=E2gyAQAAMAAJ&pg=PA273&sig=ACfU3U0ltaJKZh_M_S-HfKXx0U_NBmsHkQ&focus=searchwithinvolume&q=braganza.

JOKL, Zdeněk. *Jezdectví a dostihový sport*. 1. vyd. Praha: SZN, 1977.

- JUŘÍK, Pavel. *Encyklopedie šlechtických rodů*. 2. vyd. Praha: Euromedia Group, 2021.
- JUŘÍK, Pavel. *Kinští: Bůh, čest, vlast*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2019.
- KOVÁŘ, Pavel. *Velká pardubická: příběhy z dějin, současnosti a zákulisí slavného dostihu*. Praha: XYZ, 2011.
- KOVAŘÍK, Jaromír. *Myslivost a její tradice: myslivecká osvěta*. 5. vyd. Praha: Druckvo, 2012.
- LEAL, de Augusto S. d'Azevedo B. de Pinho. *Portugal antigo e moderno; diccionario ... de todas as cidades, villas e freguezias de Portugal e de grande numero de aldeias*. Svazek 10. [online]. Mattos Moreira, 1882. [cit. 1. 11. 2022]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?redir_esc=y&hl=cs&id=BpoDAAAAYAAJ&q=1640#v=snippet&q=1640&f=false.
- LONGRIGG, Roger. *The History of Horse Racing*. [online]. New York: Stein and Day, 1972. [cit. 20. 4. 2021]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?redir_esc=y&hl=cs&id=bnQvAQAAAMAAJ&focus=searchwithinvolume&q=taxis.
- MAHLER, Zdeněk. *Slavní koně*. 1. vyd. Praha: Orbis pictus, 1992.
- MASON, Finch. *Heroes and heroines of the Grand National*. [online]. London: The Biographical Press, 1907. [cit. 19. 5. 2021]. Dostupné z: <https://archive.org/details/heroesheroinesof00maso>.
- MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*. Praha: Mladá fronta, 1992.
- MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti. Díl II*. 1. vydání. Praha: Argo, 2008–2010.
- MRKVIČKA, Jiří. *Člověk v akci: motivace lidského jednání*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1971.
- MUNROE, David Hoadley. *The Grand National, 1839–1930*. [online]. Las Vegas: Huntington Press, 1930. [cit. 18. 9. 2021]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?hl=cs&id=TQrOAAAAMAAJ&focus=searchwithinvolume&q=1836>.

- NEHYBA, Miloslav. *Velké sedmičky Velké pardubické*. 1. vydání. Brno: CPress, 2021.
- NEHYBA, Miloslav. *Dostih s Taxisovým příkopem: proměny Velké pardubické*. [Pardubice]: Helios Jiří Razskazov, 2017.
- NOHEL, Roland. *Auerspergové v Čechách*. Kutná Hora: OKC, 1997.
- O'LEARY, Con. *Grand National*. [online]. Rockliff, 1945. [cit. 20. 8. 2022]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=cs&id=jE_iAAAAMAAJ&focus=searchwithinvolume&q=kinsky.
- OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000.
- OLIVOVÁ, Věra. *Sport a hry ve starověkém světě*. Praha: Artia, 1988.
- PACUT, Miroslav. *Dějiny vybraných individuálních sportů*. 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2010.
- PÁVEK, Josef a KREPS, Bohumír. *Co chcete vědět o Velké pardubické?* (Velká pardubická steeplechase ve slově, zvuku i v obraze). Praha: Pro Státní závodiště vydalo nakl. Olympia, 1972.
- PECHEROVÁ, Kamila. *Liverpoolský triumf Karla knížete Kinského*. Kladruby nad Labem: Lenka Gotthardová, 2018.
- PELC, Martin. *Sport a česká společnost do roku 1939: osobnosti, instituce, reflexe*. 1. vyd. Praha: NLN, 2018.
- PINFOLD, John a PECHEROVÁ, Kamila. *Velká pardubická a Velká národní liverpoolská – příběh dvou dostihů*. [Pardubice]: Helios, 2010.
- PINFOLD, John. *Aintree: The History of the Racecourse*. Isle Of Wight: Medina Publishing, Limited, 2016.
- PÍRKA, Josef et al. *Pardubický fotograf Josef Pírka*. Pardubice: Helios – Jiří Razskazov, 2015.
- PRASCHL-BICHLER, Gabriele. *Císařovna Alžběta: mýtus a pravda*. 1. vyd. Praha: Ikar, 1998.
- PREISS, Pavel. *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách*. 2. vyd. Praha: Paseka, 2003.

RICE, James. *History of the British turf, from the earliest period to the present day*. [online]. Volume I. London: Samson Low, Marston, Searle, and Rivington, 1879. [cit. 18. 2. 2021]. Dostupné z: <https://archive.org/stream/historyofbritish01rice>.

RICHARDSON, John Maunsell. *Gentlemen riders: past and present*. [online]. London: Vinton, 1909. [cit. 11. 9. 2022]. Dostupné z: <https://archive.org/details/gentlemenridersp00rich/page/n207/mode/2up?q=kinsky>.

RICHTER, Karel. *Chlumeck nad Cidlinou a Chlumecko v proměnách dějin: po stopách prošlého času*. 1. vyd.. Praha: Epoque, 2010.

RICHTER, Karel. *Sága rodu Kinských*. [s.l.]. [2008?].

SAKAŘ, Josef. *Dějiny Pardubic nad Labem. Dílu 4. část 3, Soupis domů předměstí Dlouhého-Zeleného*. [online]. Pardubice: Město Pardubice, 1931. [cit. 11. 2. 2021]. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/view/uuid:c95d4690-3285-11e4-8f64-005056827e52>.

SAUNDERS, Otley et al. *Horse-racing: its history, and early records of the principal and other race meetings*. [online]. London: Saunders, Otley, and Company, 1863. [cit. 1. 2. 2021]. Dostupné z: <https://books.google.com/jm/books?id=VypHAQAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>.

SETH-SMITH, Michael et al. *The History of steeplechasing*. London: Joseph, 1966.

SEYRL, Harald. *Der Tod der Kaiserin: die Ermordung der Kaiserin und Königin Elisabeth von Österreich-Ungarn am 10. September 1898 im Spiegel der zeitgenössischen Darstellung*. [online]. Edition Seyrl, 1998. [cit. 17. 8. 2022]. Dostupné z: <https://1url.cz/or4KT>.

SCHMIEDOVÁ, Zuzana. *Ať nám koně jdou: úvod do světa turfu*. 1. vyd. Praha: Plot, 2012.

SMITH, Vian. *The Grand National: A History of the World's Greatest Steeplechase*. [online]. California: University of California, 1970. [cit. 10. 7. 2022]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?redir_esc=y&hl=cs&id=lyhAAAAIAAJ&focus=searchwithinvolume&q=kinsky.

SOMMER, Jiří. *Dějiny sportu: Sporty našich předků*. 1. vyd. [Olomouc]: Fontána, 2003.

STEHLÍKOVÁ, Jana a ŠTĚPÁN, Luděk. *Nasavrcké panství a slatiňanští Auerspergové: utváření sídelní krajiny*. 1. vyd. Slatiňany: Město Slatiňany, 2014.

SVOBODA, Miloš. *Pardubické parforsní hony*. In: A B – Zet Pardubicka, sešit 25. Klub přátel Pardubicka a Společnost pro rozvoj Pardubicka, 2003.

SVOBODA, Miloš. *100 ročníků Velké pardubické steeplechase*. 1. vyd. Praha: SZN, 1990.

ŠPATNÝ, František, *Deutsch-böhmisches Wörterbuch für Wirtschaftsbeamte, Thierärzte*. [online]. Praha: K.k. Hofbuchdruckerei v Gottlieb Hasse Soehne, 1851. [cit. 1. 1. 2022]. Dostupné z <https://ndk.cz/view/uuid:e1c808f0-3921-11dd-a217-000d606f5dc6?page=uuid:b7417881-b57f-4643-8f6e-7c59304fa996&fulltext=p%C5%99edj%C3%AD%C5%BE%C4%8Fky>.

ŠULC, Ivo et al. *František Schmoranz st. a rod Schmoranzů ze Slatiňan*. 1. vydání. Praha: Artefactum, 2020.

TEJKAL, Amand. *Dostihový sport. Vysvětlení významu, pravidel a organisace dostihového sportu a všeho, co s turfem souvisí. S četnými obrázky, plány a barevnou přílohou*. [online]. Brno: nákladem autora, 1927. [cit. 11. 2. 2021]. Dostupné z https://archive.org/details/dostihovy_sport.

THURN-TAXIS, Franz von. *Pardubitz: Parforce-Jagd und Rennen*. Wien: Böhlau, 1990.

UNTERREINER, Katrin. *Habsburkové: mýty a pravda*. [Líbeznice]: Víkend, 2011.

VALENTA, Aleš. *Dějiny rodu Kinských*. 1. vyd. České Budějovice: Vedita, 2004.

VAMPLEW, Wray, KAY, Joyce. *Encyclopedia of British Horseracing*. [online]. London: Psychology Press, 2005. [cit. 20. 9. 2020]. Dostupné z <https://books.google.cz/books?id=8eYD6hjl2xQC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>.

VOCELKA, Karl a HELLER, Lynne. *Život Habsburků: kultura a mentalita jednoho rodu*. 1. vyd. Praha: Plejáda, 2012.

VOREL, Miroslav. *Encyklopedie tělesné kultury*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1988.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1996.

Kvalifikační práce

KALENDOVÁ, Andrea. *Pardubice za 1. světové války*. [online]. Brno, 2017. [cit. 2. 3. 2022]. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/w7n46/Bakalarska_prace.pdf.

KAVULJAKOVÁ, Aneta. *Každodenní život šlechticů v první polovině 20. století na příkladu hraběnky Marie Josefiny Kinské*. [online]. Pardubice, 2020. [cit. 2. 11. 2022]. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. Dostupné z: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/76244/KavuljakovaA_Kazdodenni_zivot_DH_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

MYSLIVCOVÁ, Petra. *Historie dostihového sportu v Českých zemích*. [online]. České Budějovice, 2020. [cit. 15. 6. 2022]. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta. Dostupné z: <https://theses.cz/id/0j4gt1/37825444>.

SEDLÁČKOVÁ, Hana. *K životnímu stylu východočeské šlechty 19. století: parforsní hony a jízdy o závod*. [online]. Brno, 2011. [cit. 15. 6. 2022]. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/htdbw/K_zivotnimu_stylu_vychodoceske_slechty_19._stoleti_Parforsni_hony_a_jizdy_o_zavod.pdf.

SUTTLE, D. C. *Horse Racing During the Civil War: The Perseverance of the Sport During a Time of National Crisis*. [online]. Fayetteville, 2019. Graduate Theses and Dissertations. University of Arkansas. [cit. 2. 7. 2022]. Dostupné z: <https://scholarworks.uark.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4898&context=etd>.

ŠÚTH, Petr. *Stará šlechta v moderní době: Život hraběte Heinricha Larisch-Mönnicha (1850-1918)* [online]. Brno, 2017. [cit. 20. 7. 2022]. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/d6mtl/Bakalarska_prace_Suth.pdf.

Webové stránky

A dinastia de Bragança – 1640–1910. [online]. 5. 11. 2013. [cit. 20. 11. 2022]. Historia-Portugal. Dostupné z: <https://historia-portugal.blogspot.com/2008/02/dinastia-de-braganca-1640-1910.html>.

Aintree Racecourse. [Legends... Legends everywhere...] In: Facebook [online]. 5. 11. 2022 (13:00). [cit. 6. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/aintree/photos/pcb.10160909520227792/10160909520127792/>.

Cena Laty Brandisové. [online]. In: Závodistiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d]. cit. 24. 10. 2022]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/cena-laty-brandisove/>.

Císařská návštěva na Pardubicku před 145 lety – dva hony a zastavené vlaky. [online]. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích. [cit. 19. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.vcm.cz/kontakty/pro-novinare/tiskove-zpravy/cisarska-navsteva-na-pardubicku-pred-145-lety-dva-hony-a-zastavene-vlakly/>.

Evropské město koní 2020. [online]. In: Závodistiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d]. cit. 2. 8. 2022]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/evropske-mesto-koni-2020/>.

Hector Baltazzi. [online]. In: The Library of Nineteenth-Century Photograph. Paul Frecker, [s.a]. [cit. 8. 10. 2022]. Dostupné z: www.19thcenturyphotos.com/Hector-Baltazzi-127052.htm.

Historie chovu koní Kinských. [online]. In: Svaz chovatelů koní Kinských. Poslední aktualizace 20. 11. 2022. [cit. 1. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.schkk.cz/clanky/dokumenty/archiv-kk/historie-chovu-koni-kinskych/>.

Hubertova jízda. [online]. Střední škola chovu koní a jezdeckví Kladruby nad Labem, 2022. [cit. 1. 11. 2022]. Dostupné z: <https://skola-kladrubynl.cz/hubertova-jizda/>.

Internetová jazyková příručka. [online] (2008–2022). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [cit. 15. 10. 2022]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz>.

Koňské dostihy. [online]. Národní pedagogický institut, [s. a.]. Dostupné z: archiv-nuv.npi.cz/uploads/STU/rozhledy/2104/2021_R4_hotovo.pdf.

Myslivost [online], poslední aktualizace 13. 9. 2022 v 04:39. [cit. 15. 7. 2022], Wikipedie. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Myslivost#Lovectv%C3%AD>.

Národní hřebčín v Heřmanově Městci. [online]. In: Oficiální stránky města Heřmanův Městec. Poslední aktualizace: 2. 12. 2022. [cit. 12. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.hermanuv-mestec.cz/volny-cas/zajimava-mista-a-okoli/narodni-hrebcin/>.

Od parforsních honů k Velké pardubické. Historie slavných honů na Kunětické hoře. [online]. In: Hrad-kunetickahora.cz. Národní památkový ústav, [s. d.]. [cit. 28. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.hrad-kunetickahora.cz/cs/akce/31531-od-parforsnich-honu-k-velke-pardubicke-historie-slavnych-honu-na-kuneticke-hore>.

Oktavián Kinský Memorial. [online]. Kinský dal Borgo, a. s., 2019-2022. [cit. 12. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.oktavianmemorial.cz>.

Online Etymology Dictionary. [online], poslední aktualizace 31. 8. 2018. [cit. 16. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/sport>.

Parforsní hon. [online], poslední aktualizace 13. 5. 2021 v 23:36. [cit. 6. 6. 2022], Wikipedie. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Parforsn%C3%AD_hon.

Rakousko-uherský zlatý. [online], poslední aktualizace 14. 9. 2022 v 14:48. [cit. 2. 4. 2022], Wikipedie. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Rakousko-uhersk%C3%BD_zlat%C3%BD.

Salon Františka Josefa I. [online]. Kladruby nad Labem: Národní hřebčín Kladruby nad Labem. [cit. 2. 4. 2022]. Dostupné z: www.nhkladruby.pano3d.cz.

Sláva pardubických parforsních honů. [online]. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích. [cit. 10. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.vcm.cz/akce/archiv-akci/archiv-akci-2020/slava-pardubickych-parforsnich-honu/>.

Slavnosti koní 2000. [online]. Hradištko: Koně Hradištko, [s. a.]. [cit. 1. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.kone-hradistko.cz/slavnosti-koni-2000/>.

Steeplechase (horse racing) [online], last edited on 22 November 2022, at 21:03 (UTC). [cit. 23. 10. 2022], Wikipedia. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Steeplechase_\(horse_racing\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Steeplechase_(horse_racing)).

Výsledky ze dne 03.09.2022 – Pardubice. [online]. In: Dostihyjc.cz. Praha: Jockey Club České republiky. [s. a.]. Dostupné z:

http://www.dostihyjc.cz/vysledky.php?stat=1&rok=2022&sel_den=22462.

Výsledky ze dne 04.09.2021 – Pardubice. [online]. In: Dostihyjc.cz. Praha: Jockey Club České republiky. [s. a.]. Dostupné z:

www.dostihyjc.cz/vysledky.php?stat=1&rok=2021&sel_den=20476.

War horse facts. [online]. London: The Brooke Hospital for Animals, [s. a.]. [cit. 7. 7. 2022].

Dostupné z: <https://www.thebrooke.org/get-involved/every-horse-remembered/war-horse-facts>.

Z historie dostihů. [online]. In: Závodistiště Pardubice.cz. Pardubice: Dostihový spolek, [s.d.]. cit.

24. 10. 2022]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>.

Seznam příloh

- Obrázek 1 – Vyšší společnost u tribun pardubického závodiště, rok 1910.
- Obrázek 2 – Kurz Velké pardubické steeplechase ze 70. let 20. století.
- Obrázek 3 – Krajina Pardubicka; soutok Labe s Loučnou, rok 1870.
- Obrázek 4 – Krajina Pardubicka; louky a pastviny.
- Obrázek 5 – Krajina Pardubicka, pohled na Kunětickou horu.
- Obrázek 6 – Krajina Pardubicka, pohled z Kunětické hory.
- Obrázek 7 – Císařské povinné otisky stabilního katastru, Pardubice, místo dnešního závodiště.
- Obrázek 8 – Originální mapy stabilního katastru, závodiště v Pardubicích.
- Obrázek 9 – Mapy třetího vojenského mapování, závodiště v Pardubicích.
- Obrázek 10 – Mapa závodiště v Pardubicích, patrná vzdálenost od centra.
- Obrázek 11 – Mapa zámku Karlova Koruna a okolí, vlastnictví rodu Kinských.
- Obrázek 12 – Rendez-vous (meet) u Bohdanče.
- Obrázek 13 – Trasy parforsních honů pořádaných v okolí Pardubic, rok 1911.
- Obrázek 14 – Fotografie šlechtičny chystající se v sedle svého bělouše na parforsní hon.
- Obrázek 15 – Obraz princezny Gabriele z rodu Thurn-Taxisů v dámském sedle, rok 1904.
- Obrázek 16 – Dámské a pánské sedlo, expozice parforsních honů na Kunětické hoře.
- Obrázek 17 – Počátek parforsního honu, kněžna Auerspergová a Kinská se smečkou psů.
- Obrázek 18 – Psovod Charles Peck v loveckém oděvu.
- Obrázek 19 – Parforsní společnost na honu.
- Obrázek 20 – Kníže Liechtenstein se svou ženou v nové prostředí Pardubic, obraz z roku 1844.
- Obrázek 21 – Šlechtické kasino v Pardubicích.
- Obrázek 22 – Hrabě Eduard Clam-Gallas u Custozy.
- Obrázek 23 – Salon Františka Josefa I. v zámku Kladruby nad Labem.
- Obrázek 24 – Účast císařovny Alžběty Bavorské a jejího muže při druhém honu pod Kunětickou horou.
- Obrázek 25 – Překonávání Labe při druhém pardubickém honu. František Josef I. na koni Mountain-Lass a Alžběta Bavorská na bělouši Zobeidovi, rok 1875.
- Obrázek 26 – Císař František Josef I. se svým doprovodem na parforsním honu u Pardubic.

- Obrázek 27 – Císařovna Alžběta Bavorská na parforsním honu, rok 1884.
- Obrázek 28 – Fotografie automobilu dopravující parforsní společnost na hon.
- Obrázek 29 – Fotografie automobilu dopravující parforsní společnost na hon.
- Obrázek 30 – Skupinka dam čekající u automobilu, vyfoceno kolem roku 1910.
- Obrázek 31 – Fotografie parforsní společnosti, ukázka tehdejší módy.
- Obrázek 32 – Fotografie parforsní společnosti, ukázka tehdejší módy a jezdeckých koní pro parforsní hon.
- Obrázek 33 – Kočár typu „sociable“ dopravující parforsní společnost na hon.
- Obrázek 34 – Pardubická parforsní společnost v roce 1852.
- Obrázek 35 – Pardubická parforsní společnost na honu.
- Obrázek 36 – Koutek věnovaný dostihovému sportu v zámku Slatiňany.
- Obrázek 37 – Obraz dostihového koně a žokeje v dresu s barvami hájící rod Auerspergů.
- Obrázek 38 – Walter Earl na portrétu v Hřebčíně Slatiňany.
- Obrázek 39 – Deska s podkovami vítězných koní v majetku rodu Auerspergů.
- Obrázek 40 – Portrét Oktaviána Kinského na zámku Karlova Koruna.
- Obrázek 41 – Jezdecký úbor zavedený Oktaviánem Kinským nošený při parforsních honech.
- Obrázek 42 – Členové parforsní společnosti v typickém jezdeckém úboru na honu rodu Kinských a jejich hostů.
- Obrázek 43 – Jezdecký oděv (dámský a pánský) v expozici na hradě Kunětická hora.
- Obrázek 44 – Oktavián Kinský na koni Caesarovi plemene Equus Kinský.
- Obrázek 45 – Zdenko Kinský v barvách rodinné dostihové stáje.
- Obrázek 46 – Budova zámeckých koníren v Heřmanově Městci.
- Obrázek 47 – Kníže Ferdinand Kinský na klisně Decimě.
- Obrázek 48 – Iniciativa The Aintree Hall of Fame, jména vítězů Velké národní steeplechase.
- Obrázek 49 – Jméno Karla Kinského mezi jmény vítězů Velké národní steeplechase.
- Obrázek 50 – První překážkové dostihy pořádané v polích na Pardubicku.
- Obrázek 51 – Parforsní společnost shromážděná na meetu na závodišti v Pardubicích.
- Obrázek 52 – Výsledková listina první větší steeplechase, která se konala na pardubickém závodišti.
- Obrázek 53 – Náskres kurzu dostihu první Velké pardubické a dalších dvou dostihů.

- Obrázek 54 – Plánek trati první Velké pardubické ze sekundární literatury.
- Obrázek 55 – Obraz zachycující 1. ročník Velké pardubické steeplechase konané v roce 1874.
V čele hřebec Fantôme s žokejem Georgem Sayersem v sedle.
- Obrázek 56 – Tmavý hnědák Fantôme s žokejem Georgem Sayersem v sedle.
- Obrázek 57 – Kníže František Auersperg gratulující jezdci Maxu Seiffertovi k výhře ve Velké pardubické, rok 1910.
- Obrázek 58 – Pád jezdce a koně při parforsním honu.
- Obrázek 59 – Dvojitý pád jezdce a koní při parforsním honu.
- Obrázek 60 – Jezdci s bílou šerpou – adepti na účast ve Velké pardubické steeplechase.
- Obrázek 61 – Dostihový program první Velké pardubické.
- Obrázek 62 – Závodistiště v Pardubicích s černými vlajkami připomínající smrt císařovny Alžběty Bavorské, rok 1898.
- Obrázek 63 – Karel Kramář, Přemysl Šámal a další osobnosti první republiky na honu.
- Obrázek 64 – Hraběnka Lata Brandisová, hrabě Zdenko Radslav Kinský a klisna Norma při vítězství ve Velké pardubické v roce 1937.
- Obrázek 65 – Lata Brandisová před startem Velké pardubické v roce 1946.
- Obrázek 66 – Pozvánka na parforsní hon a na festival Velká pardubická v ulicích města Pardubic.
- Obrázek 67 – Bratranci Francesco Kinský dal Borgo a Carlo Kinský dal Borgo při 2. ročníku *Oktavián Kinský Memoriál* na zámku Karlova Koruna.
- Obrázek 68 – Představení plemena Koně Kinských na zámku Karlova Koruna.
- Obrázek 69 – Ukázka hudebního doprovodu parforsních honů při 2. ročníku *Oktavián Kinský Memoriál* na zámku Karlova Koruna.
- Obrázek 70 – Francesco Kinský dal Borgo losující čísla koní startujících ve 131. Velké pardubické se Slavia pojišťovnou.

Obrazové přílohy

Obrázek 1

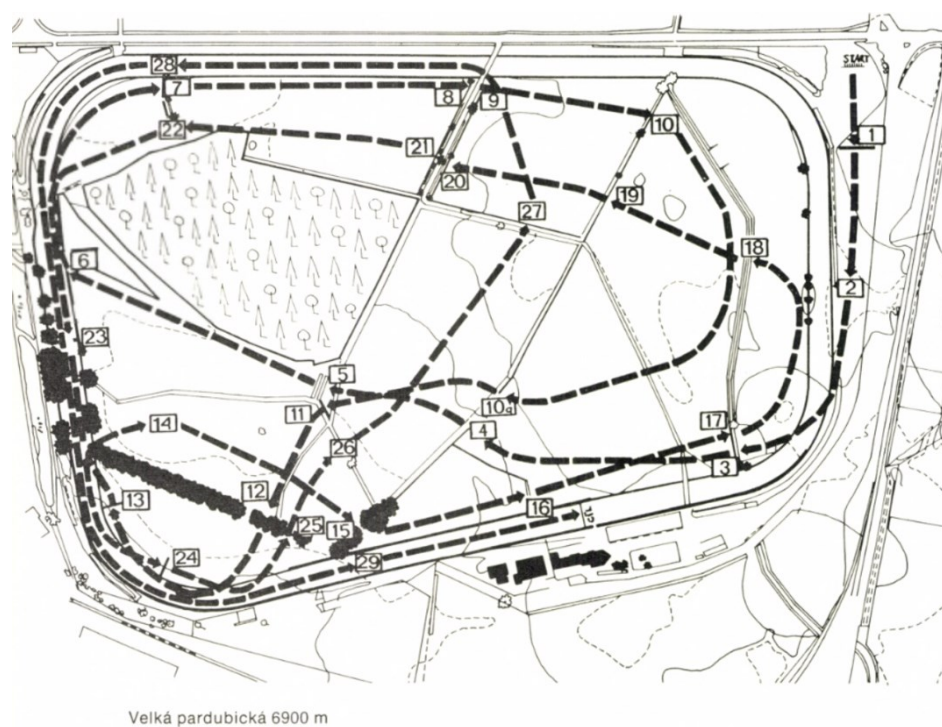

Pohled na příslušníky šlechtických rodů diskutující ve společenském oblečení u tribuny pardubického závodiště. Fotografie pocházející z počátku 20. století (cca rok 1910).

Zdroj: *Východočeské muzeum v Pardubicích*. Sběrka fotografií. [online]. Dostihové závodiště v Pardubicích kolem roku 1910. Inv. č.: FA-P-07394. Dostupné

z: <https://www.klickesbirkam.cz/?strana=4&fulltext=dostihy&institute%5B0%5D=29015&slider-min=-8000&slider-max=7989&pl=&raz=&jo=1&datfset=&dattset=&do=searchForm-submit&more=0&id=70096338>.

Obrázek 2

Kurz Velké pardubické steeplechase ze 70. let 20. století, na němž je na první pohled patrný typ dostihu steeplechase crosscountry. Zdroj: DAVID, 1974.

Obrázek 3

Pardubicko, rok 1870. Pohled na Kunětickou horu od soutoku Labe s Loučnou. Zdroj: *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. *Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen*, s. 4, D-57, fotografie 7.

Obrázek 4

Pardubicko – ideální prostředí pro pořádání parforsních honů a prvních dostihů. Rozsáhlé louky a pastviny oddělené občasnými remízky a křovinami, v pozadí Kunětická hora. Zdroj: *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 4, D-58, fotografie 8.

Obrázek 5

Kunětická hora je patrná na mnohých ilustracích. Zde je na pozadí obrazu znázorňujícím dva koně pocházející ze stáje hraběte Friedricha Karla Kinského. Zdroj: ADAM et al. 1875, s. 6.

Obrázek 6

Pohled z Kunětické hory do podzimního krajiny pro parforsní hony či dostihy jako stvořené. Úzké pásy lesíků a remízků protkávané mrazivými potůčky a říčkami střídají v mlze zahalené oranice a louky. V popředí stavení, do něhož by bylo před více než sto lety možné zahnat vyčerpaného jelena a po jeho konečném polapení zvolat „*halali*“. Podobná atmosféra by se dala zachytit jistě i v krajinách v Anglii, jejíž zvyklostmi a prostředím se česká parforsní společnost značně inspirovala. Fotografie autorky práce.

Obrázek 7

Císařské povinné otisky stabilního katastru 1:2 880 – Čechy. Tyto otisky vznikaly mezi lety 1824–1843, proto zde není dostihové závodiště vznikající až v 50. letech 19. století ještě vyznačeno. Spatřit zde ale můžeme již *Militär Reitschule* a vhodný prostor nabízející se pro terénní ježdění na koni, a to jak pro cvičně vojenské, tak závodní účely. V oblasti dnešního závodiště jsou patrné suché louky a smíšené lesy. Část lesa je ostatně dodnes součástí areálu závodiště.

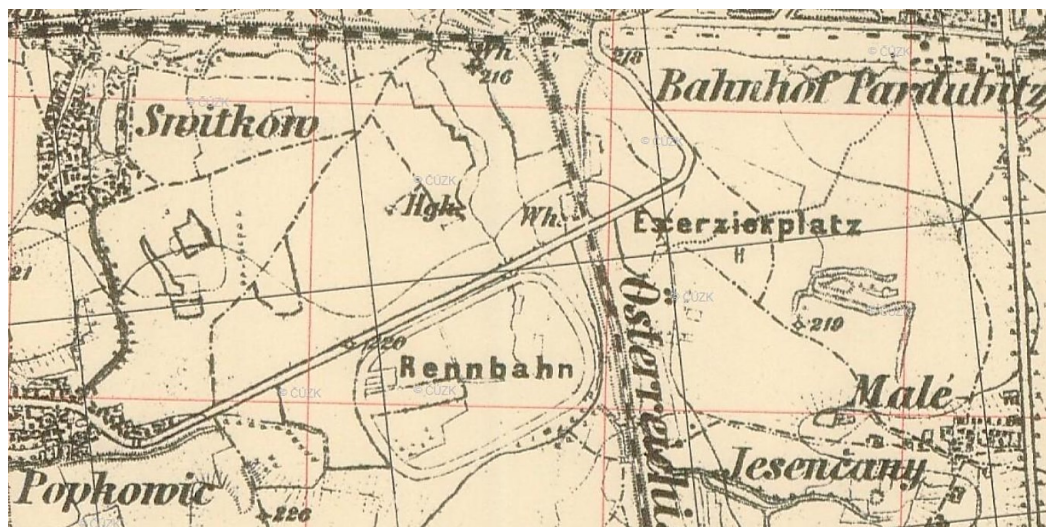
Zdroj: 5633-1 Pardubitz. [online]. Císařské povinné otisky stabilního katastru 1:2 880 – Čechy. Rok 1839. Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální. Archivní katalog ÚAZK Vademecum. [cit. 6. 6. 2021]. Dostupné z: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=cioc&idrastru=B2_a_6C_5633-1_9.

Obrázek 8

Originální mapy stabilního katastru, závodíště v Pardubicích. Zdroj: *Pardubice*. [online]. Originální mapy stabilního katastru 1:2 880 – Čechy. Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální. Archivní katalog ÚAZK Vademecum. [cit. 10. 6. 2021]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/archiv/>.

Obrázek 9

Topografická sekce 1:25 000 třetího vojenského mapování naznačuje další výhodu závodíště – a to jeho blízkost hlavnímu nádraží. V dnešní době staví vlak přímo u závodíště. Zdroj: 3955-4 *Topografická sekce 1:25 000 třetího vojenského mapování, název D1_21_3955-6*. [online]. Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální. Archivní katalog ÚAZK Vademecum. [cit. 10. 6. 2021]. Dostupné z: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=3voj_sekce&idrastru=D1_21_3955-6.

Obrázek 10

Závodíště v Pardubicích, patrná vzdálenost od centra. Zdroj: *Pardubice a Hradec Králové*, list č. 3955. [online]. Speciální mapy III. vojenského mapování. C/ 1-258. Zdiby: Mapový portál Výzkumného ústavu geodetického, topografického a kartografického, v. v. l. [cit. 10. 6. 2021]. Dostupné z: <http://mapy.vugtk.cz/specialky/sheets.php?rs=2&lg=cze&maplayout=3955&name=Pardubice%20a%20Hradec%20Kr%C3%A1lov%C3%A9>.

Obrázek 11

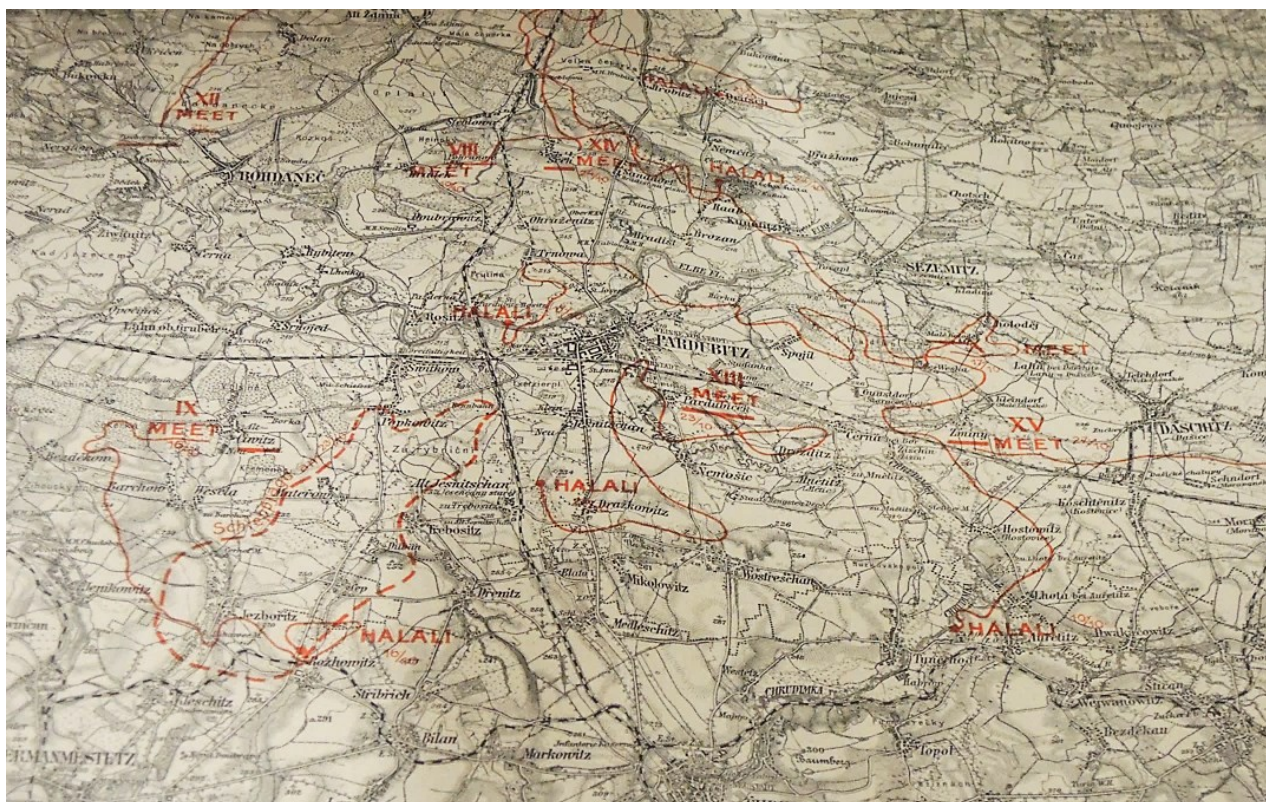
Zámek Karlova Koruna a okolí, vlastnictví rodu Kinských. Zdroj: *Chlumeck nad Cidlinou*. [online]. Originální mapy stabilního katastru 1:2 880 – Čechy. Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální. Archivní katalog ÚAZK Vademecum. [cit. 10. 6. 2021]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/archiv/>.

Obrázek 12

Počáteční bod honů – tzv. *rendez-vous* neboli *meet*; zde konkrétně meet u Bohdanče. Lokaci *meetu* určoval *vedoucí honu* neboli *master*. Zahajovalo se nejčastěji na dostihovém závodišti, u Máteřova, Sezemic, na konci Pardubiček či u bohdonečského mlýna. Zdroj: Státní okresní archiv Pardubice, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 4, K14/11, fotografie 6.

Obrázek 13

Kniha map parforsních honů pořádaných v okolí Pardubic, rok 1911, vydaná v Pardubicích. Označuje jednotlivé trasy se svými „meety“ a „halali“, zároveň v ní lze najít i seznamy účastníků jednotlivých honů. K vidění například zmiňovaný meet u Bohdanče, Pardubiček a Čivic nebo halali u Rosic. Zdroj: *Východočeské muzeum v Pardubicích*, Historická expozice.

Obrázek 14

Šlechtična v sedle svého bělouše chystající se na parforsní hon. Fotografie je pořízená J. Pírkou na samotném závodišti v Pardubicích, kde býval často *meet* honů. Zdroj: *Východočeské muzeum v Pardubicích*, Historická expozice. Výřez z fotografie.

Obrázek 15

Princezna Gabriele z rodu Thurn-Taxisů, rozená hraběnka Kinská. Obraz z roku 1904 ukazující eleganci šlechticů v dámském sedle. Zdroj: THURN-TAXIS 1990, s. 101.

Obrázek 16

Dámské sedlo vedle sedla pánského. Expozice parforsních honů,⁶⁸⁷ okruh Hradní palác s věží na Kunětické hoře. Ta je namalovaná na obraze vlevo, vedle ní je malba znázorňující Červený Hrádek. Tento zámek nacházející se v okrese Chomutov byl v době honů užíván jako myslivecký zámček. Fotografie poskytnuta Nikolou Košínovou.

⁶⁸⁷ V současné době je expozice dočasně uzavřena.

Obrázek 17

Na fotografii z roku 1902 je vidět počátek parforsního honu, kde na příchod psovoda čeká kněžna Auerspergová a kněžna Kinská se smečkou psů. Zdroj: *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 29.

Obrázek 18

Na obrázku je Charles Peck ve tmavém kabátě a světlých rajtkách anglického střihu drží bič zakončený podle anglického stylu zahnutou rukojetí. Zdroj: *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 9.

Obrázek 19

Parforsní společnost na honu. Zdroj: *Státní okresní archiv Pardubice* (SOkA Pardubice). Sbírká fotografií, nezpracované. (Př. 172/11), Parforsní hony. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen. [S.L.]. [S.A.], s. 2, D8.

Obrázek 20

Kníže Liechtenstein se svou ženou v nové prostředí Pardubic. Obraz Ferdinanda Raucha, 1844.
Zdroj: THURN-TAXIS 1990, s. 27.

Obrázek 21

Šlechtické kasino na dnešní Třídě Míru, dřívější Královské třídě pojmenované takto po již zmiňované návštěvě císaře v roce 1874. Zdroj: ONDERA, Branislav. *História Taxisovej priekopy - 1. časť*. [online]. In: Turf.sk. [s.l.]. [s.d.]. [cit. 8. 7. 2022]. Dostupné z: http://www.turf.sk/clanky/2022_historia_taxisovej_priekopy_1.html.

Obrázek 22

Hrabě Eduard Clam-Gallas u Custozy dokazuje své jezdecké schopnosti. Zdroj: THURN-TAXIS 1990, s. 67.

Obrázek 23

Salon Františka Josefa I. v zámku Kladruba nad Labem. Zdroj: Salon Františka Josefa I. [online]. Kladruba nad Labem: Národní hřebčín Kladruba nad Labem. [cit. 2. 4. 2022]. Dostupné z: www.nhkladruby.pano3d.cz.

Obrázek 24

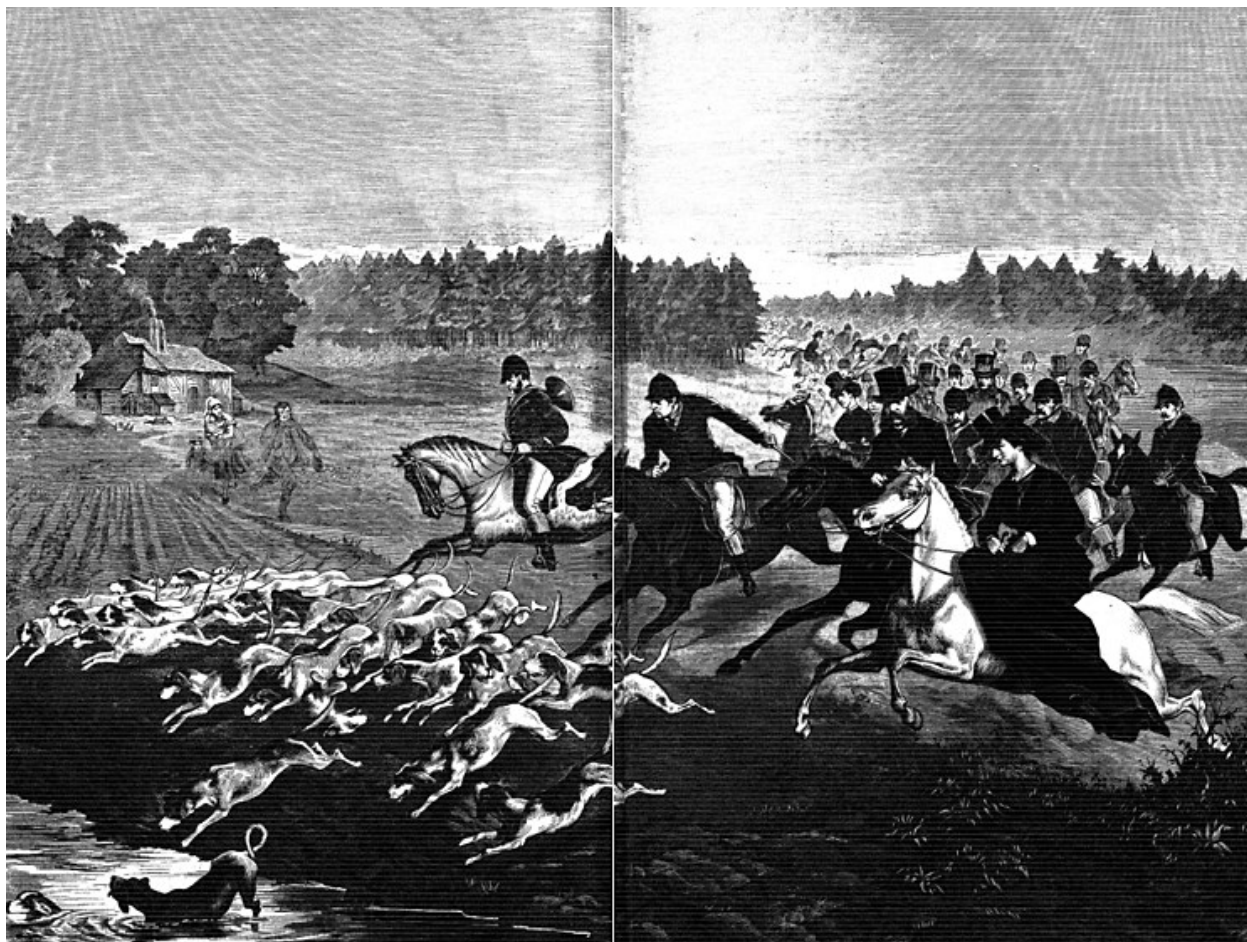

Účast císařovny Sisi a jejího muže při druhém honu pod Kunětickou horou připomíná tento obraz nacházející se svého času ve Východočeském muzeu v Pardubicích.⁶⁸⁸ Zdroj: KUČTOVÁ,

⁶⁸⁸ Dnes již obraz vystavený v muzeu nenajdeme.

Šárka. *Po stopách císaře aneb výlet, na který se mělo zapomenout*. [online]. In: Český rozhlas Pardubice. Pardubice, 2019. 15. 12. 2019. [cit. 20. 9. 2022]. Dostupné z: <https://pardubice.rozhlas.cz/po-stopach-cisare-aneb-vylet-na-ktery-se-melo-zapomenout-8123737>.

Obrázek 25

Obraz Josefa Mukařovského zobrazující Františka Josefa I. na koni Mountain-Lass a Alžbětu Bavorskou na bělouši Zobeidovi při druhém pardubickém honu. Konkrétně se jedná o scénu překonávání Labe. Zdroj: *Světobzor*, 22. 1. 1875. 9(4), s. 40–42.

Obrázek 26

Císař František Josef I. na parforsním honu u Pardubic. Na obrazu Emila Adama jsou zachyceni také hrabě Esterházy, knížata Trauttmansdorff a Windischgrätz a princ Emil Fürstenberg. Zdroj: THURN-TAXIS 1990, s. 105.

Obrázek 27

Císařovna na parforsním honu. Obraz Emila Adama z roku 1884, na kterém je patrné, že parforsní společnost musela leckdy překonávat na koních přirozené překážky v terénu, jimiž byly později inspirované překážkové dostihy v Pardubicích. Zdroj: THURN-TAXIS 1990, s. 107.

Obrázek 28

Neoznačená fotografie, automobil přivázející členy parforsní společnosti na hon. Zdroj: *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 30.

Obrázek 29

Neoznačená fotografie, automobil přivázející členy parforsní společnosti na hon. Zdroj: *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 31, D35.

Obrázek 30

Skupinka dam parforsní společnosti čekající u automobilu, vyfoceno kolem roku 1910 J. Pírkou. Zdroj: Východočeské muzeum v Pardubicích, historická expozice.

Obrázek 31

Fotografie ukazující tehdejší módu. Protože byly parforsní hony pořádány v podzimních měsících, bylo třeba této skutečnosti přizpůsobit i volbu oblečení. V pravém horním rohu je možné spatřit osobu neodmyslitelně spjatou s pořádáním honů v 80. a 90. letech 19. století a v prvních letech století dvacátého – všemi oblíbeného psovoda Charlese Pecka. Zdroj: *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. *Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen*, s. 30.

Obrázek 32

Fotografie ukazující tehdejší módu a jezdecké koně určené pro parforsní hon. Zdroj: *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 30.

Obrázek 33

Kočár typu „sociable“ – pohodlný a reprezentační zároveň. Zdroj: Hřebčín Slatiňany, kočárovna. Fotografie autorky práce.

Obrázek 34

Pardubická parforsní společnost v roce 1852. Na fotografii jsou vidět hrabě Jaroslav Sternberg, princ Emil Fürstenberg, kníže František Liechtenstein, hrabě Rudolf Kinský, hrabě František Salm, hrabě Wrba, princ Rohan, hrabě Oktavián Kinský, hrabě Pappenheim, kníže Windischgrät, hrabě Clam-Gallas, kníže Rudolf Liechtenstein, baron Zedwitz, hrabě Thun, kníže Vincenc Auersperg, kníže Ferdinand Kinský, hrabě Waldstein, kníže Egon Thurn-Taxis a hrabě František Harrach. Zdroj: THURN-TAXIS 1990, s. 71.

Obrázek 35

Pardubická parforsní společnost na honu znázorněná na obraze Emila a Benna Adama. Zdroj: THURN-TAXIS 1990, s. 51.

Obrázek 36

Auerspergové koňmi, a především dostihy doslova žili. Koutek věnovaný dostihovému sportu. Státní zámek Slatiňany, Letní sídlo Auerspergů, základní okruh. Fotografie autorky práce.

Obrázek 37

Dostihové barvy hájící rod Auerspergů. Státní zámek Slatiňany, Letní sídlo Auerspergů, základní okruh. Fotografie autorky práce.

Obrázek 38

Walter Earl na portrétu v Hřebčíně Slatiňany – na místě dnes už nesmazatelně spojené s historií starokladrubského vraníka, byť v minulosti významném pro dostihový sport. Zdroj: *Hřebčín Slatiňany*, postrojovna a historická sedlovna rodu Auerspergů. Fotografie autorky práce.

Obrázek 39

Deska s podkovami vítězných koní v majetku rodu Auerspergů. Vedle jména koně obsahuje záznam v prostoru ohraničeném podkovou také místo a datum vítězství, dále typ dostihu a finanční odměnu pro vítěze. Zdroj: *Hřebčín Slatiňany*, postrojovna a historická sedlovna rodu Auerspergů. Fotografie autorky práce.

Obrázek 40

Portrét Oktaviána Kinského na zámku Karlova Koruna. Zdroj: *Zámek Karlova Koruna*, historická prohlídka. Fotografie autorky práce.

Obrázek 41

Typický, zprvu však rozporuplně přijímaný jezdecký úbor zavedený Oktaviánem Kinským pro účast v parforsních honech. Inspirováno anglickým vzorem. Zdroj: *Zámek Karlova Koruna*, historická prohlídka. Fotografie autorky práce.

Obrázek 42

Červený jezdecký úbor pocházející původně z Velké Británie, na obrázku již na honu rodu Kinských a jejich hostů. Zdroj: *Zámek Karlova Koruna*, historická prohlídka. Fotografie autorky práce.

Obrázek 43

Jezdecký oděv v dnešní době rekonstruované expozici na hradě Kunětická hora. Vlevo dámský oděv, vpravo pánský. Fotografie Nikolý Košínové.

Obrázek 44

Oktavián Kinský na svém oblíbeném koni Caesarovi plemene Equus Kinský. Zdroj: *Zámek Karlova Koruna*, historická prohlídka. Fotografie autorky práce.

Obrázek 45

Zdenko Kinský v barvách rodinné dostihové stáje. Zdroj: *Zámek Karlova Koruna*, historická prohlídka. Fotografie autorky práce.

Obrázek 46

Budova zámeckých koníren v Heřmanově Městci. Zdroj: *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 16a.

Obrázek 47

Fotografie c. k. dvorního fotografa Josefa Pírky. Kníže Ferdinand Kinský na klisně Decimě. Zdroj: *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 27a.

Obrázek 48

Iniciativa *The Aintree Hall of Fame*, jména vítězů Velké národní steeplechase. Mezi nimi se nachází i jméno Karla Kinského, viz v detailu na dalším obrázku. Zdroj: Aintree Racecourse. [Legends... Legends everywhere...] In: Facebook [online]. 5. 11. 2022 (13:00). [cit. 6. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/aintree/photos/pcb.10160909520227792/10160909520127792/>.

Obrázek 49

Jméno Karla Kinského mezi jmény vítězů Velké národní steeplechase. Iniciativa *The Aintree Hall of Fame*. Zdroj: Aintree Racecourse. [Legends... Legends everywhere...], 2022.

Obrázek 50

První překážkové dostihy pořádané v polích blízko Kunětické hory, u Pardubiček nebo na čivických lukách. Tratě těchto překážkových dostihů často vedly volnou krajinou, přičemž jezdci v sedle svých koní překonávali skoky v podobě živých plotů vyznačující hranice jednotlivých pozemků. Zdroj: NEHYBA 2017, s. 6.

Obrázek 51

Symbolické spojení parforsních honů a dostihů. Na fotografii Jaroslava Pírky je vidět parforsní společnost shromážděná na *meetu* na závodišti. Zdroj: Východočeské muzeum, historická expozice. Fotografie autorky práce.

Rennberichte.**Pardubitzer Hunting-Season.**

Pardubitzer Steeple-chase 1865, zu reiten in der Zwischenzeit vom 20. October bis 10. November. Ehrenpreis, gegeben von Ihrer Durchlaucht der Frau Fürstin Eleonore Schwarzenberg, für Pferde aller Länder und jeden Alters im Besitze von Offizieren der Regimenter Fürst Liechtenstein Hussaren und Fürst Windischgrätz Dragoner. Einsatz 20 fl. p. o. p. das zweite Pferd erhält die Hälfte der Einsätze. Distanz 2½ Meilen. Kein Sprung über 3½ Schuh hoch, kein Graben über 14 Schuh breit. Gewicht 143 Wr.Pfd. Vollblutpferde 5 Pfd. mehr. Inländischen Pferden 6 Pfd. erlaubt. Pferde, die in einem Hinderniss-Rennen 500 fl. gewonnen, tragen 5 Pfd., 1500 fl. 8 Pfd. extra, über 1500 fl. ausgeschlossen. Drei Pferde wenigstens müssen starten oder kein Rennen. Nennung am Pfosten.

Proponent: Jaroslaw Sternberg im Auftrage der Fürstin Schwarzenberg.

Die herausgegebene Proposition dahin geändert, dass der Nennungstag den 18. October, das Rennen den 24. October stattfindet. Zu nennen beim Pfosten, zu unterschreiben beim Baron Zedwitz zu Pardubitz; wenn sämmtliche Theilnehmer einverstanden sind, wird das Gewicht auf 125 Pfd. herabgesetzt.

Proponent: Jaroslaw Sternberg im Auftrage der Fürstin Schwarzenberg.

Es haben unterschrieben:

Fürst Alfred Liechtenstein.	Graf Bellegarde.	Graf Stockau.
Graf Metternich.	Graf Hoyos.	Graf Lamberg.
	Graf Spangen.	

Es liefen ab:

Graf Hoyos' br. Lanercost-Stute	(Besitzer)	1
Graf Stockau's 4jähr. br. St. Gabriele	(Besitzer)	2
Graf Spangen's F.-St. v. Oakball	(Besitzer)	0
Fürst Alfred Liechtenstein's a. br. W. Attack	(Besitzer) gestürzt	0
Graf Metternich's Sch.-St.	(Besitzer) gestürzt	0

Für 2 Unterschriften Reugeld.

Hindernisse: 1) Hürde; 2) Hürde; 3) Feste Mauer 3' hoch; 4) Graben 6' breit; 5) Doppelgraben 8' und 6' breit mit 8' Aufsprung; 6) Hürde; 7) Graben mit Hürde dahinter; 8) Hürde mit Graben; 9) und 10) 2 Hürden auf der geraden Bahn. Die Bahn beschrieb eine Curve an der Rennbahn.

Attack führte in schlechter *pace* bis zum Doppelgraben, den er in einem Sprunge nehmen wollte, wobei er mit dem Vordertheil in den vordern Graben stürzte und sich nach vorn überschlug, ohne den Reiter oder sich zu beschädigen; in denselben Graben und aus derselben Ursache stürzte auch Graf Metternich's Schimmelstute; beide gaben das Rennen auf, von da an übernahm die Kisbärer F.-St. die Führung und siegte leicht mit 10 Längen; doch da ihr Reiter bei der letzten Hürde die Fahne unritten hatte, wurde sie distanzirt und die Lanercost-St. und Gabriele als 1. und 2. placirt.

Hunter-Stakes. Ehrenpreis, verbunden mit einem Sweepstakes von 100 fl. Jeder p. o. p. Für alle Pferde der Pardubitzer Jagdgesellschaft offen, welche in dieser Saison dreimal beim Hallali waren. Herren-Reiten. 130 Pfd. Gewicht. 3 Meilen offene Bahn.

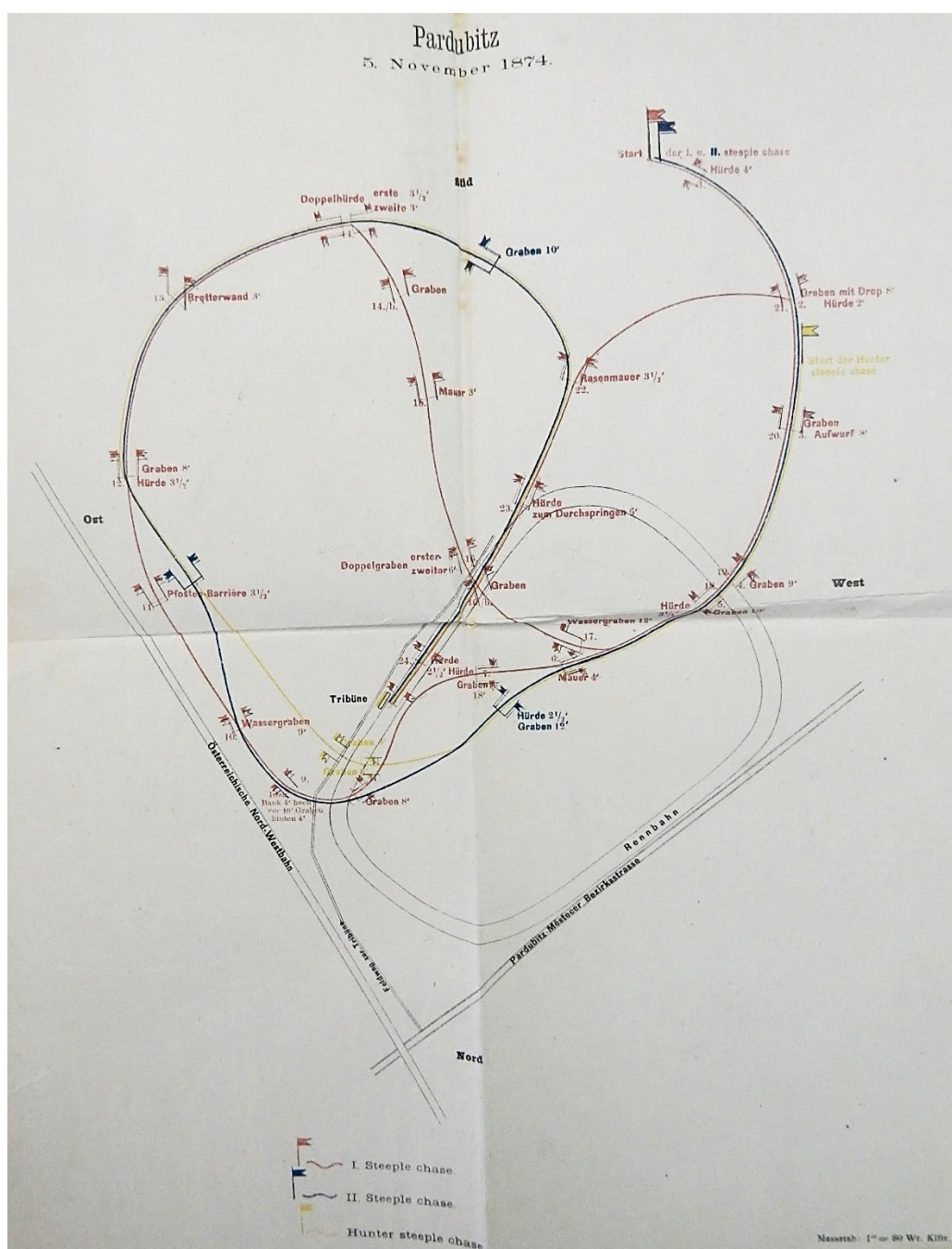
Graf Kaunitz' br. H. Major William, v. Seamander	(Prinz L. Rohan)	1
Bar. Zedwitz' F.-W. The Gentle v. Teddington	(Bar. Widersperg)	2
Graf Stockau's br. St. Cury v. The Cure	(Besitzer)	3
Fürst Trauttmansdorff's br. W. Othon	(Besitzer)	4
Prinz Benj. Rohan's br. St. Royalty v. The Cure	(Gr. Khevenhüller)	5

Für 3 Unterschriften Reugeld.

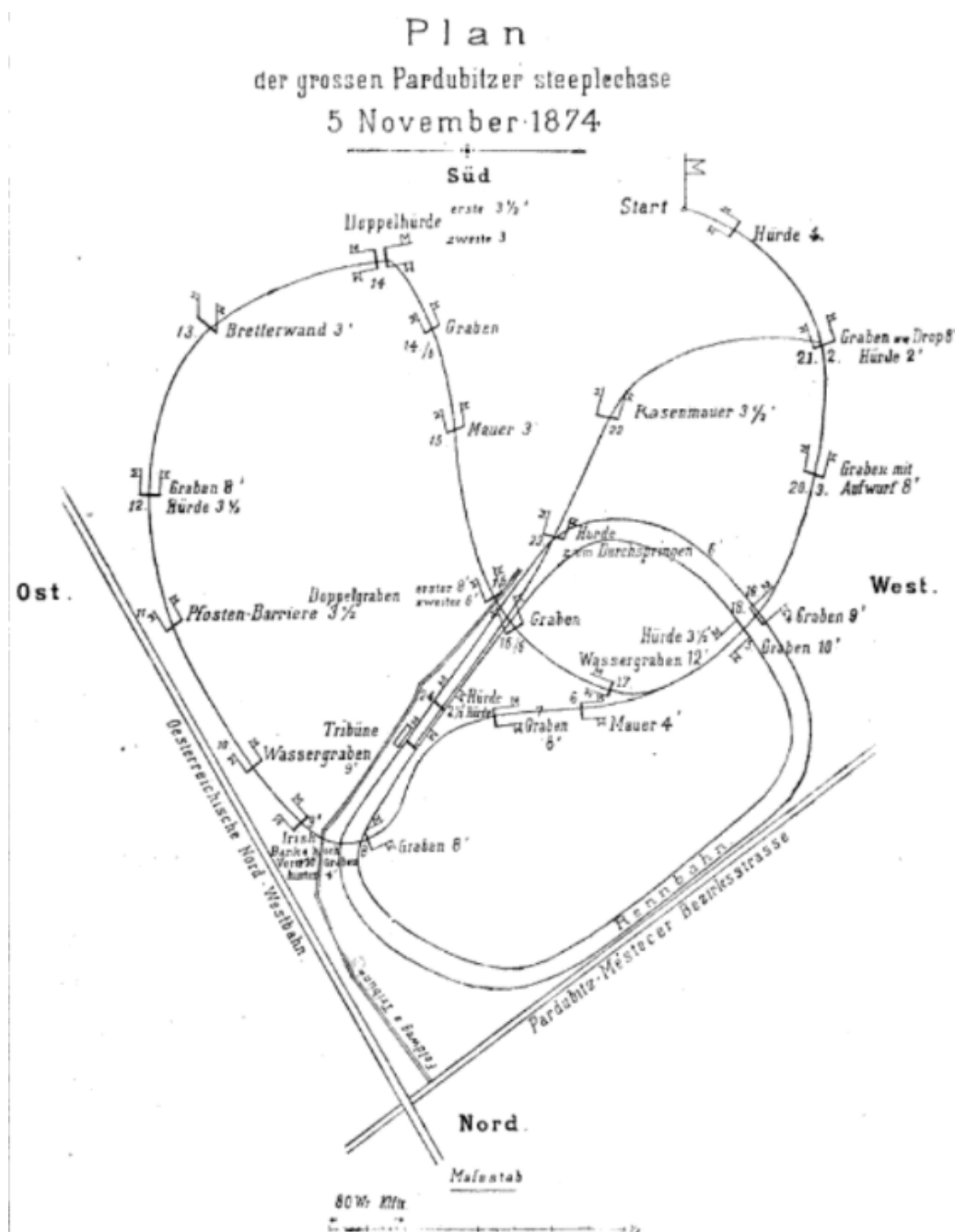
Othon und Gentle machten das Rennen in guter *pace* bis zum Distanzpfosten, wo Major William heranging und Gentle um 1 Länge schlug.

Výsledková listina první větší steeplechase, která se běžela na pardubickém závodišti. Zdroj: ONDERA, Branislav. *História Taxisovej priekopy - 1. časť*. [online]. In: Turf.sk. [s.l.]. [s.d.]. [cit. 8. 7. 2022]. Dostupné z: http://www.turf.sk/clanky/2022_historia_taxisovej_priekopy_1.html.

Obrázek 53

Nákres kurzu dostihu první Velké pardubické se všemi 24 skoky pořádané 5. listopadu 1874 objevený autorkou práce v rodinném archivu Auerspergů, konkrétně ve složce Vilemíny Auerspergové, v níž bylo vedle tohoto nákresu uloženo i množství dostihových programů a dalších tematických materiálů. Vzhledem k barevnému provedení a vyznačení tratí dalších dvou dostihů se jedná pravděpodobně o originál. Historicky první Velká pardubická je označená červenou barvou. (Šlo o první a zároveň nejdelší dostih dne.) Zdroj: *Státní oblastní archiv v Hradci Králové*. Rodinný archiv Auerspergů, Žleby a Slatiňany, JIN 6, inv. č. 333, ukl. Č. K 16.

Srov.: Plánek trati z knihy *Sport – Illustrierte Blätter für Reiter und Pferdefreunde* vydané v roce 1875, který objevil v 60. letech Miloš Svoboda, znalec Velké pardubické a mj. i dvojnásobný vítěz tohoto dostihu. Zdroj: ADAM et al. 1875, s. 29.

Obrázek 55

Obraz zachycující 1. ročník Velké pardubické steeplechase konané v roce 1874. V čele hřebec Fantôme s žokejem Georgem Sayersem v sedle. V rámci první Velké pardubické byl tak již naznačen trend účasti profesionálních jezdců v sedlech koní. Zdroj: Zámek Karlova Koruna, fotografie autorky práce.

Obrázek 56

Ilustrace Emila Adama – tmavý hnědák Fantôme s žokejem Georgem Sayersem v sedle. Barvy reprezentující stáj barona Cramma však nesedí. V dostihovém programu, viz níže, je uvedena stříbrnošedá barva dresu s červenou s červenou šerpou a červenou čapkou. Zdroj: ADAM et al. 1875, s. 31.

Obrázek 57

Měnící se role šlechty v rámci dostihového sportu. Fotografie zachycuje knížete Františka Auersperga gratulujícího k výhře ve Velké pardubické jezdcí Maxu Seiffertovi, rok 1910. Zdroj: NEHYBA 2017, s. 8.

Obrázek 58

Obraz Benna Adama, který zachycoval nejen idylické momenty parforsních honů, ale také dramatické a nebezpečné situace. Jezdec s koněm zde neuspěli při překonávání jednoho z odvodňovacích příkopů, pro pardubické hony typických. V pozadí se nachází Kunětická hora. Zdroj: *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. *Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen*, s. 35.

Obrázek 59

Dramatická situace dvojitého pádu koní a jezdců, kterou namaloval Emil Adam. Jedním z ležících jezdců je Emil Fürstenberg, druhým jeden z lovců jménem Deutschmann. Zdroj: THURN-TAXIS 1990, s. 91.

Obrázek 60

Jezdci s bílou šerpou – adepti na účast ve Velké pardubické steeplechase. Zdroj: *Státní okresní archiv Pardubice*, Př. 172/11. Pardubitz, Parforce-Jagd und Rennen, s. 25.

Obrázek 61

Jagd-Rennen zu Pardubitz 1874.

Stewards: S. D. Prinz Emil Fürstenberg, S. D. Fürst Trauttmansdorff, Graf Max Ugarte. — Richter: S. D. Feldmarschall-Lieutenant Fürst Alfred Windischgrätz. — Waage: Graf Franz Clam, S. D. Prinz Alfred Windischgrätz. — Bahn-Aufsicht: S. D. Prinz Nicolaus Esterházy, S. D. Carl Egon Prinz zu Fürstenberg. — Secretär: Mr. Cavallero.

Donnerstag den 5. November, 12 Uhr Mittags.

I. Grosse Pardubitzer Steple-chase. Subscriptionspreis von 8000 fl. Handicap für Pferde aller Länder und jeden Alters. Distanz 3¹/₂ bis 4 engl. Meilen. Einlage 200 fl., Reugeld 100 fl., jedoch nur 50 fl., wenn bis 20. October erklärt. Für jede nach Veröffentlichung der Gewichte gewonnene Steple-chase 5 Pfä. extra. Dem zweiten Pferde 600 fl. aus den Einlagen und Reugeldern, der Rest dem Sieger. Zu nennen bis 1. October. (36 Unterschr.)

	Farben	Zell-Prä.
1. Hrn. Baron v. Cramm's	6j. br. H. Fantôme v. C. phelin a. d. Belle de Nuit	silbergrau, rothe Schärpe u. K. 161
2. Desselben	a. schw. H. Le Monceiller v. The Flying Dutchman a. d. Vivace	silbergrau, rothe Schärpe u. K. 155
3. Gf. Fürstenberg's	a. br. St. Fantasia (inclus. 5 Pfä. extra)	roth, gelbe Aermel, rothe K. 154
4. Hrn. Baron v. Cramm's	4j. br. St. Duckwing v. The Drake a. e. Melbourne-Stute a. d. Miss Whip	silbergrau, rothe Schärpe u. K. 143
5. Gf. Conrad Metternich's	5j. br. W. Charlatan	weiss, blaue Nähte, schwarze K. 142
6. Gf. Fritz Metternich's	a. F. H. Tarna v. Tedington a. d. Cantatrice	lichtblau, weisse Aermel, rothe K. 138
7. Gf. Nic. Esterházy's	6j. F. St. Caprice de Jisa	gelb, blaue Nähte u. K. 132
8. Gf. Ugarte's	6j. br. W. Sergeant Bouncer	grau, schwarze K. 131
9. Gf. Nic. Esterházy's	a. F. H. Strizel	gelb, blaue Nähte u. K. 129
10. S. Exc. Gf. Octavian Kinsky's	6j. schw. St. Phryne v. Grimston a. d. Thais	roth und weiss gestreift, rothe K. 129
11. Gf. Fritz Metternich's	a. br. St. Isis v. Oxford	lichtblau, weisse Aermel, rothe K. 127
12. S. D. Prinz Louis Esterházy's	6j. F. St. La Verze v. Le Mandarin a. d. Bravode	dunkelblau, gelbe K. 127
13. Gf. Conrad Metternich's	4j. br. W. Garsoon v. Joro a. d. Molly (Hblt.)	weiss, blaue Nähte, schwarze K. 126
14. Gf. Max Ugarte's (gen. v. Hrn. Schawel)	a. br. W. Jander (Hblt.) (inclus. 5 Pfä. extra)	grau, schwarze K. 125
15. Bar. v. Schuckmann's	4j. br. H. France (inclus. 10 Pfä. extra)	roth, blaue K. 127
16. Gf. Ugarte's	5j. br. H. Jack in the Green	grau, schwarze K. 131
17. Hrn. Arist. v. Baltazzi's	a. br. St. Fregatte v. Buccaneer a. d. Donna del Lago	blau, schwarze Aermel u. K. 121
18. Conte A. Veith's	a. lbr. W. Yermack v. Iván a. d. Queen Lily	weiss, gelbe K. 119
19. S. Exc. Gf. Clam-Gallas	a. br. W. Volta	dunkelblau u. weiss gestr., schw. K. 117
20. Hrn. Oblt. Ritter v. Vacano's	a. br. W. The Vet v. The Cure	grün, rothe K. 115
21. Hrn. Roberts van Son's	a. br. St. Clementine v. Promised Land a. d. Sweetwater	grün, weisse Aermel, rothe K. 115
22. S. Exc. Gf. Clam-Gallas	a. F. St. Actrice v. Virgilius	dunkelblau und weiss gestr., schw. K. 115
23. S. D. Emil Prinz Fürstenberg's	a. F. W. Cossack v. Conqueror (Hblt.)	blau, rothe K. 115
24. Desselben		blau, rothe K. 115

Kleines Reugeld mit 50 fl. wurde erklärt für: Cassim, Faliero, Brigantina, D. B., Krenreiber, Furley, Lancet, Cement, Warbler, Smichovanka. Mit 100 fl. Reugeld: Ruvok, Danillo.

Fotografie dostihového programu k první Velké pardubické. Rodinný archiv Auerspergů, pravděpodobně vlastnictví kněžny Vilemíny Auerspergové rozené Kinské. Zdroj: Státní oblastní archiv v Hradci Králové. Rodinný archiv Auerspergů, Žleby a Slatiňany, JIN 6, inv. č. 333, ukl. Č. K 16.

Obrázek 62

Závodistiště v Pardubicích, rok 1898. Na tribunách vlají dvě černé vlajky k uctění památky císařovny Alžběty Bavorské, která téhož roku zemřela. Tato fotografie jako kdyby symbolicky

naznačovala nejen odchod velké jezdyně, jež se uchylovala ke společnosti koní ve volných chvílích, kdy zatoužila po úniku od okolního světa, ale taktéž pomalý konec parforsních honů a dnů šlechticů překonávajících v sedlech náročné příroční skoky v terénu. Zdroj: NEHYBA 2021, s. 45.

Obrázek 63

Účast na parforsních honech, lety prověřené sportovní, ale i společenské události, se zalíbila taktéž Karlu Kramářovi a dalším osobnostem první republiky. Na fotografii po Kramářově levici stojí prezidentův kancléř Přemysl Šámal. Zdroj: *Archiv Národního muzea*. Osobní fondy, Karel Kramář, soukromý život manželů Kramářových. Fotografie, k. 128, inv. č. 3032.

Obrázek 64

Vítězná fotografie šťastného realizačního týmu klisny Normy, snadno rozpoznatelné díky zbarvení *isabela*, které je pro koně z chovu Kinských typické. Uprostřed se nachází vítězná hraběnka Lata Brandisová, vlevo majitel a chovatel klisny Normy, hrabě Zdenko Radslav Kinský. Zdroj: *Wiener Salonblatt*, 31. 10. 1937. 67(22), s. 8.

Obrázek 65

Lata Brandisová před startem Velké pardubické v roce 1946. Zdroj: *Východočeské muzeum v Pardubicích*. Sbírká fotografií. [online]. Dostihové závodiště v Pardubicích, 1946. Velká pardubická 1946, Lata Brandisová před dostihem, stč. stč. VIII/5742, portrét. Inv. č. FA-P-04641. Dostupné z: <https://www.klickesbirkam.cz/?strana=5&fulltext=dostihy&institute%5B0%5D=29015&slider-min=-8000&slider-max=7989&pl=&raz=&jo=1&datfset=&dattset=&do=searchForm-submit&more=0&id=6896169>.

Obrázek 66

Pozvánka na parforsní hon a na festival Velká pardubická v ulicích města Pardubic. Fotografie Jiřího Bělohlava. Zdroj: *Státní okresní archiv Pardubice. Výroční zpráva 2001*, s. 14.

Obrázek 67

Na fotografii z 2. ročníku *Oktavián Kinský Memoriál* bratraci Francesco Kinský dal Borgo a Carlo Kinský dal Borgo. V pozadí Karlova Koruna, zámek patřící tomuto rodu. Zdroj: Vlastní fotografie autorky práce.

Obrázek 68

Představení jedinečného plemena Koně Kinských. Vlastní fotografie autorky práce.

Obrázek 69

Připomenutí starých šlechtických dob a parforsních honů, jejichž důležitou složkou byla mimo jiné hudba a fanfáry. Vlastní fotografie autorky práce.

Obrázek 70

Francesco Kinský dal Borgo, potomek jednoho ze zakladatelů a organizátorů první Velké pardubické, losující čísla koní startujících ve 131. Velké pardubické se Slavia pojišťovnou. Zdroj: RAIS, Tomáš. *Velká pardubická: Startovní čísla už má devatenáct koní*. [online]. In: *Pardubický deník*. 2. 10. 2021. [cit. 10. 9. 2022]. Dostupné z: https://pardubicky.denik.cz/ostatni_region/velka-pardubicka-startovni-cisla-uz-ma-devatenact-koni-20211002.html.